STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 11965

TSVISHEN TSVEY ZUNEN

David Ignatoff

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דוד איגנאַטאָוו
(צווייטע אויפלאַגע)

ניי באַצירט
פון א. וואָלקאָוויץ

אַרויסגעגעבן :
פאַרלאַג „אַמעריקא“.

Copyright 1919
by
Farlag America

פֿאַרלאַג אַמעריקע

דוד איגנאַטאָוו

צווישען צוויי זונען

אַ בוך אין פיר טיילען.

ערשטע טהייל:

גאָט בּאַהיט.

אינהאַלט:

פּיבי — — — — — — — — — 3
גאָט באַהיט און באַשיץ — — — 79
דאָס גאָלדענע אינגעלע — — — 100

פ י ב י

איך האָב ליעב שלאַנגען.. —

ווי שעהן עס איז זייער גלאַנציגער שטיינער ־ געוועב. — ווי שעהן דאָס געוועב, ווי פון פּאָלירטע שטיינער, גלאַנצט און שרעקט ביי דעם שיין פון דער זון.

און ווי שעהן זיי פלעכטען זיך איינס אינ׳ם צווייטען.

און ווי קונציג זיי קאַמשען זיך צונויף און וואַרפען זיך פאַנאַנדער: וויפיעל שעהנקייט אין זייערע רינגען, וויפיעל אונענדליכע שעהנקייט אין זייערע עלאַסטישע קנייטעלען און אין דעם גראַציעזען ווענד פון זייערע דינגע און פאַרביגע לייבער!

און ווען זיי בויגען צו מיר זייערע שלאַנגישע קעפּ, מיט די קלאָרע, קלוגע אויגען און שטעקען צו מיר אַרויס זייערע צוצווייגטע צינגער, דאַכט זיך מיר אָפּט, אַז צו מיר ציהען זיך קעפּ פון ליעבע הײמישע גענז. און מיר ווילט זיך זיי גלעטען און קושען: — קינדער! ליעבע, שעהנע קינדער!

אַט אַזוי הויב איך אָן מיין דערצעהלונג — פּיבי.

I

פּיבי! — ווי אַן אויסגעטראַכטע איז זי צו מיר, ווי אַן איינגע־רעדטער שרעק, וואָס פֿערפּאָלגט דאָך אַזוי קלאָר און קיהלט מיר אַזוי אָפּט דאָס בלוט אין די אָדערען.

און דער איצטיגער פֿריהלינג האָט זיך דאָך אָנגעהויבען לאַנג נאָך אונזער צוזאַמענשטויס, לאַנג נאָך יענער שרעקליכער נאַכט.

דער איצטיגער פֿריהלינג! — דאָס איז געוועזן דער ערשטער פֿריה־לינג־טאָג פֿון יאָהר. מיטאָג־צייט בין איך אַרויס אין גאַס, און מיט מיינע פֿערוואונדערט צועפּענטע אויגען דערזעהן ווי דער ערשטער פֿריה־לינג־טאָג האָט זיך אַ ציה געטהון איבער דער לאַנגער גאַס און גאַסען —
— — די פֿערשיעדען־קאָלירטע ברייטע און הימעל־הויכע מויערען מיט זייערע טויזענדער און טויזענדער פֿענסטער האָבען זיך מיט אַ מאָל אַזוי ווי העבער אַ הויב געטהון, זיך אַ ציה געטהון אַרויף צום הויכען, בלאַס־בלויען הימעל, און די פֿאַבריק־סיגנאַלען פֿון נאָהענט און פֿון ווייט האָבען אַלע אויף איינמאָל גוט־ברודעריש אַרויסגעהילכט: פֿריהלינג! פֿריה־לינג! פֿרי־ה־ה־לינג!

די מויערען זיינען פֿאַר מיינע אויגען געלאָפֿען הויך און העבער, און האָבען מיר אויסגעזעהן ווי ריעזיגע, פֿאַנטאַסטישע פּאַלאַצען.

עס האָבען זיך צועפּענט זייערע ברייטע טיהרען און הונדערטער און טויזענדער מענשען האָבען זיך פֿון זיי גענומען אַרויסשפּאַרען אויף דער גאַס און זיך גענומען ציהען און שפּרייטען ווי לאַנגע און פֿאַרביגע טע־פּיכען. און איך האָב געקוקט אויפ׳ן טאָג, אויף דער גאַס און אויף די פֿאַרביגע מענשען־מענגעס און האָב געזעהן ווי צופֿריעדענע און אונצו־פֿריעדענע, בעקאַנטע און אונבעקאַנטע, קוקען זיך איבער און שמייכלען זיך איבער: פֿריהלינג! פֿריהלינג!

איך בין איבערגעפּילט געוואָרען מיט פֿרייד.

איך האָב פּשוט ניט געוואוסט וואָס צו טהון מיט זיך. איך האָב געפיהלט, ווי איך וואָלט נאָר וואָס געבוירען געוואָרען, און גלייך ביי מיין געבוירען שוין געטראָפען אזא שעהנע וועלט, וואָס אָטעמט מיט פריהלינג און מיט אזוי פיעל זון און ליכט.

איך בין געגאַנגען — און מויערען און גאַסען און מענשען האָבען זיך פאַר מיינע אויגען געשפּרייט און געוועבט מיט פריהלינג, מיט ליכט און מיט זון...

איך האָב דערפיהלט ווי אויסצושפּרייטען מיינע הענד, ארומנעהמען די גאַנצע וועלט; די גאַנצע וועלט, מיט איהרע ים'ען און טייכען, מיט איהרע פעלקער און לענדער, וואָס שווימט איצט אום א פערשטראַהלטע און שמייכעלט און גריסט און קושט זיך מיט דעם רוים און מיט דער ווייטקייט, וואָס אַרום איהר.

איך האָב דערזעהן די גאַנצע וועלט און די אונענדליכקייט, איבער וועלכער זי שווימט, ווי א ליכטיגע שיף איבער א לויטערען ים.

ווען דער טאָג האָט זיך גענומען חבר'ן מיט'ן פאַרנאַכט, בין איך געקומען צו זיך אהיים. אַלץ אין מיר האָט זיך געררייצט און געריסען. מיט ליעבע און בענקען האָב איך זיך אומגעקוקט אויף מיין וועלאָסיפּעד. בין צו איהם צוגעגאַנגען, ווי צו א ליעבען פריינד, איהם אָנגענומען פאַר די הענטלעך און בין מיט איהם אַרויס אין גאַס.

מיין וועלאָסיפּעד איז גוט און לייכט, און די גלייכקייט און זיכער־קייט, מיט וועלכער די לאַנגע גאַס שניידט זיך אַוועק מיט איהרע הויכע מויערען, האָט מיך גענומען רייצען און רופען. — — —

די גאַס האָט מיר אויסגעזעהן, ווי א וועג צו דער ווייטקייט, און האָט מיר אויסגעזעהן ווי עמיצער פון דער ווייטקייט וואָלט אזוי לאַנג, ברייט און שטאַרק אויסגעשטרעקט זיינע אָרעמס און מיט זיי דורכגעלעגט אזא לאַנגען און גלייכען וועג צו זיך. דער גלאַטער אַספאַלט פון דער לאַנגער גאַס איז אָבער געווען פערזייהט מיט קינדער, מיט מענשען און מאַמעס. און איך האָב דעריבער געמוזט איינהאַלטען מיין לייכטען וועלאָסיפּעד. און איך בין געפאָהרען איינגעהאַלטען און האָב געשמייכעלט צו דער גאַס מיט איהרע פיעלע קינדער, און האָב געשמייכעלט פון זיך, פון מיינע פיס און פון מיין וועלאָסיפּעד, וואָס האָבען זיך געדרייצט און

גערי‏סען צו פאָהרען שנעלער ווי מען האָט געקאָנט פאָהרען אויף דער גאַס.

נאָר אָט בין איך אַרויס אויף דעם ברייטען און פרייען „קאָנקורס“.

דער „קאָנקורס“ — דאָס זיינען דריי ברייטע וועגען וואָס לויפען איינס־נעבען־אַנאַנדער איבער אַ ברייטען און ווייטען שטח. — דער מיטעלסטער וועג איז פאַר פערד־רייטער, און די זייטיגע צוויי זיינען געפלאַסטערט פאַר אויטאָמאָבילען און וועלאָסיפּעדען.

דריי מאָל ברייט איז דער וועג און ציהט זיך דורך אַ האַלב־ווילדער, ווייניג פערבויטער געגענד. און די ברייטקייט פאַר די אויגען ווערט דורך דעם נאָך ברייטער און ווייטער.

דריי מאָל ברייט איז דער וועג. און דריי מאָל ברייט און ווייט און גרויס צוואַוקסט זיך אין מיר אַ פערלאַנג, זיך אַוועקצוטראָגען מיט איין אָטעם ערגעץ ווייט, אַהין אין דער ווייטקייט אַריין. האָב איך זיך מיט אַמאָל צוגעבויגען צו מיין לייכטען וועלאָסיפּעד און מיט אַ צור דייצטער און ווילדער ליידענשאַפט גענומען מיט מיינע פיס פרעסען די פעדאַלען, און איך האָב זיך אַוועקגעטראָגען, אַזוי אַז די לופט אַרום מיר האָט גענומען רוישען.

האָבען מיר אַנדערע ווילאָסיפּעדען־פאָהרער גענומען נאָכטהון, און מיר האָבען זיך אַוועקגעטראָגען צווישען די אויטאָמאָבילען אויף דעם דריי מאָל ברייטען וועג, ווי פויגעל, און נאָך פיעל שעהנער און שטאַרקער פון פויגעל. און מיט אונז און פאַר אונז האָבען זיך אין ברייטע און לאַנגע מחנות געטראָגען די גלאַנציגע אויטאָמאָבילען, ווי זיי וואָלטען זיך אונטערגעהויבען פון דער ערד, גרייט אַריבערצופליהען איינער דעם צווייטען. און די לופט אַרום אונז און איבער אונז האָט זיך נאָך אַלץ געשפּיעלט מיט טאָג און מיט אָבענד, מיט פריהלינג און מיט ווייטקייט. און דאָרטען, ווייט אַרויף, איז צווישען טאָג און אָבענד געבליבען הענגען די זון; אַ רויטע און ברייט־צועפענטע האָט זי געקוקט אויף דעם גלאַנ־ציגען אַספאַלט און אויף אונז.

דער וועג פאַר אונז האָט דאָ און דאָרטען גענומען שיינען ווי אַ פּור־פּורנער טייך. אונזערע אַלעמענס פּנים׳ער און אונזערע הענט זיינען פער־צויגען געוואָרען מיט אַ דינער, שפּילעוודיגער רויטקייט. די פערשיעדענע פאַרבען פון אונזערע אַלעמענס קליידער זיינען מיט אַמאָל געוואָרען לעבע־דיגער און רייכער, און אונזערע אַלעמענס אויגען האָבען זיך צושיינט מיט

טאָג און מיט אָבענד, מיט פריהלינג, מיט ווייטקייט און מיט זון. און מיר אַלע, די פאָהרער פון דעם דריי מאָל ברייטען וועג, האָבען געריסען און געטראָגען אונזערע לאַנגע און פאַרביגע מחנות צו דער זון, צו דער גרוי־סער און ווייטער זון, וואָס איז געהאנגען פאַר אונז.

קיין מורא, קיין פלעק פון פערגאנגענע טעג איז דאכט זיך דעם גאנצען טאָג ניט געווען אין מיר; עס איז, דאכט זיך, אין מיר גאָר קיין פּלאַץ דערפאַר ניט געווען. טו ווי אזוי זשע האָב איך אין זיך מיט אמאָל דערפיהלט אָט די צושראָקענע אונרוהיגקייט? אָט דעם פּיבּי־שרעק?...

איז דאָס געווען דערפאַר, וואָס איך בין פון מיין האסטיגען יאָגען זיך מיעד געוואָרען און גענומען פאָהרען לאַנגזאמער?

צי אפשר דערפאַר, וואָס איך האָב פאַר זיך מיט אמאָל דערזעהן ביים ברעג פון וועג דעם גרויסען ווייסען מאָנומענט, וואָס מען האָט אמאָל מיט שטיינער בעוואָרפען און אָבגעבראָכען דעם קאָפּ און די פינגער ביי איינער פון די שעהנע גראַציעס, וואָס זיצען ארום איהם? — — —

און אפשר איז דאָס טאָקע אָט די צובראָכענע גראַציע, וואָס האָט מיך אָן פּיבּי'ן דערמאָנט? — — —

ווער ווייסט?! ווער ווייסט?! — נאָר א סך חושים זיינען אין מיר מיט אמאָל אָפּגעטעמפּט געוואָרען, און ביסלעכווייז האָב איך גענומען ווי גליווערען פון שרעק.

איך האָב גענומען קוקען פאַר זיך בייז און ביטער, ווי זיך ראַנג־לענדיג און טרייבענדיג פון זיך עפּעס, וואָס האָט זיך אַלץ מעהר און מעהר דערנעהנטערט. באַלד אָבער האָט פאַר מיר אויפגעשיינט א געדאנק, אָן וועלכען איך האָב זיך אָנגעכאפּט, ווי איינער וואָס טרינקט זיך. און איך האָב גלייך אויסגעדרעהט דעם וועלאָסיפּעד און גענומען לויפען פון דער זון און פון דעם מאָנומענט. און האָב געקוקט פאַר זיך איבער דעם דריי מאָל ברייטען וועג ווי א בעפרייטער. — פאַר מיינע אויגען האָט זיך גענומען וועבען דאָס „טענים"־שפּיעל; די געלע טענים קוואַדראַטען, די ווייסע געפלאָכטענע נעצען, די לייכט געקליידעטע מענער און פרויען מיט די „רעקעטס" אין זייערע הענד, — ווי שעהן, געשיקט און לייכט זיי זיינען! אָט ציהען זיי זיך מיט'ן „רעקעט" אין האנד נאָך א באָל, וואָס פליהט רעכטס, און אָט לינקס, אָט זיך צוזעצענדיג און צובויגענדיג און אָט גאָר אויפשפּרינגענדיג. אָט מאכט זיך אין דער לופט פון זייער קערפּער

אזא און אַט אַן אַנדער פיגור. און יעדע פיגור מיט'ן „רעקעט" אין האַנד איז פול מיט פליים און ענערגישע בעוועגונג. יאָ, איך האָב ליעב דאָס „טעניס"־שפּיעל. און איך אייל און טראָג זיך איצט אויף מיין וועלאָסיפּעד ארויף אהין צו די „טעניס"־שפּיעלער וואָס שפּרינגען דאָרט אום אויף די געלע קוואדראטען וואָס אויפ'ן גרינעם גראָז.

איך בין ארויף אויף א וועג, וואָס ציהט זיך אויף א געוויסער שטרעקע גלייך, און לאָזט זיך נאָכדעם לויפען מיט א זעהר שארפען אראָב־בארג. אָפענע גראָז פעלדער, בערג, שפּיעלער, קוואדראטען, בלאַנ־קע, געלע, האָבען מיט א פלוצלונג שרעקעדיגער אייליגקייט זיך גענומען טראָגען גלייך אויף מיר... איך האָב זיך מיט האסט א יאָג געטהאָן צום שארפען אראָבבארג. מיין הארץ און דער וועג אונטער מיר האָבען זיך מיט אמאָל א ריס געטהאָן. אט—און איך ברעך דעם קאָפּ! מיט אמאָל האָט זיך נאָך דער וועלאָסיפּעד אָן עפּעס אָבגעשלאָגען, האָט א שפרונג געטהאָן; עס האָט זיך דערהערט א קלונג, ווי עפּעס וואָלט זיך אין איהם צובראָכען, און גלייך דערויף האָב איך דערהערט א צושראָקענעם פרויען־קוויטש; איך האָב אָן איהם גלייך דערקאָנט פּיבי'ס לעצטען פערצווייפעלטען קוויטש, און איך האָב פאר זיך אויך גלייך דערזעהן פּיבי'ן מיט א „רעקעט" אין איין האנט און מיט א באָל אין דער צווייטער. איהר פּנים איז געווען צוקרימט פון פערצווייפעלטען שרעק. דאָס קלייד אויף איהר איז געווען ליכטיג ווייס, פּונקט ווי דאָס קלייד, אין וועלכען זי איז געווען אין יענער לעצטער נאכט. — — — — — —

מיין וועלאָסיפּעד, צו וועלכען איך בין ווי צוגעוואקסען געוואָרען, האָט מיך מיט זיין שווינדלענדיגער שנעלקייט דורכגעטראָגען פארביי איהר, און איז מיט מיר אוועק, ניט פיהלענדיג די ערד אונטער זיך. און ווען דער שארפער און לאַנגער בארג־אראָפּ האָט זיך געענדיגט, האָב איך מיט א צושראָקענעם אימפּעט זיך גענומען טראָגען אָהן אויפהער אַלץ האס־טיגער און ווייטער, ווייל פּיבים געשטאַלט האָט נאָך אַלץ געשוועבט פאר מיינע אויגען, און איהר פערצווייפעלטער קוויטש האָט מיר נאָך אַלץ נאָכגעהילכט.

II

פיבי. נאָך איידער איך האָב זי געקאָנט האָט מען מיך שוין גע־שראָקען מיט איהר.

שפּאַסענדיג האָב איך זיך אַמאָל אין הויז פון דער פאַמיליע באַש אַרויסגערעדט, אַז מיר ווילט זיך אויף שטענדיג בלייבען אַליין, ווייל איך וויל אַז דער וועג פאַר מיר זאָל אויף שטענדיג בלייבען ריין און ברייט און ווייט.

די טאָכטער פון דער פאַמיליע באַש האָט מיר דערויף געענטפערט פערדראָסיג און שמייכלענדיג:

— און מיר דאַכט, אַז אַט די אַלע געדאַנקען אייערע נעהמען זיך ביי אייך פון דעם, וואָס אַט ווי גרויס איהר זיינט, זיינט איהר נאָך פאָרט א קינד... און זיך ווענדענדיג צום פאָטער, מיט וועלכען זי איז געווען אין חבר׳שע בעציהונגען, האָט זי געזאָגט:

— דו ווייסט, פּאַפּאַ, וואָס מיר איז איינגעפאַלען? מען וואָלט איהם בעדאַרפט בעקאַנען מיט פיבי׳ן!...

דעם חבר׳שען פאָטער איהרען איז דאָס שטאַרק געפעלען געוואָרען און ער האָט צוגעגעבען:

— גערעכט, טאָכטער! מען דאַרף איהם טאַקע זעהן בעקאַנען מיט פיבי׳ן. יאָ, זי וועט שוין פון איהם מאַכען אַ מענש!

און נאָכדעם פּלעגט מיר, באַלד עפּעס, אויסקומען צו הערען:

— וואַרט, איהר וועט זיך בעקאַנען מיט פיבי׳ן!

און נאָכדעם האָט שוין געטראָפען, אַז מען האָט מיר אין דער פאַ־מיליע באַש אַ פּאָר מאָל פאָרגעוואָרפען פאַר וואָס איך בין ביי זיי ניט געווען יענעם און יענעם אָוונד. איך האָב דאָך צוגעזאָגט צו זיין. — און גראַד דאַן איז ביי זיי געווען פיבי...

און איינמאָל בין איך געקומען צו די באַשי׳ס און געטראָפען אַ גרויַ־סען אויטאָמאָביל פאַר׳ן אריינגאַנג, און אין הויז — אַ טיפּיש אידישע

מיידעל, מיט שעהנע עטוואָס געקרויזטע שווארצע האָר, א וויים־בלאסער פּנים, שווארצע ברעמען, און אויגען שעהנע, שעהן־צופּעפּענטע, נאָר גרויע... איהרע מאַניערען זיינען געווען גרויסשטעדטיש־עלעגאנטע, ענערגיש־צולאָזענע און דאָך מינוטענווייז עטוואָס פויל און פערבענקט... געפּלוי־דערט האָט זי ווי א לוסטיגע שול־מיידעל, און די ווערטער זיינען ארויס־געקומען פון איהר מויל שאַרף, אָפּגעטאָקט און רונדיג־קליין. און צו דעם האָט זי נאָך פון מאָל צו מאָל ארויסגעלאַכט מיט א לאַנגען רינגען־געלעכ־טער. דער געלעכטער האָט געקלונגען זאנפטיג־רייך און פאַרביג, און איהרע גרויסע שטאָל־גרויע אויגען פלעגען זיך דערביי צועפּענען ליכטיג־ברייט און פלעגען זיך פערציהען מיט א שטראַהליגער פייכטקייט. איהר געלעכטער פלעגט זי נאָך אָפט בעקרוינען מיט דעם וואָס זי פלעגט אין מיטען לאַכען צוטראָגען איינע אָדער איהרעביידע הענט צום האַרצען, און עס האָט אויסגעזעהן, ווי זי וואָלט מיט דעם וועלען איינהאַלטען דעם קוואַל פון איהר לאַכען.

מען האָט מיך פאָרגעשטעלט פאַר איהר און מען האָט מיר געזאָגט, אַז דאָס איז פּיבי.

פּיבי האָט מיר מיט א שמייכעל דערלאַנגט איהר ווייסע האַנט. נאָר איהרע גרויסע, גרויע אויגען האָבען זיך דערביי שאַרף און קאַלט אריינגעגעסען אין מיינע.... — קאַלט און שטאָלץ־צוריקשטויסענדיג איז געווען איהר בליק, כאָטש איהרע ליפּען האָבען צו מיר פריינדליך גע־שמייכעלט... און איך האָב דערפיהלט ווי א קעלט איז אריבער מיין לייב.

פּיבי האָט מיט זיך אויך מיטגעבראַכט דריי פריינד. מען האָט מיך אויך פאַר זיי פאָרגעשטעלט. די אַלע דריי זיינען געווען קריסטען.

אין א צייט אַרום, ווען איך בין ווידער געווען ביי די באַש׳ס, האָבען זיך דאָרט אַלע נייגעריג נאָכגעפרעגט, ווי עס געפעלט מיר פּיבי. איך האָב געענטפערט:

— אָ, זי לאַכט זעהר שעהן.

מיין גרינגשעצונג, וואָס איך האָב אויף אַזא אופן אַרויסגעצייגט צו פּיבי׳ן, האָט אַלעמען אין דער פאַמיליע באַש בעליידיגט... און זיי האָבען אויף מיר גענומען קוקען מיט בליקען, פון וועלכע איך האָב זיך גענומען פיהלען נאַריש, און ווען איך בין אַוועק פון זיי, האָב איך בעשלאָסען זיי מעהר קיין מאָל ניט בעזוכען.

III

איינמאָל בין איך שפּעט ביינאַכט אַרוים פון מיין צימער און זיך אויף מיין שטייגער געלאָזט געהן איבער אַן איינגעשטילטער, לאַנגער און ווייטער גאַס. די נאַכט איז געווען אַ שטילע, אַ שוואַרצע, און די גאַס מיט איהרע עלעקטרישע לאַמפּען האָט זיך אין דער נאַכט אויס־געשיינט ווי אַ לאַנגע און ליכטיגע הייל.

איך בין איבער דער גאַס לאַנג געגאַנגען און האָב, דאַכט זיך, אָהן שום געדאַנקען געקוקט פאַר זיך אויף דער ליכטיגער שטילקייט, וואָס האָט זיך פאַר מיר געצויגען ווי אַ לאַנגע און ליכטיגע תפילה...

פּלוצלונג האָב איך פאַר זיך דערהערט אַ שאָס און אַ צושראָקענעם פרויען־קוויטש, און גלייך מיט דעם האָב איך פאַר זיך דערזעהן אַ שוואַר־צען אויטאָמאָביל מיט צוויי ליכטיגע רונדע לאַמטערנעס, וואָס האָבען אויף מיר געקוקט מיט זייערע בלענדענדיג גלע ליכט־שטראָמען. אין אויטאָמאָביל איז האַלב אויפגעשפּרונגען געזעסען פּיבי...

אַ פאָדערשטע ראָד האָט אין אויטאָמאָביל געפּלאַצט און פּיבי האָט זיך דערשראָקען.

איך וויים ניט פאַר וואָס, נאָר ווען דער אויטאָמאָביל האָט ווי אַ פערוואונדעטע חיה זיך מיט מאַטערניש גענומען שאַרען צום טראָטואַר, האָב איך וועהמוטהיג געשמייכעלט פון אַ פאַרטיגען געדאַנק: אַז די נאַכט, די שפּעטע, שוואַרצע נאַכט, האָט אַרויפגעזעצט פּיבי'ן אויף אַ שוואַרצען אויטאָמאָביל און זי אַרויסגעשיקט מיך בעגעגענען אויף אָט דעם לאַנגען און ליכטיגען הייל. און אַז דער שאָפער איז ניט קיין מענש, נאָר אַזאַ נאַכט־גייסט, וואָס האָט שוין געוואוסט צו מאַכען אַזוי, אַז פּונקט פאַר מיר זאָל אַ ראָד פּלאַצען...

איך בין צוגעגאַנגען צום אויטאָמאָביל. פּיבי האָט מיך אַ ווײַלע צושראָקען אָנגעקוקט מיט איהרע קאַלטע און צושראָקען־ברייט־צור־עפּענטע, גרויע אויגען, נאָר באַלד האָט זי זיך פרעהליך צולאַכט, און

לאַכענדיג מיר אנטקעגען געטראָגען איהר האַנד און זיך אָנהאַלטענדיג מיט איהר האַנד אָן מיינער איז זי לאַכענדיג אַרויסגעשפּרונגען פון אויטאָ־מאָביל. דאָס לאַכט זי פון איהר שרעק, וועלכער געפעלט איהר... און פון דעם אונערוואַרטעטען מאָרגעם צופאַל, וואָס האָט אונז צוזאַמענ־געבראַכט; זי האָט דאָך געמיינט, אַז זי וועט שוין אפשר גאָר קיינמאָל מעהר ניט זעהן מיינע ברוינע ברעמען, וועלכע איך לאָז אָפּט אַזוי בייז אַראָפּהענגען פון מיין שאַרפען שטערען. — ביי די באַש׳ס האָט מען איהר געזאָגט, אַז איך בין שוין דאָרט זעהר לאַנג ניט געווען, און אַז איך בין, ווייזט אויס, אויף זיי ברוגז. און איצט וועל איך זי דאָך געוויס בעגלייטען אַהיים. ניט אמת? זי וואוינט דאָ ניט ווייט. און — כאָ, כאָ, כאָ — — — ביי די באַש׳ס האָט מען איהר געזאָגט, אַז איך האָב פיינד נוים, און אַז דאָס וואָס איך האָב זי דאָרט געטראָפען מיט דריי קריסטען קען פאַר מיר זיין גענוג, ניט צו האַלטען פון איהר. אָבער דאָס איז דאָך ניט גוט פון מיר, ניט טאָלעראַנט. איך דאַרף דאָך ניט פערגעסען, אַז מיר זיינען דאָך אַמעריקאַנער, פרייע אַמעריקאַנער בירגער, מיטגליעדער פון דער גרויסער און פרייער אַמעריקאַנער נאַציאָן.

פון איהר לאַכען, פון איהר האַלטען זיך און פון דעם בעלעהרענדיגען טאָן, מיט וועלכען זי האָט צו מיר גערעדט, האָב איך קלאָר פערשטאַנען, אַז די טאָכטער פון דער פאַמיליע באַש האָט איהר געוויס געזאָגט אַז איך בין אַ קינד...

פון וואַנען פאָהרט זי עס אַזוי שפּעט, האָט זי ניט געפונען פאַר נויטיג מיר צו דערצעהלען, און איך האָב געטראַכט — זאָל זיין אַז זי קומט דאָס טאַקע פון דער נאַכט.

ווי אַזוי אַ אידישע מיידעל לאָזט זיך דאָס פאָהרען אַזוי שפּעט ביינאַכט אַליין, דאָס האָב איך ביי איהר ניט געפרעגט. זי אָבער האָט ביי מיר יאָ געפרעגט, פאַר וואָס איך שפּאַציר מיר אַרום אַליין אַזוי שפּעט אין דער נאַכט? און זי האָט לייכט געלאַכט פון מיר:

— אָ, דאָס איז דאָך ווייל איצט וועבט איהר געוויס אייער גרויסען געדאַנק, אַז אַלץ פאַר אייך זאָל אויף שטענדיג פערבלייבען „ריין" און „ברייט" און „ווייט" — — — גליקליך קינד!...

„גליקליך קינד" — האָט זי געזאָגט מיט אַ געלעכטער. דער קלאַנג

פון איהר שטימע האָט אָבער דערביי אָפּגעהילכט אינ'ם עלעקטרישען שיין פון דער לאַנגער גאַס ווי א טיעפער זיפץ...

פיבי, מיט וועלכער מען האָט מיך געשראָקען; פיבי, וועלכע פער־מאָגט אזא קייטעלדיגען און שטראַהלענדיגען געלעכטער, האָט איצט נעבען מיר א זיפץ געטהון — — — און דער אויסזעהן איהרער, און דער בליק פון איהרע ברייט־צועפענטע גרויע אויגען מיט די קויהל־שווארצע ברעמען האָבען זיך ביי איהר נאָכדעם גלייך געביטען אויף טיעפער און ערנסטער. איהר האַלטונג איז געוואָרען נאָך שטאָלצער, אָבער אויך אמת'ער און רוהיגער. און נאָך א לענגערען שווייגען און קוקען פאר זיך, האָט זי גאָר אונערוואַרטעט גענומען רעדען כמעט ווי צו זיך, אז אידען זיינען נאָך אַלעמען פאָרט אינטערעסאַנטער. די גוים, דאכט זיך איהר שטענדיג, פערמאָגען אין זיך אזא מין סאָרט „ווילד־פלייש", וואָס קיין ציוויליזאציאָן און קיין רעליגיאָן וועט דאָס פון זיי ניט אויסהיילען... די אידען, אָבער, האָבען אין זיך עפּעס אזוינס וואָס איז אייביג. אפשר איז דאָס דער געפיהל פאַר אייביגקייט — — — — — — קאָנסט פון עפּעס מיט זיי רעדען, זאָגען, קוקען אין זייערע אויגען — — — איהר ווייסט, אידען זיינען דאָך אפשר דאָס אינטערעסאַנטסטע פאָלק אין דער וועלט!

מיר האָבען די ווערטער איהרע נעקלונגען מגושם'דיג. איך האָב א קנייטש געטהון מיט די אַקסלען:

— נאָט איז מיט אייך, פיבי! איהר רעדט עפּעס גאָר ווי א „גוטע" גויע!...

פיבי האָט זיך אויף מיינע ווערטער אויפגעכאַפּט ווי פון פערגע־סענהייט, און מיך אָנגעקוקט א בלאַסע... איך האָב זיך פערלאָרען, ניט ווייסענדיג וואָס דאָס בעדייט, און זי האָט מיט א מאָל מיר גלייך און שארף א קוק געטהון אין די אויגען אריין און געזאָגט:

— אָט ווי איהר זעהט, בין איך גאָר ניט אזא שלעכטע. — — — —

איך האָב פון דעם א ציטער געטהון, ניט ווייסענדיג פאַר וואָס און פאַר ווען. — — —

ביים געזעגענען זיך האָב איך פיבי'ן צוגעזאָגט א מאָל ארויפקומען צו איהר. איך האָב דאָס איהר צוגעזאָגט, כאָטש איך האָב געוואוסט, אז איך וועל דאָס ניט טהון.

IV

איינמאָל, ווען איך האָב זיך אויף מיין וועלאָסיפּעד ארומגעיאָגט איבער גאַסען, פּארקס און וועגען, האָב איך זיך אָנגעטראָגען אויף אַן אָפענעם גרינעם פעלד, וואָס האָט געבלאַנקט מיט געלע „טענים"-קוואַדראַטען און מיט אומלויפענדיגע „טענים"-שפּיעלער. איך בין אַראָב פון מיין וועלאָסיפּעד און זיך געשטעלט קוקען אויפ'ן שפּיעל. און צווישען די שפּיעלער אויף איינעם פון די דאָזיגע „טענים"-קוואַדראַטען האָב איך דערזעהן פּיבי'ן. מיט אַ שלאַנגישער פלינקייט און בויגינקייט האָט זי נאָכגעקוקט דעם באַל און איהם געשיקט געקלאַפּט צוריק אָט פון רעכטס און אָט פון לינקס. אָט איז זי מיט קליינע פרויען-טריט און כמעט זיצענדיג געלאָפען אַנטקעגען אַ באַל וואָס איז צו איהר געפלויגען קורץ און ניעדריג, און אָט האָט זי גענומען אַן אויסגעצויגענע שפּרינגען אויף צוריק, האַלטענדיג דעם רעקעט אויפגעהויבען הויך איבערע איהר קאָפּ און איז אין דער ריכטיגער מינוט אונטערגעשפּרונגען אין דער לופטען אויף צו קלאַפּען אַ הויך און ווייט-פליהענדיגען באַל. אָט איז אָבער דער באַל צו איהר אַ פליה געטהון צו הויך און איז אין גאַנצען אַרויס פון „טענים"-קוואַדראַט. זי האָט זיך אויסגעדרעהט אויף צו לויפען נאָכ'ן באַל און האָט מיך דערזעהן. זי איז גלייך צוגעקומען צו מיר אַ פערפלאַמטע מיט'ן רעקעט אין האַנד: — עס פרעהט זי, עס פרעהט זי זעהר וואָס זי זעהט מיך. און מיך? — יאָ, מיך פרעהט דאָס אויך, מיך פרעהט דאָס טאַקע מיט אַן אמת. — — — און איך מוז איהר זאָגען, אַז זי שפּיעלט זעהר גוט טענים. — דאָס אָבער ווייסט זי אַליין. נאָר זי האָט געהערט, אַז איך בין אַ זעהר ליידענשאַפטליכער וועלאָסיפּעד-פאָהרער, זאָגט זי, און לעגט דערביי אַרויף איהר האַנד אויף מיין וועלאָסיפּעד, ווי אַ קינד אויף אַ שפּיעלכעל, און אויך ווי אַ סימן פון גאָר נאָהענטער פריינדשאַפט. און איהר ווילט זיך זעהר אויסלערנען פאָהרען אויף אַ וועלאָסיפּעד; זי וואָלט זעהר וועלען דאָס קענען. נו, געוויס וועל איך איהר

דאָך פון דעם ניט אָפּזאָגען, — יאָ, געווים ניט. אַט טאַקע נאָך היינט אָבענד. און זי צולאַכט זיך, — ווייל אז ניט, קען איך נאָך פערגעסען און ניט קומען... און דערצו איז ביי איהר אין הויז היינט גראָד דאָ א פּרויען־וועלאָסיפּעד, וואָס איהרע א פריינדין האָט ביי איהר ניט לאַנג צוריק איבערגעלאָזט.

אין אבענד בין איך אין דער בעשטימטער צייט צוגעפאָהרען צו איהר הויז אויף מיין וועלאָסיפּעד. איהר וועלאָסיפּעד איז שוין גע־שטאַנען אין דרויסען אָנגעשפּאַרט אָן זייט פון די טרעפּ. ווי נאָר איך בין אַראָפּ פון מיין וועלאָסיפּעד־זאָטעל, איז זי גלייך אַרויס צו מיר. ביים טעניס־שפּיעל איז זי געווען אין ווייסען, און איצט איז זי געווען איבערגעטהון אין א טונקעל־ברוין קלייד. א ווארימע ליכטיגקייט האָט זיך געטראָגען פון איהר פּנים, פון איהר שמייכעל און פון די בעזונדערע צופריעדענע בויגונגען, וואָס מאַכען עלאַסטישער, אָפּגערונדערטער און שלאַנקער דעם קערפּער פון א פרוי דאַן ווען זי פיהלט זיך צו שטיפען ווי א „בייבי“. זי האָט מיר געגעבען איהר שעהנע האַנד און מיך לאַכענדיג געפרעגט, צי דענק איך ניט, אז פאַר איהר וואָלט געווען פיעל קליגער ניט צו נעהמען איהרע ערשטע לעקציעס אויף דער גאַס?

איך האָב צוגעגעבען, אז פאַלען איז טאַקע בעסער אויף א גאַס וואָס איז פרעמד... זי האָט זיך פון דעם הילכיג צולאַכט. — וואָס איך רעכען, אז זי וועט פאַלען?!

איך האָב געקוקט אויף איהר — ווי שעהן זי איז א לאַכעדיגע, אין׳ם טונקעל ברוינעם קלייד מיט דער ווייסער, ליכטיגער האַנד ביים הארצען, און געזאָגט:

— און אז מען פאַלט צוקלאַפּט מען זיך, און עס טהוט וועה...

— געהט, איהר מיינט דאָס ניט! — האָט זי געזאָגט און גענומען איהר וועלאָסיפּעד.

— אָלרייט, איהר׳ט שוין זעהן! — האָב איך געסטראַשעט.

מיר זיינען אַרויס אויף א שטילער גאַס. איך האָב אַוועקגעלעגט מיין וועלאָסיפּעד אָן א זייט, גענומען איהרען, און זיך געשטעלט ער־קלעהרען וואָס און ווי אזוי זי זאָל טהון. און אז דער בעסטער מיטעל ניט צו פאַלען, איז ניט מורא האָבען פאַר׳ן פאַלען, ניט אין זינען האָבען,

ניט טראַכטען פון דעם. און נאָכדעם האָב איך זי אַרויפגעזעצט אויפ'ן וועלאָסיפעד און איהר אָנגעזאָגט:

— איך וועל די ערשטע צייט האַלטען און פיהרען דעם וועלאָסיפעד. זי אָבער זאָל זיך האַלטען פריי, זאָל זיך אָן מיר ניט אָנלעהנען.

אָבער ווי נאָר די רעדער פון וועלאָסיפעד האָבען זיך גענומען דרעהען, האָט זי גלייך צושראָקען אַ געשריי געטהון און מיך אַרומגעכאַפּט מיט איהרע הענט.

פּיבי'ס הענט זיינען געווען גוט און לאַנג. און איהר ברוסט, צו וועלכער מיין קאָפּ איז צוגעפאַלען, האָט מיט אַ וויינכען און וואַרימען ציטער אָנגעריהרט מיין פּנים און איך האָב דערהערט דעם ריח פון איהר לייב.

איך האָב זי אַראָפּגעשטעלט און זיך גענומען בייזערען אויף איהר, פאַר וואָס זי פאָלגט ניט וואָס איך האָב איהר אָנגעזאָגט. איך האָב איהר נאָך אַמאָל גענומען ערקלעהרען, ווי, און ווי אַזוי. אָבער וויפיעל מאָל איך האָב זי נאָר אַרויפגעזעצט אויפ'ן וועלאָסיפעד, איז זי אַלץ ווידער אַרויפגעפאַלען צו מיר אויפ'ן האַלז, אָדער אַריינגעפאַלען צו מיר אין די הענט, און דערביי האָט זיך פון מאָל צו מאָל אָנגעריהרט די הויט פון איהר פּנים אָן מיין פּנים.

איך האָב זיך גע'כעס'ט און געערגערט.

פּלוצלונג אָבער האָט זיך פּיבי מיט'ן וועלאָסיפעד אַרויסגעריסען פון מיינע הענט, און זיך אַוועקגעטראָגען מיט אַזאַ שנעלקייט, אַז איך בין פערציטערט געוואָרען. — — —

איך האָב גענומען נאָכלויפען, נאָכשרייען — אָבער וואו?! — — —

דער וועלאָסיפעד מיט פּיבי'ן האָט זיך געטראָגען אַזוי, אַז איך האָב גענומען גליווערען פון שרעק.

עס טרעפט אָפט, אַז אַן אָנפאַנגער רייסט זיך אָפּ און לויפט. אַזוי ווי אָבער קערעווען אָדער אָפּשטעלען זיך קאָנען זיי ניט, לויפען זיי אַזוי לאַנג ביז זיי שלאָגען זיך אָן עפּעס אָפּ און פאַלען... און ווי אַז זי וועט זיך אָנטראָגען ביז וויט אַרויף, וואו די גאַס ווערט צוויי מאָל איבער־געשניטען פון רעלסען?! גאָט מיינער! איך האָב זיך אַ לאָז געטהון צו מיין וועלאָסיפעד, זיך אַרויפגעכאַפּט אויף איהם און זיך גענומען יאָגען וואָס נאָר כח... מיט אַ מאָל אָבער איז מיר געוואָרען קאַלט און היים —

איך האָב דערהערט דעם שווערען אייזערנעם טומעל פון אַ שנעל־פליהענ־דיגער קאַר, און איך האָב באַלד פאַר זיך דערזעהן פיבי'ן און די העל־בעלויכטענע קאַר, וואָס האָט זיך אַ טראָג געטהון גלייך אויף איהר — — — — אַ ליכטיגקייט האָט ווי אַ בלישטשענדיגע כוואַליע מיר אַ שלאָג געטהון אין די אויגען אריין און נאָך דעם איז אַלץ געוואָרען שווארץ און פינסטער... — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ווען איך בין געקומען צו זיך, איז שוין די קאַר ניט געווען, און עס איז שוין אויך קיינער און גאָר ניט געווען... איך בין געשטאַנען אליין נעבען מיין יועלאָסיפעד און די גאַס האָט זיך פאַר מיר געצויגען לאַנג און ווייט. אַ פערשטראַהלטע פון דעם ווייסען שיין פון די עלעקטרישע לאַמפּען, האָט זיך די גאַס געצויגען דורך דער נאַכט ווי אַ לאַנגע, ווייסע הייל... איך האָב זיך מיט מיינע אויגען איינגעגעסען אין דער לאַנגער ווייט, און האָב דאָרט פאַר זיך דערזעהן פיבי'ן פאָהרענדיג אויף איהר וועלאָסיפעד! — — — זי איז איצט געפאָהרען צו מיר, זיך אפילו ניט אָנהאַלטענדיג אָן רודער... און ווען זי איז אָנגעקומען נעהנטער און האָט מיך דערזעהן שטעהן אַזוי ווי אָן אריינגעגראָבענעם, האָט זי מיט איין האַנד אָנגעכאַפּט דעם רודער און די צווייטע צוגעטראָגען צום ברוסט, און האָט זיך הויך און הילכיג צולאַכט. — — — זי האָט געלאַכט און האָט זיך דערביי געהאַלטען אויפ'ן וועלאָסיפּעד ווי אַ גוט־געניטע פאָה־רערקע. און די ליכטיגע עלעקטרישע לאַמפּען האָבען געוואָרפען דעם שאָטען פון וועלאָסיפעד, און פון איהר, אָט אויף רעכטס, אָט אויף לינקס...

זי איז צוגעקומען ביז צו מיר און איז דיהרעוודיג אין שעהן בויגענדיג איהר קערפּער אויסגעפאָהרען אַ ראָד ארום מיר און איז לאַכענדיג וויעדער אַוועק פון מיר — דאָס האָט זי געלאַכט פון מיר, וואָס איך האָב זיך געלאָזט איינרעדען, אַז זי קאָן ניט פאָהרען, און וואָס איך האָב זי מיט אַזאַ נאַאיוועז ערנסט געלערענט ווי צו פאָהרען. — — —

פיבי פלעגט שטענדיג הנאה האָבען פון איהר אייגענעם געלעכטער, און בעזונדערס גרויס איז איהר הנאה געווען, ווען זי האָט געפיהלט, אַז עס איז טאַקע דאָ פון וואָס צו לאַכען.

איך האָב זיך ארויפגעזעצט אויף מיין וועלאָסיפעד און האָב זי

אַנגעיאָגט. זי האָט פאָהרענדיג אַרויסגעשטרעקט צו מיר איהר לינקע האנד. איך האָב זי אָנגענומען מיט מיין רעכטער. זי האָט געפרעגט:

— איהר פערגיט דאָך מיר?

איך האָב אַ דריק געטהון איהר האנד און געזאָגט:

— ס׳אַראַ גוטע האנד איהר האָט.

ביי די באַש׳ס האָט מען איהר געזאָגט, אַז איך בין אַ קינד. איז איהר דעריבער איינגעפאַלען אָט דער שפּאַס.

און מיר זיינען אַזוי אַוועקגעפאָהרען, זיך האַלטענדיג פאַר די הענט און שמועסענדיג און זעהענדיג אונזערע שאָטענס פון רעכטס און פון לינקס און פאַר זיך.—און די גאַס האָט זיך פאַר אונז געצויגען ציטערדיג, שטיל און ליכטיג ווייט. — און אָט נעמט פּיבי רעדען און זאָגט:

— איהר זייט אַן ענערגישער און ליידענשאַפטליכער.

איך ציטער אויף — — — אין איהר האנד איז גוט און ווארעם. און זי זאָגט:

— נאָר עס איז, ווייזט אויס, אמת וואָס דער אַלטער באַש זאָגט וועגען אייך, אַז איהר בעזיצט די ספּעציעלע אידישע פעהיגקייט צו קאָנ־טראָלירען אייער אייגענע ענערגיע און ליידענשאַפט.

איך האָב זיך דערפיהלט אונבעקוועם, האָב אָפּגעלאָזט איהר האנד און געזאָגט:

— לאָמיר פאָהרען שנעלער.

זי אָבער האָט זיך אָנגערופען לאַכענדיג:

— ניין, ריכטיג, איך מיין דאָס ערנסט, — איהר מיינט, אַז איהר וועט טאָקע שטענדיג זיעגען?

האָב איך זיך שוין צולאַכט און געפרעגט:

— איבער וועמען? איבער ווייבער? — — —

האָט זי אַ קוק געטהון אויף מיר און געזאָגט:

— יאָ.

און איך האָב געענטפערט:

— יאָ.

און אין אַ ווייל̇ע אַרום האָט זי זיך אָנגערופען:

— ניט ווייט פון דאַנען איז דער פּאַרק! — — — —

— יאָ, — האָב איך געענטפערט, — איהר ווילט אין פּאַרק?

און זי האָט געזאָגט:

— איך וויל צום פּאַנטאַן, איך וויל אַ טרונק.

מיר זיינען אַריין אין פּאַרק. ביים ערשטען פּאַנטאַן, וואָס איז אונז אַנטקעגען געקומען, זיינען מיר אַראָפּ פון די וועלאָסיפּעדען, זיי אָנגעשפּאַרט אָן אַ בוים. זי האָט געטרונקען, איך אויך. נאָכדעם איז זי געבליבען שטעהן פאַר מיר, מיך איבער עפּעס כמעט בייז אויסגעמאָסטען מיט די אויגען. — — — איך האָב זיך ווידער דערפיהלט אומבעקוועם. באַלד אָבער איז זי עטוואָס וויכער געוואָרען, איז צו מיר צו און מיט אַ מאָל פערוואָרפען איהרע הענט אַרום מיין האַלז, און מיך אַ קוש געטהון.

— —

אונזער פאָהרען צוריק איז געווען אַ שווייגענדיגער. און ווען איך בין געקומען צו מיר אין צימער, האָב איך אָנגעצונדען מיין גאַז־לאָמפּ, זיך אַוועקגעזעצט ביים טיש, געעפענט אַ בוך און געלייענט:

„איך בין אונטערוואָרפען אַלערליי ליידענשאַפטען, דערפאַר ווייל זיי זיינען אַלע אין מיר, נאָר איך האַלט זיי ווי ווילדע חיות אין שטייגען און צוגעבונדען. נאָר איך הער פון מאָל צו מאָל זייער רעווען. איך האָב שוין אין זיך דערשטיקט ניט איין ליעבע, וואָס האָט זיך אין מיר פערנומען: פאַר וואָס? — וואָרים מיט מיין טיעפסטען בעוואוסטזיין האָב איך שטענדיג געפיהלט, אַז זי איז נאָך קורצער פון מיין אייגען לעבען."

אויף מאָרגען האָב איך זיך אויפגעכאַפּט און דערהערט, אַז איך טראַכט פון פּיבי'ן. אַז אין מיר שרייט עס: פּיבי, פּיבי, פּיבי! און מיין האַרץ וואַרעמט זיך דערביי, און דאָס בלוט מיינס וואַרעמט זיך, און מיין לייב פיהלט אויף זיך אַ קינדישע וואַרעמקייט. איך האָב געטראַכט:

פּיבי איז נעכטען איבערגעפאָהרען געוואָרען פון אַ קאַר — — — —

ניין, פּיבי איז נעכטען ניט איבערגעפאָהרען געוואָרען פון אַ קאַר. עס האָט זיך מיר גע'חלומ'ט? — — —

און איך האָב געלאַכט:

וואָס האָט זיך מיר גע'חלומ'ט? אַז פּיבי איז איבערגעפאָהרען געוואָרען, ציי, אַז זי איז צוריקגעקומען? — — —

יאָ, איך דאַרף דאָך היינט זיין ביי איהר. — — — ניין, איך וועל היינט ניט זיין ביי איהר.

איך האָב דאָס איהר אָבער צוגעזאָגט!

האָב איך איהר ניט געזאָלט צוזאָגען.

און איך האָב געטראכט:

שוין אַ לאַנגע צייט ווי איך בּיינק נאָך ברייטע און שטארקע בּעוועגונגען — — — יאָ, מיר בּיינקט זיך טאָקע נאָך ברייטע און שטארקע בּעוועגונגען.

און עס איז בּיי מיר געבּליבּען:

נאָך היינט דאַרף איך זיך זעהן מיט מיין בּעקאַנטען, וואָס איז אָנגעשטעלט אין דער אידישער פילאַנטראָפּישער פאַרם־געזעלשאַפט, ער זאָל מיר אָנווייזען אַ פאַרם, וואוהין איך זאָל קאָנען אָנקומען אַלס פאַרם־אַרבּייטער, ווייל מיינע בּיינער בּענקען נאָך שווערער, וואַגיגער אַרבּייט.

איך בּין אַרויס פון בּעט, זיך אָנגעטהון, זיך גענומען איינוואַשען. וואַשענדיג האָב איך מיט אַ פּלוצלינגען שטוינען דערפיהלט, אַז דער קוש וואָס פיבי האָט מיר נעכטען געגעבּען, וואַשט זיך ניט אָפּ, נאָר וואַשט זיך אינ'ם פרישען וואַסער איינאיינעם מיט מיין פּנים, מיט די ליפּען. — — — איך האָב אויפגעהויבּען די אויגען צום שפּיעגעל וואָס פאַר מיר און דערזעהן די רויטע ליפּען מיינע. די ליפּען האָבּען זיך אַ צופריע־דענעם קנייטש געטהון, און די אויגען האָבּען דערויף אַ צושמייכעלטען שטראַהל געטהון. מיט אַמאָל אָבּער זיינען מיר די אויגען פינסטער געוואָרען, איך האָב זיך גלייך אָפּגעקעהרט פון שפּיגעל. דאָס האַרץ האָט זיך אין מיר בּיטער אַ וויעג געטהון, ווי עס וואָלט זיך אָן עפּעס שטעכיגעס אָנגעשלאָגען:

— מיט די איינענע ליפּען האָט זי געוויס אויך געקושט אַן אַנדערען, אפשר איינעם פון יענע גוים!...

גאָט מיינער, ווי ניט גוט מיר ווערט בּיי דעם געדאַנק, אַז אַ אידישע מיידעל קען אַמאָל קושען אַ גוי!

ץ

מיין פריינד, אין דער אידישער פּאַרם־געזעלשאַפט, האָט זיך זעהר גוט איינגעאייגענט מיט די אַסימילאַטאָרישע אידעען פון די פילאַנט־ראָפּען פון דער געזעלשאַפט. — ער האָט מיך גלייך גענומען צורעדען, אז אָננעהמען א שטעלע זאָל איך נאָר ביי א קריסטליכען פאַרמער, ווייל איך אַלס אינטעליגענטער מענש דאַרף אַליין פערשטעהן אז ביי א קריסט איז פיעל בעסער צו אַרבייטען — — — א איד, דאַרף איך פערשטעהן, איז א ביסעל צו קלוג; א איד וויל מען זאָל פאַר איהם אַרבייטען אומזיסט. און היינט ביי א קריסטליכען פאַרמער בין איך כאָטש זיכער מיט א זונטאָגדיגען רוה־טאָג, און ביי א אידען וועל איך ניט האָבען ניט קיין שבת און ניט קיין זונטאָג. און דערצו, איז צו א קריסט, אויב איך וויל, האָט ער פאַר מיר שוין א גוטע שטעלע — אפילו גלייך פאַהרען; אויב אָבער איך וויל דורכאויס צו א אידען, וועל איך מוזען וואַרטען עטליכע טעג.

איך האָב בעשלאָסען, אז זאָל זיין א קריסט, אבי שוין פאָהרען. און דערצו נאָך האָט מיך א רייץ געטהון א ליידענשאַפט, זיך אין דעם פאַל איבערגעבען אין די הענד פון אָט די נייע ערלייזער אונזערע.

אויף מאָרגען נאָך האַלבען טאָג בין איך שוין געווען ווייט פון ניו יאָרק און פון פיבי'ן, ערגעץ אויף א פאַרם צווישען די „ווייסע בערג“ פון דעם שטאַאט ווערמאָנט, נאָהענט פון דעם שטילען קאָנעקטיקוט־טייך, וואָס האָט פאַר זיך געמאַכט פּלאַץ צווישען די בערג פון ניי־העמפּשייר און ווערמאָנט.

VI

די ווייסע בערג! די בערג פון ווערמאָנט און ניו־העמפּשייר! גאָט מיינער! איך חלום דאָך נאָך ביז אויף היינט, אַז עמיצער, אַ ווייסער, אַ ליכטיגער, האָט זיך דאָרט אַמאָל בעוויעזען, דעמאָלט ווען די ערד איז נאָך געווען רויה און וויסט און ווילד, און די וויסטע ערד איז פער'כשופ'ט געוואָרען פון זיין גרויסער און ליכטיגער ווייסקייט, האָט גענומען בליהען און וואַקסען, און מיט פרייד און מיט שרעק האָבען נאָכדעם בעגראָזטע און בעווילדערטע מיילען און מיילען גענומען לויפען און שפּרינגען אין האַרבעס און קנייטשען איינס נאָכ'ן אַנדערען, איינס אויפ'ן אַנדערען, און גענומען קוקען אַרום זיך און זוכען. — זיי האָבען איהם, דעם ווייסען, שוין ניט געפונען, אָבער נאָך ביז אויף היינטיגען טאָג שטעהען אויפ־געשפּרונגענע אַט די צעהנדליגע און הונדערטע בעגראָזטע און בעוויל־דערטע מיילען און מיילען, קוקען פאַר זיך געהאַרבעט און געקנייטשט, געשפּיצט און געבויגען, קוקען פערציטערטע פון פרייד און שרעק און מיינען נאָך אַלץ צו דערזעהן איהם, דעם ווייסען.

און ווען מען זאָל ניט אויפהויבען די אויגען, און אין וועלכער זייט מען זאָל ניט קוקען פון דעם פּלאַץ, וואו עס געפינט זיך אַ'נעלסאָן'ס פאַרם, וואוהין איך בין אָנגעקומען אַרבייטען, זעהט מען פאַר זיך בלויז בערג, דורכאויס בערג און בערג, מיט פערשיעדענערליי פלאַכען און שפּיצען און קנייטשען.

דער מיסטער אַ'נעלסאָן, אַ גוי, אַ בעל־גוף, מיט אַ ראָזליכען קאָליר אין די פעטע באַקען, מיט גלייכע אַראָפּגעהאַנגענע גרויע וואָנצען, וואָס זיינען ווייזט אויס נאָך גאָר ניט לאַנג צוריק געווען געל, האָט מיך בעגע־גענט זיצענדיג אויף אַ טרעפּ פון דער ווערענדע פון זיין ווייס־געפאַרבטער הויז.

ער איז געווען אָנגעטהון מיט פּשוט'ע שיך און הויזען מעשה פאַרם־אַרבייטער, מיט אַ גוטער ווייסער העמד, מעשה פּריץ, און מיט אַן אָפּגע־

טראַגענעם, ערטערוויז צוריסענעם שטרוי־הוט אויפ'ן קאָפּ. ער האָט מיך בעגריסט, צוגענומען די אָנווייזונג פון דער געזעלשאַפט, מיך געפרעגט ביי וואָס איך האָב ביז איצט געארבייט, און צי איך האָב שוין ווען גע־טהון פאַרם־ארבייט, און צי איך ווייס זיינע בעדינגונגען. און עס געפעלט איהם, וואָס איך, א איד, רעד אַזאַ גוטען ענגליש. און עס געפעלט איהם זעהר וואָס אידען האָבען זיך גענומען צו ערד־ארבייט. און אָט די געזעל־שאַפט, וואָס וויל דערנעהנטערען „איזראַעלען" צוריק צו גאָט'ס ערד, טהוט דערמיט א זעהר גוטע זאַך. יאָ, דאָס איז א זעהר גוטע אידעע. מיר וועט ביי איהם זיין גוט. איך דאַרף נאָר ניט זאָגען קיין ליגענס — — עס איז אַלעמאָל בעסער צו זאָגען דעם אמת — — — טרעפט זיך עפּעס, קומט עפּעס פאָר, אַזוי צי אַזוי, זאָל איך בעסער זאָגען דעם אמת — — — אָבער דאָך מיינט ער פון דעסטוועגען, אַז אידען זיינען פעהיגע מענשען — זיי האָבען געגעבען די ביבעל — — — יאָ, שלאָפען אָבער וועל איך מוזען אין שטאַל, אויפ'ן בוידעם — — — ווייל אין הויז איז מעהר קיין פלאַץ ניטאָ. — אָבער דאָרט, אויפ'ן בוידעם, איז גאָר ניט אַזוי שלעכט; פאַראַן דאָרט אַזאַ אַפּצאַמונג, וואָס זעהט אויס ווי א בעזונדער צימער, און א בעט שטעהט דאָרט. און אָט איז וויליאמס — היר וויליאמס! קום אהער! — האָט ער אויסגעשריען צו א פערשטויבטען ארבייטער, וואָס איז נאָר וואָס געקומען פון פעלד מיט די פערד געשפּאַנט אין גראָב־מאַשין — זאָל מעקס אויסשפּאַנען!

דער פערשטויבטער וויליאמס האָט גלייך גענומען געהן צו אונז א צופריעדענער פון דעם וואָס ער האָט פערשטאַנען, אַז איך בין דאָס דער נייער ארבייטער, אויף וועמען זיי האָבען געוואַרט. ער האָט מיך איבער־גענומען פון דעם מיסטער אָ'נעלסאָן, און מיך געפיהרט אין שטאַל אוועק־צולעגען מיינע זאַכען און מיר ווייזען מיין אָרט.

VII.

אויפ'ן בוידעם איז אויף אַן אָפּגעצאַמטען פּלאַץ געשטאַנען אַן אַלטע בעט מיט צופוילטע טעפּיכען, אַלס אונטערבעטעכץ, און אַן אָנגעשטאָפּטען זאַק מיט שטרוי פאַר צוקאָפּענס. די בעט איז געווען צוטריקענט און צופאַהרען. און איך און וויליאַמס האָבען זיך גלייך גענומען זי איבער־בינדען מיט שטריק.

וויליאַמס האָט מיר דערביי גענומען דערצעהלען, אַז ער פּרעהט זיך זעהר מיט דעם וואָס איך בין געקומען — זיי זענען איצט בלויז פיער אַרבייטער, און דאַרפען וואָלט מען כאָטש נאָך פיער, ווייל אויסער דעם נרויסען שטח ערד וואָס עס איז דאָ צו בעאַרבייטען, איז נאָך דאָ איבער פופציג קיה און נאָך אַמאָל אַזוי פיעל קעלבער און קעלבלעך. נאָר דער מיסטער אָ'נעלסאָן, מוז ער מיר זאָגען דעם אמת, האָט געקראָגען אַזא נאָמען אין די „עמפּלאָימענט"־ביוראָס, אַז זיי ווילען מיט איהם מעהר קיין עסקים ניט האָבען, און די אַרבייטער וואָס ער קריגט שוין יאָ, האַלטען זיך ניט לאַנג. אָט פון לעצטען הערבסט אָן איז ער, וויליאַמס, דער איינציגער אַרבייטער, וואָס איז דאָ אויסגעווען אַ גאַנצען מאָנאַט און איז נאָך פערבליבען אויף אַ צווייטען. און מען קאָן צו די אַרבייטער גאָר ניט האָבען, ווייל דער מיסטער אָ'נעלסאָן איז — — —

דאָ אָבער האָט זיך וויליאַמס מיט אַמאָל דערשראָקען און זיך גע־נומען פערדעכטיג אַרומקוקען — ער האָט דערהערט טריט... אָבער דאָס איז געווען ניט מעהר ווי מעקס, אַ יונגער, לאַכענדיגער שייגעץ, נאָך כמעט אַ סקוהל־באָי. ער איז אַרויף אַראָפּצואוואַרפען היי פון בוידעם און דערווייל געוואָלט מיך אָנקוקען.

— וואָס ווילסטו דאָ האָבען ? — האָט וויליאַמס אויף איהם אויס־געשריען און אויסגעשפּיגען כמעט גלייך אויף איהם.

מעקס' שמייכעל אָבער האָט זיך פון דעם ניט געענדערט — ער איז געבליבען שטעהן מיט דער האנד אָן דעם הילצערנעם היי־גאָפּעל, וואָס

איז געווען פיעל העבער פון איהם. און שמייכלענדיג געקוקט אויף דעם צו׳בעם׳טען וויליאַמסען און אויף דער סקריפּענדיגער בעט וואָס מיר האָבען געבונדען און געפּרעגט:

— אַט אַ דאָ וועט ער טאַקע שלאָפען? — — —

— ניט דיין עסק! געה אַוועק, דו גאַרנישט! — האָט זיך וויליאַם אַלץ גע׳בעם׳ט.

מעקס אָבער האָט ניט אויפגעהערט שמייכלען, און נאָך געמאַכט אַ בעוועגונג אונז אַרויסצוהעלפען אין דער אַרבייט.

וויליאַמס האָט איהם בייז אָפּגעשטופּט:

— געה, טהו דיין אַרבייט! קיינער בעט דיך דאָ נישט!

ווען מעקס איז אַוועקגעגאַנגען, האָט מיר וויליאַמס געזאָגט, אַז מיסטער אָ׳נעלסאָן האָט איהם נאָך געבעטען געהייסען צורעכט מאַכען דאָס בעט פאַר דעם אידען, וואָס קומט אַהער אַרבייטען. נאָר אַזוי ווי די מאַדאַם אָ׳נעלסאָן איז דערביי אויך געווען, און ער, וויליאַמס, האָט בעמערקט אַז זי איז פון דעם ניט צופריעדען — ביי יעזוס! די מאַדאַם אָ׳נעלסאָן איז אַ גוטע פרוי! — זי האָט זיך אַ ברוגז׳ע אויפגעהויבען און אַוועקגעגאַנגען... און דערפאַר האָט ער, וויליאַמס, זיך ניט געאיילט, ווייל ער אַליין וואָלט אויך וועלען, מען זאָל פאַר מיר בעסער מאַכען אַ פּלאַץ אין הויז, ווייל ער ווייסט דאָך אַז אַן אַרבייטער קען אַמאָל פאַר אַזעלכע זאַכען ברוגז ווערען. און דעם אַרבייטער דאַרף מען איצט זעהר נויטיג. און וואָס איז דען דער אונטערשיעד — אַ איד צי אַ קריסט? — — —

ביי יעזוס! אַלע מענשען זיינען גלייך — וואָס איז, די אידען גלויבען דען ניט אין גאָט?

ביי דער אַרבייט איז ביי מיר אַרויסגעפאַלען פון קעשענע די פאַנטאַן־פּען.

וויליאַמס איז פון דער פאַנטאַן־פּען גאָר צומישט געוואָרען. ער האָט געבעטען איך זאָל זי פאַר איהם עפענען. איך זאָל איהם ציינען, ווי זי שרייבט, איך זאָל זי איהם געבען האַלטען אין זיינע הענט. און ס׳אַרא מאָדנע זאַך דאָס איז! ווי אַזוי ווערט דאָס געמאַכט וואָס זי שרייבט אָהן טינט?! און די פּען איז טאַקע אַ גאָלדענע?! טאַקע פון אמת׳ע גאָלד?! וואונדערבאַר! ווען ער וואָלט געהאַט אַזאַ זאַך, וואָלט ער שוין ניט געקומען אַרבייטען אויף אָ׳נעלסאָן׳ס פאַרם.

אַ, ניין! און צי וועל איך איהם געבען מיט דער פּען שרייבען א בריעף צו זיין שוועסטער? — ער איז ניט אבי ווער! — ער האָט א שוועסטער! און דזשאָן, מיט וועלכען איך וועל זיך באַלד בעקענען, איז אַן אַנגלאָ־פּענער, גאָט ווייסט פון וואַנען. — זינט ער איז דאָ האָט ער נאָך קיין איין בריעף ניט ערהאַלטען, און צו קיינעם ניט געשריעבען, אַפּילו א וואָרט ניט! ביי יעזוס, מיט אַזאַ מאַן איז דאָך געפעהרליך צו שלאָפען אין איין צימער. און די פאַנטאַן־פּען זאָל איך בעסער ניט האַלטען אַזוי אויבען־אויף... ער שווערט מיר אַפּילו ביי יעזוס'ן, אַז ער מיינט חלילה ניט, אַז עמיצער פון די ארבייטער איז דאָ א גנב, אָבער עס איז פּאָרט בעסער אַז מען ווייזט זיך ניט מיט אַזעלכע זאַכען.

שפּעטער אין אָבענד, ווען מיר זיינען אַלע געזעסען און געגעסען אונזער „סאַפּער", האָב איך זיך בעקאַנט מיט דער מאַדאַם אָ'נעלסאָן.

ווען מיר האָבען שוין געהאַלטען אין ענדיגען אונזער עסען, האָט זיך געעפענט די טיהר, וואָס פיהרט אין די בעל־הבתישע צימערען, און עס איז אריין א בלאָנדע דאַמע, האַלטענדיג אויף איהר אָרעם ווייסע בעט־וועש. וויליאַמס האָט זיך גלייך אויפגעהויבען און מיט א חניפה־דיגער פרייד זיך אָפּגערופען:

— מאַדאַם אָ'נעלסאָן, דאָס איז אונזער נייער ארבייטער!

די מאַדאַם האָט אויף מיר אַנגעשטעלט איהרע אויגען — — — און געפרעגט מיין נאָמען, און צי איך קום טאַקע פון ניו יאָרק — און וואו האָב איך געוואוינט אין ניו יאָרק. און ווען איך האָב איהר אָנגערופען די געגענד, האָט זי פערדעכטיג מיך נאָכאַמאָל געמאַכט אָנרופען דעם נאָמען פון דער געגענד — — — און ערשט נאָכדעם מיך ווידער א ווײַלע אָנגעקוקט און געפרעגט אין וועלכען טהייל פון יענער געגענד איך האָב געוואוינט און צי איך האָב דאָרטען אייגענע, בעקאַנטע — — — און בשעת זי האָט מיך געפרעגט אָט די אַלע שאלות, האָט זיך געפיהלט, אַז דאָס איז ביי איהר ניט קיין נייגעריגקייט, נאָר א מין בענקען, אַז ווער וויים וועמען זי האָט דאָרטען — — — זי קומט, הייסט דאָס, אויך פון ניו יאָרק...

א בעזונדער ווייכקייט האָט זיך געטראָגען פון דער מאַדאַם אָ'נעל־

סאָן׳ס שטימע. אַזאַ ווייכקייט הערט זיך בלויז אין די שטימען פון די פרויען וואָס וויינען אָפּט אין דער שטיל.

ווען די דיענסט איז אריין אין אונזער עס־צימער, האָט איהר די מאַדאַם אָ׳נעלסאָן איבערגעגעבען די ווייסע וועש, זי זאָל ארויפגעהן צו מיר און דערמיט איבערציהען מיין בעט — — — און פאַר׳ן ארויס־געהן האָט צו מיר די מאַדאַם געזאָגט — זי האָפט, אַז איך וועל זיך דאָ פיהלען גוט.

VIII.

א הימל־בלויער הימעל האָט זיך געשפּרייט איבער א קיהלער נאַכט. איך בין געלעגען מיט'ן פּנים ארויף. ווייך און שטיל האָבען די גראָזען געגלעט מיינע הענט, מיין נאַקען. דאָ און דאָרט האָט פון גראָז גענומען ארויסשרייען: *Whip-poor-will! Whip-poor-will! Whip-poor-will!

די געשרייען זיינען געווען מעלאַנכאָליש, פערטרויערט און האָבען זיך ווידערהאָלט קורץ, אונערוואַרטעט און קרעפּטיג־קנאַלענדיג: „וויפּ־פּור־וויל!" — „וויפּ־פּור־וויל!" — „וויפּ־פּור־וויל!"

איך האָב געוואוסט, אז דאָס איז דער וויפּ־פּור־וויל־פויגעל, איינער פון דעם מין גאַוטסאַקער פויגעל וואָס געפינט זיך נאָר אין די מזרח־געגענדען פון צפון־אמעריקא. דאָס זיינען פויגלען, וועמעס טאָג עס פאַנגט זיך אָן א פּאָר שעה נאָך זון־אונטערגאַנג, און וועלכע מען זעהט כמעט קיינמאָל ניט. מען הערט זיי בלויז. און אויף וועלכע אינ־דיאַנער און ניגערס גלויבען, אז דאָס זיינען אזעלכע גלגולים, גייסטער און פּאַראַויסזאָגער.

איינער פון דעם סאָרט פויגלען האָט זיך פּלוצלונג פון ערגעץ א באַרג ניט ווייט פון אונז מיט אמאָל הילכיג צושריען: האַ, האַ, האַ! האַ, האַ, האַ! — — — — און יעדעס מאָל אלץ העכער און שרעקעדיגער. און כאָטש איך האָב, דאַכט זיך, גוט געוואוסט, אז דאָס זיינען פויגלען, פון דעסטוועגען האָב איך געטראַכט, אז דאָס זיינען אזעלכע שטיק פון דעם קליינעם בלאָסען און שטענדיג־לאַכענדיגען מעקס. אז דאָס שפּיעלט ער זיך איצט מיט זיך אליין, שפּרינגט ארום אין גראָז, בעהאלט זיך אויס אונטער שטרויכען און פעלזען און שרייט אין דער נאַכט אריין:

Whip-poor-will! Whip-poor-will! און האַ—האַ—האַ!

אָדער גאָר: Willie-com-go! Willie-com-go! (**

---

*) שמויס, אָרעמער וויליאם! שמויס, אָרימער וויליאם!!

**) וויליאַם־קום־געה! וויליאַם־קום־געה!

וויליאַם איז פאַרבייגעגאַנגען, אַ לאַנגער, אַ שוואַרצער און שטיל, ווי אַן אויפגעשפּרונגענער שאָטען.

דזשאהן, אַ שטאַרק געבויטער דייטש, מיט אַ בלאָנדער באָרד און בלויע אויגען, איז געזעסען נעבען מיר, און מיר דערצעהלט, אַז ער איז אויך אַ ניו יאָרקער, אַז ער האָט דאָרטען צוויי געליעבטע, נאָר מען האָט איהם ארויסגעשיקט פון ניו־יאָרק אויף פינף יאָהר — איין יאָהר איז ער אָפּגעזעסען אין שטאַדטישען געפענגניס, נאָכדעם האָט מען איהם ערשט פערבאָטען צו זיין אין ניו־יאָרק סטייט. זיי זיינען אפשר גערעכט — האָט ער צוגעגעבען — אָבער שולדיג איז אין דעם זיין פאָטער — ער איז געשטאָרבען און איהם איבערגעלאָזט זעקס און פערציג טויזענד דאָ־לאַר, און ער, דזשאהן, איז דאַן געווען אַ יונגער באַי, אַ סטודענט פון שטאַדטישען אוניווערזיטעט, — יאָ, יאָ, איך מעג איהם גלויבען, — ער אָט דער פאַרמער, וועמען איך זעה איצט נעבען מיר, איז אַן אינטעלי־גענטער מענש, האָט געלערענט אַנאַטאָמיע, פיזיקע — און אַז אַנאַטאָמיע געדענקט ער נאָך ביז היינט. אַז אָט דער ביין פון האַנד הייסט „אולנא“, אָט דער „ראַדיוס“ און אָט זיינען די „קאַרפּוס“, און ער האָט זיך גע־נומען אויסרעכענען זייערע נעמען איינס נאָכ׳ן אַנדערען. ער געדענקט זיי שוין אַפילו ניט אין גאַנצען, אָבער איך קען דאָך זעהן, אַז ער איז אַן אינטעליגענטער מענש. נאָר איבער די געלד, וואָס ער האָט דאַן נאָכ׳ן פאָטער׳ס טויט אריינגעקראָגען אין זיינע הענד, איז ער אריינ־געפאַלען אין שלעכטער קאָמפּאַניע. אָבער ער איז שוין אויסגעוועזען אַ וועלט! „געפּייקט“, „געגעמבעלט“, געהאַט אַ „פּייט“ מיט מעקענזי׳ן, מיט מעקענזי׳ן אַליין! אָט איך קען דאָס זעהן פון זיין גראָבען פינגער אין זיין רעכטער האַנד — דער פינגער איז ביי איהם פון דאַן אָן צובראָכען. איך דאַרף דאָס נאָר ניט דערצעהלען וויליאַמס׳ען, ווייל אַזוי האָט וויליאַמס מורא צו איהם צוצוגעהן נאָהענט, ווען אָבער וויליאַמס זאָל זיך דערוויסען אַז ער האָט גאָר אַ צובראָכענעם פינגער אין דער רעכטער האַנד, וואָלט ער מיט איהם גאָר אַנדערש גערעדט. — — —

דזשאהן׳ס רייד האָבען זיך פאַר מיר געמישט מיט׳ן אָבענד און מיט די מעלאַנכאָלישע און כעס׳דיגע געשרייען, און איך האָב דערביי געקוקט אין הימעל און געזעהן איבער מיר מיליאַרדען קליינע און גרויסע שטערען. די שטערען האָבען ליכטיג און שאַרף געקוקט אויף מיר און

אויף די בערג און בערג, וואָס זיינען אַזוי רייך פאַנאַנדערגעוואָרפען אונטער דעם ברייט־צושפּרייטען הימעל — — — און איך האָב דערביי געטראַכט פון אַ סך זאַכען און אויך פון דעם, אַז פאַר דער מאַדאַם אָ'נעלסאָן וואָלט געווען גוט צו האָבען אַ מאַמע, אָדער צו זיין אַ מאַמע פון אַ דערוואַקסענע טאָכטער, צו וועמען מען קאָן רעדען — — — ווייסע, שטילע פרויען — אָט ריידען זיי דאַכט זיך קלוג און שמייכלען פרעהליך, און ווי נאָר זיי פערמאַכען הינטער זיך די טיהר קאָן זיין צואווייינען זיי זיך גלייך. — — —

ביסלעכווייז בין איך צוואוועבט און צומישט געוואָרען מיט די בערג, מיט די שטערען, מיט'ן הימעל — — — איך האָב קוים געהערט דזשאָהן'ס „גוט־נאַכט“ און נאָכדעם שוין גאָר ניט געהערט. — — —
פיבי קוקט ארויס פון אַ פענסטער. איהרע שטאָל־גרויע אויגען זיינען גרויס און ברייט צועפענט און די ווייסלען פון איהרע אויגען גלאַנצען און שיינען ליכטיג ווייס — — — פיבי קוקט ניט ארויס פון אַ פענ־סטער, פיבי קוקט ארויס פון הימעל — — — און איהרע שוואַרצע עטוואָס געקרייזטע האָר פאַלען אַראָפּ פון איבער איהר שעהנעם, ווייכ־רונדען אַקסעל און גרייכען פון הימעל ביז צו דער ערד און גרייכען ביז מיין האַנד, ביז מיין נאַקען, ביז מיין פּנים. — — —

עמיצער פּאָרעט זיך ביי מיין זייט קעשענע — — — דאָס אייזענדעל וואָס האָט אָנגעהאַלטען מיין פאַנטאָן־פען אין דער קעשענע האָט אַ שאַרפען „פּיטש“ געטהון און איך האָב זיך אויפגעכאַפּט — — — איך האָב זיך אויפגעכאַפּט און האָב זיך דערשראָקען פון דעם, וואָס איך בין ניט ביי זיך אין מיין הײמישער בעט, נאָר אויף אַ בעגראָזטער ערד, צווישען בערג און הימעל און שטערען — — — וויליאַמס איז גע־שטאַנען איבער מיר אַ צומישטער... ער וועקט דאָס מיך איך זאָל ארויס־געהן צו זיך שלאָפען — ער וויל ניט איך זאָל מיך פערקיהלען...

ערשט ארויפקומענדיג צו זיך אויפ'ן בוידעם, האָב איך זיך דער־מאָנט אָן וויליאַמס'ן — — — האָב אַ טאַפּ געטהון מיין זייט־קעשענע און ניט געפונען מיין פאַנטאָן־פען.

איך בין שוין כמעט געווען איינגעשלאָפען אין מיין סקריפּענדיגער

בעט, ווען איך האָב דערהערט עמיצענס טריט איבער'ן בוידעם — — — די היי שאַרט זיך... איך האָב צועפּענט ברייט די אויגען, געקוקט פאַר זיך און דערזעהן אַ שוואַרצע פיגור — — — די פיגור דערנעהנטערט זיך לאַנגזאַם — — — אַט איז זי אַריבער די שוועל פון מיין אָפּצאַמונג — — —

— ווער איז?! — האָב איך אויסגעשריען.

— דאָס בין איך, וויליאַמס; גלאַט אַזוי — — —

— וואָס איז?! — האָב איך איהם מיט כעס איבערגעשלאָגען זיין צוטומעלטקייט.

— גאָר ניט. ער וויל נאָר וויסען ווי מיר שלאָפט זיך. און איך זאָל ניט פערגעסען, אַז מאָרגען פונקט פיער אַ זייגער וועט ער מיך אויפוועקען צו דער אַרבייט.

— גוט; אַ גוטע נאַכט.

ווען וויליאַמס איז אַרויס בין איך אַראָפּ פון מיין געלעגער און אויפגעזוכט אַ זיכערען פּלאַץ פאַר דעם ביסעל געלד וואָס איך האָב געהאַט.

ווען איך האָב אויף מאָרגען געזאָגט וויליאַמס'ען, אַז איך האָב ניט די פען, האָט ער זיך אַזש פאַר'ן קאָפּ געכאַפּט:

— שטייטש, אַזאַ פען! אַן אמת'ע, אַ גאָלדענע! ער האָט מיך אָבער געוואָרענט, איך זאָל זי ניט האַלטען אויבען־אויף. ביי יעזוס'ען, ער מיינט ניט צו זאָגען, אַז עמיצער האָט זי ביי מיר גע'גנב'עט. אַט זענען דאָך דאָ דזשאָהן, פיליפ, מעקס. ביי יעזוס'ען, אַז ער מיינט גאָר ניט צו וואַרפען אַזאַ פערדאַכט אויף עמיצען. איך האָב זי געוויס פערלוירען אין גראַז וואו איך בין געכטען איינגעשלאָפען. ער אַליין וועט זי מיר העלפען זוכען, ווייל עס איז ניט לייכט צו געפינען אַזאַ זאַך אין גראַז. מען קאָן אַמאָל אַזאַ זאַך אָפּזוכען אַ גאַנצען זומער, און דאָס ערשט אין הערבסט געפינען — — — קאָן זיין אַז איך ווייס גאָר ניט צי איך בין געכטען איינגעשלאָפען אויפ'ן גראַז. יאָ, איך בין געכטען איינגעשלאָפען אין גראַז. ער געדענקט גוט דעם פּלאַץ. און ער וועט מיר איהם צייגען

און ער וועט מיר דאָרט העלפען זוכען. זיכער. וואָס הייסט, אזא גוטע זאַך, אזא טהייער שטיקעל גוטס.

און אָפּט, שוין לאנג נאָכדעם, פּלעגט זיך וויליאמס פון צייט צו צייט דערמאָנען אָן מיין פּען פון „אמת'ען גאָלד" און פּלעגט מיך טרייסטען און צוזאָגען אַז ער וועט זי פאר מיר זוכען.

IX

פון דער דיענסט בין איך געוואָהר געוואָרען, אז די מאדאם אַ'נעלסאָן איז, ווי איהר ווייזט זיך אויס, א פראנצויזישע און דער מיסטער אַ'נעלסאָן — אַן איירישער חזיר (די דיענסט האָט זיך אַזוי אויסגעדריקט, כאָטש זי אַליין איז אויך געווען אַן איירישע) און אז עס איז אויף דער מאדאם א רחמנות.

— א רחמנות אויף דער מאדאם? פאר וואָס? — האָב איך געפרעגט.

אָבער אויפ'ן אָרט פון צו ענטפערען, האָט די דיענסט צו מיר א מאַך געטהון מיט דער האנד און געזאָגט:

— בעסער פרעג ניט!

און וואָס מעהר מיר פלעגט אויסקומען צו זעהן די בלאָנדע מאדאם אַ'נעלסאָן, אַלץ מעהר פלעג איך זעהן, אז א דריקענדע שווערקייט קוקט ארויס פון איהרע אויגען.

נאָר אָפט פלעגט זי מיך פרעגען צי איך בענק ניט אהיים... און א בעזונדערער, האָפנונגסלאָזער ציטער פלעגט דערביי פערבענקט ארויס־קלינגען פון איהרע ווערטער. און דערביי פלעגט זי נאָך אָפט צוגעבען, אז זי מיינט אהיים, אין דעם „אַלטען לאַנד“, וואו איך האָב מיינע עלטערען... און ווי לאַנג האַלט דאָרט אָן דער ווינטער? — — — און פרעסט זענען דאָרט גרויסע? ווייסע? און אז עס פאַלט דאָרט אויס א שניי, איז דאָס אויף לאַנג, אויף זעהר לאַנג. — — — זי האָט וועגען דעם געלעזען.

און אייגמאָל, ווען צו מיר איז אָנגעקומען א בריעף פון דער „אַלטער היים“, האָט מיר די מאדאם אַ'נעלסאָן איהם אריינגעטראָגען אויף א טעלער צום טיש, וואו מיר, די ארבייטער, האָבען געגעסען. און ווען איך האָב דעם בריעף געעפענט, האָט זי מיך געבעטען איך זאָל איהר איהם ווייזען — — — זי וויל זעהן ווי דער אידישער שריפט זעהט אויס...

X

די ארבייט איז געווען אונערטרעגליך שווער. אהן א ווערלכען עס איז רוה־טאג. — טאג־איין, טאג־אויס פלעגט מען זיך דארפען אויפ־הויבען פיער פארטאג און ארבייטען שווער, אהן אפרוה, ביז זיעבען־אכט אין אבענד. פון שבת און זונטאג האט גאר קיין רייד ניט געקאנט זיין.

דער ארבייטער פיליפ האט זיך איין זונטאג צובונטעוועט און ניט געוואלט ארבייטען, ווייל ער וויל כאטש איין זונטאג אין צוויי וואכען. ווילִיאמס איז געווען דער ערשטער וואס האט איהם אפגעגעבען גערעכט. צו מיר אבער האט ער געזאגט אזוי, אז אויך מיסטער א׳נעלסאן זאל הערען:

— פיליפ איז א הונד, א טרעמפ. ער איז אנגעקומען אהער א הונגעריגער. איצט האט ער זיך אנגעגעסען, וויל ער שוין מעהר ניט ארבייטען.

ווען מיר זענען אלע אריין אין עס־צימער פאר אונזער אנבייסען, איז א׳נעלסאן צו צו פיליפ׳ען און איהם געהייסען אז ער זאל שוין אוועק פון זיין פארם, און בעצאהלען וועט ער איהם אויך ניט, ווייל ער איז זיין צייט ניט אויסגעווען, און ער זאל זיך אויך ניט זעצען צום טיש, ווייל ער האט שוין אנגעזאגט דער דיענסט, זי זאל איהם קיין עסען ניט געבען.

פיליפ האט גענומען טענה׳ן, אבער א׳נעלסאן האט זיך אויף איהם צושריען, אז ער זאל שווייגען און זאל גלייך אוועק פון דאנען. אויב ניט לאזט ער איהם ארעסטירען.

— ארעסטירען! מיך?! פאר וואס?! — האט פיליפ גענומען שרייען.

— דו האסט ביי מיר צובראכען א דישעל, און דו דארפסט ביי מיר אפארבייטען א גאנצען חודש, ביז דו וועסט מיר אויסצאהלען דעם שאדען!

— דאָס איז אַ ליגען! ניט איך האָב צובראָכען דעם דישעל!

— ווער דען האָט?

— וויליאַמס האָט!

וויליאַמס איז דערויף אויפגעשפּרונגען אַן אָנגעצונדענער מיט געשרייען: „דו פּערדאַמטער, דו פּערדאַמטער טרעמפּ!“ און ער איז מיט זיין פויסט פּערפּאָהרען פּיליפּ'ען גלייך אין פּנים אריין.

געענדיגט האָט זיך מיט דעם, וואָס פּיליפּ איז ארויסגעוואָרפען געוואָרען אַ פּערבלוטיגטער, און איז אָהן אַ סענט געלד און אַ הונגעריגער אוועק אליין אויפ'ן שטויביגען ווייסען וועג, וואָס ציהט זיך צווישען די גרינע בערג. און דער מיסטער אָ'נעלסאָן האָט איהם נאָכגעשריען, אַז ער זאָל זיך ניט דערוועגען צו ווייזען אויף וועלכען עס איז פּלאַץ פון זיין גוט! ווייל ער וועט איהם דערשיסען ווי אַ משוגע'נעם הונד!...

און צו אונז האָט זיך אָ'נעלסאָן געווענדעט:

— און איהר, „באָיעס“, דאַרפט זיך ניט זאָרגען. מאָרגען קומען מיר אָן נייע צוויי אַרבייטער — איך האָב אַ בריעף ערהאַלטען. און דער פּוילענצער איז מיר איצט סיי ווי סיי געווען אָן איבעריגער.

דער קליינער מעקסיל, וואָס האָט יעדען טאָג געהאַלטען אין איין ווערען אַלץ בלאַסער, האָט צופריעדען געקוקט אויף קריעג און געשלעג, און מיט פּערגעניגען געשמייכעלט, פּונקט ווי די גאַנצע געשיכטע וואָלט פאַר איהם פאָרגעקומען ערגעץ אויף „מואווינג פּיקטשורס“ אָדער אין אַ וואָדעוויל — — — דזשאָהן האָט אויסגעקוקט צו זיין גלייכגילטיג, נאָר איך בין פון דעם פּערדאַמט ערנסט געוואָרען. וויליאַמס האָט זיך זיעגרייך אוועקגעזעצט צום טיש און האָט קוקענדיג צו מיר גענומען ריידען:

— ער איז דאָס ווערט! ער איז דאָס ווערט געווען, דער פּערדאַמטער!...

איך האָב איהם מיט כעס איבערגעשלאָגען:

— דו האָסט ניט געהאַט קיין רעכט צו שלאָגען!

— וואָס? וואָס מיינסטו?! — — —

איך האָב אריינגעוואָרפען וויליאַמס'ען גלייך אין פּנים אריין:

— ווייל דו האָסט צובראָכען דעם דישעל, ניט פּיליפּ. און מיסטער אָ'נעלסאָן ווייסט דאָס, און איז נאָך ערגער פון דיר!

וויליאַמס איז צוטומעלט געוואָרען. ער האָט מיר ניט געקענט קוקען גלייך אין די אויגען אריין, און ער האָט זיך געווענדעט צו דזשאהנען:

— היר דזשאהן! וואָס זאָגסטו נאָר צו איהם, צו דעם — — — — דעם — — — סאָציאַליסט! (ער האָט, ווייזט אויס, געוואָלט זאָגען שיני).

דזשאהן אָבער האָט גאָר אונערוואַרטעט אויף איהם אויפגעהויבען אַ פּאָר אַנגעצונדענע אויגען און אויסגעשריען:

— האַלט דיין פּיסק, דו „קרוק!"

וויליאַמס האָט זיך דערפיהלט צוקלאַפּט. און אַ דערשראָקענער און צוטומעלטער איז ער גלייך אויפגעשפּרונגען פון בענקעל. מעקס האָט זיך צולאַכט. איבערהויפּט האָט איהם הנאה געטהון, ווען וויליאַמס האָט זיך צוקוויטשעט, כמעט ווי אַ הונד, און איז אַזוי קוויטשענדיג אַוועק פון עס־צימער, אונז פערלאָזענדיג פאר מיסטער אָ'נעלסאָן.

דער מיסטער אָ'נעלסאָן האָט אונז וועגען דעם גאָר ניט געזאָגט; אדרבא, ער איז נאָך געוואָרען פריינדליכער.

אין אָבענד האָט ער מיך פריינדליך געפרעגט, וואָס איז מיין מיינונג וועגען דעם ווייץ־פעלד, וואָס ער האָט דאָרט רעכטס.

איך האָב איהם שאַרף און ביידלעך געענטפערט:

— מיין מיינונג איז, אַז דאָרט וואַקסט ניט קיין ווייץ, נאָר שטרוי...

ער אָבער האָט ביי מיר פערטרויט געפרעגט:

— וואָס וואָלט געווען דיין עצה?

— איבעראַקערען דאָס פעלד! — האָב איך געזאָגט.

— יאָ, גערעכט! — האָט ער צוגעגעבען — ווייל די שטרוי וואָס איז שוין אָנגעוואַקסען וועט זיין אַ גוטע מיסטיגונג פאר דער ערד. און נאָך דעם וועט מען דאָרט קאָנען פערזייען קאַרטאָפעל. אפשר וואָלט מען דאָס נאָך מאָרגען געטהון?

אָ'נעלסאָן האָט גוט געוואוסט, אַז מאָרגען קען מען דאָס ניט טהון, ווייל מיט די פערד זענען מיר פערנומען אויף אַ צווייטען פעלד, און אַז מען קען ניט, און אַז עס האָט קיין זין ניט אוועקצואוואַרפען יענע ארבייט אין מיטען צוליעב דעם פעלד. נאָר דער גאַנצער געשפּרעך זיינער האָט בלויז געהאַט דעם צוועק זיך אַרויסצואווייזען פריינדליך און פערטרויט צו מיר. — ווייל וואָס טהוט ער אַז די מאָרגעדיגע צוויי ארבייטער קומען

ניט אַן? — — — — אַן עהנליכען געשפּרעך האָט ער נאָכדעם געהאַט מיט דזשאהנען און אַפּילו מיט דעם קליינעם מעקסיל!

אין אָבענד, איך האָב זיך געהאַט נאָר וואָס אויסגעטהאָן אויף צו געהן שלאָפען, און האָב שוין אויסגעשטרעקט מיין האנד אויף אויס־צולעשען דאָס לעמפּעל, איז צו מיר אריינגעקומען וויליאַמס:

— דזשאהן מיינט, אַז ער, וויליאמס, דארף פאר איהם מורא האָבען ניט אין זיין לעבען! דזשאהן מיינט, אַז אויב ער האָט זיך געשלאָגען מיט מעקענזי׳ן, דארפען שוין אַלע פאַר איהם מורא האָבען. ניט אין זיין לעבען!

— וואָס ווילסטו איהם טהון? — האָב איך געפרעג זיך לעגענדיג אין בעט.

— וואָס איך וועל טהון? ווארט ס׳ט שוין זעהן! איך קאָן דזשאהנען בעסער פאַר אייך אָלעמען! איך וויים, אַז ער האָט אַ שלעכטען טעמפּער! אַז ער קאָן מיט אַ מאָל משוגע ווערען! און דעריבּער האַלט איך מיט זיך שטענדיג — אַ זעהסט וואָס! — און וויליאמס האָט זיך שנעל צור־געבויגען צום כאָליעווע און פון דאָרט ארויסגעכאַפּט אַ לאַנגליכען מעסער און אַן אויפגעקאָכטער געגומען שרייען: „אַ! זעהסט וואָס! זאָל ער נאָר וועלען צוגעהן צו מיר, און איך צושנייד איהם מיט׳ן מעסער: אָט אַזוי! — איבּער׳ן פּנים! איבער דער נאָז! איבער די אויגען! איבער׳ן האַלז! איבער׳ן בויך — איבער׳ן בויך, גאָט פערדאַמט! איבער׳ן בויך! איך עפען איהם דעם בויך!!!" — — — — —

און וויליאַמס האָט דערביי זשעסטיקולירט מיט׳ן מעסער אין האנד און דאָס פּנים איז איהם געוואָרען פול מיט ווילד־געררייצטע בלוטען. ער האָט שוין, ווייזט אויס, געוואָלט אין איין וועג אויך מיך אָנשרעקען. איך האָב איהם אָנגעקוקט און געזאָגט:

— דו ביזט נאַריש.

— וואָס מיינסטו, איך בין נאַריש?

— אַ מאַן טהוט ניט אַזוי.

— יאָ, אָבער ביי יעזוס, איך וועל זיך ניט לאָזען!...

— אָבער, דו וועסט מיר ענטשולדיגען, וויליאמס, — האָב איך איהם איבערגעשלאָגען, — איך בין מיעד און וויל שלאָפען.

— אָ יאָ, געוויס! ס׳איז צייט. אַ גוטע נאַכט. ער האָט נאָר געוואָלט..

— אַ גוטע נאַכט.

— אַ גוטע נאַכט.

— זאָגסטו דיין תפילה פאַר'ן שלאָף, וויליאַמס?

— מיין תפילה? מיין תפילה? ס'הייסט? געווים! — ער האָט נאָך אין זיין לעבען ניט פערפעהלט צו זאָגען זיינע תפילות.

איך האָב איהם געבעטען ער זאָל זיין אַזוי גוט און פאַר מיר אויס־לעשען דאָס לעמפּעל. ער האָט דאָס געטהון. עס איז געוואָרען פינ־סטער. איך האָב איהם אין דער פינסטערניש נאָך אַ מאָל געוואונשען אַ גוטע נאַכט, ער זאָל געהן טהון זיין תפילה און זעהן, אַז מען דאַרף בעסער זיין אַ גוטער מענש. און געזאָגט האָב איך איהם דאָס דערפאַר, ווייל ניט ווילענדיג האָבען זיך מיר כמעט דעם גאַנצען טאָג געטראַכט פּיבי'ס ווערטער: אַז אין די גוים, דאַכט זיך, איז דאָ אַזאַ מין סאָרט ווילד־פלייש, וואָס קיין רעליגיאָן וועט דאָס פון זיי ניט אויסהיילען.

איך בין געבליבען אַליין און געטראַכט פון פערשיעדענע זאַכען. און פון פּיבי'ן, און פון דער אידישער פאַרם־געזעלשאַפט מיט זייערע אידעען, און וואָסערע מאָדנע כחות עס זיינען אָט די אידעען וואָס בילדען זיך אַזוי מאָדנע אויס ביי מענשען! און ווער וועט זאָגען, ווער פון אונז איז גערעכט? דאָס לעבען וועט דערווייזען? און ווי, ווען דאָס לעבען וועט טאַקע דערווייזען ווי זיי ווילען? וועט דאָס דען הייסען אַז זיי זענען גערעכט? גאָט מיינער! וועט דאָס דען הייסען, אַז זיי זענען גערעכט, ווען מיר וועלען פערלוירען געהן צווישען די קריסטען, צו וועלכע מיר האָבען פערבלאָנדזשעט? — — —

מיינע געדאַנקען האָבען זיך אָפּגעשטעלט. איך האָב מיט צופּענטע אויגען שטום געקוקט פאַר זיך אין דער פינסטערניש — — — און פון די בערג, פון אונטערשטרויכען און פעלזען האָבען מיט אַ מין בייזער און געהיימניספאָלער פער'עקשנ'טקייט געשריען די ווי־פּור־וויל'ס און די האַ־האַ־האַ'ס. איינער פון זיי האָט גאָר גענומען שרייען: „הו אַר יו? הו אַר יו? הו אַר יו?" (ווער ביזטו?) און עפּעס אַזוי איינגעגעסען, מעלאַנכאָליש און גייסטערהאַפט, אַז עס איז געווען שווער צו גלויבען, אַז דאָס שרייען אַזוי פויגעל. אפשר זענען דאָס גאָר אַזעלכע חיות? — און אפשר טאַקע דער קליינער, בלאַסעל מעקסיל. — — —

XI

אויף מאָרגען האָט די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן געפונען אַ געלעגענהייט מיט מיר פערפיהרען אַ שמועס, און מיך ארויפגעפיהרט אויף דעם, אַז איך האָב געדאַרפט ענטפערען צו מיר געפעלען קריסטען.

די פראַגע האָט זי ביי מיר געפרעגט מיט אראָפּגעלאָזטע אויגען. דאָס האָט מיך אויפגערעגט. איך האָב געזאָגט:

— קריסטען זענען אין דער צייט פון זייער תפילה שעהן.

— אין דער צייט פון זייער תפילה?! — האָט זי מיך פערוואונ־דערט איבערגעפרעגט.

— יאָ, — האָב איך געענטפערט.

— ווען איהר זעהט ווי אַ קריסט פאַלט צו דער ערד און צלמ׳ט זיך, קריגט איהר ניט קיין וויערערגעפיהל?...

— ניין! — האָב איך געענטפערט, ווערענדיג אַלץ מעהר אויפ־געררייצט פון דעם, וואָס די מאַדאַם פרעגט ביי מיר אַזעלכע שאלות און דערצו נאָך מיט אראָפּגעלאָזטע אויגען. — וואָס פאַר אַ סוד וויקעלט זיך דאָ פאַנאַנדער?! — וואָס וויל זי דאָ פון מיר דערגעהן? — — — —

מיט אמאָל האָט די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן אויפגעהויבען איהרע אויגען און גענומען קוקען אין מיין פּנים, מיט אַ כמעט דערשראָקענער שאַרפ־קייט... און פּלוצלונג געפרעגט:

— ווי, למשל, ווען אייערע אַ בעקאַנטע, צי אַ שוועסטער, וואָלט חתונה געהאַט פאַר אַ קריסט?

די פראַגע האָט מיך ביטער אַ בריה געטהון אין הארצען. — איך האָב פאַר זיך גלייך דערזעהן פּיבי׳ן, איהרע דריי קריסטליכע בעקאַנטע, און איך האָב זיך פערלוירען: — וואָס איז דאָס?!... ניט אַנדערש, אַז די בלאָנדע מאַדאַם, וואָס קוקט מיך איצט אַזוי שאַרף אָן, ווייסט אַלע מיינע סודות!... איך האָב זיך מיט כעס אַ הויב געטהון און בייז גע־ענטפערט:

— ווען מיינע אַ בעקאַנטע וואָלט געהייראַט מיט אַ קריסט, וואָלט איך זי צונויפגעדרעהט ווי אַ קנויל און זי אַ שליידער געטהון דעם קריסט, ווי אַ שפּיי אין זיין קריסטליכען פּנים אריין!

די מאַדאם אַ׳נעלסאָן האָט פון מיין ענטפער שיעור ניט צוזאַמענגעבראָכען. די אויגען זענען ביי איהר פערגליווערט געוואָרען. — — — יאָ, איך בין יענעם מאָל געווען שלעכט צו איהר.. איך בין געווען זעהר שלעכט צו איהר... נאָר איך האָב זיך אָבער ניט געקאָנט העלפען. — שולדיג איז געווען מיין אויפרעגונג און מיין ניט וויסען קלאָר, ווענען וואָס עס איז איהר דאָ געגאַנגען. אָבער איהר פּלוצלונגע פערגליווערטע שרעק, איהרע פּלוצלונגע טרערען אין די אויגען — דאָס קאָן איך נאָך ביז היינט ניט פערגעסען.

זי האָט צו מיר מעהר ניט גערעדט. און אַ צוויי-דריי טעג האָב איך זי איבערהויפּט ניט געזעהן אַרויסקומען פון הויז. און נאָכדעם פלעגט זי מיך שטענדיג אויסמיידען...

נאָר איינמאָל נאָכמיטאָג איז צו מיר אויפ׳ן פעלד געקומען צו לויפען מעקס און מיר איבערגעגעבען אַ בעפעהל פון דער מאַדאם אַ׳נעלסאָן, אַז איך זאָל געהן איינשפּאַנען די פערד אויף צו פאָהרען צום באַהן, ווייל עס איז אָנגעקומען אַ טעלעגראַמע, אַז זייער טאָכטער קומט מיט׳ן נאָכמיטאָגדיגען צוג.

ווען איך בין אָנגעקומען צום שטאָל, האָט שוין אויף מיר געוואַרט די מאַדאם אַ׳נעלסאָן, אַ פרעהליכע און אַן אויפגעראַמטע. — זי בעט מיך, איך זאָל פריהער אויספּוצען דאָס פערד „קיידי" — דאָס פערד איז טאָקע דער טאָכטער׳ס; דאָס איז איהר רייט-פערד.

איך בין געווען צופריעדען וואָס די מאַדאם אַ׳נעלסאָן האָט זיך מיט מיר איבערגעבעטען און רעדט צו מיר פריינדליך. און איבערהויפּט פון דעם וואָס זי זעהט אויס צו זיין אמת׳דיג גליקליך... איך האָב „קיידי׳ן" אויסגעפּוצט און פערשלייערט ווי אַ כלה. נאָכדעם האָב איך נאָך געפונען צייט, און אויף שנעל אויסגעוואַשען די קאַרעטקע און אויסגעפּוצט דעם שפּאַן. מעקס האָט מיר אַרויסגעהאָלפען. און ווען אַלץ איז שוין געווען פאַרטיג צו פאָהרען, האָט ער פערצווינגען די פאָהן פאַר׳ן הויז. די פאָהן האָט אויפגעפלאַטערט ווי אַ פרעהליכער אָנזאָג און האָט זיך לעבהאַפטיג געבומען בויגען און קנייטשען אין דער זוניגער טאָג-לופט. —

ווי שעהן עס איז אַ גרויסע פאָהן אויף אַ הויכען פאָהן־שטעקען! און ס'אַרא גוטער אינגעל אַט דער מעקס'על איז!

פאַר'ן ארויפזועצען זיך האָב איך זיך דערמאָנט און געפרעגט ביי דער מאַדאַם אַ'נעלסאַן צי זי האָט אפשר ערגעץ נאָך אַ פאָהן? זי האָט מיר מיט אַ שטאַרקער צופריעדענהייט געענטפערט — יאָ, און איז אויף גיך אריין אין הויז און מיר פון דאָרט ארויסגעטראָגען אַ נאָך ניט געניצטע פאָהן און אויך די שעהנע ווענגערשע בייטש, מיט וועלכער בלויז אַ'נעלסאָן פאָהרט אמאָל ארויס אין שטאָדט.

דאָ איז מיסטער אַ'נעלסאָן אויך ארויס, זיך אומגעקוקט, דערזעהן דעם פּאַראַד וואָס מען מאַכט דאָ און דעם פּליים מיט וועלכען איך עסק זיך און זיינע ברעמען האָבען זיך בייז אראָפּגעצויגען איבער זיינע גרויבלויע אויגען. זיין ראָזלעך פּנים מיט די גרויע וואָנסען האָט זיך אַ שאַרפען ציה געטהון אראָפּ. — — —

איך האָב ניט פערשטאַנען וואָס דאָס הייסט און האָב מיט צוטרמעלטע בליקען אַ קוק געטהון אויף דער מאַדאַם. — — —

זי אָבער האָט זיך מיט קונציגע בליקען און מיט אַ בעזונדער קלוגען פרויען־שמייכעל אַ װענד געטהון צו איהם!

— אַלעקס; מען מוז צוגעבען, אַז ער איז אַ פיינער מאַן, — האָט זי איהם געזאָגט וועגען מיר, און צוגעגעבען: — ניט אַזוי, אַלעקס?!...

דער שמייכעל האָט איהר צוגעגעבען אַ געוויסען ווייבליכען רייץ און האָט געווירקט...

— אָ יאָ, ער איז אַלרייט! — האָט ער צוגעגעבען און אויך גענומען שמייכלען...

— —

צום סטאַנציע זיינען מיר אַנגעקומען פּונקט אין צייט, און די טאָכטער איז געווען — פּיבּי — — — — — — — — פּיבּי!

— —

פּיבּי האָט זיך ארומגענומען מיט דער מאַמע'ן, זיך דריי מאָל צוקושט, און ווי נאָר זיי האָבען זיך פאַנאַנדערגענומען און זיך דערזעהן, זיינען זיי גלייך ווידער צוגעפאַלען איינס צו אַנאַנדער און זיך פון דאָס ניי געקושט. און ווען פּיבּי האָט דערזעהן, אַז די מאַמע וויינט, האָבען

זיך אויך ביי איהר די אויגען אויפגעגלאַנצט מיט טרעהרען און זיי האָבען זיך ווידער צוקושט.

איך בין צוגעקומען איבערנעהמען די פּעקלעך. פּיבי האָט זיך אומ־געקוקט — — — אויף אַ רגע בלויז האָב איך געזעהן ווי פּיבי איז צו־טומעלט געוואָרען און ברייטער צועפענט איהרע גרויסע, שוואַרץ־גרויע אויגען. נאָכדעם האָב איך געהערט ווי די מאַדאם אָ'נעלסאָן האָט איהר געזאָגט, אַז איך בין זייערער אַן ארבייטער, אַ איד — — — און אַז דעם פּלאַג האָב איך דאָס ארייגעשטעקט אין קאַרעטע פון איהרטווערען. ביי די רייד בין איך אָנגעקומען זיי העלפען זיך אריינזעצען. האָט מיר פּיבי געדאַנקט און קוקענדיג אויפ'ן פּלאַג געזאָגט, אַז עס איז זעהר שעהן פון מיר. — — — —

אויפ'ן וועג אהיים האָב איך געהערט ווי די מאַדאם אָ'נעלסאָן האָט זיך נאָכגעפרעגט ביי פּיבי'ן אויף דעם און יענעם און אויך אויף דער פאַמיליע באַש.

XII

דעם אבענד פון פּיבי׳ס קומען בין איך געלעגען אויפ׳ן גראָז. נעבען מיר איז, ווי געוועהנליך, געזעסען דער בלאָנדער דזשאהן און מיר צום צעהנטען מאָל איבערדערצעהלט פון דעם „פּייט״ מיט מעקענזי׳ן, פון זיינע געליעבטע, פון זיין רייזע קיין אויסטראַליען. ער איז געפאָהרען קיין אויס־טראַליען אלס מאטראָס, דאָס הייסט ניט אַלס פּשוט׳ער מאטראָס, נאָר אַלס לאָצמאַן. ווייל דער לאָצמאַן, מיט וועלכען מען איז ארויסגעפאָהרען, איז אויפ׳ן וועג פּלוצלונג קראנק געוואָרען, און ער, דזשאהן, איז דאָך אַן אינטעליגענטער מענש, האָט איהם דער קאַפּיטאַן געזאָגט: דו, דזשאהן, ביזט אַן אינטעליגענטער מענש, ווערסטו איצט פערנעהמען די שטעלע פון לאָצמאַן — נילעס. נילעס איז אויפ׳ן דריטען טאָג געשטאָרבען, און מען האָט איהם אריינגעוואָרפען אין ים. איז ער, דזשאהן, געבליבען לאָצמאַן. און דער קאַפּיטאַן פלעגט איהם אַלע מאָל לויבען און זאָגען: איך זעה, דזשאהן, אז דו ביזט טאַקע אַן אינטעליגענטער מענש.

נאָר איינמאָל, — עס איז געווען נאַכט, — איז מיט אַמאָל געוואָרען אַזא שטורעם, אז דער גאנצער ים איז אויפגעקאָכט געוואָרען און איז גלייך פערגאָסען געוואָרען ווי מיט אויפגעשלאָגענע איי־ווייסלען, טאַקע זוי מיט אמת׳ע איי־ווייסלען!... און די שיף — היילינער מאָזעס! — זי האָט גענומען שפּרינגען אויף וואסער־בערג און אין וואסער־גריבער, ביז זי איז צובראָכען געוואָרען אין שטיקער. און וואָסער אַ שרעק! — נאָר אַזא אינטעליגענטער מענש ווי ער האָט דאָס געקענט אַזוי לאַנג אויס־האַלטען. — זיעבען טעג און זיעבען נעכט האָט ער זיך געהאַלטען אויף אַן אָבגעבראָכענעם שטיק, ביז אַ שיף איז אָנגעפאָהרען און האָט איהם דערזעהן. און היילינער גאָט! ס׳אַרא שרעק עס איז! זיעבען טעג און זיעבען נעכט! — — — — —

איך בין געלעגען אויפ׳ן גראָז, געקוקט אויפ׳ן שטערנדיגען הימעל,

אויף דזשאהנ׳ען, אויף זיין בלאַנדער באָרד און אויף די בוימער פון די בעוועלדערטע בערג וואָס אַרום אונז און איבער אונז.

איך האָב זיך צוגעהערט צו דזשאהן׳ס אויסגעטראַכטע מעשיות, פּונקט ווי ער וואָלט זיי מיר צום ערשטען מאָל דערצעהלט, פּונקט ווי היינט וואָלט גאָר ניט פאָרגעקומען. נאָר די געשרייען פון די גאָוטסאָקער פויגלען האָבען מיר געדרייצט און געקיהלט די בלוט. און איך האָב געטראַכט:

דאָס הייסט, — אַז איך בין נערוועז; דאָס הייסט, אַז פּיבי׳ס משונה׳דיגער אָנקומען אהער אין די בערג, אַלס אַ טאָכטער פון אַ׳נעלסאָן האָט מיך נישקשה׳דיג צורודערט.

און איך האָב געטראַכט: די פויגלען שרייען היינט ווי משוגעים, וואָס האָבען זיך אַרויסגעריסען פון ערגעץ אַ דול-הויז... און דער געשריי פון דעם הא-הא-פויגעל איז ווי פון איינעם, וואָס טרינקט זיך — — — יאָ, עמיצער טרינקט זיך איצט אין דער נאַכט ניט ווייט פון אונז; רייסט זיך פון מאָל צו מאָל אַרויס אויף דער אויבערפלעך, כאַפּט אין איילעניש דעם אָטהעם: — הא, הא, הא, הא, הא! און ווערט גלייך ווידער אַרונ־טערגעזונקען. און איך האָב זיך געטרייסט: זאָל זיין, אַז אָט די פּער־שיעדענע געשרייען קומען גאָר פון דעם קליינעם, בלאַסען מעקסעל. זאָל זיין, אַז דאָס שפּיעלט ער זיך דאָס אַזוי מיט זיך אַליין. בעהאַלט זיך אויס, און לאָזט אַרויס אָט די פּערשיעדענע אויסגעשרייען, אָט פון דאָ, און אָט פון דאָרט — — — —

און איך האָב געלאַכט:

די מעשה מיט פּיבי׳ן איז ניט געשטויגען און ניט געפלויגען, נאָר דאָ איז אַזאַ געגענד — פויגלען שרייען ווי מענשען. — — —

און דזשאהן, דזשאהן איז אַ גוטער. אָט זיצט ער דאָך נעבען מיר און דערצעהלט מיר אַזוי גוטע זיינע מעשיות. נאָר די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן איז אַ סענטימענטאַלע אידענע, און דער אַלטער באָש מיט די גרויסע ברילען אויף דער גרויסער נאָז, איז איהרער אַ פריינד, וואָס גלויבט נאָך ביז היינט אין „אויסמישען זיך״, אָדער ווי ער האָט זיך פאַר מיר אַמאָל מיט פייער צו׳פּאָעטעוועט: „מיר דאַרפען געהן אנטקעגען אָט דעם גרויסען הייליגען גייסט, וואָס זיין קלייד זענען די פאָהנען פון א ל ע פעלקער״. און די סענטימענטאַלע אידענע האָט נאָך מן הסתם אַ נאָמען

געגעבען איהר טאָכטער פּיבי, ווייל עס איז פאַראַן אַ ליעד פון אַ מאָרגען־פויגעל וואָס הייסט פּיבי — „איהר טאָכטער וועט דאָס דעם נייעם מאָרגען וועקען" — — — און נאָך ביז היינטיגען טאָג דאַרף אַט די אידענע בענוצען קונציגע בליקען און אַזאַ מין תאוה־שמייכעל, ווען זי וויל אַז איהר מאַן זאָל זיין גוט צו איהר. און עס איז איהר שווער צו פערשטעהן, ווי אַזוי אַ איד קאָן אָהן עקעל צוזעהן ווי אַ גוי פאַלט אויף די קניען, קושט די ערד און צלם'ט זיך.

אין דער איינענער צייט בין איך אָבער אויך געווען נאָר אַן אַנדערער, נעבען וועמען עס איז געזעסען די מאַדאַם אָ'נעלסאָן. איך בין געווען איהר פאָטער. מיינע אויגען זיינען געווען געווענדעט צו איהר:

„מיין קינד! איך האָב געזאָגט דיין מאַמע: — האָסט אַ קינד, אַ טאָכטער, דאַרפסטו איהר דערצעהלען מאַמע־מעשיות, מעשיות ווי די וואָס דו האָסט פון דיין מאַמאַ געהערט. און זי רעדט נאָר אַ פרעמדען לשון, לאָזט זיך דאָס אין אַ פרעמדער כלי ניט איבערגיסען, — קאָן דאָס חלילה ברענגען צו אַן אומגליק, קאָן דאָס חלילה ברענגען צו אַ גרויסען אומגליק. — — — —

און איך בין געווען איהר זיידע און אפשר איהר עלטער־עלטער־זיידע. ניט ווייט פון מיר איז געלעגען מיין וואַנדער־שטעקען, און פערשטויבט איז געווען מיין קלייד, נאָר קלאָר די גרויע האָר פון מיין באָרד און פון די גרויסע ברעמען וואָס זיינען געהאָנגען אריבער מיינע אויגען. און אַן אייביגער, שווער־פערהאַרטעוועטער וועה אינאיינעם מיט אַן אייביגע ליכטיגקייט און זיכערקייט האָט אַרויסגעקוקט פון מיינע אַלטע אויגען — — — און איך האָב זי געטרייסט מיט מיין זיין נעבען איהר. נאָר אַליין בין איך געווען ניט געטרייסט. — — — —

דזשאָהן'ס שטימע האָט גענומען קלינגען מיעד, און אַט איז ער גאָר אַנטשוויגען געוואָרען, געטראַכט אַ ווײַלע. נאָכדעם האָט ער גאָר אונ־ערוואַרטעט ביי מיר מיט אַ געמאַכטער פרעהליכקייט אַ פרעג געטהון:

— און מאָרגען וועסטו ערהאַלטען אַ בריעף? — — — — —

דאָס האַרץ אין מיר האָט אַ ציטער געטהון. איך האָב איהם אָנגעקוקט און געזאָגט:

— איך ווייס ניט. — קאָן זיין...

— און וויליאַמס זאָגט, אַז ער וועט, — האָט מיר דזשאָהן געענט־פערט מיט אַ שמייכעל.

— — — — — — — — — — — — — — —

אונערטרעגליך שווער און וואַרעם און נוט זענען די בליקען און דער שמייכעל פון אַ מענשען, וועמעס האַרץ איז פון ווערים צוגעסען.

— — — — — — — — — — — — — — —

איך האָב זיך אָנגערופען:

— פאַר וואָס שרייבסטו ניט ערגעץ? — דערמאָן זיך אָן עמיצען. שרייב, וועט מען דיר ענטפערען.

ביי דזשאָהנ'ען האָבען די אויגען מיט אַ מאָל אויפגעשיינט הייסער און גלאַנציגער:

— שרייבען? וואָס, געוויס. זיכער! מאָרגען שיקט ער אַרוים דריי בריעף. דריי. געוויס. איהם וועט מען ענטפערען. אַ, אַ, אַ, — וועט מען ענטפערען!

נאָר עפּעס האָט ער מיר מעהר שוין ניט געקאָנט קוקען גלייך אין די אויגען אַריין, האָט ער זיך אויפגעהויבען און שמייכלענדיג געזאָגט:

„אַ גוטע נאַכט!“ — און איז אַוועק.

ווען דזשאָהן איז אַוועק, האָב איך זיך דערפּיהלט אַליין און מיעד. — — — — איך האָב זיך אויפגעהויבען, זיך געלאָזט געהן צום שטאַל, צו מיין געלעגער. צוקומענדיג צום טיהר, בין איך געבליבען שטעהן אַ ווײַלע — פון שטאַל אַרוים האָט זיך געהערט דאָס געזונטע קייען פון די עטליכע פערד, וואָס זענען דאָרט געשטאַנען, און זייער צופריעדענער פּאַטשען מיט די עקען און בייטען די פים. נאָר איך האָב זיך געשראָקען:

עמיצער איז אין שטאַל. נאָך אויסער די פערד — — — פּיבי!

און איך בין אויף זיך אין כעס געוואָרען:

„וואָס פאַר אַ נערוועזע שטיק!“

און איך האָב אַ שפּאַר געטהון דעם טהויער און בין אַריין, אײַנ־איינעם מיט אַ פּאַס דרויסענדיגער נאַכט־ליכט, וואָס האָט זיך אַ לעג געטהון אויף קאָפּ פון שטאַל.

דער שטאַל־ריח האָט מיר אַ שלאָג געטהון אין פּנים אַריין, דאָס קייען פון די פערד האָט זיך דערהערט פרישער און שאַרפער. איין

פערד האָט קייענדיג אויסגעדרעהט צו מיר זיין קאָפּ, מיך אָנגעקוקט מיט זיינע גרויסע אויגען. — — —

אין שטאַל איז קיינער ניט געווען, נאָר ווען איך האָב גענומען גיהן אויף די טרעפּ, וואָס פיהרען צו מיין געלעגער, האָב איך פאַר זיך דערזעהן פּיבי'ן — — — זי האָט זיך הילכענדיג צולאַכט. זיך אָנהאַלטענדיג מיט איין האַנד ביים הארצען. פונקען האָבען מיר אַ פליה געטהון פון די אויגען. נאָר איך בין געגאַנגען גלייך אויף איהר — — — ווייל איך האָב געוואוסט, אַז דאָס דאַכט זיך מיר בלויז, ווייל איך האָב געוואוסט אַז אין אמת'ען איז דאָ איצט קיינער נישטאָ.

איך בין אַרויף צו זיך, זיך אויסגעטהון, זיך אריינגעלעגט אין בעט און פערמאַכט די אויגען. — — —

די נאַכט איז ליכטיג. דער הימעל איז כמעט ווייס. די בערג הויבען זיך אין דער ווייסער נאַכטיגער ליכטיגקייט. און איך געה אין דער ליכטיגקייט איבער די בערג, האַלט מיין וואַנדער־שטעקען אויף די אַקסלען, און אַנטקעגען, פון ערגעץ, דאָרט ווייט אַרויף, בעוועגט זיך דער גרויסער הייליגער גייסט — אַ ריעז אין אַ לאַנגען מאַנטעל, געמאַכט פון אַלע פעלקער'ס פאָהנען — — — און איך געה אין דער ווייסער ליכטיגקייט אַנטקעגען דעם ריעז און קום אַלץ נעהנטער און נעהנטער. אָט בין איך שוין גאָר נאָהענט פון איהם. פּלוצלונג אָבער גיט דער ווינד אַ בלאָז איין עק פון זיין פאָהנען־קלייד, און איך דערזעה, אַז דער ריעז האָט גאָר ציגענע פיס. — — —

איך האָב אַ ציטער געטהון, זיך אַ וויעג געטהון, צועפענט ברייט מיינע אויגען — — — —

פינסטער, נאַכט, און אַ שווערער „היי און שטאַל" ריח. — — — —

XIII

דאָס וואָס די מאַדאַם אָ'נעלסאָן איז בלאָנד, דער מיסטער אָ'נעלסאָן געל, און פּיבי איז דווקא געבוירען געוואָרען אַ ברונעטקע, איז מיר בעזונדער געפעלען געוואָרען. און אין מיר איז דערפאַר אויפגעוואַקסען אַ בעזונדער שעהנער און ליכטיגער געפיהל פאַר פּיבי'ן. נאָר ווען פּיבי איז צו מיר איינמאָל צוגעגאַנגען, דאַן ווען איך האָב געהאָדעוועט די יונגע הינטלעך (איך האָב די קליינע הינטלעך זעהר ליעב געקראָגען, נעבען איינע פון די שטאַלען האָב איך פאַר זיי אויפגעקלאַפּט אַ בעזונדער הייזעל, און יעדען מאָל ווען איך פלעג קומען עסען פלעג איך זעהן אַז אויך זיי זאָלען ניט בלייבען הונגעריג) — און געוואָלט מיט מיר פערפיהרען אַ שמועס, האָב איך גראָב געענטפערט:

— מיס אָ'נעלסאָן, איהר שטערט מיר אין דער ארבייט!

פּיבי האָט זיך אויף אַ ווײַלע צולאַכט. באַלד אָבער איז זי געבליבען שטעהן, האָט אויף מיר גענומען קוקען, ווי זי וואָלט ניט געוועזן זיכער צי דאָס בין איך.

איך פון מיין זייט האָב אויף איהר געקוקט פרעמד און אָנגעבלאָזען... זי איז פון מיר גלייך אַוועק, ניט זאָגענדיג קיין וואָרט...

מיט עטליכע טעג שפּעטער האָט זיך געמאַכט, אַז איינמאָל פאַרנאַכט מיר האָבען שוין געהאַט אויסגעמאָלקען די קיה, זיי פערטריבען אויף נאַכט אין די בערג, און מיר, די ארבייטער, זיינען שוין געגאַנגען צו דער הויז זיך איינוואַשען, איז צו מיר ארויסגעקומען פּיבי און מיך געבעטען, איך זאָל פאַר איהר אָנזאַטלען איהר פערד. איך בין אַוועק אין שטאַל און זיך גענומען אָנזאַטלען איהר „קיידי". זי איז מיר נאָכגעגאַנגען און מיר גענומען ארויסהעלפען. ווען דאָס פערד איז שוין געווען אָנגעזאַטעלט, האָב איך דאָס גענומען פאַר'ן צוים און געוואָלט ארויספיהרען פון שטאַל פון איהרס וועגען.

.. ניין, נים נויטיג, — האָט זי געזאָגט. — זי וויל זיך ארויפזעצען אויפ'ן פערד גלייך, באַלד, דאָ אין שטאַל.

איך האָב זי גענומען אונטער'ן האנד ארויסצוהעלפען איהר ארויף אויפ'ן פערד.

איהר האַנט איז גוט און רונד און שעהן. — — — —

ווי נאָר זי האָט זיך אויפגעהויבען מיט איין פוס אויפ'ן אייזען פון זאָטעל, האָט זי זיך אונגערן א וויכנע געטהאָן און איז אראָפּגעפאלען צו מיר אין די הענט. — — —

איך האָב זיך ענטשולדיגט.

זי האָט געקוקט אויף מיר און געלאַכט. — — — —

ביים צווייטען מאָל האָט געטראָפען דאָס אייגענע, און פּיבי האָט זיך נאָך קליגגענדער און שעהנער צולאַכט.

ביים דריטען מאָל איז זי מיר ווידער אריינגעפאלען אין די הענט...

איך האָב זיך דערמאָנט אָן דעם וועלאָסיפּעד און דער קאָר וואָס האָט זיך א יאָג געטהאָן אויף איהר. איך האָב זיך דערשראָקען און בין אין כעס געוואָרען און געזאָגט:

— וואָס איז דער מעהר מיט אייך, מיס אַ'נעלסאָן! איהר קענט נים פאָהרען, טאָ וואָס זשע האָט איהר געהייסען זאָטלען?!

זי האָט גלייך אויפגעהערט לאַכען, האָט אויף מיר שטאָלץ א קוק געטהאָן, כמעט מיט פעראַכטונג, און האָט זיך גלייך אליין ארויפגעכאַפּט אויפ'ן זאָטעל און איז שנעל אַרויס פון שטאַל, און איז אוועק.

XIV

די בערג זיינען שעהן, די בערג זיינען רייך. אָבער מיר האָט אָנגעהויבען ווערען ענג צווישען זיי — — — איך האָב זיך אומגעקוקט, אז וואו נאָר איך זאָל ניט אויפהויבען מיינע אויגען שלאָגען זיי זיך אָפּ אָן בערג — — — די בערג מיט זייערע הויכע רוקענס זיינען פאַר מיר געשטאַנען ווי ווענט און האָבען פאַר מיר פערשטעלט דעם רוים, די ווייטקייט.

מיר האָט זיך גענומען דאכטען, אז ווען איך זאָל וועלען ריכטיג אויסשפּרייטען מיינע הענט, וואָלט איך ניט קאָנען איבער די בערג. — מיינע הענט וואָלטען זיך אָפּגעשלאָגען אָן אָט די טייוועלשע בערג און בערג. מיר האָט זיך פערגלוסט ערד־ארבייט?! איך האָב זיך פערבענקט נאָך שווערע און שטאַרקע בעוועגונגען! אָבער דאָס איז דאָך אויך געוועזען פערבונדען מיט מיין בענקען נאָך רוים און ווייטקייט. נאָך פרייע, ווייטע און אָפענע פעלדער, וואָס זאָלען זיך שטענדיג שפּרייטען פאַר מיינע אויגען און זאָלען מיר געבען די מעגליכקייט זיך איבערצופילען מיט ווייטקייט און רוים. און דאָ בין איך גאָר אריינגעפאַלען אין א פאַסטקע פון בערג, און דערצו נאָך פּיבי! — — —

גאָט מיינער! ווי אַזוי האָט זיך גענומען פּיבי אהער? — — —

וואָס איז דאָס פאַר א מיידעל?

פון וואַנען האָט זי זיך גענומען?

ווי קומט זי גאָר איבערהויפּט צו זיין א טאָכטער פון דער הויז?

און וואָס איז דאָס פאַר א הויז?

וואָס זיינען דאָס פאַר א מענשען, וואָס נאָכדעם ווי איינער ארבייט ביי זיי אָפּ א צייט שווער און ביטער, בעצאָהלט מען איהם ניט, און מען לאָזט איהם אפילו ניט אָפּעסען, און מען צושלאָגט איהם נאָך ביז בלוט, און מען וואַרפט איהם ארויס ווי א הונט? — — —

און וואָס איז דאָס געווען פאַר א מענש, וועלכער איז אַוועק א

צובלוטיגטער אויף דעם ווייסען שטויביגען וועג צווישען די בערג און האָט זיך שוין מעהר ניט אומגעקעהרט? — — —

עס פלעגט מיר די מאַמע דערצעהלען מעשיות פון „ניט־גוטע" — און די בערג, די וועלדער, די פויגעל, די הויז, די מענשען, די שטאַלען און די בהמות אפילו האָבען מיר ביסלעכווייז גענומען אויסזעהן ווי די „ניט־גוטע" פון יענע מעשיות...

און מיט געלעכטער און מיט שרעק האָב איך גענומען טראַכטען, אז איך בין אהער פערפיהרט געוואָרען — — — און אפשר טאַקע איבער פּיבי'ן, אָדער דורך פּיבי'ן — דאָס האָט פּיבי פאַר מיר אזא נעץ פערשפּרייט. — — — — — —

איך האָב גענומען טראַכטען, אז מען דאַרף זיך זעהן ארויסרייסען פון דאַנען.

זאָל זיין צוריק קיין ניו יאָרק.

אין ניו יאָרק זיינען דאָך דאָ מיינע ליעבסטע, לאַנגע גאַסען, וואָס ציהען זיך אוועק גלייך און וויט אויף מיילען. — — —

עס איז געוועזן אבענד, נאַכט. די „גאָוטסאַקער" פויגלען האָבען ווי רוחות אָדער פערשטעלטע געשריען אין דער נאַכט. פערבענקט, האָפנונגסלאָז, שאַרף און בייז. אייניגע פון זיי האָבען ווי געטריבען פון זיך מיט געשרייען: טהו אוועק! טהו, טהו, טהו אוועק! אנדערע ווידער האָבען ווי חוזק'דיג נאָכגעשריען: „וויללי־קאַם־גאָ! וויללי־קאַם־גאָ!" וויללי־קאַם־גאָ!" און דער האַ־האַ־האַ־פויגעל האָט געשריען ווי א משוגענער, אָדער גאָר ווי איינער וואָס טרינקט זיך, — ווי איינער וואָס מאַכט נאָך, כלומרשט ער טרינקט זיך.

ווי אַלע מאָל, האָט זיך אויך דעם אָבענד אָפּטער ווי אַלע אנדערע געשרייען געהערט דער ווי־פּור־וויל געשריי. נאָר היינט האָבען די געשרייען עמיצען עקשנות'דיג און ביטער געשמיסען. — — —

איך בין א מיעדער געלעגען אין מיין סקריפּענדיג בעט, די ווילדע פויגעלשע געשרייען האָבען מיך אויפגעהויבען און געוואָרפען הויך איבער די בערג און טהאָלען. — — —

מיין האַרץ האָט זיך גענומען רייצען און וואַרעמען, און איך האָב דערהערט ווי עס דאַוועגט, זאָגט און בעט: — „ניו יאָרק! ניו יאָרק! ניו יאָרק!"

מיינע ברעמען האָבען זיך גלייך צונויפגעשלאָסען, אָבער דאַכט זיך אויף ווארעם־פערטרערטע אויגען. מיינע ליפען זיינען ווי פון עפּעס אַנגעריהרט געוואָרען און זיך צועפּענט, און אינאיינעם מיט זיי האָבען דאַכט זיך אויך צועפענט אַלע מיינע אָדערען, אַלע מיינע ביינער און האָבען גענומען תפילה׳דיג מיטזינגען: „ניו יאָרק! ניו יאָרק! ניו יאָרק!“

מיר איז אָבער נאָך ניט געווען בעשערט אזוי גיך ארויסצורייסען זיך פון אַ׳נעלסאָן פאַרם.

XV.

מאָרגען. איך האָב זיך אויפגעכאַפּט פאַרטאָג, גענומען מיי, שטעקען, און בין מיר אַרויס פון שטאָל צונויפזאַמלען די בהמות.

די וואָלקענס, וואָס האָבען זיך אויף איבער־נאַכט אַראָפּגעלאָזען אויף די בערג און זיי פערדעקט מיט זייערע געדיכטע פּאָלדען, זיינען ווי פון עמיצענס הענד געצויגען געוואָרען אַרויף.

דאָ און דאָרט האָבען זיך די וואָלקענס פונאַנדערגענומען און בעוויעזען דעם אָדער יענעם טהייל פון די בערג, אויף וועלכע עס זיינען שוין געפאַלען די שטראַהלען פון דער יונגער זון.

איך בין געגאַנגען אויף די בערג, צווישען וואָלקענס, בוימער און זונשיין.

איך בין אַרויף אויף דעם צווייטען גרויסען באַרג, וואָס איז בעוואַקסען מיט וואַלד, בין אַרויס אויפ'ן אָפענעם פעלד וואָס געפינט זיך אויפ'ן סאַמע קאָפּ פון באַרג און האָב זיך מיט'ן פעלד פערנומען צו יענער זייט פון וואַלד וואוהין עס פערקלייבען זיך אָפט עטליכע פון די בהמות. פּלוצלונג אָבער האָט עפּעס פאַר מיר אַ שפּרונג געטהאָן, און איז געבליבען שטעהן צווישען די בוימער. איך האָב זיך אָפּגעשטעלט מיינענדיג אַז דאָס האָט זיך אַ בהמה איבער עפּעס אַ סיבה אַ יאָג געטהאָן און איז מיט אַ מאָל אַזוי ראַש שטעהן געבליבען. איך האָב זיך אומגעקוקט און פאַר זיך דערזעהן ניט קיין בהמה, נאָר צוויי יונגע געלע הירשען מיט ווייסע בייכער. זיי זיינען געשטאַנען צווישען די בוימער ווי איינגעגראָבענע און געקוקט אויף מיר מיט אויפגעהויבענע קעפּ, מיט ריינע און גרויס־צועפּענטע אויגען. — — —

איך האָב געמאַכט אַ טראָט צו די הירשען, האָבען זיי זיך גלייך אָפּגעריסען און אָפּגעשפּרונגען — — — איך האָב זיך אָפּגעשטעלט, האָבען זיי זיך אויך באַלד אָפּגעשטעלט און האָבען זיך ווידער אויסגעדרעהט מיט'ן פּנים צו מיר און מיך אָנגעקוקט. — — —

ווילדע, פרייע הירשען! עמיצער האָט געזאָגט: „אַ ווילדער הירש וואָס בלאָנדזשעט ארום דאָ און דאָרט היט אוים די מענשליכע נשמה פון טרויער". זאָל ער זיין געבענשט פאַר דעם שעהנעם אמת.

יונגע צאַפּעלדיגע הירשען! איינער מיט הערנער, איינער אָהן הער־נער.ביידע אַלץ איין גרוים און הויך, ביידע רויטליך־געל און וויים־בייכיג. ביידע האָבען פיעלייכט צום ערשטען מאָל אין זייער לעבען אזוי ניט ווייט פון זיך אַ מענשען דערזעהן. ווי אונשולדיג, ווי אויפ־ריכטיג און דאָך ווי קלוג זיי האָבען געקוקט אויף מיר, און מיך אָנגע־קוקט!

ביז די הירשען האָבען זיך געפונען אויף דעם בעוועלדערטען בארג האָבען זיי מיך אויף אַ רגע ניט אָפּגעלאָזען פון די אויגען. ווי נאָר אָבער איך האָב זיי ארויסגעטריבען אויף די בערג, וואָס זיינען גרין בעגראָזט און גלאַט, האָבען זיי זיך אַ יאָג געטהאָן פון מיר און גענומען פליהען אזוי, אז מיינע בליקען האָבען קוים געקענט נאָכלויפען נאָך די פאָסען פון זייערע לייבער. זיי האָבען זיך כמעט שווימענדיג געטראָגען איבער בארג און טהאָל און בערג. — — —

איך האָב צופרידענשטעלט די בהמות און זיי גענומען טרייבען אהיים, און דערזעהן אז ביי איינער פון זיי איז דער אייטער צובלוטיגט, אָבער אזוי שטארק, אז דאָס גאנצע פנים האָט זיך ביי מיר צונויפגע־קנייטשט פון מיטפיהלענדען וועה.

ווען איך האָב די בהמות געבראַכט אהיים און אָנגעוויזען אויף דער בהמה, האָט מיר וויליאַמס גלייך דערצעהלט בסוד, אז דאָס מוז זיין די ארבייט פון אַ הייִמישען. און דערביי האָט ער מיך אליין דורכדרינגענדיג אָנגעקוקט... איך האָב אויף איהם מיט פעראַכטונג אַ קוק געטהאָן און איהם איבערגעלאָזט. ער אָבער האָט מיך נאָכדעם געכאַפּט און מיר ערקלעהרט, אז איך בין אַ נאַר, ווייל איהם, אדרבא, וואונדערט, פאַר וואָס די ארבייטער שניידען דאָ ניט איבער די העלזער פון די בהמות. ווייל אזעלכען ווי אַ'נעלסאָן דאַרף מען אָנלערנען, ווייל אז ער קריגט אריין אַן ארבייטער וויל ער פון איהם ארויספּרעסען די נשמה. ווייל דער אַ'נעלסאָן איז אַ פערדאמט שלעכטער מענש. און צי ווייס איך, אז אַ'נעלסאָן האָט איהם שוין צוויי מאָל געגעבען צו פערשטעהן, אז דעם קליינעם מעקם דאַרף מען צובלוטיגען אזוי, אז ער זאָל אוועק פון

פּאַרם? — — — ווייל זינט אַ'נעלסאַן האָט צוגעקראָגען די נייע צוויי אַרבייטער האָט ער זיך אַרומגעזעהן, אַז דער „קיד" איז ניט ווערטה די געלד. אַ'נעלסאַן האָט איהם געזאָגט, אַז ער וואָלט דאָס אַליין געטהאָן, נאָר ער האָט מורא, אַז איהם קען מען נאָך פאַר אַזאַ זאַך אַרעסטירען. און אַזוי גלאַט אַפּזאָגען מעקסען קאָן ער ניט, סיידען ער בעצאָהלט איהם פאַר'ן גאַנצען מאָנאַט, ווייל ער איז צו איהם געשיקט געוואָרען פון אַזאַ געזעלשאַפט.

— יאָ, אָבער פאַר וואָס ביזטו דאָס דער, ווען ער האָט דאָס אָנגעבאָטען? — האָב איך ביי איהם געפרעגט.

וויליאַמס גרויע, וואָסעדדיגע אויגען זיינען אויף א ווײלע צוטומעלט געוואָרען — — — באַלד אָבער האָט ער זיך געכאַפּט און אויפ'ן אָרט פון ווערען אין כעס אויף מיר, האָט ער גאָר מיט א בעזונדער אינטימער שטילקייט אין קול געזאָגט צו מיר:

— ער האָט דאָס געזאָגט צו יעדען פון די אַרבייטער, צו יעדען, — אויסער דיר, ווייל ער איז א פערדאַמט שלעכטער און כיטרער מאַן! ביי יעזוס! אַזאַ מאַן ווי דער אַ'נעלסאַן דאַרף זיין אַרעסטירט, וואָלט גע־דאַרפט זיין אין פּריזאָן, גאָט פערדאַמט! — פאַר וואָס האָט ער דאָס אונז געזאָגט? — ער ווייס אַז עמיצער פון אונז וועט זיך וועלען אויס־פּיינען און וועט דאָס טהאָן פאַר איהם... יאָ, איך קאָן איהם גוט, איך ווייס וואָס ער מיינט, קיינער קאָן איהם ניט אַזוי גוט ווי איך, וויליאַמס.

איך מיט וויליאַמס'ען האָבען אָנגעבונדען און געגעבען עסען די בהמות אין איין שטאַל, און פון דער צווייטער שטאַל האָבען זיך געטראָגען דזשאָהן'ס צורייצטע קולות — ער מיט אַן אַנדער אַרבייטער האָבען זיך דאָרט געפּאָרעט מיט די „האַלבע" בהמות.

דזשאָהן'ס קולות האָבען זיך פון דאָרט געטראָגען צורייצט און בייז, פּונקט ווי ער וואָלט זיך דאָרט געקליבען צו דער'הרג'ענען די בהמות מיט דעם אַרבייטער.

די לעצטע טעג איז אונזער בלאַנדער ריעז, דזשאָהן, מיט אַמאָל ווילד געוואָרען.

שולדיג אין דעם איז געווען דאָס, וואָס ער האָט ניט געקראָגען קיין ענטפער אויף די בריעף וואָס ער האָט אַרויסגעשיקט. ער האָט שוין זיך אַליין געהאַט איינגערעדט, אַז ער וועט זיכער קריגען א בריעף — אָ, אָ,

וועט ער קריגען אַ בריעף! די לעצטע פּאָר טעג אָבער האָט ער שוין מעהר פאַר קיינעם ניט גערעדט וועגען דעם. — נאָר אַלץ פאַראיינס זיך מיט אַלעמען געקריעגט און געזידעלט.

אַ בייזער האָט דזשאהן פערלאָזען זיין שטאַל און איז אריין צו אונז בעטראַכטען די צובלוטיגטע בהמה. די בהמה, זי איז געווען איינע פון די וואָס מעקס פלעגט מעלקען, איז מעקס אויך צוגעקומען און איז גע־בליבען שטעהן פאַר דער בהמה און פאַר דזשאהנען אַ בלאַסער, מיט'ן מילך־עמער אין איין האנד, מיט'ן בענקעלע אין דער צווייטער און האָט געשמייכעלט. האָט דזשאהן אויפגעהויבען זיין בייזען קאָפּ און האָט זיך צושריען:

— דו פוילער נישט! וואָס שטעהסטו דאָ און לאַכסט?!

האָט מעקס אויף איהם שמייכלענדיג אַ קוק געטהאָן און געענטפערט, אַז ער לאַכט ניט...

האָט איהם דזשאהן דערפאַר גלייך דערלאַנגט אין פּנים אריין. —

מעקס איז געבליבען שטעהן, ניט וויסענדיג קלאָר וואָס מיט איהם איז דאָ פאָרגעקומען. נאָר אַז האָט ער דערפיהלט בלוט אויפ'ן פּנים, האָט ער געלאָזט פאַלען דעם עמער מיט'ן בענקעלע, אַ שמיר געטהאָן מיט דער האנד און דערפיהלט, אַז דאָס פּנים איז נאַס, בלוט — — — און ער האָט זיך צושריען ווי אַ וויינענדיג קינד.

וויליאַמס האָט צו מיר גלייך אַ ווינק געטהאָן מיט אָנגעצונדענע אויגען, ווי ער וואָלט זאָגען: „אַט איז דאָס! זעהסט?!" באַלד אָבער איז וויליאַמס עפּעס ווי צומישט געוואָרען און איז אויך צוגעלאָפען צו מעקסען, איהם אָנגעכאַפּט פאַר'ן קאָלנער און איהם מיט אַ קלאַפּ ארויס־געוואָרפען פון טהיר! — — —

נאָכדעם האָט מיר וויליאַמס ביי יעזוסען געשוואָרען, אַז ער האָט נאָר ניט געמיינט, נאָר ער קען איהם ניט פערטראָגען.

דזשאהן האָט נאָכדעם קיינעם פון אונז ניט געקענט קוקען אין פּנים אריין.

מעקס איז מיט אַ קוויטשעדיגען געוויין אַוועק צום הויז טראָגענדיג דעם פערבלוטיגטען פּנים פאַר זיך. פּיבי איז איהם ארויס אנטקעגען. עס איז נאָך געווען פריה, אָבער זי איז שוין געווען צוגעקליבען און אָנ־געטהאָן ווי אַ שטאָדטישע ליידי. זי האָט איהם אָנגענומען אונטער'ן

האַנד, איז מיט איהם צוגעגאַנגען צום הויז, האָט אַרויסגעטראָגען וואַסער און איהם געהאָלפען זיך איינוואַשען. ער האָט דערביי דורך טרעהרען צו איהר גערעדט און דערצעהלט.

מיסטער אַ'נעלסאָן איז אַרוים פון הויז, אַ קוק געטהאָן אויף מעקסען און אויף פּיבי'ן. — — — פּיבי האָט אויך אַ קוק געטהאָן אויף איהם — — — דאָס זיינען געווען בליקען פון אַ טאַטען מיט אַ טאָכטער, וואָס זיינען צווישען זיך גאָר ניט היימיש, וואָס זיינען זיך, ווייזט אויס, שטענ־דיג אין עפּעס חושד. — — —

אַ'נעלסאָן האָט פון דער ווייטענס אַ פרעג געטהאָן, ווער עס האָט דאָס געטהאָן, נאָך אַ מאָל אַזאַ מאָדנעם קוק געטהאָן אויף דער טאָכטער און איז אַוועק צו די בהמות.

פּיבי האָט צו מיר ניט גערעדט, און מיך אויסגעמידען זינט דעם מאָל וואָס זי איז אַרויסגעפאָהרען רייטענדיג פון שטאַל. די מאַדאַם אַ'נעלסאָן פלעגט זיך אָבער ביי יעדער געלעגענהייט גאַנץ פריינדליך ווענדען צו מיר. דעם פריהמאָרגען בין איך צו אָנבייסען גראָד אריין אין הויז פריהער פון די איבעריגע אַרבייטער, און האָב זי געטראָפען אין קיך. נאָכדעם ווי מיר האָבען זיך איבערגעביטען מיט די גוט־מאָרגענס, האָט זי מיר געזאָגט:

— אַ שעהנער מאָרגען דער היינטיגער מאָרגען.

— יאָ, — האָב איך געענטפערט. — היינטיגער מאָרגען איז ווירק־ליך געווען אַ שעהנער, און דערצו האָבען מיך נאָך היינט בעגעגענט אַ פּאָר יונגע געלע הירשען.

— טאַקע! — האָט זי אויסגעשריען.

איך האָב איהר גענומען דערצעהלען וואו און ווי אַזוי.

און זי האָט מיר דערפאַר אויך דערצעהלט, אַז אַ־דאָ ניט לאַנג צוריק האָט זיך אַ מאַמע־הירש געשפּיעלט מיט אַ פּאָר נאָך גאָר יונגע קינדער־הירשען, ניט ווייט פון פענסטער פון איהר הויז. און אַז עס איז געווען אַן אמת'ער וואונדער צו קוקען ווי אַזוי זיי האָבען זיך געשפּיעלט און געוואָרעמט געגען דער זון. און דערווייל אַזוי רעדענדיג האָב איך זיך דערמאָנט, אַז אין אַ געוויסען פּלאַץ אין וועלדעל, וואו אַ פּאַרקאָן פון שפּיציגע דראָטען טהיילט אָפּ אַ'נעלסאָן'ס פאַרם, זיינען מיינע הירשען

אַריבער גלייך ווי דאָרטען וואָלט גאָר קיין פּארקאַן ניט געווען. מיר איז דאָס געוואָרען פּערדעכטיג. ווען איך בין נעגאַנגען דעם צווייטען מאָל צונויפנעהמען די בהמות, בין איך צוגעגאַנגען צו יענעם פּלאַץ אין וועלדעל און האָב אויסגעפונען, אַז דער פּארקאַן איז אומגעוואָרפען — די פּלעקער, אויף וועלכע די שפּיציגע דראָטען זיינען געווען פּערצווייגען, זיינען אונטערגעפוילט געוואָרען און אומגעפאַלען און זיינען דאָ און דאָרט געבליבען אַנגעשפּארט אָן אַ בוים אָדער אָן אַ פעלז. אין איין פּלאַץ זיינען די דראָטען געווען פּערבלוטיגט, און דער סליאַד בלוט, וואָס האָט זיך פון דאָרט געצויגען, האָט קלאָר דערצעהלט, אַז די בהמה האָט צו־ריסען דעם אייטער אָן די דראָטען. איך האָב דערוויילי ווי ניט איז אונטערגעשפּארט דעם פּארקאַן, ווייל דער פּלאַץ איז געווען זעהר אַ געפעהרליכער. — עטליכע שפּאַן פון דעם פּארקאַן האָט זיך דער פעל־זיגער באַרג אָפּגעריסען צום טייך. און ווען אַ בהמה וואָלט פון דאָרט אַראָבפאַלען, וואָלט זי צובראָכען און צוריבען געוואָרען אין אַ קופּע פלייש. איך האָב עס נאָכדעם דערצעהלט אַ'נעלסאָנ'ען און האָב איהם צוגעזאָגט, אַז אין אָבענד, ווען מיר וועלען פּארטיג ווערען מיט דער אַרבייט, וועל איך נעהמען אַ האַק און וועל געהן אַהין צוריכט מאַכען דעם פּארקאַן.

XVI.

פאַרנאַכט. גרויסע, בלויע שטיקער נעבעל האָבען זיך גענומען הויבען פון דער גרינער ערד ווי אונטערגעשאָסענע פויגלען.

איך האָב פערלעגט א האַק אויפ'ן אַקסעל, אָנגעטהאָן מיין גרויסען שטרויענעם הוט, און זיך געלאָזט אין די בערג, אַהין צו דעם אומגעוואָר־פענעם פאַרקאַן.

ביי מיר איז געווען קלאָר, אַז היינטיגער אָבענד איז דער לעצטער, וואָס איך פערברענג צווישען די בערג. מאָרגען ענדיגט זיך מיין מאָנאַט, און מאָרגען פאָהר איך אַוועק פון דאַנען. און איך האָב דעריבער מיט א בעזונדער אויפמערקזאַמקייט געקוקט אויף די קנייטשען און פאַלדען פון די בערג, און אויף דער פאַרנאַכטיגער לופט, וואָס האָט זיך מיט א טיעפען און שווערען בענקען געצויגען פון באַרג צו באַרג, פון וואַלד צו וואַלד; און אויף די שטיקער נעבעל וואָס האָבען זיך פון אַרום און פון אונטער מיינע פיס געהויבען און צוריקגעפאַלען און זיך גלייך ווידער געהויבען, זיך געצויגען און זיך בעהעפט, איין שטיק מיט דער צווייטער און מיט דער דריטער און זיך נאָכדעם מיט מעהר כח גענומען קנייטשען און הויבען.

ווען איך בין אַרויף אויפ'ן באַרג און צושיקט מיינע בליקען צו די בערג פון נאָהענט און ווייט, האָבען זיך שוין אין דער לופט אַרומגע־טראָגען דורכזיכטיגע וואָלקענס, וואָס האָבען זיך געקנייטשט ווי גרויסע און דורכזיכטיגע שטיקער זייד מיט נאָך ניט קיין דערוועבטע ברעגען — — — און דער נעבעל האָט זיך שוין ווי א רויך גענומען הויבען פון דער ערד. ווי א רויך האָט ער זיך גענומען אַרויסשפּאַרען פון די וועל־דער — — — און ניט איך בין איצט געשטאַנען אויפ'ן באַרג מיט דער האַק אויפ'ן אַקסעל, נאָר עמיצער א גרויסער איז אויפגעגאַנגען פונ'ם רויכיגען נעבעל. געווען איז ער הויך און שטאַרק געבויט. לאַנג איז געווען זיין באָרד און גרוי זיינע האָר, גרויס און ווייט זיינע אויגען, און

זיכער און קלאָר זיינע בליקען. און דער נעבעל אַרום איהם האָט זיך אַראָפּגעלאָזט ביז צו דעם זוים פון זיין קלייד, ביז צו די סאַנדאַלען פון זיינע פיס. און דער נעבעל איז אַרום איהם געבליבען שטעהן אין אַ ברייטען רינג. — — — — — — — — — — — —

און אַט בין איך שוין אין וועלדעל, האָק מיט מיין האָק גלייבע, יונגע בוימעלעך. און מיין יעדער האַק הילכט אָפּ צוריק מיט אַ פאַרנאַכטיגער טיעפקייט דריי, פיער און פינף מאָל פון דריי, פיער און פינף פערשיע־דענע פלעצער. און פון יעדען פּלאַץ קומט דער ווידערקלאַנג צוריק מיט אַן אַנדער אָפּקלאַנג און דאַך מיט דעם איינענעם טאָן. אַט קלאַפּ איך שוין די פריש אָנגעהאַקטע פלעקער צום פּאַרקאַן און הער אַלץ מיין יעדען קלאַפּ אָפּקלינגען דריי, פיער און פינף מאָל צוריק. — — — אַט בין איך שוין באַלד פאַרטיג מיט דער אַרבייט, אָבער איידער איך קלאַפּ אַריין דעם לעצטען פלאָקען, דערהער איך — עמיצער איז אַריין אין וועלדעל און האָט זיך אָפּגעשטעלט ניט וויינ' פון מיר — — — עמיצער איז אַריין אין וועלדעל — — — אָבער איך האָב זיך ניט אויסגעדרעהט, ניט אומגעקוקט און האָב מיר ווייטער געטהאָן מיין אַרבייט.

און אַט בין איך שוין פאַרטיג געוואָרען מיט מיין אַרבייט. עס איז שוין געוואָרען פינסטער, פינסטערלעך. עס האָבען זיך שוין געהערט די ווי־פור־וויל־געשרייען. איך האָב מיר צוריק פערלעגט די האַק אויפ'ן אַקסעל און זיך געלאָזט געהן אַהיים. אָבער ווי נאָר איך האָב געמאַכט אַ פּאָר שפּאַן, האָב איך פאַר זיך גלייך דערזעהן פּיבי'ן, אין אָבענד, צווישען די בוימער אין אַ טונקעלעם קלייד, מיט לויכטענדיגע אויגען.

איך בין געבליבען שטעהן. מיר האָבען זיך אָנגעקוקט. — — —

זי איז צוגעגאַנגען צו מיר און געפרעגט:

— איהר האָט זיך דאָ היינט געיאָגט נאָך הירשען?

זי איז געווען בלאַס, צושראָקען. נאָר איהרע וואונדערבאַר־גרויס־צועפענטע אויגען האָבען געקוקט שאַרף און ליכטיג־שעהן. איך האָב געקוקט אויף איהר און זיך דערמאָנט — עמיצער האָט געזאָגט: „גיב זיך איבער אין פּאַרקאַ'ס הענד פּריוויליג, און זאָל זי אַריינוועבען אין דעם פאָדעם פון דיין לעבען וואָס איהר וועט זיך ווילען".

איך בין ניט געווען צופריעדען פון דעם פּלוצלונגדיגען געדאַנק, און דאָך האָב איך אַראָפּגעלאָזט די האַק פון מיין אַקסעל און האָב צו איהר געענטפערט: „יאָ!" און האָב זיך צוגעזעצט אויפ'ן גרויסען שטיין, וואָס איז געוואַקסען פון דער ערד צווישען די בוימער, ניט ווייט פון מיר.

פּיבי איז צוגעקומען און האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפ'ן שטיין נעבען מיר. — — — — — — — — — — —

XVII.

מיינע פערלאַנגען זיך אַרויסצורייסען פון דעם פּלאַץ איז, איבער דער בענגעניש אין וועלדעל, אָפּגעלעגט געוואָרען פון טאָג צו טאָג. כמעט יעדען טאָג פלעג איך זיך נאָכדעם טרעפען מיט פּיבי'ן אויף דעם זעלבען אָרט אין וועלדעל. כאָטש איך פלעג זיך מיט אַלע מיינע כחות רייסען. כאָטש איך האָב קיינמאָל ניט פערגעסען צו רעדען מיט איהר פון „וויכטיגע ענינים" און פון רוים און פון ווייטקייט און פון דעם, אַז דער מענש בעזיצט אַ סך שלעכטע כחות, וואָס ווענדען אָפּ זיינע בליקען פון דעם רוים און פון דער אמת'ער ווייטקייט. פּיבי אָבער איז שטענדיג געוועזען קלוג און רייך אויף איינפאַלען און איך בין אַלץ מעהר און מעהר אָנגעבונדען געוואָרען אָן אונזערע בעגעגענישען און פלעג מיט אַ ציטער־דיגער אונרוהיגקייט וואַרטען אויף זיי.

אויף דער וועלט זיינען דאָ גוים און אידען! — ניין, דאָס האָבען מיר נאָך ניט געדענקט און ניט געוואָלט געדענקען. נאָר איינמאָל האָט זי ביי מיר געפרעגט, וואָס איך האָב געהאַט צו איהר „אָרעמער מאַמע"? איהר אָרעמע מאַמע האָט איינמאָל איבער מיר געוויינט... דריי טעג האָט זי געוויינט און איז פון הויז ניט אַרויס — — — אָך יאָ, איך בין דאָן געווען שולדיג. איך ווייס דאָס אַליין, אָבער איך האָב דאָך אַזוי ווייניג געוואוסט. ווער איהר מאַמע איז און וואָס זי האָט פון מיר געוואָלט האָבען מיט איהרע שאלות. — — — אָבער די וועלט איז אַ מעשה וואָס דערצעהלט זיך פאַר דער אייביגער אונענדליכקייט און מיר אַלע זיינען קינדער פון דער מעשה; בייזע קינדער, גוטע קינדער, און מיר שפּיעלען זיך אַלע אויפ'ן ברעג פון אונענדליכקייט, אויפ'ן ברעג פון רוים און ווייטקייט.

צי אין ליעבע איז דאָ רוים און ווייטקייט?

יאָ, געוויס.

נאָר אינאיינעם מיט דער ליעבע ווערען אָבער אויך געבאָרען פיינד־

ליכע כחות וואָס טויטען ביסלעכווייז אָפּ דעם רוים און די ווייטקייט פון דער ליעבע.

דעריבער דאַרף מען זעהן זיין געהיט. מען דאַרף שטענדיג זיין אויף דער וואַך. — — — —

ליעבע, דאָס איז אַ ברייטער און ווייטער טייך. אמאָל אויך אַ גרויסער און שטורמדינער ים. און מענשען מיט קליינע כחות יאָגען זיך שטענדיג צום נאָהענטסטען ברעג. מיר אָבער פּיבי! פּיבי! — — —

און פּיבי פלעגט דערביי אויף מיר קלוג קוקען און זיך איינהערען ווי מען הערט זיך איין אין די פלוידערייען פון אַ קינד וואָס מען האָט ליעב — — — אָפּט פלעגט זי מיט מיר אויך מיטפלוידערען

— רוים און ווייטקייט! — האָב איך אמאָל אויסגעשריען און זי דערביי אַרומגענומען מיט מיין לינקער האַנד, און די רעכטע האָב איך אויסגעשטרעקט פאַר זיך אין דער ווייטער נאַכט, וואָס האָט זיך מיט אַ בעזילבערטער בלויקייט געשפּרייט איבער די בערג:

— רוים און ווייט, פּיבי! קום נאָמיר פליהען! — — —

— און אַז איך וועל לאַנג ניט קענען מיטפליהען?

— וועסטו דאַנקען פאַר דעם, וואָס ביזט כאָטש אַ ביסעל מיט־געפלויגען.

— און די וואָס קענען זיך גאָרניט אויפהויבען?

איך האָב זי פעסטער צוגעדריקט צו זיך און געזאָגט:

— זאָלען זיי פאַלען, זאָלען זיי בעסער פאַלען!

און מיר זיינען ביידע געשטאַנען אויף אַן אָפּענעם באַרג איינס נעבען אַן אַנדער, און די נאַכט האָט זיך פאַר אונז געצווייגען נאַקעט, גרויס און ליכטיג ריין.

פּיבי האָט מיט מיר געקוקט אין דער נאַכט, געטראַכט אַ ווייל׳ע און געפרעגט:

— און ווי אַז פליהענדיג מיט דיר וועל איך פאַלען, — וועסטו פליהען ווייטער?

איך האָב געענטפערט:

— עס פאַלען בלויז די וואָס האָבען מורא, אַז זיי וועלען פאַלען.

זי אָבער האָט פער׳עקשנ׳ט איבערגעפרעגט:

— און אַז איך וועל פאַלען, וועסטו פליהער ווייטער?... יאָ? — — —

און איך האָב געקוקט פאַר זיך אין דער טיעפער בלויקייט פון דער ווייס־בעזילבערטער נאַכט און האָב געענטפערט:

— יאָ.

זי האָט געפרעגט:

— און איך?

— און דו?

און זי האָט געענטפערט:

— איך וועל דאנקען דערפאַר, וואָס איך בין כאָטש אַ ביסעל געפלויגען.

XVIII.

איינמאָל פאַרנאַכט האָב איך אויף פּיבי'ן געוואַרט און זי איז ניט געקומען. איך האָב גענומען ווערען אונגעדולדיג. די צייט האָט זיך גענומען ציהען בייז און לאַנג. איך האָב גענומען הויבען דעם קאָפּ. זיך איינגעקוקט צווישען די בוימער, זיך צוגעהערט. — ניטאָ — — — — איך האָב גענומען ווערען אַלץ אונרוהיגער, האָב זיך אָבער געטרייסט מיט דעם געדאַנק, אַז דערפאַר ווען זי וועט קומען וועל איך זיך מאַכען ברוגז. און עס איז דאָך אַזוי שעהן דער קינדערשער ברוגז פון צוויי דערוואַקסענע מענשען:

— עפּען אויף דיינע אויגען.

— איך וויל ניט.

— פאַר וואָס ווילסטו ניט?

— ווייל איך וויל ניט.

— ווילסט ניט זעהן פּיבי'ן?!

— איך בין ברוגז.

— פאַר וואָס ביזטו ברוגז?

— פאַר גאָר ניט.

— וואָס הייסט פאַר גאָר ניט?!

— גאָר ניט.

— מיינע אויגען ווילען דאָך אָבער אַזוי שטאַרק קוקען אין דיינע. נאַ זעה ווי שטאַרק זיי ווילען — — — איך וועל דיר דערפאַר אַזוי לאַנג קוקען אין דיינע אויגען, אַזוי לאַנג — אָט וועסט זעהן.

און דערביי האַלזט מיך פּיבי און קושט מיך און זי פּרעסט זיך צו מיר און פּרוּוועט מיט איהרע פינגער מיר עפּענען די אויגען:

— עפּען אויף! עפּען אויף! אַז ניט נעהם איך וויינען.

— — — אָבער שאַ, זעה נאָר, גיב נאָר אַ קוק. זעה וואָס איך וויין דיר דאָ — — — גיב מיר אַ קוש, זאָל זיין בלינדערהייד. — — —

איך ציה אוים מיינע ליפּען. מיין קוש אָבער פאַלט אויף אַ שטיין, וואָס זי האָט מיר אונטערגעטראָגען — — — זי צולאַכט זיך און איך עפען ניט ווילענדיג מיינע אויגען, כאַפּ זי אָן פאַר'ן האַנד און זאָג:

— נישקשה, נישקשה, אַ שטיין וואָס דיינע הענט האָבען געהאַלטען, מעג מען קושען, מעג מען קושען.

פּיבי לאַכט נאָכדעם לאַנג און מיינע הענד מיט איהרע לאַנגען רינגען געלעכטער. און לאַכענדיג ציטערט זי און פלאַטערט אין מיינע הענט און איך ווער דערביי פערבלענדעט פון איהר און פון איהר געלעכ־טער.

אין דעם געלעכטער פון אַ פרוי, וואָס קאָן לאַכען, ליגט נאָך אפשר מעהר ליכט און קראַפט ווי אין די פּאָעמען פון די גרעסטע וועלט־דיכטער.

אָט אַזוי האָב איך געטראַכט און זיך פערשפּיעלט מיט געדאַנקען וועגען פּיבי'ן. אָבער פּיבי איז נאָך אַלץ ניט געקומען. איך האָב זיך גענומען דערמאָנען און טראַכטען, אַז די לעצטע טעג האָט פּיבי עפּעס אויסגעזעהן פערדעכטיג. — — פערשיעדענע נארישע געדאַנקען האָבען מיר גענומען קריכען אין קאָפּ. מיין אונרוהיגקייט האָט גענומען וואַקסען און שטייגען, האָט מיך גענומען הויבען העכער פון מיר, האָט מיך גענומען טראָגען אין דער לופטען. — — —

גאָט מיינער! וואָס איז דאָ געשעהן! — — — איך האָב זיך אויפ־געהויבען פון שטיין, אויף וועלכען איך בין געזעסען, זיך אומגעקוקט צווישען די בוימער — אהער, אהין — מיין פריינד! פּיבי! פּיבי! פּיבי מיין חלום! מיין הירש! פּיבי!

מיט אַמאָל אָבער האָב איך אַזש אויפגעציטערט פון כעס — צום טייוועל! ווי וועניג מען קען זיך אויסהיטען פון פרויען! וואָסערע מיט־לען זי האָט אָנגעווענדט, און ווי שטאַרק זי האָט מיך, דעם איינגע־עקשנ'טען, פאַרט פערפּלאָנטערט! מעהר ווי דאָס, קען זיין, האָט זי גאָר ניט געוואָלט. — — — און איצט קען זיין שטעהט זי דאָ ערגעץ אונטער אַ בוים און קוקט מיט פערגעניגען צו ווי איך דרעה זיך דאָ ארום משוגע'נערווייז.

כאַ, כאַ, כאַ! וויפיעל שעלמע, וויפיעל שלאַנגישע קלוגשאַפט עס ליעגט אין יעדער פרוי. זיי לאַכען פון אונז דאַן ווען מיר זיינען פער־ליעבט, און זיי נוצען אונז אויס אויב זיי ווילט זיך דאָס, און אַזוי לאַנג

ווי זיי גלוסט זיך דאָס. און ס'ארא עזלען מיר זיינען! ווי מיר לאָזען זיך דאָס אויסניצען, און וואָס פאר אן אידיאָטישע האוואיעס מיר מאכען נאָך דערביי: — „דעם שטיין וואָס דיינע הענד האָבען געהאלטען מעג איך קושען!“ — ס'ארא אידיאָט איך בין, גאָט מיינער! און וואָס — איז מיר מיט אמאָל איינגעפאלען, — אז זי ווייסט אלץ וואָס איך טראכט און זי לאכט פאָרט פון מיר?... כא, כא, כא, ס'הייסט: וואָס אז איך בין ביי איהר ניט מעהר ווי א מויז, וואָס זי האָט שטיפענדיג ארייגגע־וואָרפען אין א ניט פולער פאס וואסער און שפּיעלט זיך מיט מיר — איצט שווים איך ארום אהין, אהער, בריה זיך ארויסצוקריכען פון פאס, אָבער ווי נאָר איך פּרואוו זיך ארויסהויבען, רייס איך זיך אָפּ אלע מאָל און פאל אריין נאָך טיעפער, און זי קוקט דערויף מיט פערגעניגען און לאכט דערויף מיט איהר טייוועלשען געלעכטער...

ניט ווייט פון זיך האָב איך דערזעהן דעם געקושטען שטיין. האָב איך זיך אויפגעהויבען, בין צוגעגאנגען און איהם מיט פערלאכטונג א שטארקען שטויס געטהאָן מיט'ן פוס. דער שטיין אָבער האָט זיך קוים א ריהר געטהאָן פון אָרט. האָב איך זיך אָנגעבויגען, איהם א כאַפּ געטהאָן און מיט כעס א שליידער געטהאָן אהין צום געפעהרליכען ברעג פון בארג. אין א ווײלע ארום האָט זיך דערהערט ווי דער שטיין פאלט ראש פון איין שטיין אויפ'ן צווייטען. האָט זיך ביי מיר א שטארקער רים געטהאָן אין הארצען און א שוידער איז מיר אריבער מיין לייב, פּונקט ווי איך וואָלט מיט מיינע הענט עפּעס א לעבעדיגע זאך אראָב־געוואָרפען פון יענעם געפעהרליכען ברעג. — — — באלד האָב איך דער־פיהלט ווי עמיצער האָט מיך אָנגענומען פאר'ן האנד. איך האָב ווידער א שטארקען ציטער געטהאָן, האָב זיך אויסגעדרעהט און פאר זיך דער־זעהן פיבי'ן. — — —

פיבי איז געשטאנען נעבען מיר, מיך געהאלטען אונטער'ן האנד, נאָר איך האָב זי כמעט ניט דערקאָנט. עפּעס א מין שטילע און ליכטיגע לויטערקייט האָט פון איהר איצט ארויסגעקוקט — — —

— וואָס האָט געטראָפען, פיבי?

— גאָר ניט.

און איהר שטימע האָט געקלונגען ווייכער און מיט עפּעס א מין רעליגיעזער רוהיגקייט.

— וואָס איז מיט דיר, פּיבי? — — —

— גאָר ניט.

דער גרינער טהאָל האָט זיך אַראָבגעלאָזען פונ׳ם אַנטקעגענדיגען וואַלד, זיך אַראָבגעבויגען פון דעם וואַלד׳ס בארג, זיך געקאַטשעט און געצויגען אַרויף ביז צו אונזערע פיס. פּיבי׳ס פיס זיינען שעהן, זיינען אין קליינע סאַמעטענע שיכלעך און איהר קלייד איז ליכטיג, ווייס, און איז געגעהט רייך און נאָך דער לעצטער מאָדע. און ניט זי אַ שטעל אַ פוס, פּרעסט זי זיך אַרוים ענערגיש, שלאַנק און שעהן. און אַזוי איז זי אין גאַנצען. און דאָס, אינאיינעם מיט דער ווייטקייט און שטילקייט, וואָס האָט איצט אַזוי רוהיג און זיכער אַרויסגעקוקט פון איהר פּנים, פון איהרע גרויסע פערטראַכטע אויגען, האָט איהר צוגעגעבען עפּעס אַזוינס וואָס האָט מיך געדייצט.

איך האָב אַ טראַכט געטהאָן: „איז דאָ ניט עפּעס אַ בייער איינפאַל?"...

איך האָב זי אַנגענומען פאַר׳ן האַנד, האָט זי אַ ציטער געטהאָן, אַ קוק געטהון אויף מיר און איז בלאַס געוואָרען.

איך האָב געפרעגט:

— האָסט אפשר היינט געפּאַסט, פּיבי? — — —

אויף דעם האָט זי מיר ניט געענטפערט, נאָר געקוקט אויף מיר, און נאָך פיעל ווייטער פון מיר — — —

און אַז מיר האָבען זיך אָוועקגעזעצט האָט זי שטיל איינגעגנורעט איהר קאָפּ אין מיר — — — — —

אַ ווייסער נעבעל האָט זיך גענומען שפּאַרען פון וואַלד אַרוים, זיך גענומען הויבען פון טהאָל אַרויף.

— ווייסט — האָב איך געזאָגט — דער נעבעל איז ווייס.

— יאָ, — האָט זי געענטפערט.

ערגעץ, ניט ווייט פון אונז, האָט זיך צושריען דער ערשטער וויפּ־פּור־וויל, און אַט נאָך איינער — — —

דער נעבעל פון וואַלד האָט זיך גענומען צונויפגיסען מיט׳ן נעבעל פון טהאָל. דער טהאָל האָט זיך גענומען אָנפילען, אויסגלייכען. דער טהאָל איז געוואָרען פול ביז אַרויף מיט׳ן ווייסען נעבעל. מען וואָלט איהם געקאָנט אַריבערשווימען — — —

— ווייסט וואָס מיר האָט זיך נעכטען גע'חלום'ט — האָט זי זיך אָנגערופען.

— וואָס? — האָב איך געפרעגט.

— מיר האָט זיך גע'חלום'ט, אַז איך בין דיין יונגע ווייב. און עס איז נאַכט, און איך ליעג אין בעט איינע אַליין. אין צימער איז פינסטער. אינ'ם אַנדערען צימער ברענט אַ ליכט. דו שפּאַנסט דאָרט אַרום מיט דיינע שווערע טריט הין און צוריק, אַרויף און אַראָפּ, אַרויף און אַראָפּ. און איך ליעג, און וואַרט, ציטער און וואַרט. פון יעדען טראָט דיינעם גיעב איך זיך אַ נייעם צאַפּעל. אַ נייע קעלט גיט זיך אַלעמאָל אַ לאָז איבער מיין צוואָווארעמטען לייב. און איך ליעג אַלץ און טראַכט... מיט אַמאָל איז פאַר מיר אַלץ קלאָהר געוואָרען — — — איך בין אויפגע־שפּרונגען פון בעט, האָב אויף זיך אַרויפגעוואָרפען די ווייסע דעק. האָב אויפגעעפענט די טהיר צו דיר און בין אַריבערגעטראָטען די שוועל. דו אָבער האָסט מיך ניט בעמערקט, און ביזט זיך אַלץ אַרומגעגאַנגען אַ צוטראָגענער פון איין וואַנט צו דער צווייטער. — מיין פריינד! — האָב איך צו דיר אויסגעשריען — דיר שטערען די ווענד, דיר איז דאָ ענג. דו דאַרפסט האָבען דעם רוים, די ווייטקייט. דו דאַרפסט אַז דיין אויג, דיין געדאַנק זאָלען זיך קאָנען טראָגען אין דער אונענדליכער ווייטקייט אַריין. פערלאָז די ווענד, עפערלאָז מיך. פערלאָז אַלץ צוליעב דעם גרויסען און ווייטען. הויב זיך אויף העבער פון אונזערע אייגענע אַקסלען, און טראָג זיך אַוועק ווי אַן אָדלער, טראָג זיך אַוועק! — — —

דו האָסט דאַן אויסגעשטרעקט צו מיר דיינע הענד — צי דערפאַר ווייל דו האָסט זיך געדעכענט פאַר שולדיג געגען מיר, צי דיך האָט אפשר גערייצט דאָס וואָס איך בין געשטאַנען פאַר דיר אַ באָרוועסע, אַ צושוי־בערטע, בלויז אין אַ ווייסער דעק איינגעהילט. איך אָבער האָב זיך אַ ציה געטהאָן אויף צוריק. איך האָב ניט געוואָלט אַז דו זאָלסט מיך מעהר אָנריהרען. אונטער מיר אָבער האָט זיך געעפענט אַן אָבגרונד, און ווי נאָר איך האָב זיך אַ ציה געטהאָן אויף צוריק האָב איך גענומען פאַלען אין אַ טיעפען, שווארצען אָבגרונד — — — — — — — — — — — — — — —

— —

נערערט האָט זי ווי פאַר זיך, טראַכטענדיג, און עס האָט זיך ניט געמערקט דער אָנפאַנג פון איהר רעדען, און עס האָט זיך ניט געפיהלט

דער אויפהערען, — אַט ווי אַ ווייכער זיידענער שנור פון וועלכען מען זעהט בלויז דעם מיטען — — — און פּונקט אויף דעם זעלבען אופן האָט זי אין אַ ווייַלע אַרום דערזאָגט:

דאָס וואָס איז געפאַלען אין דעם אַבגרונד איז דעם אַבּגרונד׳ס, און דאָס וואָס איז געבען דיר איז דיינס — — —

כמעט ווי אָהן אינטערעס האָב איך דאָס אַלעס צוגעהערט:

— אַט דאָס הייסט דאָס איז דער רוים, די וייטקייט! — האָב איך גענומען טראַכטען. און איך, זי, די בוימער, די בערג און אַלץ אַרום איז איצט אין נעבעל פערוויקעלט — — — און מען זעהט איצט גאָר נים. און מען ווייסט איצט גאָר נים — — — אַזוי איז אָפט ביי אַ שטילען אָפּגעזונדערטען מענשען אין קאָפּ ווען ער זיצט שטיל, אַליין און טראַכט דאַכט זיך פון גאָר נים, נאָר אַ סך געדאַנקען און רעגונגען רייסען זיך און וועקען זיך און קאָנען נאָך נים זאָגען וואָס זיי ווילען, און ווער זיי זיינען — — —

עמיצער קוקט איצט אויף דער פערנעבעלטער ערד, ווי אויף זיין אייגענעם טראַכטען. עמיצער האָט דאָס איצט בייז אויפגעריסען זיין איי־ גענעם שאַרבען און קוקט פערשטומט אויף זיין אייגענעם טראַכטען, וואָס איז איצט טיעף און סודות׳דיג פערנעבעלט. — — —

און איך, און זי, מיר האָבען זיך ערגעץ בעגעגענט, זיך אָבגעשטעלט איינער געגען צווייטען — — — זיך באַלד גענומען ראַנגלען, זיך גענומען אָבשטויסען און קושען, אַרומנעמען און זיך אָפּרייסען צום אַנטלויפען. ביז — פּלוצלינג! — וואָס איז דאָס? וואָס איז דאָס פאַר אַ רוהיגע און דרימעלדיגע שטילקייט? איז דאָס דער רוים? צי אפשר איז דאָס נאָר אַזאַ מין חלום אָהן פערלאַנגען?

איך האָב דערפיהלט ווי אַ נעץ פון געדאַנקען און פערלאַנגען האָבען זיך אין מיר מיט אַמאָל שאַרף איבערגעריסען, און איך האָב אויפגעהויבען מיין האַנד און זי אַרויפגעלעגט אויף איהרע האָר. איך האָב אַלעמאָל געהאַט אַ בעזונדערע ליידענשאַפט צו גלעטען איהרע האָר. זי האָט פון דעם אַ ציטער געטהאָן און דערשראָקען געפרעגט:

— וואָס איז?!

און איך האָב געענטפערט:

— דיר איז קאַלט?

— קאַלט — האָט זי געזאָגט און אָפּגעזיפצט.

איך האָב געמאַכט אַ בעוועגונג אויסצוטהון מיין ראָק און איהם אַרויפוואַרפען אויף איהר. זי אָבער האָט מיך ניט געלאָזט. זי האָט אָנגע־כאַפּט איין עק פון ראָק און זיך אין איהם איינגעדרעהט, אַזוי אַז זי האָט זיך איינגעפּרעסט אין מיר — — —

איך האָב דערפיהלט איהר ווארעמקייט און האָב געטראַכט: „גוט, גוט. גוט אַזוי.“.

איך האָב זיך מיט אַמאָל דערפיהלט שטאַרק און ריעזיג פעסט. און מיין האַנד האָט דאָך קינדיש געגלעט איהרע האָר, איהר פּנים — ס'אַרא גלאַטע הויט! ס'אַרא אונענדליכע ווארעמקייט! בעליידיגונגען וואָס מען האָט מיר פון מאָל צו מאָל אין פּנים געוואָרפען, די וואונדען וואָס זיינען פון דעם אין הארצען געוואָרען, האָבען זיך איצט גענומען ווארעמען און היילען. שאלות וואָס האָבען מיך שטענדיג געמוטשעט, כאָטש איך האָב זיי קיינמאָל ניט געוואוסט, און ווייס נאָך ביז היינט ניט, ווי אַזוי זיי אָנצורופען, האָבען פון איהר ווארעמקייט זיך אָבגעשיידט און זיינען אוועק פון מיר. „מיין פריינד! מיין ליעבער פריינד!“ — האָב איך אויסגערו־פען, — דאָס לעבען איז דאָך גענעבען געוואָרען אויף צו לעבען. דאָס לעבען איז דאָך גענעבען געוואָרען אויף צו לעבען! און ס'אַרא רונדקייט! ס'אַרא עלאַסטישע רונדקייט! פּרעס זיך איין שטאַרקער אין מיר. פּרעס זיך איין מיין פריינד! איך האָב דאָך נאָך קיינמאָל ניט אָנגעריהרט דיינע בריסט. און זיי וואַרטען דאָך דערויף אַזוי לאַנג, אַזוי לאַנג. און ווי תּיים עס שלאָגט דיין אָטהעם! כאַ, כאַ, ווי נאַריש מיינע אומגעלומפּערטע הענד זיינען, און ווי קלוג דיינע בריסט, ווי קלוג! כאַ, כאַ, כאַ, ווי קלוג!

און אָט האָב איך זיך אַ בויג געטהאָן און מיר זיינען ביידע אומגעפאַ־לען אויפ'ן פייכטען גראָז. איך האָב גענומען ווערען אַלץ ווילד און ווילדער. פּלוצלינג אָבער האָב איך זיך אויף אַ ווייַלע אָפּגעשטעלט.... און באַלד דערויף האָב איך אויסגעפּלאַצט אין אַ משונה'דיג פּוסטען לאַכען, ווי אַ רוח וואָלט פון מיר אַרויסגעלאַכט:

— כאַ, כאַ, הייסט דאָס, אָט וואָס! דו ביזט פּשוט געפאַלען אויף אַ פּלאַן, פיליייכט, הייסט דאָס, קאָן מען פערנאַרען דעם נאַרישען בחור אויף אַזאַ אופן? — — ווי קלוג! ווי שעלמיש קלוג! כאַ, כאַ!

איך האָב זי גענומען אַרויסלאָזען פון מיינע הענד, זי אָבער האָט אין

איהר אויפרעגונג, זיך נאָך אַלץ געפּרעסט און געהאַלטען אָן מיר.

— לאָז אָפּ, דו נארישע מיידעל! עס איז דיר אויך דעם מאָל ניט געלונגען!

איך האָב זי אָפּגעוואָרפען פון זיך, זי איז געבליבען ליגען שטיל, אַליין. האָט מן הסתם אַליין געשלונגען די כוואַליעס פון איהר ליידענשאַפט. דער נעבעל איז געווען אזוי געדיכט אז איך האָב קוים געקענט זעהן די קאָנטורען פון איהר אויסגעצויגענעם קערפּער. און אזוי האָט זיך דאָס געצויגען לאַנג, לאַנגזאַם, שווער און לאַנג... מיר האָט זיך גענומען דאכטען אז אזוי וועט זיך עס שוין ציהען אייביג....

נור אָט האָט זיך בעוויזען די לבנה, ווי עמיצענ'ס אַן אויג וואָס האָט זיך פּלוצלינג ברייט צועפענט — — — דער נעבעל איז מיט אמאָל געוואָרען ליכטיג, ווייס און דורכזיכטיג. און אין דער פערנעבעלטער, ווייסער נאכט האָבען זיך גענומען ווייזען בוימער, בערג, וועלדער. און דאָס גרויסע אויג האָט זיך מיט כעס און שטוינען געעפענט אַלץ גרעסער און גרעסער — — —

איך האָב דערהערט ווי זי הויבט זיך אויף פון גראָז און געהט. — זאָל זי געהן! — האָב איך געטראַכט — זאָל זי געהן! — — —

זי איז אוועק עדגעץ דאָרט ארויף, און איז שטעהן געבליבען און שטעהט — — —

אין א ווײַלע ארום האָב איך אויפגעהויבען די אויגען, און דערזעהן אַז זי שטעהט אויפ'ן געפעהרליכען ברעג פון בארג.

א שלאַנקע אויפ'ן ברעג פון בארג אין איהר ווייסען קלייד, און אין אָט דער מיט אמאָל אויף מייל‍ען און מייל‍ען ווייט און ווייס געוואָרענער נאכט, האָט זי אויסגעזעהן ווי א זעהונג.

איהר פּנים איז געווען געווענדעט צו מיר.

אין מיר האָט זיך עפּעס מיט אמאָל א שטאַרקען ריס געטהאָן. איך האָב זיך שנעל אויפגעהויבען, זי האָט הפּנים בלויז אויף דעם געוואַרט, ווייל באַלד דערויף האָט זי ארויסגעלאָזען א ווילדען קוויטש און זיך אראָפּגעוואָרפען פון בארג...

— —

איך בין געבליבען שטעהן אויף מיין אָרט, גלייך ווי איך וואָלט געוואָרען אויסגעגאָסען פון אייזען — — —

זי איז שוין ניט געווען, נאָר אינ'ם ווייסען נעבעל, איז נאָך לאַנג געשטאַנען איהר קוויטש, וואָס האָט זיך צושפּאָלטען אויף רעכטס און אויף לינקס אין צוויי שאַרפע שניידענדיגע פּאַסען — — — איך האָב געוואוסט אַז זי פאַלט דאָס איצט פון איין שאַרפען שטיין אויפ'ן צווייטען, דער קאָפּ קאָן זיין איז נאָך צובראָכען געוואָרען אָן ערשטען שטיין. ליגען אָבער קאָן זי אויף יענעם שטיין ניט בלייבען, און די הויך איז אַ שווינדעלדיגע, און אויף די אָבגעבראָכענע שטיינער וואָס ליגען דאָרט ביים פוס פון בארג, וועט אַראָפּפאַלען שוין ניט פּיבי, נאָר אַ מאַסע רויע פלייש. און איך האָב זיך געשטאַרקט און געזאָגט:

— זאָל פאַלען, דאָס וואָס קאָן זיך ניט אויפהויבען. דאָס וואָס קאָן זיך ניט אויפהויבען זאָל בעסער פאַלען, זאָל דאָס בעסער פאַלען....

— — — — — — — — — — — — — — —

XIX

אויף מארגען, ווען די זון האט זיך דורכגעשלאגען דורך די וואלקענס, וואס האבען פערטרונקען די בערג און די טהאלען און האט זיך אריינגעשפיגעלט אינ׳ם שטילען קאנעקטיקוט טייך א רונדע, א פולע, און עס האט אויסגעזעהן ווי א גאלדען אינגעלע געהט אום אין דעם שטילען און לאנגען וואסער, איז צו מיר געקומען פיבי — — — איך בין געזעסען אויפ׳ן שטיין, דעם קאפ אין די הענד געלעהנט און פיבי איז צו מיר געקומען און האט זיך צוגעזעצט צו מיר. איך האב ניט אויפגעהויבען דעם קאפ פון די הענד. איך האב נור געזעהן דעם זוים פון איהר קלייד, און די שווארצע שיכלעך פון איהרע פיס. אויף דער ערד פון וואלד האבען זיך צולעגט די שאטענס פון די בוימער. שאטענס און שאטענס האבען זיך צופלאכטען אין א געדיכטער דיקער נעץ איבער דעם וואלד׳ס ערד. — — איך האב זיך דערמאנט אין דעם נעכטיגען אבענד, און אין אלץ וואס ס׳האט נעכטען געטראפען. און אין איהר לעצטען קווימש וואס האט נאך אלץ געהילכט אין מיינע אויערען, און האב געפיהלט אז דער קווימש וועט שוין קיינמאל ניט אויפהערען. אז ער וועט מיך שטענדיג פערפאלגען. און אז דאך זיצט איצט פיבי נעבען מיר, גלייך ווי עס וואלט מיט איהר גאר ניט פארגעקומען. — איינס פון דיביידע מאל מוז דאך געוויס זיין א חלום? יא. אבער וועלכער פון די ביידע מאל איז א חלום? איצט? אבער אט זיצט זי דאך נעבען מיר. אט זיצט זי דאך נעבען מיר.

מיר האט זיך געוואלט אויפהויבען דעם קאפ א קוק טהאן אויף איהר וויים בלאסען פנים, אויף די שווארצע געקרויזטע האר, אויף דער פערטראכטער רוהיגקייט און ווייטקייט, און אפשר אויך פרעמדקייט, מיט וועלכע איהרע אויגען האבען געוויס געקוקט אין דער מינוט. אבער צו וואס? אט זעה איך דאך דאס סיי ווי סיי!... און איך האב זיך דערמאנט אין איהרע נעכטיגע ווערטער:

„אין אפגרונד איז דעם אפגרונדס, און דאס וואס איז דיינס, איז

נעבען דיר"... און אַט האָב איך דערפיהלט איהר גוטע, וואַרעמע האַנד אַרום מיין נאַקען —

עמיצער האָט געזאָגט — דיהרסטו זיך אָן אַן דעם לייב פון אַ פרוי, דיהרסטו זיך אָן אַן גאָט'ס קלייד. גאָט'ס קלייד האָט זיך אין מיר אָנגע־ריהרט, גאָט'ס קלייד. און ס'אַרא וואַרעמקייט! ווי ליעב עס איז דיין וואַרעמקייט, גאָט! זיי געבענשט גאָט! זיי געבענשט! — — — — — — —

אַט דאָס איז מיין גאַנצע דערצעהלונג — פּיבי.

און וואָס איז נאָכדעם געוואָרען מיט דער אונגליקליכער מאַדאַם אַ' ג'ז'לסאָן?

מיר אָבער ווילט זיך שוין מעהר ניט דערצעהלען.

נאָר איין זאַך נאָך: —

אַט אין דעם ערשטען פריהלינגס טאָג פון יאָהר, ווען איך האָב זיך אויף מיין וועלאָסיפּעד גענומען יאָגען פון דעם ווייסען־מאָנומענט, איבער דעם דריימאָל ברייטען וועג צו די געלע טענים קוואַדראַטען און געטריבען פון שרעק האָב איך זיך פערצווייפעלט אַראָפּגעיאָגט פון יענעם שאַרפען און לאַנגען אַראָפּ־באַרג, און האָב פאַר זיך פלוצלינג דערזעהן פּיבי'ן, און דערהערט איהר פערצווייפעלטען קוויטש, וואָס איז געווען פונקט ווי איהר לעצטער קוויטש אין יענער נאַכט. בין איך נאָכדעם לאַנג און ווייט גע־פאָהרען אויף מיין וועלאָסיפּעד אָהן אַן אָפּשטעל. מיר האָט זיך אַלץ גע־דאַכט, ווען איך זאָל זיך אָפּשטעלען, וועט מיך אָניאָגען פּיבי. ווען איך זאָל בלויז אויסדרעהען מיין קאָפּ, וועל איך פאַר זיך דערזעהן פּיבי'ן. נאָר אַט בין איך זיך אויף איין כעס געוואָרען, בין אַראָפּ פון וועלאָסיפּעד, און זיך אוועקגעזעצט אויף אַ שטיין אָפּרוהען — — — נאָכדעם האָב איך אויפגעהויבען דעם קאָפּ, זיך אומגעקוקט, און פאַר זיך קיינעם ניט געזעהן — — — איך האָב זיך אויפגעהויבען פון אָרט, גענומען דעם וועלאָסיפּעד אויף צו פאָהרען אהיים מיט אַן אַנדער וועג. איך האָב אָבער מיט דעם אַנדערען וועג ניט געקאָנט פאָהרען. עפּעס איז געווען אין מיר, און אַרום מיר, וואָס האָט מיך ניט דערלאָזען צו פאָהרען מיט דעם אַנדע־רען וועג, און מיך געצוואונגען פאָהרען צוריק אויף דעם אייגענעם וועג. און אַט בין איך געקומען צוריק צו יענעם באַרג. איך בין אַראָפּ פון וועלאָ־סיפּעד, און זיך געלאָזט צופוס אַרויפגעהן דעם באַרג. עס איז געווען

נאַכט. לבנה'דיג און שטיל. און ווען איך בין צוגעקומען נאָהענט צום פּלאַץ, וואו איך האָב פריהער פּיבי'ן געזעהן, האָב איך זי אויך איצט דערזעהן — — — זי איז געשטאַנען און געוואַרט אויף מיר — — —

— האָסט דאָך דאָ געקאָנט דער'הרג'עט ווערען? — האָט זי צו מיר שטיל און פערטרויט געזאָגט. ווען איך האָב זיך אויסגעגלייכט מיט איהר.

אויף איהר ברוסט איז אויף אַ קייטעל פון האַלז אַראָבגעהאַנגען אַ מאַסיווער צלם — איך האָב דאָס ביי פּיבי'ן ביז דאַן קיינמאָל ניט געזעהן. די ברעמען פון מיין שטערען האָבען זיך אַ ציה געטהאָן צו די אויגען. זי האָט דאָס בעמערקט, אַרויפגעלעגט איהר האַנד אויפ'ן צלם און זיך צולאַכט:

— דאָס איז די מתנה וואָס איהר טאַטע האָט איהר געגעבען דאַן ווען זי איז קאָנפירמירט געוואָרען. איך האָב געקוקט אויף איהר ווייסער האַנד, וואָס זי האָט נערוועז געהאַלטען אויפ'ן צלם, און מיר האָט זיך געדוכט אַז דער צלם בריהט איהר די פינגער — — — זי האָט דערזעהן מיינע בליקען און האָט זיך היסטעריש צולאַכט, מיט איהר לאַנגען רינגען געלעכטער. און לאַכענדיג האָט זי אויך די צווייטע האַנד צוגעטראָגען צום האַרצען — — — מיר האָט זיך שוין מעהר ניט געדאַכט אַז דאָס האַלט זי אַזוי צו דעם קוואַל פון איהר לאַכען. מיר האָט זיך געדאַכט אַז זי דריקט איצט אַ גיפטיגע שלאַנג צום האַרצען. די שלאַנג בייסט און עסט איהר האַרץ, נאָר פּיבי דריקט זי נאָך פעסטער צו זיך און לאַכט — —

טרערען האָבען זיך געשטעלט אין מיינע אויגען — כאָטש איך האָב דאָך אַזוי ליעב שלאַנגען! — ווי שעהן עס איז צו קוקען אויף זייער גלאַנ־ציגען שטיינער געוועב. ווי שעהן דאָס געוועב פון זייערע לייבער שרעקט און גלאַנצט — נאָר טרערען האָבען איצט אָנגעפילט מיינע אויגען — —
און דורך פערטרערטע אויגען האָב איך געזעהן — פּיבי שווינדט פון מיר. אָט איז זי אויפ'ן פעלד, און אָט אויפ'ן באַרג. אָט איז זי אויף דעם באַרג, און אָט אויף יענעם. און אָט איז זי אי אויפ'ן פעלד, אי אויף די בערג און האַלט איהרע הענד אויפ'ן האַרצען, און לאַכט אָלץ אָהן אויפהער און לאַכט.

איך האָב זיך געריהרט פון אָרט, בין אַרוים אויף דעם דריימאָל ברייטען וועג. איינער אַליין בין איך איבער אָט דעם דריימאָל ברייטען וועג געגאַנגען, און מיט דער האַנד געפיהרט דעם וועלאָסיפּעד. אַ בלויע נאַכט.

און אַ בלוי בעזוילבערטער הימעל. און דער וועג איז אַזוי ברייט. און די געגענד — האַלב ווילד און ווייט. און אַלץ זעהט דאָ אויס ווי אַ מעשה. — די ווייסע פיגורען פון דעם גרויסען מאָנומענט פּרעסען זיך איצט אַרויס פון דער נאַכטיגער בלויקייט ווי אַ מעשה. און די ריעזיגע גרויסע שטאָדט וואָס הויבט זיך אָן גלייך נאָך דעם ברייטען וועג, די שטאָדט מיט איהרע ריעזיג־הויכע און לאַנגע גאַסען, מיט איהרע מויערען־גיגאַנטען, וואָס רייסען זיך אַרויס איבער דער גרויסער שטאָדט און קוקען צו דעם נאַכטיגען הימעל מיט זייערע טויזענדער ליכטיג בעלויכ־טענע פענסטער; די שטאָדט מיט איהרע פערשיעדענע מיליאָנען מענשען, וואָס לויפען נאָך אַרום, וואָס שלאָפען שוין, וואָס האַלטען זיך ערשט אין לייגען — איז אַ מעשה. און פאַר די אַלע מענשען וואָס ווייסען דערפון ניט, — ווייס איך. און מיין יעדער טראָט וואָס איך טהו איצט — איז אַ מעשה. און די פערשפּעטיגטע אויטאָמאָבילען, וואָס טראָגען זיך איצט אין איילעניש דורך פערביי מיר, שטערען מיט גאָר ניט דעם איינדרוק, אַז אַלץ איז אַ מעשה. אין ערגעץ איז פאַראַן אַ בערגיגע געגענד, וואו עס שפּרינגען אום הירשען, און וואו פויגעל שרייען ווי מענשען — איז דאָס אַ מעשה. אין ערגעץ פאַלט איצט אויף די קניע אַ גוי מיט׳ן נאָמען וויליאַמס און צלם׳ט זיך — איז דאָס אַ מעשה. אין ערגעץ איז פאַראַן אַ מאַדאַם אָ׳ נעלסאָן, וואָס ווען זי זעהט ווי איהר אייגענער מאַן פאַלט אויף די קניע צו טהאָן זיין נאַכט־תּפלה, פילט זי זיך איבער מיט אַ געפיהל פון עקעל, און טהיילט נאַכדעם מיט איהם פאַרט איהר בעט — איז דאָס אַ מעשה. און פּיבי, וואָס יאָגט זיך איצט אַרום אין דער נאַכט איבער באַרג און פעלד, און דריקט צום האַרצען איהר טאַטענ׳ס צלם, ווי אַ גיפטיגע שלאַנג, ווי אַ שטעכיגען דאָרן, און לאַכט אַזוי היסטעריש און לאַכט — דאָס איז אַזאַ מעשה, אַ מעשה —

און קאָן זיין אַז ערגעץ שלעפּערט דאָס איצט אַ מאַמע איין איהר קינד מיט דער געשיכטע פון אַ לאַבענדיגער מיידעל פּיבי, וואָס בלאָנד־זשעט אום דורך די נעכט איינע אַליין מיט אַ וועהטאָגדיגען געלעכטער, און מיט אַ שווערען צלם אויפ׳ן האַלז.

און די מאַמע דערצעהלט: אויף די בערג אַנטקעגען דער לאַבעדיגער מיידעל בעווייזט זיך אַ גרויסער ריעז, איינגעהילט אין אַ מאַנטעל פון

אַלע פעלקער׳ס פאַהנען. דערזעהט איהם די לאַבענדיגע מיידעל פיבי און זי נעהמט איהם אָן פאַר אַ היילינגען און לאָזט זיך נעהן צו איהם. דער ווינד אָבער גיט אַ וועה דעם עק פון זיין מאַנטעל, און עס בעווייזען זיך אַ פּאָר טייוועלשע פיס. דערשרעקט זיך די לאַבענדיגע מיידעל פיבי און נעמט פון שרעק לאַבען נאָך וועהטאַגדינגער. זי כאַפּט זיך מיט די הענד צום האַרצען, צום צלם, אָבער עס איז שוין ניט מעהר קיין צלם, נאָר אַ שלאַנג, אַ גיפטיגע שלאַנג. דאַן ווערט דער מיידעל׳ס געלעכטער אַזאַ, פון וועלכען עס ציטערען אַזש אויף קליינע קינדער אין די וויעגען. און די שלאַנג ווערט אַלץ גרעסער און בייזער. און די שלאַנג שלינגט זי איין.

שלאָף איין מיין קינד, מיין האַרץ, שלאָף איין — ניט שרעק זיך פאַר די בערג, פאַר דער נאַכט, פאַר דעם לאַבענדיגען מיידעל, און פאַר דעם גרויסען ריעז מיט די ציגענע פיס.

שלאָף איין מיין קינד, מיין טאָכטער, שלאָף איין — דאָס איז בלויז אַ מעשה, אַ מעשה.

גאט בעהיט און בעשיץ

און ווייל איך האב נאך קיינמאל אזוי
נאהענט ניט געזעהן די שטראהלען פון
גאטס כבוד, ווי דעמאלט, ווען איך בעט:
„גאט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד".
דעריבער בעט איך אזוי אפט און בעט:
גאט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! —
— — — — — — — — — — —

ווייט ארויף איבער'ן ים האט זיך געזעצט די זון.
איך האב זיך נאר וואס געבאדען.
נאכ'ן באדען האב איך מיט אפעטיט געגעסען ברויט מיט קעז און געטרונקען ביר. דערנאך בין איך ווידער צוגעגאנגען צום ברעג.
ביי מיינע פיס איז דער ים. הונדערטער, טויזענדער מענער און פרויען שווימען אום, טומלען און באדען זיך ביי דעם גרויסען, לאנגען ברעג. זייערע נאסע, קלוג־גענייהטע באד־קליידער קלעפען זיך צו זייערע לייבער. פון דעם שיין פון דער אונטערגעהענדיגער זון ווערען די פארבינע קליידער נאך פארביגער און גלאנצען, ווי אטלעס און זייד. איך נעם מיט די אויגען זוכען פריינד, בעקאנטע, וואס באדען זיך נאך. אזוי שטעה איך א ווילע און פיהל: מיין לייב איז קאלט און שטארק אנגעצויגען. מיין לייב פיהלט נאך אויף זיך דעם טעם פון דעם געזאלצענעם וואסער. עס ניט א בלאז א ווינטעל און מאכט מיך ווידער פיהלען, ווי איך שטעה נאך אין וואסער, ווי איך ווער אויפגעהויבען און שווים.
מיר איז קאלט. נאר דאס עסען און דאס ביר נעמען מיר שוין ווארי־

מען די בלוטען. אַט דערזעה איך די מיידעל מיט'ן געדיכטען רויטען קאָפּ האָר. מיין רויטע מיידעל וואָס איך האָב ערשט געלערנט און געלערנט די קונסט פון שווימען. זי איז אַלע מאָל אַזוי גערן געגאַנגען צו מיר אויף די הענד, און דערביי אַזוי קינדעריש און הילכיג געלאַכט. — ס'אַרא מאָדנע הויט־קאָליר זי האָט! — לויטער־ווייס, און דאָך עטוואָס גאָלדיג־רויט! און ווי שען עס הענגען לאַנגע ברעמען אַריבער קלאָרע בלויע אויגען!

מיר ווילט זיך אַרויסרופען די מיידעל, זי אָוועקזעצען נעבען זיך.— ווער האָט דיך געבוירען אַזאַ קלאָרע, אַ גאָלדענע!? ווער האָט דיך געבוירען מיט אַזוינע לאַנגע ברעמען און אַזוינע בלויע אויגען?! פּלוצלונג דערמאָן איך זיך אָבער אָן דיר און אָן איהם... איך ציטער אויף:

— אָה, גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

עס הויבען זיך אויף מיינע אויגען. דער לאַנגער ברעג, מיט זיין טונקעלן פאַס פון טויזענדער מענער און פרויען שווימט מיט אַמאָל אָב ווייט אונטער מיר. פאַר מיינע אויגען איז דער אונענדליכער ים. איבער איהם הויבען זיך, ווי שווערע פעלזען, גרויסע, בלויע כוואַליעס, מיט ווייסע שנייאיגע רוקענס, מיט ווייסע שנייאיגע שפּיצען. און איבער זיי וויגט זיך די גרויסע פאַרנאַכטיגע זון. די כוואַליעס שפּרייטען זיך פאַר מיינע אויגען אַלץ ווייטער און ווייטער. די זון פאַרבט זייער בלויקייט און ווייסקייט, מיט גאָלד און גאָלד. איך שפּיר: אַ וואַרימע פייכקייט פילט מיר אָן די אויגען. איך וויים נישט — פון גליק, צי פון וועה. — קינד! אך גאָט בעהיט דיך און בעשיץ דיך, קינד!

אַ מעשה פון איינעם, ועמען מען האָט געשענקט אַ גאָלדענע זון. ער האָט די גאָלדענע זון אַ שליידער געטאָן אָן דער ערד. די זון איז זיך אין שטיקלעך צעפלויגען. איצט געהט ער ארום זיין גאַנצען לעבען און זוכט די זון, און קלייבט שטיקלעך זון. און וואו נאָר ער קעהרט זיך, און וואו נאָר ער ווענדט זיך, זעהט ער פאַר זיך אין שטיקלעך זיין זון, זיין גאָלדענע זון.

פרויען ווייסען נישט פון ליעבע. עס האט א פרוי ליעב איהר געליעב־טען נאר, ביז זי מיינט, אז ער איז פאר איהר דער בעסטער.

דיין מאמען — און איך האב פערשטאנען: — אויך דיר, האט זיך געוואלט, איך זאל זיין רייך, א ניט — כאטש א דאקטאר. האב איך גע־שמייכעלט, און אזוי שמייכלענדיג איהם איינמאל פארגעשטעלט פאר דיר:

— „מיינער א פריינד, וואס האט א רייכען טאטען. און... — דא האב איך לענגער צעצויגען מיין שמייכעל — היינט, מארגען ווערט ער דאקטאר."

פון אנהויב האסטו זיך צו איהם, ווי צו אלע אנדערע, פערהאלטען קלוג און אויסגערעכענט. ביז עס האט געטראפען, איהר האט זיךביידע געבאדען אין דעם אייגענעם וואסער, וואס ליגט איצט ביי מיינע פיס. נאכדעם האט איהר געגעסען און געטרונקען אט דא אין רעסטאראן. א זיסע מידקייט האט זיך גענומען שפרייטען איבער דיין לייב. די גלידער האבען זיך גענומען ציהען, ווי זיי וואלטען זיך ערשט איצט פון וואסער געהויבען, ווי זיי וואלטען זיך וועלען איבערצייגען, אז זיי זיינען שוין נישט מעהר אין וואסער. און דו האסט מיט א שמייכעל צו איהם גע־זאגט:

— מיר דאכט, איך וואלט איצט גאר וועלען כאפען א דרעמעל.

— אויב איהר ווילט — ענטפערט ער געהיט — איז דאך איבער אונז א האטעל.

— א האטעל?! — פרעגסטו איבער, גלייך ווי דו וואלסט נישט פערשטאנען, וואס ער זאגט.

— יא — ענטפערט ער — אט דא גלייך איבער אונזערע קעפ. איבער'ן רעסטאראן. אט די טרעפ פיהרען גלייך אריין אהין.

דו פערמאכסט די אויגען, ווי זיי וואלטען זיך ביי דיר אליין צו־נויפקלעפען... ווי דו וואלסט נישט הערען, וואס ער רעדט. מיט פער־מאכטע אויגען גיסטו א שמייכעל, ווי פון שלאף, ווי פון א זיסען דרע־מעל. און ער איז צו דיר צוגעגאנגען און האט דיך אזוי ווי שטיל אויפגע־

וועקט, דיך גענומען אונטער דיין שענער רונדער האנד. מיט'ן זעלבען שמייכעל אויף די ליפען האסטו געעפענט די אויגען און ארויף מיט איהם אין האטעל. דארטען האסטו זיך גלייך געוואלט לעגען אין בעט.

— אינ'ם קארסעט! ? — פרעגט ער פערוואונדערט.

א וויילע האט איהר זיך איבערגעקוקט. נאכדעם האט ער זיך אב־געקעהרט צום פענסטער. דער פענסטער האט א ליכטיגער ארויסגעקוקט אויפ'ן ים, אויף די מענשען, אויף די כוואליעס. ער האט אראבגעצויגען דעם טונקעלן פארהאנג איבער'ן פענסטער. די לופט אין צימער איז גע־ווארען שווארצליך־גרוי. דו ביזט אין דער טונקעלהייט געבליבען שטעהן ווייט הינטער איהם. און אין א וויילע ארום האט זיך איבער'ן צימער דער־הערט דער זיידענער שארך פון דיין קלייד. — — — — — — — — — — —

— —

און ניט נאר דאס. ער האט מיר אויך נאך אנדערע איינצעלהייטען דער־צעהלט. — וויל ער האט זעהר ליעב צו דערצעהלען פון זיינע „גליקען“. ער האט, אמת, גלייך צוגעגעבען, אז ער איז זיכער, אז מיר וועט, חלילה, ניט איינפאלען, אז די מיידעל איז איינע פון אונזערע בעקאנטע...

אבער יעדעס מאל, ווען איך הער פון איהם די מעשה, און נאך מעהר, ווען איך הער פון איהם פיעל אנדערע, עהנליכע מעשיות, ציטער איך אויף און בעט:

— גאט! גאט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

איך רוף דיך „קינד“. איך וויים, ווי דו דארפסט שמייכלען פון דעם ווארט. דו, אזא שטאלצע. אט זעה איך דיך איצט פאר זיך, ווי נאך אין יענעם זומער — אין דיין לייכטען זיידענעם קלייד מיט די דינע ברוינע פאסען; צוויי ברייטע לאצען פערצויגען מיט א וויים געוועב שפריי־טען זיך ביז דיינע ווייך־רונדע אקסלען און מאכען פריי דיין שענעם האלז און דאס גריבעלע, וואס צווישען די צוויי אביסעל ארויסגעפרעסטע ברוסט־ביינער, וואס נעבען דיין האלז. און דער קלוגער ענערגישער אויסדרוק פון דיינע אויגען. ארום די קניהען הענגט אויף פעטלעס א ווייסער זיי־דענער שארף; די עקען פון שארף נעמען ארום די פיס און זענען צו־נויפגעבונדען אין א באנד ביי דער לינקער פוס. — עס איז דאן געווען

אזא מאָדע. און אלע שלאנקע מיידלעך זענען ארומגעגאנגען, ווי געפּען־טעטע, און זענען דורכדעם נאָך ציטערדיגער און שלאנקער געוואָרען. און דו שטעהסט פאַר מיר — דיין יעדער קעהר, דיין יעדער בויג איז קלוג און אויסגערעכענט. און איך, איך רוף דיך „קינד“! און בעט: „גאָט, בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!“

דו ביזט קלוג און אויסגערעכענט. און ווייל כמעט יעדע מיידעל, בעזונדער יעדע קלוגע מיידעל, וואַרט אויף אַ מאַן, וואָס זאָל זיך „לוי־נען“, ווי א הונגעריגע שלאנג אויף איהר קרבן, בין איך דיך אָפּט חושד, אז דאָן, דאַן האָסטו דאָס איהם פערנאַרט. און ווייל איך וויים, אז אויך ער איז דיך אין דעם חושד, דעריבער ציטערט אזוי מיין הארץ און בעט: גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! און ווייל דו האָסט נישט געוואוסט, אז דו, די שטאָלצע, וועסט בלויז רייכער מאכען דעם צעטיל פון זיינע „גליקען“, בעט איך אזוי שטארק און בעט: — גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

אָפּטמאָל, אז איך דערמאָן זיך אָן דיר, אין יענעם שענעם קלייד מיט די גרויסע לאצען, וואקסט אין מיר אוים א געפיהל, ווי איך וואָלט עפּים מיאוס'עם אין זיך איינגעשלונגען. דער געפיהל בלייבט אין מיר לעבען אויף א צייט, און איך מייד דיך אוים צו טרעפען חדשים און חדשים. ביז עס טרעפט, עס זאָגט צו מיר מיינער א פריינד, — ער האָט דיך וועגן בעגעגענט, — דו זעהסט אוים זעהר שלעכט, בלאַס, נערוועז, געעלטערט — — — — דאַן ווערט מיר מיט אמאָל שווער מיין הארץ, און ביס־לעכווייז, ביסלעכווייז ציטערט אין מיר אויף איינגאנצען מיין ליעבע צו דיר און צעבליהט זיך ציטערדיג־פריש און נייגעבוירען. און מיר דאַכט— עס פערשפּרייטען זיך מיינע הענד, און איך בעט און רוף: — קינד! גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

עמיצען מיינעם א בעקאַנטען האָסטו בעגעגענט, און רעדענדיג האָסטו א פּאָר מאָל דערמאַנט מיין נאָמען. און ביידע מאָל האָסטו דער־

ביי צוגעגעבען, אז דו האָסט מיך שוין אזוי לאַנג, אזוי לאַנג ניט גע־זעהן! — — — — — — — — — — — — — — — — — —

און ווייל איך וויים, אז דו האָסט דאָס געטהאָן מיט דעם קלוגען מיין, אז יענער זאָל דאָס מיר דערצעהלען, שמייכעל איך — — — — כאָטש מיר ווערט דערפון דריקענד־שווער...

און אויף מאָרגען, איך כאַפּ זיך אויף גאַנץ פריה און פיהל — איך בין מאָדנע גוט אויפגעלעגט. איך פרעג: — וואָס איז מיט מיר?! וואָס האָט מיט מיר געטראָפען? — אָך יאָ — היינט דאַרף איך דיך טרע־פען! יאָ היינט — דערמאָן איך זיך, ווי אָן א זאַך, וואָס פערשטעהט זיך פון זיך אליין — — — — כאָטש איך בין, דאַכט זיך, זיכער אז איך האָב וועגען דעם גאָר קיינמאָל נישט געטראַכט.

איך געה אראָב פון בעט. איך מאַך פאַר זיך א וואַנע. וואַסער! איך האָב אזוי ליעב וואַסער! מיין לייב הויבט זיך און בויגט זיך, ציהט זיך און שפּיעלט זיך אינ'ם פרישען וואַסער. דאָס וואַסער רוישט און רעדט און שוימט און זינגט און קושט מיין לייב. און אָט דרעה איך אָבביידע קראַנען און בלייב א ווייל'ע רוהיג און הער זיך איין ווי עס מישען זיך די שטראָמען, ווי מיין לייב ריהרען אָן, אָט א וואַרימער און אָט א קאַלטער שטראָם. מיינע אויגען זענען ברייט צועפענט און — — — — — איך דערמאָן זיך פּלוצלונג, — איך האָב דיך ערשט געזעהן! — — — — ערשט — מיט עטליכע מינוט צוריק. א פּאָר מינוט, איידער איך האָב זיך אויפגעהויבען פון בעט. דו ביזט געזעסען צופוסענס אויפ'ן ברעג פון בע־טעל און האָסט עפּיס פעריכט. דאָס איז געוועזן דיינס א קלייד. ווען דו האָסט דערזעהן, אז איך האַלט אָפען די אויגען, האָסטו צו מיר א נוטען. געטרייען שמייכעל געטאָן. מיט דיינע ביידע הענד האָסטו אויפגעהויבען דאָס קלייד פאַר די קורצע אַרבעל — דאָס איז געוועזן דאָס זיידענע קלייד מיט די ברייטע לאַצען, מיט'ן שאַרף אויף די פּעטלעס... דאָס קלייד האָט אויסגעזעהן אלט און אָבגעקראָכען...

נאָך דער וואַנע בין איך אוועק צו דער אַרבייט.

צו דער אַרבייט האָב איך פערשפּעטיגט, אבער מען האָט מיר קיינע בעמערקונגען נישט געמאַכט, און איך האָב א גאַנצען פאַרמיטאַג געאַר־

בייט זעהר צופרידען און פלייסיג. ביי דער ארבייט האָב איך אלץ גע־טראכט און געשמייכעלט וועגען דיר. צו מיטאָג בין איך אוועק צוריק צו מיין אלטען רעסטאָראן, וואו מיר פלעגען זיך אלע מאָל טרעפען. מיין קעלנערין האָט זיך מיט מיר זעהר דערפרעהט. זי האָט זיך פשוט פער־בענקט נאָך מיר. אויף איהר ווארט זאָל איך איהר גלויבען, אז זי האָט נאָך מיר געבענקט. איינמאָל האָט זי מיין קאָפּ מיט די האָר, ווי ביי א „פיאנאָ־שפּיעלער", אפילו אין חלום געזעהן. און פארוואָס בין איך אזוי לאנג נישט געווען?

איך ענטפער איהר שמייכלענדיג: — ווייל איך האָב געוואוסט, אז ווען עס וועט אוועקגעהן אזוי פיעל צייט, וועל איך דיך מיט אמאָל אויף אזוי פיעל שענער טרעפען.

— אָ, איהר מיינט דאָס נישט. — זאָגט זי שמייכלענדיג.

— זיכער, — איהר קוקט איצט אוים א סך, א סך שענער, ווי פריי־הער — זאָג איך.

און זי ענטפערט מיר לאכענדיג — יאָ, ווען אייער „ליידי פריינד" וואָלט דאָס געהערט!

— איז וואָס וואָלט געווען?

— זי וואָלט געוואָרען בלאָס און רויט, ווי אלעמאָל...

— איהר זעהט זי דאָ אָפּט? — פרעג איך.

— ניין, נאָך אייך איז זי אהער בלויז נאָך א פּאָר טעג אריינגעקו־מען, נאָכדעם האָב איך זי שוין מעהר נישט געזעהן — און איהר ווייסט, וואָס איך האָב שוין געטראכט?

— וואָס? — פרעג איך אלץ שמייכלענדיג.

— אז איהר האָט שוין מיט איהר חתונה געהאָט.

— נאָר?... — פרעג איך — און אלץ מיט אזא טאָן, ווי איך וואָלט זיך געשפּיעלט מיט איהר ווי מיט א קינד.

— נאָר — ענטפערט זי, שוין ווערענדיג ערנסטער — אָט דאָ לענ־גער צוריק איז זי אהער אריינגעקומען, און זי זעהט אוים אזוי שלעכט, אז מיר האָט גענומען באנג טון פאר איהר. זי האָט זיך געזעצט ביי אן אנדער טיש און האָט די גאנצע צייט זיך אומגעקוקט אויף די אנדערע

טישען און אויפ'ן טיר — — האָב איך שוין פערשטאַנען — פערענ־דיגט מיר די קעלנערין שוין ווידער מיט א שטיפערישען, נאָר פיעלדיי־טיגען שמייכעל — אז דאָ איז צרות...

און דערווייל, אזוי רעדענדיג מיט דער קעלנערין, האָב איך איהר איבערגעגעבען מיין בעשטעלונג. איך בין נישט געווען שטארק הונגעריג און האָב אלץ געקליבען נאַשערייען. א פּאָר נאַשערייען האָט מיר מיין צופרידען־שמייכלענדיגע קעלנערין אונטערגעזאָגט, און מיר דערמיט בעוויזען, אז זי געדענקט נאָך גוט מיין געשמאַק. איך בין פון דעם געבלי־בען צופרידען, בעזונדערס, ווען זי האָט זיך צולעצט עפּיס אזוי פּלוצלונג און מיט פרייד א כאַפּ געטאָן — „יאָ, היינט איז דאָך דאָ „קרעמבעררי־פּודינג"!

— טאַקע? — האָב איך אויסגעשריען א צופרידענער — נו, איז „קרעמבעררי־פּודינג" אין סמעטענע און — — — —

— און — כאַפּט זי אונטער — טרויבען־סאָק.

— הורא! — פאַר דיר. — האָב איך אויסגעשריען.

און ווי נאָר די קעלנערין איז אוועק, האָב איך מיט אמאָל און איינ־גאַנצען ווידער גענומען טראַכטען פון דיר, און פון דיר. וועגען דעם, ווי דו האָסט זיך דערנידעריגט און געקומען אהער אין רעסטאָראַן מיך זוכען. דיין שטאָלץ איז מיר דאָך טייער. בעסער בויג איך מיין קאָפּ, איי־דער דו דיינעם. בעסער בויג איך מיין קאָפּ צעהן מאָל, איידער דיין שע־נער, שטאָלצער קאָפּ זאָל איינמאָל געבויגען ווערען.

דו האָסט דען נישט געוואוסט, אז אויב דו טרעפסט מיך נישט, וועט מיר די קעלנערין דערפון דערצעהלען? צי אפשר ביזטו אומיסטען געקומען מיט דער אויסרעכענונג? — — — ביזט אפשר פריהער עטליכע נעכט נישט געשלאָפען, זיך מוטשענדיג און טראַכטענדיג — „צי איז דאָס מעגליך, אז איך האָב דיך שוין מעהר נישט ליעב?" און אזוי טראַכטענ־דיג און זיך מוטשענדיג, ביזטו מיט אמאָל, און גאָר ווי אָהן דיין וויסען אריינגעפאַלען אהער אין רעסטאָראַן און דערביי געטראַכט: „אפשר טרעף איך איהם פּאַרט." און איך שטעל מיר פאָר, ווי שווער דו האָסט גע־ליטען: אַה, קינד! גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

איך האָב אָבגעגעסען. די שווערמוטיגקייט, וואָס האָט זיך אויף מיר געזאַלט אַרויפּרוקען, איז פערשוואונדען דורך די געשמאַקע שפּייזען און דורך די צופרידענע בעגריסונגען פון עטליכע פריינד, וואָס זענען אָנגעקומען און האָבען זיך געזעצט ביי מיין טיש אָדער נאָהענט צו איהם. איך האָב גענומען מיין טרויבען־זאַפט און אריינגעגאָסען דעם רויטען זאַפט אין אַ ניט פולער גלאָז קאַלטע וואַסער, וואָס מיין קעלנערין האָט מיר צו דעם צוועק דערלאַנגט, און האָב אויסגעטרונקען דעם גוטען, קאַלטען טרונק און בין אַ צופרידענער אַרויס אין גאַס.

אין גאַס האָט געבלאָזען אַ ווינט און האָט בייז געריסען די שילדען, וואָס זענען צעהאַנגען איבער די מויערן. איך האָב מיך דערפיהלט גוט פון דעם בייז־צערייצטען ווינט — כאַטש נעם און צעשפּרייט די הענט און לאָז זיך אַריין אין זיינע שווערע כוואַליעס און גלעט זיי! — ווינט! ווייסט? — איך געה זיך איצט בעגעגענען מיט איהר, און טרעף איך זי נישט אין גאַס, רוף איך זי אַראָב דורכ'ן טעלעפאָן — וואָס וועל איך זאָגען? — היינט אויף דער נאַכט שפּיעלט מען דאָך די אָפּערע, וואָס זי האָט מיר אַמאָל געזאָגט, אַז זי וואָלט זי וועלען הערען נאָך אַמאָל. די אָפּערע, ביי וועלכער איהר רונדער אַקסעל האָט זיך אַזוי וואַרים און ליעב געפּרעסט אַן מיינעם. איהר שענער קאָפּ האָט זיך עטוואָס אָנגעבויגען אין איין זייט, און עטליכע איינציגע אָבגעשטאַנענע האָר האָבען לייכט אָנגעריהרט מיין פּנים... און דערנאָך, געהענדיג אהיים, האָט זי אַלץ ווי אין פיבער גע'טענה'עט:

— הייסט דאָך דאָס, אַז עס איז פאַרט דאָ ליעבע! אמת'ע, אייביגע, ליעבע. און דערביי האָט זי אריינגעלעגט איהר האַנד אין מיינער און זיך אָנגעפּרעסט אָן מיר מיט דער זיכערער איבערצייגונג פון אמת, שטענדיג און אייביג... און זי האָט אַלץ ווייטער גערעדט:

— אַך מיין גאָט, וויפיעל ליעבע! וויפיעל ליעבע! וויפיעל אמת'ע ריינקייט און גוטס מענשען פערמאָגען נאָך! זאָל זיין, אַז דאָס איז אפילו בלויז אין דער לעגענדע, אָבער די לעגענדע איז דאָך אויך אונזערע, אונזערע — —

— ניין — ענטפער איך, דריקענדיג איהר האַנד — נישט די לע־

נענדע איז אונזערע, נאָר מיר זענען איהרע. און וויפיעל מיר ווייסען פון איהר, איז נאָך אלץ גאָר ניט אנטקעגען איהר גאַנצער גרייס. מיר מוזען זיך אויפהויבען צו איהר, הערען און פאָלגען און לעבען אין איהר נאָמען, דעמאָלט בעהעפטען מיר זיך מיט איהר, דעמאָלט ווערען מיר א טייל פון איהר לאַנד. דעמאָלט ווערען מיר א טייל פון דעם גרויסען לאַנד, פון דעם וואונדערבאַרען לאַנד, פון דעם לאַנד פון אלע לענדער...

— אַ יאַ, ווינט ? !

זיי זאָגען, זי איז שוין מעהר נישט שען. — ווען דער טאָג איז פערוואָלקענט, הייסט דאָס, אז די זון האָט אויפגעהערט שיינען ? — נאַ־ראַנים ! און ווי צופרידען איך בין דאָס פון דעם, וואָס איך וועל זי איצט טרעפען ! פונקט איצט, ווען איך בין אזוי גוט אויפגעלעגט. און אָט ! !— צוואַנציג טויזענד טייוואָלים אויף די שפּיצען פון דיינע כוואַליעס, ווינט! — שריי איך אוים צום בייזען ווינט א לאַבענדיגער, דערפאַר וואָס איך האָב דיך דערזעהן אנקומען אנטקעגען מיר.

א ווײַלע בין איך צעמישט געוואָרען און בין שיער נישט געבליבען שטעהן אויף איין אָרט. נאָר איך האָב זיך געשטאַרקט און בין מיט א גוטען שמייכעל אויף די ליפּען צוגעגאַנגען צו דיר און דיר אויסגע־שטרעקט מיין האַנד :

— האַלאָ !

— האַלאָ !

ווי נאָר דו האָסט מיך געזעהן, ביזטו גלייך רויט געוואָרען. און ביז דו ביזט צוגעקומען און האָסט מיר דערלאַנגט דיין האַנד, ביזטו נאָך צוויי מאָל, איינס נאָכ'ן אנדערן, רויט געוואָרען. גאָט מיינער ! וואָס פון דיר איז געוואָרען !...

אָבער איך פערגעס דאָס גלייך. דו פרעגסט :

— נו, וואָס הערט זיך עפּים נייעס ?

— „נייעס“ ? — פרעג איך איבער מונטער — אויף וואָס דאַרף איך נייעס, אז איך האָב נאָך דאָס אַלטע נישט פערגעסען ?...

— איהר האָט, הייסט עס, א גוטען זכרון ?...

— אזעלכעז, אז מען וועט איהם אפילו מיט קיין אייזענס פון קאָפּ נישט ארויסשלאָגען.

— איהר זענט, הייסט דאָס, נאריש ווי געווען.

— נאָך אביסעל נארישער — ענטפער איך.

— נו, און דאָס לעבען?

— דאָס לעבען איז, ווי א פּרוי — קלוג און אויסגערעכענט. — רעד איך ארויס, און מיר ווערט מיט אמאָל קאַלט אונטער'ן הארצען.

— דו ביזט בלאָס געוואָרען. און איך האָב א טראַכט געטאָן: „וואָלט איך זיך בעסער דעם צונג אָבגעביסען."

איך דערזעה, דו ביזט אין דיין אלטען באָרדאָ־קלייד, דאָס קלייד אין וועלכען איך האָב דיך צום ערשטען מאָל ארומגענומען. איך פּרוב זיך ראַטעווען און בייט מיט אמאָל אונזער שמועס. איך פרעג:

— וואָס, ביי אייך לעבט נאָך דאָס קלייד?!

— וואָס איז, עס געפעלט אייך נישט? פרעגסטו א צופרידענע, נאָר מיט א טאָן, מיט וועלכען מען ווענדט זיך צו א קינד.

— אמת גערעדט — ענטפער איך — קען זיין, אז דאָס קלייד גע־פעלט מיר אפשר נים אזוי שטאַרק. נאָר איך קניה פאַר איהר היסטאָרי־שען ווערט — — —

דו שווייגסט. און איך גיב א טראַכט: גאָט מיינער, וואָס פאַר א נאַר איך בין! און דער ווינט רייסט און בלאָזט, און מיר דוכט זיך, דער ווינט טראָגט אונז כמעט רייטענדיג.

— אך, צום טייוועל, ווי אלץ איז נאַריש, ווי נאַריש! — שריי איך אוים פערצווייפעלט.

— וואָס, די וועלט איז נאַריש? — פרעגסטו, ווי דו וואָלסט מיר וועלען ארויסהעלפען ארייינצוגעהן אין א בעקוועמערן געשפּרעך.

— די וועלט?! — שריי איך אוים מיט א שמייכעל, און כאַטש איך שמייכעל, דערפיהל איך דאָך, אז אין מיר ברענט שוין א ביטערער כעס, און עס נעמט פון מיר איבערגעוואַלד רעדען: — די וועלט איז שען, די וועלט איז אונענדליך שען, נאָר די מענשען! מיט זייער קלוג־שאַפט, מיט זייער ווערעמדיגען פערשטאַנד. זיי זענען אזוי בלאָטיג, אזוי

עקעלדיג! — און בשעת איך רעד דאָס, האַלט איך דיך פעסט אונטער'ן אָרעם, ווי איך וואָלט מורא געהאַט, אַז דער ווינט זאָל דיך נישט אַברייסען פון מיר. און איך פיהל, אַז מיין הארץ רייסט זיך, אַז ניט נאָר מיין מויל, נאָר אינגאַנצען מיין בלוט שרייט איצט, אַז אַט שפּרינג איך ארויס פון זיך אליין.

איך דערשרעק זיך און גיב מיט אַמאָל אַ שפּרונג אויף אַ פּלוצלונ־דיגען געדאַנק:

— אך, ווי גוט עס וואָלט געווען אַ גלאַטע, גרויע הויז מיט אַ שוואַרצען פערד, ערגיץ ביי אַ ברייטען וועג! אַ גרויע הויז מיט ווייסע פענסטער, מיט צוויי גרויסע, גרויע זיילען פאַר'ן אריינגאַנג, מיט אַ הויכען, ווייסען פאָהנען־שטעקען. און אין דעם הויז וואוין איך און מיין פערד! און דער פערד האָט מיך שטאַרק און הייס ליעב. דעם פערד'ס שוואַרצע פעל איז דין און גלאַט, און זיינע שטאַרקע פול־בלוטיגע אָדערן פּרעסען זיך ארויס פון אונטער דער פעל און שפּרייטען זיך און צווייגען זיך איבער זיין לייב, איבער זיינע ענערגישע דינע פיס, איבער זיין שטאַרקען ברייטען האַלז, איבער זיין שענעם קלוגען קאָפּ, ביז זיינע נערוועז־ווילדע נאָזלעכער. און פאַרנאַכט, ווען אויפ'ן הארצען ווערט אומעטיג און שווער, הייס איך מיין גוטען שוואַרצען דיענער מיר אָנזאָט־לען מיין פערד. און אליין נעם איך דערווייל ארומשפּאַנען איבער מיין צי־מער, אהין און צוריק — (ביי די לעצטע ווערטער האָב איך דערפיהלט, ווי אַ גרויל איז אריבער דיין לייב, אבער איך האָב נאָך פעסטער און ווארימער גענומען פיהלען דיין האַנד אין מיינער און נאָך מעהר צערייצ־טער און ליידענשאַפטליכער גענומען דערצעהלען). — דער נעגער האַלט שוין פאַר'ן צוים דעם אָנגעזאָטעלטען פערד נעבען די צוויי זיילען. איך, אַ פערגעסענער, שפּאַן נאָך ארום איבער'ן צימער, דער פערד אבער דער־זעהט מיך דורכ'ן פענסטער, נעמט ער הירזשען, בייסט דעם צוים, וויל ניט איינשטעהן אויף איין אָרט. איך דערהער עס און געה ארויס, נעם איבער דעם אומרוהיגען פערד, אַ ווײַלע האַלט איך איהם פאַר'ן צוים און קוק אויף איהם: מיין פריינד! מיין גוטער קלוגער פריינד! (ווידער איז אַ גרויל אריבער דיין לייב. און איך זעה — דו ווערסט בלאַסער, נאָר איך

קאָן זיך נישט אבשטעלען) — דער ווינט בלאָזט אריבער דעם פערדס גריווע, אריבער זיין קאָפּ — און עס דאכט זיך מיר, אז דעם פערד האָט מיר דער ווינט געבראכט... אויפ'ן פערדס שטערן איז פאַרהאַן א לענג־ליכער ווייסער פלעק, און אויך אויף זיין בויך איז פאַרהאַן א ווייסער פלעק. און מיר דאכט זיך אַפּט — דער פערד איז ווייס, נאָר מען האָט איבער איהם אריבערגעוואָרפען א שווארצע פעל, און אז אַט וועט דער פערד אויפציטערן, א שפּרונג טון און ארויספליהען פון זיין שווארצער פעל און וועט בלייבען פאַר מיר שטעהן א ווייסער, א לויטערער. אך, ווי גוט דאָס וואָלט געווען! — א גרויע הויז ביי א ברייטען וועג, ווייסע פענסטער... איך זעץ זיך ארויף אויף מיין שווארצען פערד, און פון ליעבע צו מיר, גיט אויף איהם אזש זיין דינע פעל א ציטער. מיר פאָהרען אָב, און ווי נאָר איך גיב זיך א בויג צו זיין קאָפּ, שפּיצט ער אויף די אויערן, צעשפּרייט די נאָזלעכער, ציהט זיך אויס און געמט זיך טראָגען איבער'ן ברייטען וועג. מיר מיידען פעלדער, וועלדער, בערג! — איך פיהל, ווי מיר וואָלטען פליהען איבער'ן ווינט! זיין בויך איז אויס־געצויגען, זיין גריווע פלאַטערט מיר אין פּנים, איך וויל זיך צובויגען און קושען זיין שעהנעם אויסגעשטרעקטען האלז. מיין גוטער, קלוגער פערד! — — — — — — — — —

דיין ציטערן, דיין בלאַס ווערען, און אפשר דאָס, וואָס דו האָסט א פערציטערטע געגומען שרייען העכער פון מיר! — „אבער גענוג שוין, גענוג! — איך הער, איך זעה, ווי איהר לויפט אויפ'ן פערד! צי דאָס איז נאָך קאָרג פאַר אייך? !..."

איך האָב ארויסגעלאָזט דיין האַנד פון מיינער און האָב זיך אבגע־שטעלט...

גאָט מיינער! וואָס האָב איך געוואָלט פון דיר? דו ליידסט דען ווייניג? און פאַרוואָס האָט דיך איבערהויפּט אזוי שטארק געאַרט און אויפגערעגט די מעשה מיט'ן פערד? צי איז דאָס מעגליך, אז דו ביזט געוואָרען אייפערזיכטיג? אך, קינד! גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! פאַר'ן אוועקגעהן האָסטו ביי מיר געפרעגט מיט א כלומרשט־שפּאַ־

סיגען טאָן, ווי דו וואָלסט זיך געוואָלט מיט מיר איבערבעטען, ווייזען, אַז דו ביזט אויף מיר ניט ברוגז:

— פאַרוואָס דערצעהלט איהר מיר גישט עפּיס פון אייערע בעך קאַנטע? וואָס מאַכען זיי דאָרט אַלע? איך האָב זיי דאָך שוין אַזוי לאַנג נישט געזעהן.

— וועמען מיינט איהר? — פרעג איך.

— איך וויים, — זאָגסטו מיר אַלץ אין דעמזעלבען טאָן און נעמסט מיר רעכענען דעם, יענעם, און צווישען זיי דערמאָנסטו אויך זיין נאָמען — — —

— אַ, דער רוח האָט נאָך קיינעם פון זיי נישט געכאַפּט — האָב איך דיר געענטפערט גלייכגילטיג. אָבער גאָט מיינער! פאַרוואָס האָסטו אויך זיין נאָמען דערמאָנט? פאַרוואָס האָסטו אויך זיין נאָמען דערמאָנט...

דעם גאַנצען נאָכמיטאָג בין איך געווען זעהר נערוועז. און נערך וועזערהייד, האָב איך געאַרבייט פאַר דריי, און אין דער אַרבייט זיך איינגאַנצען פערגעסען. איך האָב געטראַכט:

איך טראָג זיך אויף מיין געשווינדען, שוואַרצען פערד. אָט בין איך אַריין אין אַ געדיכטען וואַלד. איך וויים, אַז דו האָסט זיך פערבלאָנדזשעט אין אַ געדיכטען וואַלד. אין מיטען פון דעם גיכסטען לויף הויבט זיך אַ פּאָר מאָל אויף מיין פערד אויף די הינטערשטע פים, שפּרינגט מיט מיר אַריבער טיעפע גראָבענס און לויפט מיט מיר אַלץ געשווינדער און ווייד טער, ביז — אָט זעען מיר אַרויף אויף אַ ברייטען פרייען וועג. און אָט געהסטו אַרוים אויפ׳ן וועג. געהסט און ווילסט, איך זאָל דיך אָניאָגען, אָבער מיין פערד לויפט און לויפט און קען דיך ניט אָניאָגען. מיין פערד רייסט זיך פון דער הויט. אָט, אָט — און איך בין שוין נעבען דיר. באַלד אָבער ווערסטו ווידער אויף אַזוי וויים פון מיר, ווי פריהער. איך וואָלט זאָגען, דו אַנטלויפסט — אָבער לויפען קענסטו נישט, אפילו ווען דו וואָלסט וועלען. ווייל דער ווייסער זיידענער שאַרף איז אַרומגענומען נאָך עטוואָס נידעריגער פון דיינע קניהען. און דערצו זעה איך — דו שטעלסט זיך נאָך פון מאָל צו מאָל אומיסטען אָב. אָבער ווי נור איך קום, ווערסטו

ווידער ווייט פון מיר. קינד, אַך, גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! איך פיהל, אז אין מיין פעֶרד שלאָגט שוין די לעצטע מאָס כח. די אויגען ביי איהם און אויך ביי מיר גיסען זיך אַן מיט בלוט. —

אין וואלד איז נאַכט. עס שיינט איבער איהם די לבנה, א פולע, א רונדע. איהר זילבער שפינט זיך אין דער לופט אויפ'ן ברייטען וועג, וואָס צווישען די בוימער, איבער וועלכען מיר פאָהרען. דער פערד איז נאָס און מיעד און ניסט פון מאָל צו מאָל. און גאָט! ווי שען עס פּאַסט דיר אָט דאָס זיידען קלייד! ווי רייך עס שפּרייטען זיך אָט די צוויי גרויסע, מיט ווייסען געוועב פערצווייגענע לאַצען! ווי גוט און ווי וואַרים עס פיהלט זיך פון אונטער'ן גלאַטען זייד דיין רונדע ווייכע האַנד און דיין שטאָלצער פּרייער האַלז! ווי שען דו ביזט איצטער ביים שיין פון דער לבנה!... צי זעהט אונז איצטער ווער? — גאָט! צי פערגיט ער שווערע זינד? — קינד, די שווערסטע זינד זענען די, וואָס מען קאָן זיך אליין נישט פערגעבען. זיי זיך אליין, קינד, מוחל דיין זינד און דאָן ווערסטו ריין געלייטערט, און דו ביזט מעהר פאַר קיינעם ניט זינדיג. זעה נאַר, אָט קומען מיר דאָך שוין פון וואלד ארויס! אָט איז דאָך שוין אונזער גלאַטע, גרויע הויז. זעהסט, ווי הויך און שען עס פּלאַטערט די גרויסע פאָהן אויף אונזער ווייסען פאָהן־שטעקען? איך האָב פאַר'ן אָבפאָהרען אנגעזאָגט, מען זאָל פערציהען די פאָהן. איך האָב געוואוסט, אז היינט קום איך צוריק מיט דיר — עמיצער האָט זיך איבער מיר לעצטע נאַכט געבויגען, אין איין האַנד האָט ער געהאַלטען זאַלץ און ברויט, אין דער צווייטער א קלאָרע ווייסע גאַנז, און האָט געזאָגט: — גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

איך האָב געטראַכט:

ווי שרעקליך דו זעהסט איצטער אויס! און איך האָב נאָך היינט אין דערפריה זיך געבאָדען, זיך פאַרפומירט. איך באָד זיך דאָך אלע מאָל בלויז אין אווענד. פאַרוואָס האָב איך דאָס פלוצלונג היינט געטאָן אין דערפריה? כדי איך זאָל דיך בעסער קענען רייצען מיט מיין פרישקייט, מיט מיין מונטערקייט? „ווי בייז, ווי שלעכט איך בין!“ שריי איך אויס

מיט כעס. און פיהל ווי זיך איינצובייסען אין מיין אייגען לייב. און פיהל, אז מיינע אויגען ווערען פול מיט טרערען — — — און פארוואס האב איך זי נישט געבעטען אויף היינט אין אפּערע? — אך, ווייס מיך דער שווארצער יאהר! און פארוואס האט זי דערמאנט זיין נאמען? איז דאס געווען א צופאל? — „א צופאל! — ביי איהר א צופאל!" — שרייט עס אין מיר אוים מיט גאל, און עס נעמט מיר ווערען פראסטינג־קאלט. איך נעהם טראכטען פערשיידענע וועגען, ווי, און פארוואס דיר האט זיך געלוינט צו דערמאנען זיין נאמען. און פּלוצלונג שטעל איך זיך מיט שרעק אָב אויף דעם געדאנק:

„ווי, אז זי זוכט דאס נאר צו ווערען ווידער נאהענט מיט מיר, ווארים דורכדעם וועט צו איהר ווערען נעהענטער דער קרייז פון מיינע בעקאנ־טע, און דאן וועט זי, מעגליך, אויך איהם טרעפען?! — — — כא, כא! אזוי גאר! איז דאס מעגליך, אז דיך לאקט די זינד? צי דו האסט דערביי אפשר אנדערע מיאוס'ע, ווערעמדיגע אויסרעכענונגען?" — — — — —

איך האב געטראכט:

„זינד! מיט וואס בין איך אזוי זיכער, אז זי האט געזינדיגט? אפשר האב איך זיך דאס די גאנצע מעשה בלויז איינגערעדט?! דאס אלץ איז דאך בלויז געבוים אויף מיין אנשטויסען זיך! קיינער האט דאך דאס מיר אויף קלאר נישט געזאגט! אפשר שרייב איך דאס איהר אומזיסט צו א מעשה, וואס ער האט מיר דערצעהלט? און ער קאן דאך איבערהויפּט דערצעהלען א ליגען. ער האט דאך מיר שוין א פּאר מאל איבערגעביטען די אייגענע געשיכטע: אָט איז דאס פארגעקומען בייטאג און ביים ברעג ים, און אָט — גאר שפּעט ביינאכט, נאכ'ן טעאטער און אין שטאדט. פארוואס האב איך זיך אריינגענומען אָט דעם נארישען געדאנק אין קאפּ? פארוואס וויל איך ניט טראכטען, אז אפשר האט זי איהם ליעב?" — „ליעב!" שרייט עס אין מיר אוים מיט א ביטערן געלעכטער. — ז י האט א י ה ם ליעב?! און אפשר? ווער ווייס? ווער קאן דאס וויסען די וועגען פון א פרוי? און פארוואס דאכט זיך מיר אוים, אז מען קאן זיך אין איהם נישט פערליעבען? און וואס איז דען ביי א פרוי ליעבע? אמאל ווילט זיך א פרוי ווערען די ווייב פון דעם, וואס זי האט ליעב.

און אמאָל ווילט זיך איהר פערליעבען אין זיך דעם אַדער יענעם צוליעב א געוויסער אויסרעכענונג. און בפרט נאָך אזא מיידעל, וואָס פערמאָגט א ניכטערן פערשטאַנד, ווי זי. א מיידעל, ביי וועלכער בלויז א סענטי־מענטאַלע אָפּערע רופט ארויס געדאַנקען, אז אפשר איז פאַרט דאָ ליעבע? — איז פאַרוואָס זאָל זי זיך פערבינדען מיט אזא נאַר, ווי איך? ! פאַר־וואָס טאַקע ניט בעסער ווערען די ווייב פון א קלוגען, צי כאָטש פון א מאַן א דאָקטאָר? — — — אבער זי איז דאָך אזא שטאָלצע, און זי ווייס דאָך געוויס, וואָס מען דערצעהלט זיך אָן פון זיינע „טרעפּונגען!“ — אָבער וועלכער מאַן איז ריין? און וועלכע פרוי איז דאָס אויף אזוי פיעל שטאָלץ? — — —

און ביידערנאַכט אין מיין צימער. איך דרעה זיך ארום ארויף און אראָב, און טראַכט: — צי ווייס איך יאָ, צי ווייס איך ניט?

איך דערמאָן זיך: מיר זענען געזעסען א קאָמפּאַניע פון עטליכע פריינד, עס איז געקומען צו רייד, און איך האָב זיך אָבגערופען: עס זענען פאַרהאַן מענער געזונטע, ניט קיין מיאוס'ע, נאַר עפּיס אזעלכע ווייבער, פרויען קאָנען זיך אין זיי קיינמאָל ניט פערליעבען. נאַר עס זענען פאַר־האַן גענוג פרויען, וואָס ווילען זינדיגען, זיי בענוצען זיך מיט אָט די מע־נער. און די ווייבע יונגע לייטלעך געהען נאָכדעם ארום מיט'ן געדאַנק, אז זיי האָבען „ערפאָלג“ ביי פרויען. ע ר איז אויך דערביי געזעסען. און דו — ווען איך האָב דאָס געזאָגט, האָב איך זיך גאַר אָן דיר פערגע־סען — נאַר פּלוצלונג דערהער איך דיין נערוועזען, כמעט היסטערישען לאַכען. איין האַנד האָלסטו אויפ'ן ברוסט עטוואָס העכער פון קאָרסעט און בויגסט זיך אזש אויף די זייטען פון לאַכען. איך קוק דיך אָן. דו ווערסט בלאַס און רויט און כאַפּסט אָן מיין האַנד און שרייסט:

— אויסגעצייכענט! אויסגעצייכענט! — — — — איך האָב זיך דערשראָקען. קינד! דו ביזט דאָך אַלע מאָל אזוי קלוג, און דאָ פּלוצלונג —

אָך, גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

איך האָב דיר א שאַרפען דריק געטהאָן ביים האַנד. דו האָסט א ציי־טער געטאָן, און אָבגעריסען דיין לאַכען אין מיטען. איך האָב געוואָלט פערגלעטען, און פרעג זיך, ווענדענדיג צו דיר מיט א שפּאַסיג־פרעהליכען געלעכטער:

— אינטערעסאנט! — וואס איז אייער מיינונג וועגען פרויען?!
— וואָס? איהר אינטערוויואירט?!
— יאָ.
— אָ, ווען פרויען וואָלטען הערען מיין מיינונג וועגען זיי, וואָלטען זיי מיך געלינטשט. — זאָגסטו אָב.
— נו, און פון זיך? — פרעגט ער ביי דיר.
— פון דאָ זענענדיגע רעדט מען נישט — מישט זיך עמיצער אריין.
— וואָס איז, איהר מיינט, איך בין קיין פרוי נישט? — איך בין אַ פרוי, — זאָגסטו אָב מיט אַ טאָן, ווי דו וואָלסט אונז אַלעמען פערזיי־בערט און געוואָרענט.
— קומט דאָך אויס — זאָג איך — אז אייער מיינונג וועגען פרויען איז ניט פיעל בעסער פון מיינער?
— בעסער געווים נישט—ענטפערסטו, נישט קוקענדיג אויף מיר.
און די אַלע ווערטער דיינע ווערען בעגלייט מיט אַ קלוגען חנ'עור־דיגען פרויען - שמייכעל. דו זעהסט מיר אויס, ווי אַ יונגע שטאָלצע קי־ניגין, וואָס זיצט אויף איהר טראָן און קיניגט, און געוועלטיגט, און משפּט.
דאָס אַלץ איז געווען נאָך אין יענעם זומער. און געווען איז דאָס שוין דעמאָלט, ווען דו פלעגסט מעהר שוין קיינמאָל ניט וועלען מיטפאָהרען באָ־דען זיך ביים ברעג פון ים. פאַרוואָס ביזטו פער'עקשנ'ט? פאַרוואָס ווילסטו אהין ניט פאָהרען מעהר? — — — אָט, האָב איך זיך דאַרטען ניט לאַנג צוריק געבאָדען. איך האָב זיך דאַרטען באָדענדיג בעקאַנט מיט אַ שענער גאָלדענער מיידעל. איך האָב נאָכ'ן באָדען געשמאַק געגעסען און גע־טרונקען. און נאָכדעם בין איך ווידער צו צום ברעג. מיין גאָלדען מיידעל האָט זיך נאָך געבאָדען. איך זעה, זי שטעלט זיך אָב. זי דרעהט אַרום איהר גאָלדענעם קאָפּ — זי זוכט מיך. „קום אהער, מיין ליעבע מיי־דעל! ווער האָט דאָס דיך געבוירען אזא קלאָרע, אַ גאָלדענע?“ נאָר פּלוצלונג דערמאָן איך זיך אָן דיר, און דער ברעג מיט דער מיידעל, מיט זיינע טויזענדער אַנדערע פרויען און מענער, שווימט מיט אַמאָל אַוועק

וויט אונטער מיר. פאר מיינע אויגען איז דער ים. אויף מיילען און מיי־לען קאטשען זיך לאנגע גרויסע כוואליעס, וואס שפריצען מיט שניי און מיט זון. דא און דארטען פליהען אום ווייסע ים־פויגלען, זעצען זיך אויף די כוואליעס, פאטשען אויף און פליהען ווייטער. איך בין אינגאנצען ווי פערפרווירען. נאר ווארים זענען מיינע אויגען, ווארים איז מיין הארץ, און איך ציטער און בעט פאר דיר, קינד. — אך, גאט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

ס'איז איצטער שפעט ביינאכט. איך שטעל מיר פאר:

עס עפענט זיך שטיל די טיר פון דיין חדר. עס קומט אריין דיין מאמע מיט א ליכט אין האנד. זעהן, צי ס'שלאפט כאטש היינט איהר קינד. דו האלסט צוגעמאכט דיינע אויגען — עס זאל די מאמע מיינען, אז דו שלאפסט. זי בויגט זיך איבער דיר: אך, גאט! זעה, וואס זיי האבען געמאכט פון מיין קינד! זי דערמאנט מיין נאמען, אפשר אויך זיינעם, און שעלט אונז מיט ווינסטע פינסטערע יאהרען. דו ציטערסט אויף, עפענסט דיינע אויגען! — אך, מאמע! מאמע!

— קינד! — גאט איז מיט דיר! איך האב געמיינט, דו שלאפסט... איך וועל מעהר נישט שעלטען... איך וויין נישט, ניין! שלאף איין, מיין קינד. דו דארפסט דאך מארגען פריה אויפשטעהן! אך קינד! גאט בע־היט און בעשיץ דיך, קינד!

עס איז שפעט ביינאכט. אויף מיין טיש שטעהט אויף א קופערנעם פיעדעסטאל אן אומבעצווימטער ווילדער פערד פון קופער — א מתנה פון א פריינד.

עס זעהט אויס — עס איז געווען פארנאכט, ארויף איבער דער ווילדער סטעפ, ביים ברעג, וואס גרעניצט זיך מיט'ן הימעל, האט זיך אין איהר גאנצער גרויס צעשפיעלט א גרויסע זון. א שארפער בענקען האט דאן גענומען רייצען די הייסע בלוטען פון דעם ווילדען, שטארקען פערד. ער האט אויפגעשטעלט די אויערן, ווי עפים הארכענדיג, ער האט אויס־געגלאצט זיינע אויגען, ווי עפים זעהענדיג. ער האט אויסגעצויגען זיין

לענגליכען, רונדען קערפער, האָט אויסגעשטרעקט דעם האַלז, צעעפענט דאָס מויל און האָט זיך פון טיעפען וועה הילכיג־הויך צעשריען. נאָכדעם האָבען זיינע שטאַרקע פיס גענומען בייז און מיט כעס רייסען און שלייַ־דערן די ערד פון אונטער זיך, און אַט איז ער ווידער געבליבען שטעהן. בייז א הויב געטאָן דעם קאָפּ און גענומען קוקען ווייט פאַר זיך: באַלד רייסט ער זיך מיט פערדראָס אָב און לאָזט זיך א צערייצטער לויפען איבער דער וויסטער ווייט. ווי ער וואָלט וועלען זיך אָברייסען און אריי־בערשווימען די ערד און אריינפליהען מיט אַמאָל ערגיץ ווייט אהין אין דער בלויקייט. א מינוט, א רגע, איידער ער רייסט זיך אָב, האָט איהם עמיצער ווי א לעבעדיגען אין קופער געגאָסען.

עס איז שפעט ביינאכט. דאָס ליכט דערברענט. איך קוק זיך אום. דעם פערדס שאָטען איז אין א פאַרגרעסערטער גרויס אַרויפגעשוואומען אויפ׳ן וואַנט, וואָס אַנטקעגען מיר. א ווײַלע קוק איך דערויף, דערנאָך גיב איך א שמייכעל, הויב זיך אויף און פערלעש דאָס ליכט. דער שיין פון דער לבנה שפּאַרט זיך אריין דורכ׳ן פענסטער, אין מיין צימער, שפּיגעלט מיר אוים אויפ׳ן וואַנט דעם בלומען־טאָפּ מיט די שוין לאַנג פערדאַרטע בלו־מען. א ווײַלע קוק איך אויף די אויסגעשאָטענע בלומען — ווי שאַרף זיי זעהען זיך אָן אויפ׳ן וואַנט! ווי זיי וואָלטען אויף איהר געוואַקסען. באַלד קעהר איך זיך אב און געה צו צום פענסטער. דאָס פענסטער קוקט אַרוים אויף טויזענדער און טויזענדער טורעמס און דעכער, וואָס שימערן אין בלויקייט און לבנה־שיין.

איך וואָלט וועמען איצט דערצעהלען א מעשה פון איינעם, וואָס האָט געהאַט א גאָלדענע זון — ווי ער האָט זיין זון צו דער ערד געשליידערט, זי אין שטיקער צעבראָכען, איצט געהט ער אַרום זיין גאַנצען לעבען און קלייבט, ווי א בעטלער, שטיקלעך זון, — שטיקלעך זון — — — נאָר גיין. — זילבער־ווייסע שטראַהלען, שטראַהלען פון דער אייבּיגער מעשה, וואָס שפּרייט זיך הויך און ווייט, אין דער בלויקייט, וואָס איבער אַלע־מען, הענגען אין א רינג הויך איבער מיין קאָפּ. איך זיץ ביים פענס־טער. דו קומסט אריין און זעצסט זיך שטיל און איבערגעגעבען נעבען

מיר. לעגסט ארויף דיין האנד אויף מיין אקסעל, שפארסט אויף צו דיין קאָפּ. שטיל. דער רינג איבער מיין קאָפּ ווערט גרעסער, ווערט געגוג פאר אונז ביידעז. שלאָף איין, מיין קינד. שלאָף איין. זיי רוהיג. — גאָט בע־היט און בעשיץ דיך, קינד.

דאָס גאָלדענע אינגעלע

(אַ קאַפּיטעל פון: „אַמאָל איז געווען אַ נאַר").

זיין האַרץ האָט זיך אַזוי נאַריש און ווילד געראַנגעלט, און פון מאָל־צו־מאָל פלעגט ער אין זיך דערהערען משוגענע אויסרופען אז ער פלעגט אויפציטערען פון כעס.

פלוצלונג פלעגט ער אין זיך דערפיהלען אַ בעוועגונג ווי עפּעס וואָס איז הונגעריג און ווילד־צורייצט וואָלט אין איהם מיט אַמאָל אויפגעשפּרונגען און זיך צושריגען אזוי מורא'דיג, אַז עס דאַכט זיך אָט־אָט, און עס פּלאַצען איהם די אָדערען אין האַלז:

— איך בין דאָך אזוי טייוועליש יונג און איהר לייב איז דאָך אזוי ווי אַ ליכט פאַר די אויגען, אזוי ווי אַ ליכט פאַר די אויגען!

און אָט דערזעהט ער זיך מיט איהר אין אַ ליכטיג־בעלויכטענעם צימער. אַ האַלב אָפענע טיהר פיהרט אין אַ צווייטען, אַ טונקעלען...

זי איז אין איהר לייכט־געקעסטעלטען קלייד, וואָס מאַכט זי אזוי כשופ'דיג־יונג און אזוי שלאַנגיש־גראַציעז.

זיי ווייסען ביידע, אַז געקומען זענען זיי אַהער צו פערברייננגען אַ נאַכט, אַ משוגענע, אַ ווילדע.

דאָס ווייס אפילו די הויט אויף זייערע לייבער...

נאָר איידער זיי שפּאַנען אַריבער אינ'ם טונקעלען צימער כאַפּט ער אָן מיט זיינע ביידע הענט איהר שעהנעם קאָפּ. אַן אויפרעגענדע וואַרעמקייט פילט מיט אַמאָל אָן זיינע אויגען און נעהמט פון זיי אַרויסשטראַהלען מיט אַ פייכטען גלאַנץ:

רחל, רחל! צו ווייסטו וואָס מיר געהען דאָ טהאָן? צו ווייסטו

אז עפעס ריינס און אונשולדיגס, עפעס אזוינס, איבער וואס מיר האבען אזוי קינדעריש געציטערט, וואס מיר האבען אזוי פיעל יאהרען לאנג גע־היט, וועט זיך איצט מיט אמאל אפרייסען פון אונז און וועט אוועק־פליהען ! ? רחל, רחל !...

און פלוצלונג. א ווילדער ריס, א ווילדער כאפ, ווי אין איהם וואלט א ווילדער לייב, א ווילדער טיגער אויפגעשטאנען...

און ווי ווארעם, און ווי דין עס איז די הויט פון איהר לייב !

— מיין פריינד ! מיין ווארעמער, מיין צארטער פריינד !

„מיין קלאהרער, מיין ווייסער, מיין לויטערער פריינד !

„מיין רחל ! רחל ! !

און מיט וויפיעל ליעבע עס דרינגט אריין אין אלע זיינע אדערען דאס ווארימע ציהען זיך פון איהר באזיידיגטען לייב...

„מיין שעהנער, מיין ריינער, מיין ליכטיגער פריינד !

קלוגע מענשען זאגען, אז דאס זענען נארישע ליידען. אז די צייט און דאס לעבען צורייבען אזעלכע זאכען אין שטויב.

„קלוגע מענשען" ! ווי גוט זיי ווייסען דאס פון אלע, און ווי וואויל עס איז זיי ווייל זיי ווייסען. ער אבער ווייסט, אז ער איז א נאר. און אז ווען אפילו צייט און לעבען זאלען דאס אין שטויב צורייבען, וועט ער זיך נעווים אינ'ם שטויב באדען, וועט ער זי געווים זיך פונ'ם שטויב פון דאס נייע בעשאפען, און ווידער וועט זי פאר איהם שטעהן א ריינע, א שעהנע, און ווידער וועט זיך זיין בלוט אזוי אויפקאכען. און אויפציטערען וועט דאס הארץ און רופען : מיין רחל ! רחל ! ! מיין פריינד ! מיין ווארעמער, מיין ווייסער, מיין שטאלצער פריינד !

און ווי האט דען אנדערש געקאנט זיין ?

זי איז דאך נים קיין פשוט'ע מיידעל, וואס קאן זיך פערליעבען גע־זונט און שטארק, זי איז דאך א מיידעל וואס ווייסט אז דאס לעבען איז נים קיין מעשה... אמת, די ביכער און דער עולם צווישען וועלכען זי האט זיך נעדרעהט, האבען זי געמאכט אביסעל אונבעהאלפען, וואקלענדיג.

איהר האָט זיך גענומען וועלען עס זאָל זיין אזוי און ניט אזוי... און פאַר וואָס טאקע ניט אזוי?... פאַר וואָס אבער יאָ אזוי?...

ליעבע, פערשטעהט זיך, איז זעהר א גוטע זאַך, און זיינע פייער־דיגע בליקען, און זיינע הייסע קושען, און זיינע ליידענשאַפטליכע ארומ־נעהמונגען, דאָס איז דאָך טאקע אזוי געזונט און גוט. ער פערמאָגט דאָך אין זיך אזוי פיעל ליעבע. נעבען איהם ציטערט זי דאָך טאקע אזוי אָפּט אויף און ווערט אזוי אָפּט רויט... און דערצו טאקע — פאַרט אזא בחור!... אבער ווער ווייס צי פון איהם וועט נאָך עפּעס ווערען?... ווער קען ווי־סען?... אפשר יאָ, און אפשר ניט. און טאָמער טאקע ניט?... און דאָ מאכט זיך איהר אזא פאַסענדער מענש... און פונקט דאַן פאַלט איהם נאָך גאָר איין אויפצוגעבען דעם אוניווערסיטעט!...

ווי דערשראָקען און ווי בלאַס זי איז דאָס פונדעסטוועגען געוואָרען ווען זי האָט דערהערט, אז ער האָט טאקע פערלאָזען דעם אוניווערסי־טעט.

אבער שמעון!... וואָס הייסט!? — פרעגט זי איהם איבער ווי אַן אונטערגעשאָסענע.

ער ענטפערט ניט. קוקט זי בלויז אָן מיט א פערשמייכעלטען ערענסט. זי זעהט דאָס שלעכט און רעדט זיך ווייטער, ווערענדיג אַלץ בלאַסער, אויפגערעגטער.

— וואָס הייסט איהר פערלאָזט איצט דעם אוניווערסיטעט!?...

עס איז דאָך שוין אייער לעצטער טערמין, איהר האָט דאָך סך הכל בלויז נאָך עטליכע וואָכען... ווי פאַלט דאָס אייך גאָר איין?... פּטר'ן אַן אר־בייט פון יאָהרען מיט איין — — — —

און פּלוצלונג בלייבט זי שטעהן, קוקט איהם אָן... און ווערט מיט אמאָל רויט... און אָט שפּרינגט זי אויף:

— כאַ־כאַ! אייך, אפנים, דאכט זיך נאָך אַלץ, אז דאָס לעבען איז א מעשה... און דערביי האָט זיך איהר פּיגור אזוי שלאַנגיש א ציה־גע־טהאָן, ווי זי וואָלט איינגאַנצען געווען פון שלאַנגענדרינגען.

ער בעגעגענט זיך מיט איהרע בליקען און זאָגט שמייכלענדיג:

— נעהמט ניט פאַר אומגוט מיין שמייכעל, דאָס איז איבער א פּוס־

טער נארישקייט:—א קלוגער האט מיר אמאל געזאגט אז ניין־און־ניינציג פראצענט פון אונזערע היינטיגע מיידלעך קענען ווערען ווייבער פון, כמעט, יעדען מאן, — נו, שמייכעלט זיך מיר...

זי האט אויפגעציטערט און איז באלד דערויף, שמייכלענדיג, ווידער רויט געווארען, זיך נאך שלאנגישער און שטאלצער א בויגיגען ציה געטהאן, איהם אנגעקוקט א ווייַלע און שמייכלענדיג, שטאלץ פערלאזט דאס צימער.

נאך דעם האט ער א לאנגע צייט געלאכט פון זיך אליין:

אט האסטו דיר, דו נארישער בחור! אזוי פיעל יאהרען געווארט און געביינקט, געציטערט און געהאפט און געגלויבט, אז דאס איז די געשטאלט, אז דאס איז דער חלום פון דיין יוגענד, און איצט איז פון דיין איין ריהר אלץ צושאטען געווארען. ניטא... גאר ניט... כא־כא! און וואס איז מיט דיר, דו נארעש הארץ?... עס איז דאך שוין מעהר גאר ניטא!?

דאס הארץ אבער האט זיך צעווארעמט מיט עפעס א מין פארביסענער, צוגליהטער ביטערקייט, און די ביטערקייט האט גענומען שטראמען אין אלע אדערען.

— ס'ארא נארעש הארץ, ס'ארא נארעש הארץ!

און אזוי האבען גענומען געהן טעג נאך טעג.

עס טרעפט — ער איז, דאכט זיך, פערנומען מיט דער אדער יענער ארבייט, צו מיט דעם אדער יענעם מענשען, פלוצלונג אבער דערפיהלט ער — דאס הארץ ברענט, ווי עס וואלט געווען אנגעפילהט מיט צוגליהטע קויהלען און אט ווערט דאס מיט אמאל פערפרוירען און נעהמט אזוי שטעכעדיג פרעסען, ווי עס וואלט א שארפע שטיק אייז געווען... אדער עס צוגעהט און ווערט גאר אינגאנצען צושוואומען. א לייגגערע צייט איז גאר ניטא קיין הארץ... און אט זוכט זיך דאס ווידער אפ... ער וואלט ארויסגענומען דאס הארץ און וואלט דאס אוועקגעגעבען דער קאץ, די קאץ וואלט דאס געפרעסען און ער וואלט דערביי געשמייכעלט:

— זאל זי דיך פרעסען, זאל זי דיך פרעסען!

און אלס צוזאַמען צו די טעג, האָבען געקומען געהן בייזע שלאָפלאָזע נעכט!

נאכט נאָך נאכט ליעגט ער דורך אין בעט מיט פערמאכטע אויגען, ווי א פער'חלום'טער, א פערוועבטער אין עפּעס א געדיכטער גאָלדענער נעץ, די נעץ וועבט זיך ארויס, ווי א גאָלדענער שפּינוועב, פון די ווענט, פון דער סטעליע און דערגרייכט ביז איהם. און ער ליגט געדאנקענלאָז, ווילענלאָז. זיינע געדאנקען און זיין ווילען האָבען זיך פערפּלאָנטערט אין דער געדיכטער גאָלדענער נעץ. און ער קאָן אפילו מיט קיין האנט ניט קיין ריהר טהאָן, און קאָן אפילו קיין אויג ניט עפענען... און די נעץ צוגליהט זיך נאָך אזוי, אז עס טריקענט דאָס בלוט, עס טריקענט זיך דער מארך אין די ביינער.

און אזוי נאכט נאָך נאכט.

און עס טרעפט, אז ווען ער קומט אין אבענד אהיים און דערזעהט די בעט דערשרעקט ער זיך פאר איהר... און ער לויפט א צורייצטער ארויס אין גאס.

— אבער וואוהין?

— און פאר וואס?

— און צו וועמען?

— כא־כא!

און די גאס איז ברייט און לאנג און איז פול פערפלעקט מיט מענ־שען...

און פאר וואס האט ער ביים ארויסגעהן אאז שטארקען קלאפּ גע־טהאָן מיט דער טיהר?...

מיט אמאָל אבער האט זיך אין איהם אלעס געענדערט!

ער איז רוהיג און געלייטערט געוואָרען.

גראד דעמאָלט, ווען ער האט שוין פערשטאַנען אז אלעס איז שוין פער־לאָרען, איז זי ווי דורך א כשוף צו איהם געקומען, איז זי ווי דורך א כשוף מיט איין מאָל און פאר אלע מאָל זיינע געוואָרען...

אט געהט ער צו צום שפּיגעל, קוקט אין איהם אריין און דערזעהט אין שפּיגעל איהרע אויגען!

— גאָט מיינער! — דאָס זענען דאָך טאַקע רחל'ס אויגן. לענגליכע קלאָהרע ווייסלען, פון וועלכע עס פּרעסען זיך שאַרף אַרוים צוויי שפּי־לעוודיגע, טונקעל־ברוינע וויינשעל, מיט טיעפע שווארצע אַפּלען!...

און ער קוקט אויף די אויגען, קוקט און וואונדערט זיך — ווי שטאַרק איהרע אויגען קוקען דאָס אַרוים פון זיינע...

און ער דערזעהט און דערפיהלט זי אין זיך, זי קוקט דאָס איצט אַרוים פון איהם..

און ביי דער נאַכט אויף זיין געלעגער, ער שלאָפט נאָך ניט. פּלוצ־לונג גיט זיך אין איהם עפּעס מיט אמאָל א שלאַנקען, א ווילדען ריס. דאָס האָט זי זיך אין איהם אזא ציה געטהאָן, ער איז דאָס בלויז א מין געוועב אין וועלכען זי האָט זיך אריינגעוועבט און אָט האָט זי זיך איינ־געוואָרעמט אין איהר געוועב און זיך מיט אמאָל א ציה געטהאָן, ווי איהר וואָלט זיך וועלען גרעסער ווערען, ווי איהר וואָלט זיך וועלען בע־סער דערפיהלען דאָס געוועב אַרום זיך.

נאָר איין מאָל אין אָוונד, אויפ'ן פייער פון דער לאָמפּ זיינען שוין א סך שעה'ן פערברענט געוואָרען. קוקט ער זיך אום — — — — — און דערפיהלט אויף זיך בלויז, זיין אייגען לייב, זיינע אייגענע ביינער — ער איז מיעד, צובראָכען. יאָ דאָס איז דערפאר וואָס ער איז מיעד, צו־בראָכען.

ער הויבט זיך אויף, גיט א קנייטש מיט די אַקסלען:

— איך בין קראַנק? צי דער טייוועל ווייסט וואָס מיט מיר איז!?

ער פערלעשט די לאָמפּ און לאָזט זיך צום בעט „אָהן איהר"...

ווי נאָר ער לייגט זיך אריין אין בעט און מאַכט צו די אויגען, בע־ווייזט זיך פאר איהם א קליין, שמייכלענדיג אינגעלע — — — — — — —

אַרום איז פינסטער, נאָר דאָס אינגעלע פּרעסט זיך אַרוים פון דער פינסטערניש קלאָהר און לויטער און שמייכעלט און רייסט מיט איין הענטעל דעם עק פון א קלאָהר ווייסען ליילאַך, וואָס עס האָט פון קאַפּריז און פון חן וועגען אריינגענומען אין מויל אריין. און דאָס צווייטע הענ־טעל טראָגט עס צו זיינע ליפּען און קוקט דערביי צו איהם אזוי קינ־

דערש־קלוג און שמייכעלט מיט אזוי פיעל גליק, אז ער ווערט גלייך פערנומען און נעהמט באלד שמייכלען מיט'ן אינגעל'ס ליעבען גליקליכען שמייכעל.

אזוי שמייכעלט ער לאנג, ניט צועפענענדיג די אויגען און אין זיין שמייכעל פערגעהט דאָס אינגעלע און ווערט באלד ווידער געבוירען:

— אינגעלע, אינגעלע! ווער איז דיין טאַטע? און ווער איז דיין מאַמע?

און דאָס אינגעלע לאכט אלץ, און שטיפט — אָט פערשווינדט דאָס און אָט קומט דאָס באלד ווידער ארויס פון דער פינסטערניס זיך אלץ שפּיעלענדיג מיט איהם און מיט'ן כישוף'דיגען ווייסען ליילאך — — —

און ער שמייכעלט און שמייכעלט צום קינד און זיין הארץ ציטערט אלע מאָל אויף און פרעגט:

— אינגעלע, אינגעלע! ווער איז דיין טאַטע? און ווער איז דיין מאַמע? — — —

און אזוי שלאָפט ער איין שמייכלענדיג.

און גאנץ פריה, ווען ער כאפט זיך אויף פון שלאָף, איז, ווי נאָר ער עפענט אויף די אויגען דערזעהט ער. — רחל געהט צו איהם.

ער צושמייכעלט זיך איהר אנטקעגען און זי האלט קלוג און שטאָלץ איין איהר שמייכעל — — —

עפּעס איז זי גאָר אי שעהנער, אי ליעבער געוואָרען.

זי איז אין איהר לייכט־געקעסטעלטען קלייד. און איהרע יונגענדליכע, מיידעלשע פאָרמען פּרעסען זיך ארויס כישוף'דיגער, רונדער און שלאַנ־קער. און עפּעס אזא געזונד־צאַרטע מאָרגען־פרישקייט טראָגט זי מיט זיך, ווי זי וואָלט זיך דאָס ביז איצט אין טהוי געבאָדען — — — — —
און דער שמייכעל, וועלכען זי פּרואווט זיך איינהאלטען קוקט ארויס פון איהרע שעהנע אויגען, גליטשט זיך אזוי קלוג ארויס פון איהר יעדער בעוועגונג, פון יעדען פאַלד, פון יעדען קעסטעל פון איהר געפּאַסטען קלייד.

צי דאַרף ער גאָר פרעגען אויב זי קען ליעב האָבען? און צי זי האָט

איהם ליעב? אז ער זעהט דאָך, ווי אַט געהט זי צו איהם און מיט אזוי פיעל געזונטער, פרישער ליעבע.

— מיין פריינד! מיין ליעבער, מיין ליכטיגער פריינד! הערסט?—

און עס נעהמט זיך פּלאָנטערן:

ערגעץ צוויעשן טייכען ביי א טייך האָבען געוואוינט א טאַטע מיט א מאמע און זיי האָבען געהאט איין איינציג קינד — א קליין אינגעלע.

איין מאָל איז דאָס אינגעלע צוגעגאנגען צום טייך און דערזעהן ווי אין'ם וואסער שפּאציערט זיך אום א גאָלדען אינגעלע.

— אינגעלע, אינגעלע! האָט ער אויסגעשריען און מיט אויסגע־שטרעקטע הענטלעך זיך א לאָז געטהאָן צו דעם גאָלדען אינגעלע.

גוטע מענשען האָבען דערזעהען, ווי דאָס קינד איז אריינגעפּאלען אין וואסער, האָבען זיי דאָס ארויסגעראַטעוועט און געבראכט צוריק צו זיין טאַטען צו זיין מאמען.

דאָס קינד איז עטליכע טעג געלעגען קראנק און נאָך דעם, ווען ער איז צוריק געזונט געוואָרען, האָט דאָס איהם ווידער גענומען ציהען צום טייך: — ער וויל צום גאָלדען אינגעלע — — —

טאַטע־מאמע האָבען א קוק געטהאָן, אז ס'איז שלעכט, האָבען זיי זיך דערשראָקען און האָבען פאַרלאָזט די שטאָדט מיט די טייכען און האָבען זיך בעזעצט אין א שטאָדט וואו עס איז ניטאָ קיין טייכען.

און דאָס קינד איז דאָרט געוואַקסען מיט א שטענדיג בייגקען נאָכ'ן גאָלדענעם אינגעלע.

ווען ער איז עלטער געוואָרען, האָט ער פערלאָזען טאַטע־מאמע און זיך געלאָזט אויף דער וועלט זוכען דאָס גאָלדען אינגעלע.

לאַנג האָט ער געוואַנדערט פון שטאָדט צו שטאָדט, פון לאַנד צו לאַנד, געזוכט און געזוכט און אַלץ ניט געקאָנט געפינען דאָס גאָל־דען אינגעלע.

איין מאָל בעגעגענט ער א קלוגען אַלטען.

— קלוגער אַלטער! אמאָל, איך בין נאָך געווען א קינד, בין איך צוגעגאַנגען צום ברעג פון א טייך, די זון האָט זיך נאָר וואָס אויפגעהויבען איבער'ן וואסער און איך האָב דערזעהן ווי אין'ם וואסער געהט

אום א גאָלדען אינגעלע, איך האָב זיך געלאָזט צו דעם, אבער מען האָט מיך געכאַפּט אויפ׳ן מיטען, און פון דאַן אַן זוך איך און זוך און קאָן ניט געפינען דאָס גאָלדענע אינגעלע — קלוגער אַלטער! קאָנסטו מיר זאָגען, ווי איך קאָן ווידער זעהן דאָס גאָלדען אינגעלע?

דער קלוגער אַלטער האָט אויפגעהויבען זיינע לאַנגע גרויע ברעמען און בעטראַכט דעם מאָדנעם יונגען מאַן, מיט די ביסטרע שוואַרצע אויגען — — — — —

— קינד איינס — זאָגט דער אַלטער — וואָס האָסטו זיך איינגערעדט? ! — דו ביזט דאָך שוין א דערוואַקסענער מענש, ווייסטו דען ניט אַז אזוינע זאַכען, זיינען בלויז איינגערעדטע, אויסגעטראַכטע?

— קלוגער אַלטער! דו הערסט דאָך אַז דאָס איז ניט איינגערעדט, ניט אויסגעטראַכט, דו הערסט דאָך, אַז איך האָב דאָס א ל י י ן געזעהן, איך שווער דיר, איך שווער אַז איך האָב דאָס אַליין געזעהן!

דאַ האָט דער אַלטער פון דאָס ניי אויפגעצויגען די לאַנגע, גרויע ברעמען פון איבער זיינע אויגען און זיך לאַנג און גוט איינגעקוקט אין דעם יונגען מאַן — — — — — און נאָך דעם זאָגט ער צו איהם:

— וואויל מיין קינד! — איך האָב פאַר דיר א גוטע עצה. — דו ביזט נאָך יונג און שטאַרק און די וועלט איז ברייט און גרויס, לאָז זיך אריין אין איהר, ווער רייך, זאַמעל אָן א סך גאָלד און זילבער, דיאַמאַנטען און טייערע שטיינער. נאָך דעם וועסטו זיך ווענדען צו א גוטען גאָלדגיסער, וועט ער דיר פון דיינע אוצרות מאַכען דאָס גאָלדענע אינגעלע.

האָט ער געפאָלגט דעם אַלטען, און האָט זיך אריינגעוואָרפען אין דער ברייטער, גרויסער וועלט און זיך גענומען פלייסיג ארבייטען, האַנדלען, וואַנדלען.

אזוי זיינען אוועק יאָהרען, און יאָהרען נאָך יאָהרען, ביז ער האָט מיט שווערער מיה אָנגעזאַמעלט גרויסע רייכע אוצרות.

נאָך דעם האָט ער זיך אויסגעשריעבען דעם בעסטען גאָלד־שמיד פון דער וועלט און יענער האָט פאַר איהם געמאַכט א וואונדערליך שעהן בילד פון טייערע בלויע שטיינער. אין מיטען פון דעם בילד האָט זיך

ארויסגעפרעסט א כישוף'דיג שיינענדיגע זון, געמאכט פון די שעהנסטע דיאמאנטען, וואס די וועלט פערמאָגט, און אונטען און אין מיטען זייר נען די שטראהלען פון דער זון זיך עפעס אזוי מאָדנע צונויפגעקומען און זיך איבערגעפּלאָנטערט מיט קוויטען פון צופלאַסענעם גאָלד און זיל־בער און מיט קוויטען פון פערשיעדענע פארביגע, טייערע שטיינער, אז עס האט אויסגעזעהען ווי פון צווישען די פּאָלירטע בלויע שטיינער, שפּארט זיך ארוים א גליקליך שיינענדיג אינגעלע.

לאנג האט ער געווארט ביז דאס אינגעלע וועט פארטיג ווערען.

און ווען עס איז פארטיג געווארען האט מען דאס אהן זיין וויסען געבראכט אין דעם צוגעגרייטען צימער.

אין צייטער איז געוועזן ליידיג און האלב טונקעל.

און פון דער דונקעלהייט האט זיך דאס בלויע בילד, מיט'ן דיא־מאנטענעם אינגעלע ארויסגעפרעסט ווי פון אונטער א פערכישוף'טען שלייער.

און אט האט מען איהם דערלאנגט דעם שליסעל און מען האט איהם אנגעזאגט, אז עס איז שוין פארטיג, אז דאס גאָלדענע אינגעלע, ווארט שוין אויף איהם אין יענעם צימער.

מיט א ציטערדיגער האנט האט ער גענומען דעם שליסעל און מיט א שטארק קלאפּענדיג הארץ האט ער זיך געלאזט צום צימער, און ווען ער האט אריינגעלייגט דעם שליסעל אין שלאָס פון טיהר, האט איהם אין הארצען גענומען שלאָגען ווי מיט שווערע האמערס. — אט־אט! און ער וועט זעהן דאס גאָלדען אינגעלע. אלעס אין איהם איז מיט אמאל אי ליעבער, אי פרישער געווארען. — ווייל עפעס א קלייניגקייט! — נאך אזוי פיעל יאהרען פון שווערען בייַנקען, פון מיה און פון פּיין — — — — טרערען האבען אויפגעגלאנצט אין זיינע אויגען, די הענט האבען זיך איהם גענומען נאך ציטערדיגער טרייסלען.

אבער אז ער האט געעפענט די טיהר, איז ווי נאר ער האט אריבער־געשפּאנט די שוועל און דערזעהן דאס בילד, איז ער ווי פערשטיינערט געווארען — — — !

א לענגערע צייט איז ער אזוי געשטאַנען א פערשטיינערטער און מיט ווילדע, צושראָקענע בליקען געשטאַכען דאָס פרעמדע אינגעלע וואָס האָט זיך צו איהם ארויסגעפרעסט פון דער דונקעלהייט, נאָך דעם האָט ער א שרעקליכען שמייכעל געטהאָן — — — און אזוי שמייכלענדיג איז ער צוגעגאַנגען צום בילד און האָט אויפגעהויבען זיין האנד און מיט זיין פויסט דערלאַנגט אזא בייזען קלאַפּ אינ'ם אינגעלע, אז דאָס גאַנצע בילד איז אין שטיקלעך צופלויגען. — — — — — — — — — — — — — — — —

לאַנג האָט ער נאָך דעם געוואַנדערט איינער אליין, א פערביטערטער, ביז איין מאָל האָט ער צווישען ווייטע וועגען, ביי א וועג דערזעהן א בלינדען בעטלער.

איז איהם איינגעפאַלען זיך ווענדען צו אָט דעם בלינדען.

האָט איהם דער בלינדער בעטלער אויסגעהערט און האָט צו איהם געזאָגט:

זיי ווייסען, אז די וועלט איז פול מיט וויסטע טעג און שווארצע נעכט, האָט גאָט דערפאַר געגעבען די זון מיט איהר גאָלד און די לבנה מיט איהר זילבער.

און מענשען ווילען ווייט ניט געהן, בעגעגענט זיי דער קלוגער אל־טער. ער איז קלוג און ער מיינט יעדענס טובה, און ער האָט אויך דיין טובה געמיינט.

אויף דער וועלט זיינען אבער פאַראַנען זאכען, וואָס קלוגע און זע־ענדיגע ווייסען ניט, און קינדער און בלינדע ווייסען יאָ...

און נאָכדעם האָט דער בעטלער איהם געזאָגט, אז ער זאָל געהען צו דעם טייך וואָס אין יענעם לאַנד. — דאָס איז דאָס לאַנד פון אלע לענדער. די וואסער צוגיסט זיך און צושפּרייט זיך פון דאָרט איבער דער גאַנצער וועלט, דאָרטען זאָל ער געהן ביים ברעג אזוי לאַנג און אזוי ווייט ביז ער וועט קומען צו א פּלאַץ וואו פון שאַף ווערען לייבען און פון לייבען ווידער שאַף.

דאָרטען זאָל ער אויפזוכען יענעם און יענעם שטיין.

נעבען שטיין וועט איהם שוין געגעבען ווערען דער ריכטיגער סימן.

און נאך דעם, איז ווי נאר די זון וועט אויפגעהן אין איין עק הי־מעל, וואס איבער'ן וואסער, זאל ער ארויפקריכען אויף'ן שטיין און זאל זיך איינעסען מיט זיינע אויגען אין דער זון און ער זאל פון איהר ניט ארעפנעהמען די אויגען ביז פאר נאכט.

און ערשט דאן וועט די זון וועט זיך אין דיר אויף אזוי פיעל און אזוי שטארק ארייגשפיגלען, וועסטו פאר זיך דערזעהן דיין גאלדען איינגעלע.

— געדיינק אבער, מיין פריינד—זאגט צו איהם ווידער דער בלינדער— געדיינק אז דער וועג איז זעהר און זעהר א שווערער. א סך ווערען גלייך מיעד און קערען זיך אום, א סך געהען און געהען ביז זיי הערען אויף צו גלויבען אז מען קאן גאר אהין ווען קומען — — — — גיעבען זיי א מאך מיט דער האנט און לאזען זיך צוריק, און געדיינק אויך, אז צו קוקען אין דער זון איז שווער, איז זעהר, זעהר שווער.

אבער דער זוכער פון גאלדען איינגעלע ענטפערט:

— האב ניט קיין מורא, דו גוטער בלינדער! און פאר דיין קלוגער עצה זיי געבענשט, זיי מיר טויזענד מאל געבענשט! גיעב מיר דיין האנד, און גיעב מיר דיין ברכה.

ווארעם האט איהם דער בלינדער זיין האנד געגעבען און איהם וואר־רעם געבענשט, און איהם נאך עטליכע טריט בעגלייט, ביז זיי זיינען צוגעקומען צו א פלאץ וואו די וועגען שיידען זיך, האבען זיי זיך געזעגענט און האבען זיך צושיידט.

לאנג האט ער נאך דעם געוואנדערט ביז ער האט אויפגעזוכט דאס לאנד; לאנג איז ער נאך דעם געגאנגען ביי דעם ברעג פון דעם אונ־ענדליך גרויסען וואסער — טאג איין, טאג אויס.

א סך ווייסע שיפען האט ער געזעהען דורכשווימען איבער'ן וואסער ארויף און אראב און דאס וואסער איז אזוי גרויס, אז די גרעסטע שיפען זעהען קוים אויס די גרויס ווי גענז — — — —

און דער ברעג האט זיך פאר איהם אלץ געצויגען ווילד און וויסט, אהן א אנהויב, אהן א סוף.

ביז איינמאל איז ער צוגעקומען צו א פלאץ, וואו דערנער און שפי־

צינע שטיינער האָבען גענומען בייז שטעכען זיינע הענד און פּיס. און שלעכטע צווייגען האָבען גענומען שטעכען און רייסען זיין פּנים, זיין לייב.

ער אָבער האָט ניט אויפגעהערט צו געהן אלץ ווייטער און ווייטער, און ווען ער האָט פאַר זיך געפונען א ליידיגען פּלאַץ, איז שוין גע־ווען נאַכט.

די לבנה איז שוין לאַנג אומגעשוואומען איבער'ן וואסער, א יונגע, א ציטערדיג־פרישע.

ער האָט זיך צוגעזעצט און א מיעדער גענומען קוקען פאַר זיך אי־בער'ן ברייטען, ווייטען וואסער, אויף דער לבנה, וואָס האָט פּונקט אנט־קעגען איהם ארויסגעקוקט פון'ם וואסער.

אין א ווײלע ארום האָבען זיך ביי איהם צוגעמאַכט די אויגען.

אָבער מיט פערמאַכטע אויגען זעהט ער נאָך אלץ די לבנה, דאָס וואסער — — — די לבנה נעהמט ווערען גרעסער און גרעסער — — — און אָט בעווייזען זיך איבער איהר צוויי שטראַהלענדיגע הערנער... און עס ווערט פון דער לבנה א הויכע, א שטאַרקע געשטאַלט. — — — — — —

די צוויי צושטראַהלטע הערנער שפּארען זיך ארוים פון דער גע־שטאַלטס שטערען.

די געשטאַלט איז אין גאַנצען פון לבנה־זילבער און א שטיק פערשטערענטער הימעל איז זיין קלייד. און א הויכער שטעקען איז אין זיין האַנד.

א גרוים און ברייט צוואוואקסענע באָרד, און עפּעס אזעלכע צוויי ווילד־צוואוואקסענע ברעמען, וואָס כאָטש זיי זיינען גרוים, פערדעקען זיי דאָך ניט די אויגען.

און די אויגען קוקען ארוים אזוי מורא'דיג גרוים און אזוי אונענד־ליך ווייט.

דאָס וואסער איז קלאָהר און די ריעזיגע לבנה־געשטאַלט מיט די צושטראַהלטע הערנער, זעהט זיך ארוים לויטער און שטאַרק.

ווייט איב'ם וואסער אונטער די כמעט באַרוועסע פּיס פון דער גע־שטאַלט שפּרייט זיך א ווייס פעלד.

אויפ'ן ווייסען פעלד, פאשען זיך ווייסע שאָף.

און אַט פאלט דער בליק פון דער געשטאלט אויף די שאָף און ווי דורך אַ כישוף ווערט פון זיי ווייסע לייבען — — — און אנדער בליק און פון די לייבען ווערען צוריק שאָף...

און דער זוכער פון גאָלדענעם אינגעלע האָט פערשטאַנען אז דאָס זעהט ער דעם ריכטיגען סימן... און ווי נאָר ער האָט געעפענט די אויגען האָט ער פאר זיך טאקע גלייך דערזעהן דעם שטיין.

טרערען פון פרייד און גליק האָבען זיך אין זיינע אויגען געוויזען.

און גאנץ פריה, ווי נאָר די זון איז אויפגעגאנגען איבער'ן ווייטען וואסער, איז ער ארויף אויף דעם פער'כשופ'טען שטיין און מיט אַ וויל־דער ליידענשאפט זיך איינגעגעסען אין איהר מיט זיינע בליקען.

די זון האָט זיך צוגליהט, זיך צוברענט אלץ פלאמיגער און הייסער. ער אבער האָט אין איהר אלץ געקוקט און געקוקט...

און אזוי דעם גאנצען טאָג, ביז פארנאכט, ביז — — — ביז די אויגען זיינען איהם אויסגערונען — — —

ער איז בלינד געוואָרען.

נאָך אזוי פיעל יאָהרען פון מיה, פון האָפען און שטרעבען צו זעהען דאָס גאָלדענע אינגעלע, האָט ער נאָר אינגאנצען פערלאָרען די מעגליכ־קייט צו זעהן. — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אָבער לאנג האָט זיין פערצווייפלונג ניט אָנגעהאלטען, ווייל אַ מינוט, אַ רגע נאָך דעם ווי ער איז בלינד געוואָרען, האָט ער דערזעהן ווי אינ'ם וואסער נעהט צו איהם דאָס גאָלדענע אינגעלע, זיין גאָלדען אינגעלע! — עס נעהט צו איהם! דאָס וואסער — זעהט ער — קנייטשט זיך עטוואָס איבער'ן אינגעלס גאָלד־געלאָקטען קאָפּ, און איבער'ן וואסער בלייבט נאָך איהם אַ לאנגער פאָס פון ווייכע, גאָלדענע רינגען. — — —

בלינדער! אז דו ביזט בלינד, צי איז דאָס אמת, אז דו זעהסט דאָס גאָלדענע אינגעלע? — — — — — —

אָבער, צי דארף מען איהם נאָר פרעגען אזא שאלה? — אז אַט זעהט ער דאָך פארט דאָס גאָלדענע אינגעלע, אַט נעהט דאָס אינ'ם וואַ־סער, אַט קומט דאָס צום ברעג...

און דאָס אינגעלע איז טאַקע געקומען צום ברעג און איז אַרויף אויף דער טרוקעניש און זיך גענומען קלעטערן אויף שטיין, און איז אַרויף צו איהם.

— אינגעלע! מיין גאָלדען אינגעלע!

יאָהרען פליהען.

יאָהרען שפּרינגען ווי פערשייטע קינדער.

רחל איז אַ גוטע, איבערגעגעבענע פרוי צו איהר מאַן. נאָר ווען ניט ווען דערמאָנט זי זיך ווי אין אַ מעשה, אַז אמאָל איז געווען אַ נאַר, אַ בחור וואָס האָט זיך אין איהר פערליעבט.

ווי שעהן דער נאַר האָט דאָס געקאָנט ליעבען! — — — — — — —

ער האָט זי בעהאַנגען מיט אַלע גוטע מעלות נאָר וועלכע ער האָט שטענדיג געביינקט.

און טאַקע נאַר אַנדערש האָט זי דעמאָלט אויסגעזעהן.. באַלד אָבער צולאַכט זי זיך:

— כאַ, כאַ! סאַראַ נאַר ער איז געווען. — דאָס לעבען איז דאָך ניט קיין מעשה, דאָס לעבען איז ניט קיין מעשה!

עס טרעפט אויך, אַז שמעון׳ס בליקען צושפּאַלטען איהר דעם שלאָף אין מיטען דער נאַכט.

אמאָל נעהמט זי איבער דעם פון שלאָף שמייכלען, און אמאָל כאַפּט זי זיך איבער דעם אויף פון שלאָף אַ צושראָקענע — — — — — — —

דאַן ליגט זי אַזוי אַ לענגערע ווייִלע און קוקט פאַר זיך אין דער פינס־טערניש מיט צושראָקענע אויגען. נאָר באַלד כאַפּט זי זיך... און נעהמט לאַכען:

— וואָסערע נאַרישע געדאַנקען איהר קריכען דאָס אין קאָפּ. און אויב איהר מאַן איז נעבען איהר, נעהמט זי זיך שמייכלענדיג פּרעסען צו איהם — — —

אמאָל פאַלט איהר אויך איין אויפצוזוכען איהר לייכט געקעס־טעלט קלייד, דאָס קלייד אויף וועמעס קעסטעלעך שמעון׳ס בליקען פלע־גען זיך אַזוי רייך צושפּיעלען. —

זי טהוט אָן דאָס קלייד און געהט צו צום שפּיגעל מיט דעם חשק צו דערקאָנען אין זיך נאָך י ע נ ע רחל — — — באלד אבער צושמייבעלט זי זיך אויף פון דעם נארעשען איינפאל.

צוויי רחל'ס — טראכט זי, — עס זיינען געוואָרען צוויי רחל'ס. און איינע פון זיי שטעהט איצט ביים שפּיגעל און שמייכעלט...

— רבונו של עולם! צ י א י ז ד ע ן ד א ס ל ע ב ע ן א מ ע ש ה ?...

פארנאכט.

שמעון'ס הארץ איז ברייט און אָפען. —

גרויסע ברוינליך־גרויע, ווייטע פעלדער שפּרייטען זיך פון הימעל צו הימעל.

ער זיצט אויף אן אָפּגעבראכענעם שטיין.

און כאָטש ער האלט זיין קאָפּ און זיינע אויגען עטוואָס אראָפּגעלאָזען צו זיינע קניען, זעהט ער פאר זיך דאָך די גאנצע ברייט און ווייט. און די זון וואָס קאטשעט זיך דאָרט אראָפּ צום ברעג.

שטילע פאנראכטיגע קלאנגען וויגען זיך איבער דער ווייטקייט. דרעמלען איין און וועקען זיך — — — —

מידע קלאנגען. קלאנגען פון אונענדליכער גוטסקייט, פון אונענדליכער נאָהענטקייט און ווייטקייט.

און ערגעץ ארויף, אויפ'ן ברעג פון הימעל בעוויזט זיך דער בלינדער מיט זיין גאָלדען אינגעלע.

— אינגעלע, אינגעלע! ווער איז דיין טאטע? און ווער איז דיין מאמע? — — — — — — — — — — — — — — — — — —

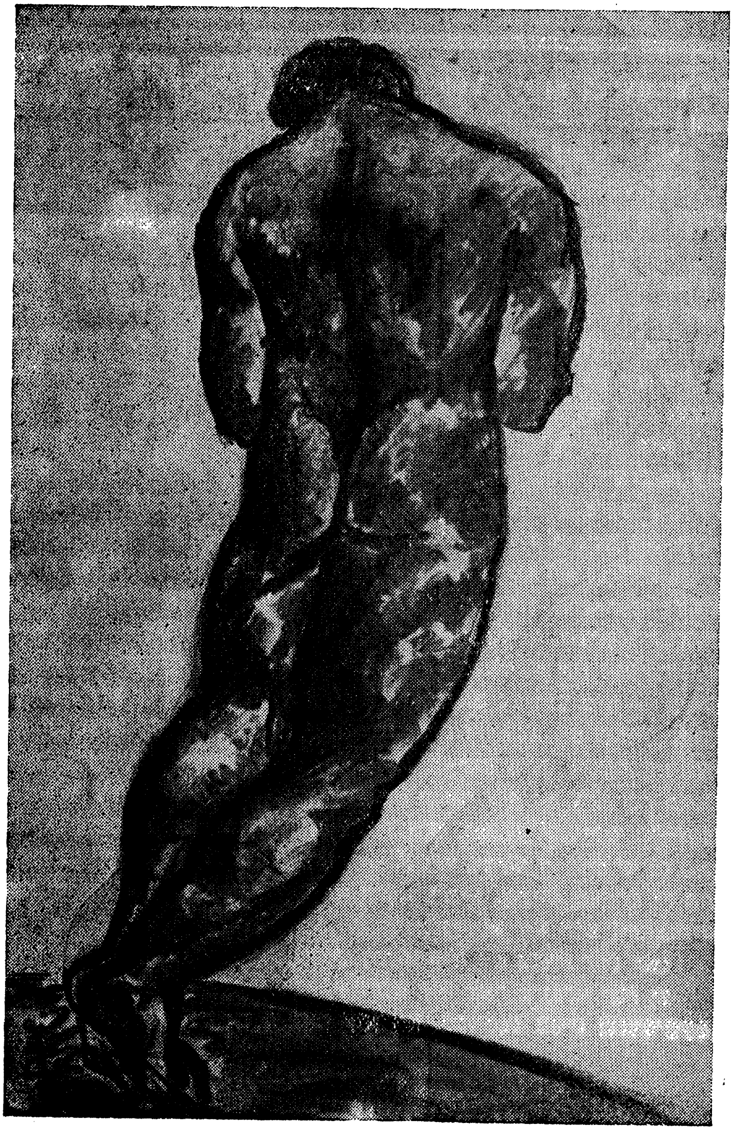

צווייטער טהייל:

פון דער נאַכט

1.

ווי אַ וואָלף וועלכען דער הונגער טרייבט ארויס פון וואלד אין אַ קאַלטער ווינטער־נאכט, אזוי בין איך און אזוי קום איך צו אייך.

2.

עס צורעוועט זיך אַמאָל אַ בהמה אין מיטען פון אַ שטילער נאַכט,
— ווי גרויס און שטאַרק עס הילכט דעמאָלט איהר געשריי!...
און אין מינוטען ווען מיינע אויגען קוקען ווי פון אונטער אַ געדיכ־
טען שלייער —
עפּעס ווילט זיך וויסען, נאָר איך וויים ניט וואָס —
עפּעס ווילט זיך זאָגען נאָר איך וויים ניט ווי אַזוי. —
ווי גערען וואָלט איך דעמאָלט צועפענט מיין מויל און וואָלט געדע־
וועט, ווי עס רעוועט אַ בהמה אין מיטען פון אַ שטילער נאַכט.

3.

ס'איז נאַכט.
דאָס צימער מיינס איז פינסטער,
דער דרויסען איז גרויס.
און האָט א הימעל.
און האָט א לבנה.
ביינק איך דען נאָך וואָס?...
א ווייסער שטראַהל קומט צו. —
די בלויע נאַכט קלאַפּט אַן צו מיר אין פענסטער,
און עמיצער א נאָהענטער פון דער ווייטען רופט:
— קעניג, דו האָסט אזוי פיעל ווייסע פערד!
איך בויג מיין קאָפּ ארונטער שווער
און הער:
— קעניג, דו האָסט אזוי פיעל ווייסע פערד!
— — — — — — — — — — — — — — — —

יאָ, איך האָב אזוי פיעל ווייסע פערד.
און דער דרויסען איז גרויס,
און האָט א הימעל,
און האָט א לבנה.

4.

איך זעה פאר זיך אן איינזאמען בעארבייטען א פעלד.
קומט איהם ווער אנטקעגען און גריסט:
— זאָל גאָט געבען!
עס דאנקט דער איינזאמער, הויבט אויף דעם קאָפּ און דאנקט.
מיין איינזאמער, מיין ליעבער פריינד! דו ארבייטעסט און עס קוקען דיינע אויגען באנג: —
„וועט גאָט געבען?...“
מיין איינזאמער, מיין ליעבער פריינד! עס טוט וועה דאס הארץ אי מיר, אי דיר:
„וועט גאָט געבען?...“
מיין איינזאמער, מיין ליעבער פריינד! הער! איך זאג דאס איצט אי מיר, אי דיר: —
„גאָט וועט געבען. גאָט וועט געבען.“

5.

נאַכט, מיין נאַכט! ווי גערען וואָלט איך מיין האַרץ איבער דיין שטילער גרויס צושפּרייט!

אַט איז פאַר מיר דער וועלט'ס אַ ריעזען שטאָט מיט איהרע לאַנגע און ברייטע גאַסען, מיט איהרע מיליאָנען פייערען, מיט איהרע אָהנ־צעהליגע רעלסען און מיט טראַמוואַיען און באַהנען, וואָס לויפען איבער זיי מיט ליכט און ראַש. — שטערט דאָס דען דיין שטילקייט? גרייכט דאָס צו דיין גרויס?

און ווען פון אַלע שטעט פון דער וועלט וואָלט בלויז איין שטאָט געוואָרען און די ריעזיגע מויערען וואָלטען דורכדעם געוואָרען אויף אַזוי פיעל העכער און גרעסער, און די גאַסען אויף אַזוי פיעל ברייטער און לייגגער, און די טראַמוואַיען און אָהנען אויף אַזוי פיעל מעהרער, וואָלט דאָס דען דערגרייכט דיין גרויס? — וואָלט דאָס דען געשטערט דיין שטילע טיעפקייט?

נאַכט, מיין נאַכט! ווי גערען וואָלט איך מיין האַרץ איבער דיין שטילער גרויס צושפּרייט!

די לבנה נאכט סאנאטא

מיני'ן.

ערגעץ אין דער גרויסער נאכט שטעהט א הייזעל מיט צוגעמאכטע לאדען.

אין דעם הייזעל איז פינסטער.

דער אנגע'ברוגז'טער איינוואוינער פון דעם הייזעל דרעהט זיך ארום א פערלאזטער.

ווי לאנג איז שוין אז ער האט זיך ניט געוואשען? אז ער האט זיינע האר ניט געקעמט?

און פאר וואס איז ער ניט הויך געוואקסען? און פאר וואס איז זיין פנים ניט שעהן?

פלעקען פון דעם דרויסענדיגען לבנה־ליכט פאלען דורך די לאדען־שפאלטען אין דעם טונקעלן הייזעל. דער מענש זעהט דאס און ווייסט ניט וואס צו טהאן... בלייבט ער שטעהן און קוקט א ווייל'ע אויף די לבנה פלעקען און אויף דער פינסטערקייט, און טראכט ניט וויסענדיג וואס... נאכדעם געהט ער צו און נעהמט שטיל און איינגעהאלטען אנריה־רען די קלאווישען:

שטיל'ע, ליכטיגע לבנה פלעקען פון דעם גרויסען און זארגלאזען דרויסען וועקען איצט סטרונעס אין א פערלאזטען הייזעל.

דאס הייזעל, די סטרונעס און דער מענש ענטפערען דערויף פער־בייִנקט און וועהטאגדיג.

נעהמען זיך די זארגלאזע לבנה־פלעקען וויעגען און שפיעלען מיט דעם וועהטאגדיגען בייִנקען.

ווערט דער מענש אויפגערייצט. און וואס ווייטער — אלץ מעהר און מעהר. נאָר ער ענטפערט פּאַרט איינגעהאַלטען. און אלע מאָל — אזוי ווי פון אַנהויב.

פּלוצלינג דערעסט דעם מענשען דער צודרינגליכער דרויסען.

ער שטעלט זיך אָפּ אויף א ווײַלע, רייסט איבער מיט'ן דרויסען און נעהמט זיך שפּיעלען זעלבסטשטענדיג:

אָט איז דאָס א זייטינגער, א לייכט־שפּרינגענדיגער טאַנץ, און אָט רייסט זיך פון די סטרונעס מיט אמאָל ארויס א ווילד צורייצטער פּלאָנ־טער. —

דער מענש וויל פּערטויבען און פערטרייבען פון זיך אָט די גרויסע דרויסענדיגע וועלט. —

די טענער נעהמען זיך פּאַר א קורצער ווײַלע הויבען אַלץ העכער און צורייצטער, ווי זיי וואָלטען פון זיך מיט בייטשען עפּעס ווילד און בייז געטריבען.

דער דרויסען איז אָבער שטאַרק און גרויס. עפּענען זיך פאַר איהם ווי דורך א כשוף אויף די צוגעמאַכטע לאַדען — — —

רייסען זיך טענער אָב און מיטען פון זייער ווילדקייט.

און אין א ווייל ארום.

גיבען זיי זיך אונטער.

און נעהמען זינגען די גרויסקייט פון דער גרויסער נאַכט.

און דעם מענשענ'ס בייגקען שאַטענט זיך אריין אין דער ליכטיגער גרוים און ווערט דורכדעם דורכזיכטיג.

און די ליכטיגקייט ווערט פון דעם אזא, אז מען קאָן זי כמעט אָנ־נעהמען מיט די הענט און פרעסען צום הארצען.

און ערגעץ זיינען פעלדער פול בעדעקט מיט ליכט.

און ערגעץ יאגען וועלף זיך נאָך א ווילדער ציגע.

און ערגעץ יאגען פערד זיך געטריבען פון געניטע הענט.

און ערגעץ שווימט א יונגער פישער צו זיין פישעריין אויף נאַכט.

און אַט צופלוידערען זיך אַהן אַפּהאַלט געליעבטע ערגעץ אין א פּארק.

און ווער איז אַט דער שווארצער בעטלער?... וואָס טהוט ער אויפ'ן בארג?...

און וואָס וויינט אזוי א מאמע ביי איהר שטארבענדיגען קינד?..

און ווי שעהן עס שפּיעלט זיך וואו א קעצעל מיט א קנויל פּאפּיר!..

און אַט איז א בית עולם. טויטע זייגען טויט. —

צו וואָסזשע אַט די שטעגלאך אין מיטען פון דער נאכט?...

און דארטען אַט די וועלף.

נאָך יאָגען זיי די ציעג. — — —

און לויפען ווילדע וועלף דען שנעלער.

ווי ביי א מענשען זיין נאָגענדיגע הארץ? — — —

און ווי גענים עס יאָגט דארט ווער אלץ

די שנעלע פערד אויף דעם ברייטען וועג! — — —

און ווי רייך עס קלינגען אין דער נאכט אָפּ

די גלעקער פון דעם האסטיגען געשפּאַן! — — —

ווער האָט אזוי פיעל כח אַט די פערד געשענקט?

און ווער האָט אַט דעם טרייבער געשטארקט אזוי די הענט? — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

קינדערלאך מיט בלינדע אויגען

מאני לייב'ן.

קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלינדע פון געבוירען.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלוי איז זייער הימעל.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען אין א נאכט א בלויער.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.
נאכט אויף נאכט.
קינדערלאך אויף שטערענדיגע פעלדער.
קינדערלאך אויף טורעמדיגע דעכער.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.

ס'איז געווען א מאל א קעניג, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען.

ס'איז געווען אמאל א קעניג מיט א רויטער באָרד און שטערענדיגע אויגען.

האט די לבנה, וואס איהר קינדערלאך זוכט מיט בלינדע אויגען, געשענקט דעם קעניג פיעלע ווייסע פערד און א קעניגען מיט שעהנע באקען און ליכטיג גרויסע אויגען.

די קעניגען מיט די שעהנע באקען און ליכטיג גרויסע אויגען האט געהאט א פליהענדיגע שווארצע שלאנג.

האט צו דער חתונה די קעניגען פערפוצט איהר שלאנג מיט קלינגענדיגע זילבער רינגען און איז אויף איהר געפלויגען דורך דער נאכט. וואוהין די לבנה האט געהייסען.

געפאלגט האט אויך דער קעניג די לבנה אין דער נאכט :

ער האָט געשפּאַנט זיינע ליעבע ווייסע פערד און איז אַרויס דער קעניגען אנטקעגען.

פערטריבען האָט מיט דער צייט די קעניגין דער קעניג, קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען.

האָט די קעניגין פערנומען דעם קעניג׳ס ווייסע פערד און איהם האָט זי איהר בייזע שלאַנג געלאָזען.

האָט זיך דורך די ווייסע נעכט די שלאַנג מיט די זילבערדיגע רינגען, געהאַלטען פאַר דעם קעניג׳ס פענסטער.

אָפּט פלעגט די שלאַנג זיך אויפהויבען אין דער הויך און פליהען ווי זי וואָלט אויף זיך די קעניגען געטראָגען.

און די זילבערדיגע רינגען פלעגען קלינגען אין דערנאַכט, ווי דער קעניגינ׳ס גלעכטער.

האָט איין מאָל, קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען, דעם קעניג זיך גע׳חלום׳ט די שלאַנג האָט איהם געביסען.

פערפאַנצערט און מיט דער שווערד אין האַנט, איז אַרויס דער קעניג פון זיין פּאַלאַץ און האָט די שלאַנג געשטאָכען.

האָבען די גרינע אויגען פון דער שטאַרבענדיגער שלאַנג אַרויפגע־בליצט צום קעניג און האָבען איהם געשאָלטען.

און פון דאַן אָן... אָה, קינדערלאַך איהר קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען!...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען, זוכען די לבנה.
קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען, ווער האָט זיי געבווירען?
קינדערלאַך אויף טייכען.
קינדערלאַך אויף וועלדער.
קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— איז געווען אַמאָל אַ קעניג, קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען?!

— ס'איז געווען אמאל א קעניג, מיט א רויטער באָרד און שטערענ־דיגע אויגען!

— האָט געהאַט דער קעניג פערד, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען?!

— יאָ, דער קעניג האָט געהאַט פיעלע ווייסע פערד!

— איז געווען א מאל א קעניגין, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען?

— יאָ, ס'איז געווען אמאל א קעניגין מיט שעהנע באַקען און ליכ־טיג גרויסע אויגען!

— האָט די קעניגין געהאַט א שלאַנג, קינדערלאך מיט בלינדע אוי־גען?!

— יאָ, די קעניגין האָט געהאַט א שווארצע שלאַנג מיט קלינגענדיגע זילבער רינגען!

— ווער האָט געבראַכט די קעניגין צום קעניג, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען?!

— די לבנה מיט איהר שיין און די שלאַנג די שווארצע!

— ווער האָט געבראַכט דער קעניגין דעם קעניג, קינעדרלאך מיט בלינדע אויגען?!

— די לבנה מיט איהר שיין און די פערד די ווייסע!

און, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, איצט קאָן דער קעניג פאַר זיך ניט מעהר קיין רוה געפינען.

נאַכט נאך נאַכט יאָגט זיך אום דער קעניג אויף זיין פערד.

די לבנה שפּרייט א רינג ווייט אַרום דעם קעניג.

עס לויפט דער קעניג, דער רינג לויפט מיט איהם און וויל דעם קע־ניג ניט בעפרייען.

שווארץ געוואָרען איז שוין לאַנג די שווערד און דער פאַנצער פון דעם קעניג.

גרוי געוואָרען איז זיין רויטע באָרד פון יאָהרען און פון שטויב.

נאָר דעם קעניג'ס שטערענדיגע אויגען זיינען אין דער נאַכט פאַרט צועפּענט ברייט און גרויס...

איהר אבער קינדערלאך, אך קינדערלאך מיט בלינדע אויגען!...

קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלינדע פון געבוירען.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלוי איז זייער הימעל.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען אין א נאכט א בלויער.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.
נאכט און נאכט.
קינדערלאך אויף דעכער.
קינדערלאך אויף פעלזען.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.

וואָר־וואָ־הו דער שטורעם־שפּיעלער

דאָס איז די מעשה וועגען קי־קו־קי — דעם פויגעל, וועגען דער טענ־צערין — דזין־דזין, וועגען דעם ליכטיגען פּעטער שנייער, וועגען דעם ווילדען וואָר־וואָ־הו, וועגען דעם שטאַרקען קריק־קריק פראָסט, וועגען דעם יעגער — פּיף־פּאַף־פּאַף און וועגען דעם בעטלער אַך־האָך־אָך.

— ווער איז קי־קו־קי?

— דאָס איז דער פויגעל פון דעם רייכען וואָ־לאָ־לאָ — דעם זומער.
אַמאָל, ווען דער רייכער וואָ־לאָ־לאָ — דער זומער — האָט זיך דעם ערשטען מאָל דערפיהלט מיעד, האָט ער זיך פערקליבען אויף די בערג. פון דאָרטען האָט ער געוואָרפען זיינע לעצטע בליקען צו דער ערד און האָט זיך זעגענדיג אָנגערופען:

— ערד! איך מוז געהן. איך בין מיעד. עס וואַרט אויף מיר א בעט פון גאָלדענע און רויטע בלעטער. איך לאָז דיר איבער מיין זון — מיין גאָלד־ענעם פויגעל — קי־קו־קי. ער וועט דיר אויך אויף ווייטער ברענגען פאַר יעדען טאָג א נייעם מאָרגען, און יעדען אָווענד וועט זיך אויך אויף ווייטער זיין גרויסער, גאָלדענער עק אָנטשעפּען אָן דיר און וועט דיך מיטשלעפּען אין דער וועלט פון נאַכט, אין דער וועלט פון רוה און פריע־רען.

— ווער איז די טענצערין — דזין־דזין?

— זי איז די איין־און־איינציגע טאָכטער פון דעם ליכטיגען פּעטער שנייער.

— ווער איז דער פעטער שנייער?

— ער איז דער שפּרייטער פון די ווייסע ווינטער־נעצען. ער איז א ליכטינגער, ער איז א שטילער און א גוטער.

— ווער איז דער ווילדער וואו־וואַ־הו?

— ער איז דער שטורעם־שפּיעלער. ער איז א לאנגער און א דינער. ער האט א פּיעדעל און א סמיק. שפּיעלט ער — נעהמען ווינטען בלאזען, נעהמען בוימער רעדען. און ווערט ערגעץ ביי טאטע־מאמע פערשוואונדען זייער טאכטער, איז דאס די ארבייט פון וואו־וואַ־הו. דאס האט ער זיך ווי א שווארצער ציגיינער פער׳גנב׳עט אונטער דער מיידעל׳ס פענסטער מיט זיין פּיעדעל און זיין סמיק, און ווי נאר די מיידעל האט דערהערט זיין שפּיעלען, האט זי שוין געמוזט פערלאזען איהר היים און זיך לאזען פיהרען פון איהם אין איינעם פון זיינע דרייצעהן וועלדער. און ברענגט וואו־וואַ־הו א נייע מיידעל אין איינעם פון זיינע דרייצעהן וועלדער, ווערט א שטורעם. עס שרייען אויף אלע מיידלעך, וואס ער האט אין די וועלדער. זיי לויפען זיך צונויף פון אלע עקען און פון אלע טיעפענישען. און ער ווערט ווילד פון פרייד און שפּיעלט אויף אזוי, אז זיי נעהמען אלע טאנצען און שפּרינגען איבער בוימער און איבער צווייגען, און זיי שטעלען זיך פון מאל צו מאל ארום דער מיידעל און זינגען איהר:

שענע מיידעל, הער זיך צו —
וואו־וואַ־הו!
טאטע מאמע לאז צו רוה,
וואו־וואַ־הו!
ווערסט א שוועסטער, ווערסט א קינד,
וואו־וואַ־הו!
פון דעם גרויסען שטורעם ווינד —
וואו־וואַ־הו!

און אזוי ביז זיי ציהען פון איהר אראפ טאטע־מאמע׳ס קליידער, ביז זיי ווארפען אויף איהר ארויף א פער׳כשופ׳טע העמד, וואס טראגט מיט זיך ווינט און שטורעם, נאכדעם נעהמען זיי זי אריין צווישען זיך

און טאַנצען מיט איהר אַזוי לאַנג, ביז זי פערגעסט פון וואַנען זי קומט און וואו זי איז געבוירען, ביז זי ווערט שוין אַ ווינד־מיידעל אויף אייביג.

יאַ, אַט אַזוי טהוט וואָ־וואַ־הו מיט שעהנע מיידלעך, ווייל ער האָט זיי ליעב, ווייל ער האָט ליעב, אַז זיי זאָלען איהם העלפען טרייבען ווינטען אויף דער וועלט, אַז זיי זאָלען איהם העלפען צינדען פייערען אין די נעכט.

מעהר אַבער פון אַלע שעהנע מיידלעך פון דער גאַנצער וועלט האָט וואָ־וואַ־הו ליעב דעם פעטער שנייער'ס ציטערדיגע טאָכטער, די איין־און־איינציגע — דזין־דזין. נאַכט אויף נאַכט פלעגט וואָ־וואַ־הו קומען און שפּיעלען פאַר איהר. דזין־דזין וואָלט מיט איהם געגאַנגען וואוהין נאָר זיין האַרץ וואָלט געגלוסט, נאָר וואָ־וואַ־הו האָט געוואוסט, אַז דאָס וואָלט זעהר וועה געטהאָן דעם ליכטיגען פעטער שנייער, אַז דער גוטער פעטער שנייער וואָלט נאָכדעם געבליבען איינער אַליין אויף דער וועלט. פלעגט ער דערפאַר אוועקגעהן פון דעם הייזעל אָהן דער שעהנער דזין־דזין. וואָס ער האָט ליעב געהאַט מיט אַלע ביינער פון זיין לייב.

— ווער איז קריק־קריק פּראַסט?

— ער איז דער הערשער פון דעם ווינטער.

עס איז געווען, ווען דער ליכטיגער פעטער שנייער האָט צום ערשטען מאָל איבערגעדעקט מיט זיינע ווייסע נעצען די גרויסע גרויע וועלט און די צושטערטע גיטער פון דעם רייכען וואַ־לאַ־לאַ, האָט ער אויף די וועגען דערזעהן אַ קליין און הילפלאָז קינד. דאָס איז געווען קריק־קריק־פּראַסט. דער גוטער פעטער שנייער האָט דאָס קינד אַנגענומען ביים הענטעל און געפרעגט:

— ווער ביזטו, קינד?

קריק־קריק־פּראַסט האָט נאָך אַבער ריידען ניט געקענט. האָט איהם דער פעטער שנייער גענומען אויף זיינע הענט און געבראַכט צו זיך אין הויז. האָט איהם געגעבען ברויט און זאַלץ און פּאַטער־ליעבע, איז ער פון דעם געוואַקסען, ביז ער איז גרויס און שטאַרק געוואָרען, ביז זיין אָטהעם האָט גענומען אָפּשטעלען טייכען, בעהערשען דערפער און פעלדער און שטעדט, ביז ער האָט פאַר זיך פערנומען אַלע וועלדער און אַלע ווינד־

מיידלעך פון דעם שטורעם־שפּיעלער וואָ־וואַ־הו, ביז ער האָט גענומען טראַכטען ווי אַזוי צו פאַרכאַפּן שנייער׳ס טאָכטער פאַר זײַן אייג־ציגע טאָכטער — דזין־דזין...

ווער איז פּיף־פּאַף־פּאַף?

ער איז דער יעגער מיט׳ן גרויסען ביקס איבער די אַקסעל און מיט דעם שטאַרקען פלינקען פערד. זיין פערד איז גרויס און לאַנג און איז אויבען ווייס ווי שניי און אונטען שוואַרץ ווי נאַכט. בייטאָג האָט יעגער פּיף־פּאַף־פּאַף זיך ליעב צו יאָגען מיט זיין פערד און מיט זיין ביקס נאָך די בערען אין די וועלדער, און ביינאַכט האָט ער ליעב צו היטען די ווינד־מיידלאַך, ווי זיי טראָגען זיך אַרום אין דער לופטען, ווי זיין קליי־בען צונויף שטיקער האָלץ און צינדען זיי אָן מיט דעם שיין פון זייערע בלויע אויגען... מעהר אָבער פון אַלע אַנדערע מיידלאַך האָט פּיף־פּאַף־פּאַף ליעב צו היטען די טענצערין דזין־דזין...

יאָ, ניט נאָר וואָ־וואַ־הו, ניט נאָר קריק־קריק פּראָסט, נאָר אויך יעגער פּיף־פּאַף־פּאַף האָט זעהר ליעב דעם פעטער שנייער׳ס טאָכטער, די מיידעל דזין־דזין. אפילו די האָר פון זיין קאָפּ, אפילו די נעגעל פון זיינע פיס האָבען ליעב די שטיפערין דזין־דזין. דזין־דזין אָבער האָט נאָר ליעב דעם שטורעם־שפּיעלער וואָ־וואַ־הו. פלעגט דערפאַר אָפט יע־גער פּיף־פּאַף־פּאַף פאַר כעס אָוועקשליידערען זיין גרויסען ביקס און אָוועקטרייבען זיין פלינקען פערד און פלעגט זיך נעהמען שלאָגען מיט זיין קאָפּ אָן די ביימער פון די וועלדער, און פלעגט פאַר כעס טראַכטען, אַז ער וועט זי נאָר איינגאַנצען איבערגעבען אין די הענד פון דעם בייזען קריק־קריק פּראָסט.

און איינמאָל, ווען די שעהנע דזין־דזין האָט איהם אַלץ ניט געוואָלט ליעב האָבען, און זי האָט זיך נאָך אויסגעלאַכט פון איהם און פון זיינע גרינע אויגען, איז ער גלייך אָוועק צו קריק־קריק פּראָסט און האָט איהם געזאָגט:

— איך ווייס ווי אַזוי דו קאָנסט אַריינקריגען די קליינע דזין־דזין אין דיינע וועלדער.

— ווי אזוי? — האט געפרעגט דער שטארקער קריק־קריק פּראסט און האט זיך אויפגעהויבען...

ביי יעגער פּיף־פּאף־פּאף האבען זיך אנגעצונדען זיינע גרינע אויגען און ער האט געזאגט:

דו גיב אוועק דעם ציגיינער וואָר־וואָ־הו עטליכע פון די וועלדער, וואס דו האסט ביי איהם פערנומען. זי האט איהם ליעב און ער וועט זי ברענגען צו דיר, ווייל ער דארף די וועלדער, ווייל ער האט ניט וואוהין צו פערפיהרען די מיידלאך, וואס ער פערנארט.

קריק־קריק פּראסט האט ליעב געהאט יעדען בוים פון די וועלדער. און וויפיעל ער האט געהאט, איז איהם אלץ קארג געווען. פאר דער קליינער דזין־דזין אבער האט ער אפּגעצעהלט שטארקע דרייצעהן וועלדער, ווייל קריק־קריק פּראסט האט געוואוסט, אז אליין וועט ער די שעהנע דזין־דזין קיינמאל ניט קענען אוועקנעהמען פון איהר טאטען, דעם פעטער שנייער, ווייל דער פעטער שנייער האט איהם אליין אויף זיינע הענט געטראגען, ווייל דער פעטער שנייער האט איהם געגעבען ברויט און זאלץ און פאטער־ליעבע...

און ווען וואָר־וואָ־הו האט פאר זיך דערזעהן דרייצעהן שטארקע וועלדער, האט ער ניט אויסגעהאלטען. ער איז אוועק און האט זיך בעהאלטען אונטער א בוים ניט ווייט פון דעם פעטער שנייער'ס הייזעל און האט זיך פאנאנדערגעשפּיעלט, אז דער דאך איז ארונטערגעריסען געווארען, אז די פענסטער זיינען ארויסגעפאלען, ביז דזין־דזין האט פערלאזען דעם טאטען און זיין הויז, ביז זי איז איבערגעגעבען געווארען צו קריק־קריק פּראסט, ביז מען האט איהם אפּגעצעהלט די דרייצעהן וועלדער.

און דעם פעטער שנייער'ס הייזעל איז פון דעמאלט אן פערבליבען אהן פענסטער און אהן א דאך. און א שטילער, א ליכטיגער און א פערטראכטער זיצט ער דארט איינער אליין און שפּינט די ווייסע שניי־נעצען דורך טאג און דורך נאכט און לאזט זיי אויפ'ן ווינד, ווען עס קומט די צייט.

און ווען עס בעפאלט וואָר־וואָ־הו'ן א בייגקען נאך דער קליינער

דזיז־דזין, וואָס מען האָט ביי איהם אויסגענאַרט, גנב'עט ער זיך אַריין אין קריק־קריק'ס וועלדער מיט זיין פידעל און זיין סמיק. און ווען קריק־קריק פּראַסט ווערט פון דעם אַזוי אויפגערייצט, אַז ער איז גרייט אומצוברייינגען די וועלט אין זיין כעס, דעמאָלט פּערלאָזט דער ליכטיגער פּעטער שנייער זיין צובראַכען הייזעל. אַ שטילער, אַ בלאַסער און אַ לויטערער געהט ער אַרוים אויף דער וועלט. זיינע גרויסע און ליכטיגע אויגען קוקען אַזוי, אַז יעדער בייזער און שולדיגער, וואָס בעגעגענט זיך מיט זיי, לאָזט אַפּ הענט און פיס... מעג דאָס זיין אַ הונט, וואָס האָט ניט קיין היים און האָט ניט קיין חבר, אַן אומגליקליכער הונט, וואָס זעצט זיך צו אין אַ קאַלטער ווינטער־נאַכט ערגעץ אין עק פון אַ דאָרף און נעהמט זיך פּאַנאַנדערבילען זיין שווערען וועה אין דער קאַלטער נאַכט; מעג דאָס זיין אַ הונגעריגער וואָלף, ווען די שאַרפע קעלט נעהמט טרייסלען די דאַרע ביינער, און ער לויפט מיט ווילד אַנגעצונדע־נע אויגען פון זיין וואַלד אַרוים; מעג דאָס זיין אפילו דער שטאַרקער קריק־קריק פּראַסט, ווען ער וויל אין זיין בייזען כעס אומברייינגען די וועלט. — בעוויזט זיך נאָר אויפ'ן ברעג פון דער ערד די שטילע גע־שטאַלט פון דעם ליכטיגען פּעטער שנייער, מיט די ווייסע נעצען, מיט די גרויסע און ליכטיגע אויגען, וואָס האָבען איצט אויף דער וועלט גאָרניט, פאַלט אַפּ זייער כעס און זייער בייזער. און בעגעגענען זיי זיך מיט זיינע בליקען, לאָזען זיי אַפּ הענט און פיס און ווערען שטיל און גוט און פרום.

— און ווער איז בעטלער אַך־האַך־אַך?

— ער איז גרוי ווי די ערד נאָך זומער. ער האָט אַ שטעקען מיט אַ טאָרבע און אַ פּעקעל מיט מעשה'לעך פאַר יונג און אַלט, מיט מעשה'לעך פאַר קינדער.

אַמאָל אין אַ גרויסען ווייסען ווינטער האָט געטראָפען, אַז בעטלער אַך־האַך־אַך איז זיך געגאַנגען פון שטאָדט צו שטאָדט, פון דאָרף צו דאָרף און איז פערגאַנגען אין אַ וואַלד אויף נאַכט.

אַך־האַך־אַך איז געווען מיער פון וועג, האָט ער ביי זיך אָפּגע־

מאכט: וואוהין וועל איך געהן אין דער נאכט דורך אזא גרויסען פרעמ־דען וואלד? איך וועל פאר מיר בעסער דא ערגעץ אויפזוכען א זיכערען פּלאַץ, וועל זיך צושפּארען אויף מיין טאָרבע און וועל דא איבער זיין די נאכט.

און ווען אַד־האַד־אַד האט זיך געלאזט געהן זוכען א זיכערען פּלאַץ פאר זיך, האט זיך פאר איהם מיט אמאל בעוויזען אן אָפענער טהאָל אין וואלד. אין דעם טהאָל איז געשטאנען א פערפרווירענער טייך און אויפ'ן מיטען טייך איז געשטאנען א צובויגענער בוים.

דער בוים איז געשטאנען ווי אויף אומצופאלען...

און ווען אַד־האַד־אַד האט אויפגעהויבען זיינע אויגען צו דעם בוים, האט ער דערזעהן, ווי פון דעם בוים הויבט זיך אויף א דינער מענש. דער מענש האט געהאט הויכע פיס און שרעקליך לאנגע און דארע הענט און ער איז צוגעקומען צו אַד־האַד־אַד און האט געפרעגט:

— ווער ביזטו?

האט איהם אַד־האַד־אַד געענטפערט:

— איך בין א בעטלער.

האט דער מענש איהם ווייטער געפרעגט:

— בעטלער, קומסטו אהער פון ווייט?

— יא, איך קום אהער פון ווייטע וועגען, — האט אַד־האַד־אַד גע־ענטפערט.

— האסטו וואו בעגעגענט דעם פעטער שנייער? — האט זיך דער מענש נעפרעגט.

— ניין, — האט אַד־האַד־אַד געענטפערט, — ניט געזעהן און ניט געהערט.

— ווייסטו, בעטלער, אז היינט איז א יום־טוב אין דעם וואלד? — האט דער מענש געזאגט.

— א יום־טוב?! — האט אַד־האַד־אַד געפרעגט. — פאר וואס און פאר ווען?..

איז דער דינער מענש געווארען נאך דינער און לאנגער און האט געזאגט:

— עס איז א יום־טוב, ווייל איך שפּיעל באלד אויף און ברענג אראָפּ א שטורעם אין דעם וואלד.

בלייבט אַך־האַך־אַך אזוי צושראָקען שטעהן, קנייטשט זיין שטערן, טאַפּט זיין שטעקען, ווייסט נים וואָס דאָס זאָל באַטייטען און ער פרעגט:

— וואָס הייסט, דו ברייננסט אראָפּ א שטורעם אין דער נאכט אהער אין וואלד ?!...

שפּרייט דער דינער מענש פאַנאַנדער זיינע שרעקליך לאַנגע און דינע הענט, וואקסט מיט אמאָל אין איינער פון זיי אוים א פּיעדעל און אין דער אנדערער א סמיק, די האָר הויבען זיך איהם אויף אין דער לופט און ער זאָגט:

— איך בין וואָ־וואַ־הו — דער שטורעם־שפּיעלער.

האָט אַך־האַך־אַך צועפּענט מויל און אויערען, גענומען מיט שרעק קוקען אויף דעם שטורעם־שפּיעלער וואָ־וואַ־הו, און נים געוואוסט וואָס צו זאָגען.

און איידער וואָס ווען, איז דער גאַנצער וואלד ווי דורך א כישוף פערשפּרייט געוואָרען מיט פאַנאַנדערגעלעגטע בלויע פייערען און אזוינע מאָדנע מיידלאַך מיט אזוינע צינדענדיגע בלויע אויגען האָבען זיך ארומגעדרעהט ארום די פייערען, מיידלאַך, וואָס האָבען זיך אלע מאָל אויפגעהויבען אין דער לופט ווי שטיקער ווינד.

— און וואָס איז דאָס ?! — האָט אַך־האַך־אַך געפרעגט, זיך אָנגעאַלטענדיג אָן זיין שטעקען און אָן זיין טאָרבע...

וואונדערט זיך וואָ־וואַ־הו און פרעגט:

— וואָס, בעטלער, דו האָסט דאָס נאָך גאָר קיינמאָל נים געזעהן ?!

— ניין, — ענטפערט אַך־האַך־אַך. — נים געזעהן און נים געהערט.

— מיט מיין שפּיעלען האָב איך, בעטלער, פערפיהרט אין די וועלדער די שעהנסטע מיידלאַך פון דער וועלט און האָב זיי דאָ געמאַכט פאַר ווינד־מיידלאַך. איז נאָכדעם געקומען קריק־קריק פראָסט און האָט פערנומען די וועלדער מיט די מיידלאַך. קריק־קריק פראָסט איז גרוי ווי א ציידע, און זיינע וועלדער זיינען איצט גרוים ווי די וועלט, און זיינען

פֿול מיט מיינע ווינט־מיידלאַך, און קומט אַן די נאַכט נעהמען זיך מיינע מיידלאַך מיט זייערע בלויע אויגען צינדען אָן די פייערען אין די וועלדער, און ווען עס שטאַרקען זיך די פייערען, שטאַרקט זיך דער פראָסט, ווערט דער זיידע פון דעם צופריעדען און לאָזט זיך געהן איבער די וועלדער. ער ברעכט בוימער און וואַרפט זיי אין פייער, ער שפּאַלט מיט זיינע הענט אין שטיקער די שטאַרקסטע דעמבעס, און מיינע מיידלאַך האָבען ליעב פייער, כאַפּען זיי מיט פרייד אונטער די שטיקער און וואַרפען זיי אין פייער און צולעגען נאָך אַלץ נייע און נייע פייערען און די פייערען קנאַקען זיך פאַנאַנדער. — אָט, הערסט ווי זיי קנאַקען ?!

ווען וואָו־וואַ־הו איז שטיל געוואָרען, האָט אַך־האַך־אַך זיך אומגעקוקט אויף דעם וואַלד, וואָס איז מיט אַמאָל געוואָרען גרויס ווי די וועלט... אויף די שפּרינגענדיגע און פליהענדיגע ווינד־מיידלאַך, אויף די בלויע פייערען, וואָס האָבען אַזוי מורא'דיג געקנאַקט אין דער נאַכט, אַז אַ גרויל איז אריבער זיין לייב, און ער האָט ווי פאַר זיך אָפּגעזאָגט:

— אַך־האַך־אַך! וועט, הייסט דאָס, באַלד ווערען אַ ברענענדיגער פראָסט?

— אַ פראָסט און אַ שטורעם, — האָט וואָו־וואַ־הו צוגעלעגט.

— און נאָך אַ שטורעם אויך?! אַך־האַך־האַך!

— יאָ, — האָט וואָו־וואַ־הו געענטפערט. — ווייל איך וועל באַלד אויפרייצען דעם אַלטען קריק־קריק פראָסט און זיין נאַרישען דיענער, יענער פיף־פּאַף־פּאַף. די ווינט־מיידלאַך וועלען זיך באַלד נעהמען יאָגען און טראָגען איבער פעלדער, איבער וועלדער, איבער שטעדט און איבער דערפער. און דו, בעטלער! —

קוק אהין
און קוק אהער!
איינס!
צוויי!
און שטעה!

און ווי נאָר וואָו־וואַ־הו האָט דאָס אָפּגעזאָגט, איז אַך־האַך־אַך מיט

איהם שוין געשטאַנען אויף אַ בערגעל ביי אַן אויסגעהיילטען בוים, און ביי דעם בוים האָט צו איהם וואָ־וואָ־הו אזוי געזאָגט:

— בעטלער! — אביסעל וועט דיר אָט דער בוים פון מיין שטורעם־שפּיעל בעשיצען, און נאָכדעם וועט אפשר דער פעטער שנייער קומען אין צייט, וועט זיין שניי דיך איינדעקען.

— אַך־האַך־אַך! — האָט דער בעטלער אָפּגעזיפצט און איז אריינגעקראָכען אין דעם אויסגעהיילטען בוים, וואָס אויפ'ן בערגעל. פון דאָרט האָט ער געקענט זעהן אלץ וואָס קומט פאָר אין וואלד און איבער'ן וואלד.

און וואָ־וואָ־הו האָט גלייך פאַנאַנדערגענומען זיינע לאַנגע, דאַרע הענט, ווי צוויי שפּיציגע פליגלען. אין איין האנד איז געווען זיין סמיק, אין דער אנדערער זיין פיעדעל, און ער איז מיט איין מאָך אַ פליה געטהאָן צום אייז, צו דעם צוקנייטשטען דאַרען בוים, וואָס שטעהט ווי אויף אומצופאַלען.

און ווי נאָר וואָ־וואָ־הו האָט זיך אראָפּגעלאָזט נעבען בוים, האָט ער גלייך ארויפגעלעגט זיין סמיק אויף די סטרונעס און די פיעדעל האָט גענומען רופען.

האָט אַ ווינט־מיידעל דערהערט — מען רופט, איז זי ארויס פון דעם וואלד צום אייז, זיך אומגעקוקט און דערזעהן, אַז דאָס איז דער ציגיינער וואָ־וואָ־הו, דער שטורעם־שפּיעלער.

וואָ־וואָ־הו האָט אבער אלץ ניט אויפגעהערט צו רופען מיט זיין פיעדעל.

האָט די מיידעל פערשטאַנען, אַז מען מיינט ניט זי, האָט זי אויפגעהויבען איהר קאָפּ און איהר האנט און איהם געהאָלפען רופען. איז אַנגעקומען נאָך און נאָך אַ מיידעל. וואָ־וואָ־הו אבער האָט מיט אמאָל גענומען שפּיעלען, אזוי, אַז זיין פיעדעל האָט פון מאָל צו מאָל גענומען קלאָר און שאַרף רופען:

דזין־דזין!

דזין־דזין!

דזין־דזין־דזין!...

האבען די אנגעלאפענע מיידלעך געגומען לויפען אין אלע זייטען און האבען אינאיינעם מיט דעם פיערעל געזוכט און גערופען:

דזין־דזין!
דזין־דזין!
דזין־דזין־דזין!...

און אך־האך־אך איז זיך געלעגען אין דעם אויסגעהוילטען בוים און געטראכט:

וואס איז דאס פאר א דזין־דזין?

האט איהם דער אויסגעהוילטער בוים געענטפערט:

„דזין־דזין איז די מיידעל, פאר וועלכער קריק־קריק פראסט האט אפגעצעהלט שטארקע דרייצעהן וועלדער.

„זי איז דעם זיידען טהייער ווי דער שווארצאפעל פון אויג.

„זי האט אבער ליעב דעם שפּיעלער וואו־וואָ־הו.

„זי האט ליעב צו טאנצען אונטער זיין פּיערעל און זיין מזיק.

„און ווען די פּיערעל רופט אין מיטען פון איהר טאנצען אויס: דזין־דזין! שפּרינגט זי אויף אין דער לופטען פון פרייד.“

טראכט פאר זיך אך־האך־אך:

פאר וואס זשע קומט זי ניט, אז זי האט איהם אזוי ליעב?

נעהמט דער בוים ווידער רעדען און זאגט:

„דזין־דזין האט היינט מורא מעהר ווי אלע מאָל.

„זי ווייסט, אז פּיף־פּאף־פּאף מיט די גרינע אויגען ליעגט ערגעץ אין א לאך ניט ווייט פון איהר אוןווארט אפ איהר יעדער טראט.

„זי ווייסט אויך, אז דעם זיידען — קריק־קריק פראסט, געהט דאס היינטיגע נאכט זעהר גוט.

און נאכדעם,

ווען ער וועט אנברעכען א סך בוימער,

ווען ער וועט אנשפּאלטען א סך האָלץ,

ווען די בלויע פּייערען וועלען שוין זיין צושפּרייט איבער אלע וועלדער,

ווען ארום די פייערען וועלען אלע ווינט־מיידלאך טאנצען אין פרעהליכע רעדער.

ווען זיך דעם זיידען פערוועלען האבען נעבען זיך זיין דזין־דזין. פאר וועלכער ער האט אפגעצאהלט די דרייצעהן וועלדער."

פערנעהמט אך־האך־אך די רייד פון דעם בוים און זעהט, אז וואָר־וואָ־הו וויל פון גארניט וויסען, זיין פידעל רופט אלץ און רופט, און די מיידלעך גליטשען זיך איבער'ן אייז אהין און אהער און שרייען אוים און הילכען אפּ. און וואָר־וואָ־הו'ס לאנגע הענט צורייצען זיך אלץ מעהר און מעהר, צורייצען זיך אויך די טענער און די מיידלאך און נעהמען זיך ארומטראגען כעס'דיג און ווילד. און אט האבען זיך די מיידלאך נאר גענומען בארוועס קלעטערען אויף די פערשנייטע בוימער. פון דארטען האבען זיי פערציטערטע און צושראקענע גענומען קוקען און זוכען איבער דעם וויסען און ווייט צוצווייגטען ווילדען וואלד, און זיי האבען מיט אויסגעשטרעקטע העלזער גענומען שרייען און רופען:

דזין־דזין!

דזין־דזין!

דזין־דזין־דזין!

האבען זיך אויף זייערע געשרייען אנגעטראגען נייע כוואליעס און כוואליעס ווינט־מיידלאך און זיי זיינען אלע פערכאפּט געוואָרען פון דעם דזין־דזין געשריי, און האבען פון זיך אראפּגעוואָרפען זייערע ווייסע שניי־שלייערס און זיינען ארויסגעשפּרונגען אין זייערע בלויע ווינט־העמדער, און האבען זיך אומגעקוקט צושראקענע, און האבען מיט שרעק דערזעהן, אז דזין־דזין איז צווישען זיי ניטאַ. זיינען זיי דערפאר אלע מיט איין מאָל אראפּגעשפּרונגען פון די בוימער מיט אנגעבראכענע צווייגען אין די הענט, און האבען זיך מיט די שפּיציגע צווייגען גענומען שמייסען איי־נע די אנדערע. און אט האבען זיי גאר אויסגעשטשירעט זייערע ווייסע שפּיציגע ציינער און האבען זיך גענומען בייסען מיט אזא בייזקייט, אז אך־האך־אך האט פון דעם דערפיהלט א שרעקליכען גרויל אין זיינע קאַל־טע ביינער. און אט האבען ביי די ווינט־מיידלאך מיט אמאָל אויפגע־גלאנצט זייערע אויגען מיט א בייזען פייער און זיי האבען מיט זייערע

אויסגעשטשירעטע צייהן זיך גענומען בייסען די לופט, ווי זיי וואָלטען פון איהר שטיקער רייסען. און נאָכדעם האָבען די מיידלאַך גאָר אויפגע־הויבען זייערע קעפּ און האָבען זיך פאַנאַנדערגעבילען ווי הינט...

איז אַך־האַך־אַך פון דעם שיער אַהן אַטהעם געבליבען. עס האָבען איהם גענומען פריהרען די האָר אויפ׳ן קאָפּ. האָט שוין די שעהנע דזין־דזין לענגער ניט געקענט אויסהאַלטען און איז מיט אַמאָל פון ערגעץ אויפגעשפּרונגען און האָט זיך גענומען לייכט קייקלען און שפּרינגען אי־בער בארג און טהאָל...

האָבען ביי דעם יעגער פּיף־פּאַף־פּאַף זיך אָנגעצונדען זיינע גרינע אויגען און ער האָט זיך גלייך אַרויפגעכאַפּט אויף זיין גרויסען לאַנגען פערד, וואָס איז אויבען ווייס ווי שניי און אונטען שוואַרץ ווי נאַכט, און ער האָט זיך גענומען יאָגען נאָך איהר פון טהאָל צו טהאָל, פון באַרג צו באַרג, פון וואַלד צו וואַלד. דאָס פערד האָט זיך געטראָגען שנעלער פון אַ ווינד אין פעלד, שנעלער ווי אַ פייל פון בויגען. און ווען דער יע־גער מיט די אָנגעצונדענע גרינע אויגען האָט דערזעהן, אַז ער קען זי פּאַרט ניט אָניאָגען, האָט ער גענומען שיסען פון זיין גרויסען ביקס:

— פּיף־פּאַף־פּאַף! — האָט גענומען קנאַלען איבער׳ן וואַלד בייז און שווער — פּיף־פּאַף־פּאַף!!!...

זיינען נאָך יעדען שאָס פון אַלע זייטען אויפגעשפּרונגען הונדער־טער און הונדערטער ווינט־מיידלאַך און האָבען זיך הוזשענדיג און קווי־טשענדיג גענומען נאָכפליהען נאָך פּיף־פּאַף־פּאַף און נאָך זיין פערד.

דזין־דזין אָבער האָט זיך געקאַטשעט און איז געשפּרונגען איבער די טהאָלען און בערג שנעלער פון פּיף־פּאַף־פּאַף און פון זיין פערד. זי האָט געטאַנצט און איז געשפּרונגען איבער דעכער, איבער שניי און אי־בער ביימער און האָט זיך בעוויזען אויפ׳ן אייז. — — —

און ווי נאָר דזין־דזין האָט זיך בעוויזען אויפ׳ן אייז, האָט זיך דערהערט קריק־קריק פּראַסט׳ס ווילדסטער בייזער. עס האָט אויפגעצי־טערט דער גרויסער אַלטער וואַלד. עס האָט זיך אויפגעשלאָגען אַ געדיכ־טער ווייסער שטויב. עס האָבען גענומען קנאַקען צווייגען און פּלאַצען ביימער. דאָס אייז האָט זיך גענומען אין שטיקער רייסען, עס האָבען אויפגעציטערט שטעדט און דערפער. — — —

און דער אויסגעהוילטער בוים האָט דעם אָרימען אַד־האַד־אַד לענ־גער ניט געקענט בעשיצען. און אַד־האַד־אַד איז אַרויסגעפאַלען צו דער ערד ווי אַ שטיין.

ערגעץ אויפ׳ן עק פון דער ערד האָט זיך אָבער באַלד בעוויזען די בלייכע געשטאַלט פון דעם ליכטיגען פעטער שנייער. וואָס האָט אויף דער וועלט גאָר ניט, נאָר אַזוינע ווייסען נעצען און אַזוינע קלאָרע אויגען, וואָס יעדער בייזער און שולדיגער ווערט פאַר זיי אָפּהענדיג...

דער ערשטער, וואָס האָט דערזעהן דעם פעטער שנייער אין יענער נאַכט, איז געווען אַ הונגעריגער וואָלף, וואָס האָט זיך פאַנאַנדערגעוואָיעט ביים ברעג פון וואַלד. און ווי נאָר דאָס ערשטע שנייעלע האָט זיך אַוועק־געזעצט אויף דער נאָז פון דעם צרייצטען קריק־קריק פראָסט, האָט זיין כח גענומען שווינדען. און ווען עס האָבען פאַר איהם אויפגעשיינט דעם פעטער שנייער׳ס וואונדערבאַרע אויגען, האָט ער מיט אַמאָל אָפּגעלאָזט הענט און פיס.

אַ געדיכטער שניי האָט גענומען איינדעקען און בערוהיגען דעם אַלטען וואַלד.

און דער שניי האָט אויף דערפרישט אַד־האַד־אַד׳ס דערפרוירענע גליעדער.

און דער שניי האָט אויף אָפּגעמינטערט אַד־האַד־אַד׳ס פער׳חלש׳טע האַרץ.

נאָכדעם האָט גלייך גענומען ברעכען אויף טאָג. און אין וואַלד איז אַריין די זון — דער גרויסער גאָלדענער פויגעל — קי־קו־קי, וואָס דער רייכער וואַ־לאַ־לאַ האָט נאָך פאַר זיין ערשטען אוועקגעהן געשענקט דער ערד.

— קי־קו־קי, דו אַלטער וואַלד! — האָט די זון אויסגעשריען — אָט האָב איך דיר געבראַכט אַ נייעם מאָרגען!

האָבען די בוימער פון דעם פערשנייטען אַלטען וואַלד אויפגעשיינט ווי לאַכענדיגע קינדער, און האָבען זיך גענומען באָדען אין דעם גאָלדע־נעם מאָרגען.

דריטע טהייל:

דער גבור.

און יפתח פון גלעד איז געווען א
גרויסער גבור, און ער איז געווען
דער זוהן פון א זונה.
(שופטים, י׳ א׳.)

א.

וועלט איין, וועלט אוים.

און אמאָל איז געווען א גבור.

און דער גבור האָט געוואוינט מיט זיין טאָכטער אין זיין ווייס געצעלט אויף א הויכען באַרג,

און אויפ'ן שפּיץ פון דעם באַרג איז געווען א הויכער פעלז.

און אויפ'ן הויכען פעלז איז געשטאַנען א פּיערעקיגער טורעם, וואָס איז געווען אַרומגעשטעלט מיט בלאַנקע שווערדען און שפּיזען.

און אויפ'ן שפּיץ פון פּיערעקיגען טורעם האָבען זיך צושפּרייט דריי גאָלדענע פּיילבויגען, פון וועלכע עס האָט זיך אָנגעהויבען נאָך א טורעם, א רונדער, א שפּיציגער.

און דער רונדער שפּיציגער טורעם האָט זיך פערשניטען מיט זיינע שאַרפע שפּיזען און מיט זיין הויכען שפּיץ גלייך אין הימעל אריין.

און אויף דעם הויכען שפּיץ פון דעם אויבערשטען טורעם איז געשטאַנען א ווייסע טויב מיט א גרינעם בלאַט אין מויל.

די טויב האָט דער גבור געהייסען אַרויפשטעלען אויף זיין טורעם נאָך דעם, ווי ער מיט זיינע פרייע מחנות האָבען אָנגעוואָרפען א שרעק אויף די אַלע אַרומיגע ווילדע שבטים, עס זאָל הייסען:

„פריערען הערשט אין לאַנד".

עס זאָל הייסען:

„ער גלויבט אין דעם גערעכטען גאָט — יהוה, — אין דעם גאָט

וואָס האָט געשוואָרען צו זיינע עלטערען, מעהר ניט צו ברענגען קיין מבול אויף דער וועלט. —

„און מיט דעם שווערט דער גבור צו די אַנדערע שבטים, מעהר ניט אַנצופאַלען אויף זיי."

און רוה און פריעדען האָט געהערשט אין דער גאַנצער בערגיגער געגענד, וואָס ארום דעם באַרג.

רוהיג און פריעדליך פלעגט זיך טראָגען אין דער טיעפער בערגיגער נאַכט דאָס געזאַנג פון די פאַסטוכער:

עס איז דאָ אַ גערעכטער גאָט
אין הימעל.
עס איז פאַראַן אַ גרויסער גאָט
אין הימעל.
עס איז פאַראַן אַ גרויסער מאַן —
אונזער גבור.
עס איז פון אַלע גרעסער, שטאַרקער —
אונזער גבור.
ער האָט ליעב זיין פאָלק, ווי זיין טאָכטער —
זיין שושנה.
ער האָט ליעב זיין פאָלק, ווי זיין טאָכטער —
זיין שושנה —
זיין שושנה — — —

און דאָס געזאַנג פלעגט זיך איבערוועבען מיט'ן שפּיעלען אויפ'ן פייפעל, מיט'ן קלאַפּען אין בלעך, מיט'ן טאַנצען און ארומנעמען זיך פון די חברים מיט די חבר'טעס און מיט'ן זיידענעם גערויש פון די לאַנגע טייכען, וואָס האָבען צופריעדען געטראָגען זייערע בלויע וואַסערען איבער דעם רייכען פעטען לאַנד.

און ארום די צולייגטע פייערען פלעגען זיך צונויפקומען די קריעגער און פלעגען זיך פריעדליך דערצעהלען וועגען זייער גבור.

און זיי פלעגען זיך דערצעהלען פון יענער צייט ווען זייער גבור איז נאָך געווען צווישען די בערג פון גלעד.

און ער איז געווען דער ליעבסטער זוהן פון דעם הערשער און שופט־גלעד.
און ער איז פון דאָרטען פערטריבען געוואָרען.
און פונקט דאַן, ווען ער איז געקומען פון אַ זיגרייכער מלחמה.
און דערפאַר, ווייל דאָס פאָלק און זיינע ברידער, אונטער דער פיהרערשאַפט פון דעם עלטסטען ברודער, וואָס האָט זיך גענומען רופען „אבי בעל" האָבען גע'טענה'ט:
„ער איז ניט פון דעם הערשער'ס ערשטער ווייב.
„און מיר ווילען ניט, אַז אַ זוהן פון אַ פרעמדער זאָל אויף אונז קעניגען!"
„ער איז דער זוהן פון אַ פרעמדער! פון אַ זונה!— האָבען זיי געשריען מיט זייערע העלזער אין אַלע גאַסען.
און שטיל, ביי זיך אין הארצען, האָבען זיי געדענקט:
„ער איז דער, וואָס לאַכט און שימפּפט פון דער עשתורת, פונ'ם בעל און פונ'ם מולך, די גוטע געטער, וואָס מיר נעמען איבער פון די שטאַרקע עמונים.
„און ער רופט אונז נאַראָנים.
„און ער רופט אונז זינדער.
„און ער נעמט אין זיינע מחנות ניט אַריין קיינעם פון אונז, וואָס גלויבט אין די געטער."

*

און עס ווערט דערצעהלט:
„און עס איז געווען אין מיטען דער נאַכט.
„און זיין געוועהר־טרעגער, דער גוטער רמליה, האָט איהם פּלוצלינג אויפגעוועקט:
„גבור, שטעה אויף!
„דאָס פערד איז שוין געזאָטעלט!
„לויף שנעלער פונ'ם ווינד!
„לויף! און זאָלען דיר די גרענעצען פון גלעד אנטקעגען שפּרינגען!

„און זאָלען זיי בלייבען ווייט הינטער דיר.
„לויף! און זאָל דיין פּנים ניט קוקען אויף הינטען.
„דיינע גיטער זיינען אין פייער!
„דיינע ווייבער געשענדט אין מיטען מארק!
„דיינע קינדער געטוידט!
„דאָס פאָלק איז צוריינט.
„עס האָט פערגעסען אינ'ם גוטס, וואָס דו האָסט פאר איהם געטהאָן.
„לויף, לויף!
„איך וועל דיך שפּעטער אָניאָגען."

*

די בלויע נאכט האָט זיך דאן צושפּיעלט מיט'ן שיין פון די שטערען און פון דער פולער לבנה.

און דער גבור איז געלאָפען אין דער נאכט אויף זיין שנעלען רויטען פערד.

און ער האָט זיך מיט זיין שווערד דורכגעריסען דורך די מחנות קריע־גער, וואָס האָבען איהם געזוכט און וואָס זיינען אויף איהם אָנגעפאַלען.

און ער איז אויף זיין פערד איבערגעשוואומען דעם, מיט לבנות פערשפּיגעלטען, טייך ארנון.

און מען האָט איהם נאָכגעיאָגט.

און ער איז ווייטער געלאָפען.

און ער איז געלאָפען אזוי לאנג און אזוי שטארק ביז דאָס פערד איז אונטער איהם געפאַלען.

און עס איז געווען, ווען דאָס פערד איז אונטער איהם געפאַלען, האָט זיך אויף איינעם פון די בערג צו איהם בעוויזען אברם — דער גרייז מיט דער גרויסער זילבערנער באָרד.

און איין האנד האָט דער גרייז געהאַלטען א הויכען שטעקען.

און מיט דער צווייטער — פאר'ן צוים — א גרויסען, שווארצען פערד.

און דער גרייז האָט צו איהם אזוי געזאָגט:

„דאָס פערד איז צו דיר.
„און דו זאָלסט שטענדיג געדענקען אין דעם אמת'ן גאָט.
„ער איז דיין בעשיצער.
„און ער וועט דיר העלפען.
„און דו וועסט נאָך ווערען דער שטאַרקסטער צווישען די אידען.
„און דו זאָלסט זיי ניט געדענקען דאָס שלעכטס!" —

*

לאַנג האָט דער גבור געוואַנדעלט אַליין צווישען די בערג.

און דער גבור האָט געליטען הונגער און קעלט, ביז רמליהו איז צו איהם געקומען מיט אַ מחנה קריעגער.

און רמליהו האָט איהם אויך מיטגעבראַכט זיין קינד, זיין שושנה, דאָס איינציג איבערגעבליבענע פון זיין הויזגעזינד. —

און נאָך דעם האָבען זיך אַרום דעם גבור צונויפגעקליבען אַלץ נייע און נייע קריעגער.

אַזעלכע, וואָס האָבען שוין ניט איינמאָל געזיגט אונטער זיין פיה־רערשאַפט.

און אַזעלכע, וואָס זיינען ביז דאַן אומגעגאַנגען פוסט און לעדיג און אַז זיי האָבען דערהערט פון דעם גבור'ס גרויסקייט האָבען זיי זיך פער־טראַכט וועגען דעם גערעכטען גאָט יהוה. און זיי האָבען זיך פאַר שווערד און בויגען גענומען און זיי האָבען זיך אַן איהם אַנגעשלאָסען און זיינען מוטהיגע קריעגער געוואָרען.

און עס ווערט אויך דערצעהלט, ווי זיי האָבען מלחמה געהאַלטען מיט די ווילדע שבטים.

און פון די גבורות, וואָס דער גבור האָט דערביי אַרויסגעוויזען.

און נאָכדעם האָבען זיי בעזעצט און בעפעסטיגט דאָס לאַנד.

און אויף דעם פּלאַץ, וואו דער גבור האָט זיך בעגעגענט מיט'ן גרויסען גרייז און פון איהם געקראָגען זיין שוואַרצען שלאַכט־פערד, שטעהט איצט דער בלאַנקער טורעם מיט דער ווייסער טויב אויפ'ן שפּיץ.

... אַזוי פלעגט זיך זינגען און דערצעהלען אין דער טיעפער נאַכט.

און דער הימעל פלענט זיך דערביי שפּרייטען הויך און ווייט אריבער דער וועלט, ביז אריבער די וויטסטע בערג, ביז אריבער דער גרויסער, ווייטער סטעפּ, וואָס איז לינקס צו דער מדבר.

און דער הימעל איז אין יענעם לאַנד בלויער ווי אויף דער גאַנצער וועלט. און די לופט איז דאָרט ווי דער הימעל בלוי, און איז ריין און דורכזיכטיג־דין.

מען קען אין דער נאַכט צעהלען די בוימער פון די וועלדער, וואָס אויף די נאָהענטע און ווייטע בערג.

... און די שטערען זיינען דאָרט גרעסער ווי אויף דער גאַנצער וועלט, און זייער שיין פלעגט זיך שפּינען, ווי אַ דורכזיכטיג־ווייסע דעק, איבער די טשערעדעס שאָף און רינדער, וואָס זיינען געווען צוזאַמענגעוואָרפען אויף מיילען און מיילען, צווישען די בערג און אין די טהאָלען.

און פלעגט טרעפען — אויף איינעם פון די גאַר ווייטע בערג פליהט ארויס פון וואַלד אויף זיין פלינקען פערד אַן עמוני, זיך נאָכיאָגענדיג נאָך אַ הירש, צו נאָך אַן אינד און די קריעגער דערזעהען אין דער דורכזיכטיגער בלויקייט ווי חוצפה׳דיג שנעל דער עמוני יאָגט זיך דאָרט אויפ׳ן בארג, ארויף נעבען די שטערען, ווי ער דערגרייכט דאָרט די חיה, ווי ער כאַפּט זי מיט זיין שפּיז — און זיי קוקען זיך אום און זיי שמייכלען זיך איבער מיט אָנגעצונדענע אויגען...

און זיי דרעהען אויס זייערע קעפּ צו זייערע פערד, וואָס פיטערען זיך ניט ווייט פון זיי.

עס נעמט זיי אָן אַ ווילדער חשק ארויפצושפּרינגען אויף די פערד, און ניט ווילענדיג פלעגען זיי הויבען זייערע אויגען הויך אין דער נאַכט ארויף צום שפּיץ בארג, צום בלאַנקען טורעם, צו דער ווייסער טויב —

און דער טויב׳ס קעפּעל איז אויסגעצויגען, די פליגלען זיינען פאַר־נאַנדערגעלאָזען.

עס דאַכט זיך, די ווייסע טויב איז נאַר וואָס אָנגעפלויגען און וויל זיך דאָס ערשט אראָבלאָזען אויפ׳ן שפּיץ, אָדער אַז זי לאָזט דאָס ערשט פאַרנאַנדער איהרע פליגלען אויף אוועקצופליהען. — — — —

ב.

און רוה און פריעדען האָט געהערשט צווישען די קריעגער.

נאָר ניט רוהיג איז געוועזן דער גבור אַליין. עפּעס ווי גרעסער און ווי ווילדער זיינען געוואָרען זיינע גרויסע, שווארצע אויגען.

און די לאַנגע, געקרויזטע פּאַסען פון דעם גבור'ס באָרד האָבען גענר־מען אויסזעהן ווי שווארצע שלאַנגען — וואָס האָבען זיך בייז איינגעביסען אין זיין ברוינעם פּנים.

און אָפטמאָל, פאַר נאַכט, ווען די זון פלעגט אָנצינדען זיין הויכען, שטאָלצען טורעם, מיט די טויזענדער שווערדען און שפּיזען, פלעגט זיך אין זיין הארצען מיט אמאָל אָנצינדען אינגאַנצען דער כעס און די ליעבע צו זיין פאָלק, וואָס האָט איהם פון זיך פערטריבען.

און א בענקען פלעגט דאַן איהם שווער ארומנעמען.

און עס פלעגען זיך שטייף אָנציהען די אָדערן פון זיין ריזיגען לייב.

און איהם פלעגט זיך פערגלוסטען צו ראנגלען זיך מיט עפּעס וואָס איז ווילד און מעכטיג.

און ער פלעגט זיך דאַן הייסען דערלאַנגען זיין שלאַכט־פערד.

און ווי נאָר מען פלעגט צו איהם צופיהרען דאָס גרויסע שווארצע פערד, פלעגט ער דאָס מיט כעס א נעם טהאָן פאַר'ן צוים.

און דאָס פערד פלעגט צושראָקען אויפשפּרינגען אויף די הינטערשטע פיס, ריזיג, צורייצט און ווילד.

און דעם גבור פלעגט זיך פערוועלען דאָס ארומנעמען מיט זיינע שטארקע הענד און זיך מיט דעם אראָבוואַרפען טיעף, פון בארג.

און דאָס פערד, שטעהענדיג מיט'ן קאָפּ אין דער לופטען, נעמט זיך ווילד רייסען, אָט דאַכט זיך שפּרינגט עס ארויף אויפ'ן גבור, נאָר דעם גבור'ס האנד איז זיכער און שטארק.

און נאָך איידער דאָס פערד בערוהיגט זיך, כאַפּט זיך דער גבור אויף איהם ארויף.

און דאָס פערד טראָגט זיך מיט איהם אוועק איבער דעם ברייטען, ווייסען וועג, וואָס זעהט אויס ווי א ווייסע בריק, וואָס בויגט זיך איבער בארג און טהאָל.

און דאָס פערד פליהט און טראָגט זיך, אזוי ווי אונטער איהם וואָלט די ערד געברענט.

און די לופט צורייסט זיך שאַרף פאַר'ן פערד און פאַר'ן גבור'ס בראָנז־ברוינעם פנים.

און די לופט צורייסט די געקרויזטע פּאַסען פונ'ם גבור'ס צוואָוואָקסענער, שווארצער באָרד.

און עטליכע פּאַסען פערפליהען אריבער זיין הויכען אַקסעל.

און עטליכע פּאַסען פערפליהען ארונטער זיין שטאַרקער האנד.

און די לופט רייסט זיך אַלץ שטאַרקער, רוישט אַלץ הילכיגער אין דעם גבור'ס אויערען.

און דער גערויש דערמאָנט איהם אָן דעם גערויש פון די וואַסערען, וואָס פאַלען פון די היימישע בערג.

און דער גבור ווערט נאָך צורייצטער.

און זיינע צובליצטע אויגען צוברענען זיך נאָך טיעפער.

און נאָך מיט מעהר כעס שפּאָרט דער גבור אונטער דאָס פערד.

און דער גבור גיט זיך מיט זיין גרויסען קערפּער א בויג צום פערד'ס קאָפּ.

און אויפ'ן פערד גיט אַזש די פעל א ציטער.

און דאָס פערד ציהט זיך אויס נאָך לענגער.

און דאָס פערד נעמט זיך טראָגען אזוי, אַז די ערד שפּרינגט איהם אנטקעגען.

*

אויף איינעם פון די ווייטע בערג שטעלט דער גבור אָב זיין פערד.

און דאָס צוהיצטע פערד איז באַדעקט מיט אַ געדיכטען ווייסען שוים, און עס זעצט פון דעם אַ גרויסע פאַרע.

און אין טהאָל איז שוין טונקעל.

און די פאַרע פאַרבט זיך מיט גאָלד און מיט רויט פון דער זון'ס שטראַלען, וואָס האַלטען זיך נאָך אויף די שפּיצען פון די בערג.

און דער גבור און זיין פערד זעהען זיך פון דער הויך ווי אין אַ גאָלדענעם, אין אַ רויטען וואָלקען.

פון דאָרט זעהט דער גבור זיין ווייטע היים, די שפּיצען פון גלעד, די בערג, אויף וועלכע ער איז אויסגעוואַקסען.

און ער דערזעהט זיך דאָרט אַ קינד און אַ אינגעל, אַ יונג און אַ דער־וואַקסענער.

און אַט לויפט ער דאָרט אויף זיין רויטען פערד, וואָס דער טאַטע האָט איהם געשענקט.

און ער שפּרינגט מיט איהם פון איין באַרג אויפ'ן צווייטען.

און עס דאַכט זיך איהם, איין באַרג בויגט זיך צום צווייטען, און ער שפּרינגט מיט זיין רויטען פערד פון איין שפּיץ אויפ'ן אַנדערען.

און נאָכדעם — די מלחמות. — —

ווי פאַר יעדער מלחמה פלעגט איהם דער טאַטע בענשען און אָנזאָגען:

„געדענק, מיין קינד, דו געהסט מלחמה האַלטען אין דעם נאָמען פון דעם גערעכטען גאָט, פאַר דיין פאָלק און פאַר דיין לאַנד.“

און נאָך די מלחמות „פאַר'ן פאָלק“, „פאַר'ן לאַנד“ האָט מען בע־וואַרפען מיט שטיינער, מיט געשרייען: „בן זונה! בן זונה!“

און אַט שווימען פאַר איהם אַרוים די וויינגערטנער פון זיין ברודער אבי־בעל...

און דער גרעסטער פון די וויינגערטנער איז פערשפּרייט און פער־האַנגען מיט טייערע טעפּיכען און מיט פעל פון הירשען, און מיט פעל פון טיגערען, און פון לייבען און פון לעמפּערטען.

און די פעל קוקען ווי לעבעדיגע.

און עס איז אין מיטען פון דער סעודה פון וויין.
און דער ברודער אבי־בעל שטעהט אויף.
און ער איז גרויס און שטארק, ווי אַלע פון דעם טאַטענ׳ס קינדער.
און ער נעמט מיט פייער ריידען.
און מיט תאוה און מיט שכרות קלינגט זיין קול.
און מיט תאוה און מיט שכרות גלאַנצען זיינע אויגען.
און זיין ריידען איז זינד.
און ער רעדט און ער רייצט דאָס פאָלק צו זינד.
דאָס פאָלק, וואָס זינקט און זינקט אין זינד.
און ער מאָהלט פאַר זיי די עשתורת, די מוטער פון דעם גאָט מולך, וואָס זי האָט געבוירען צו בעל.
„און יעדען מאָל ווען דער מולך דאַרף ווידער געבוירען ווערען בע־ווייזט זיך די נאַקעטע, ווי פון זון געוועבטע עשתורת.
„און ווי נאָר עס קומט דער אבענד נעמט זי שוועבען איבער די צייַ־טיגע פעלדער, וועלדער און וויינגערטנער.
„און נאָך איהר לויפען נאָך איהרע טענצערינס.
„און זייערע צאַפּעלדיגע לייבער זיינען פול מיט גלוט און פלאַם.
„און אויך זיי זיינען אַנגעטהאָן בלויז אין זייער אייגענער שעהנקייט.
„און זייער שעהנקייט גליהט און ברענט.
„און זייערע האָר זיינען נאַכט.
„און זייערע אויגען זיינען ליכטיגע שטערען.
„און דער, וועמעס קאָפּ עס האָט ווען גענעכטיגט צווישען זייערע ציטערדיגע בריסטען,
„און דער, וועמעס האַלז עס איז ווען געווען אַרומגענומען פון זייע־רע רונדע, וואַרימע הענד.
„און דער, וועמעס לייב עס האָט ווען געפיהלט די וואַרימקייט פון זייערע פלאַטערנדע לייבער,
„און דער, וואָס איז ווען געקושט געוואָרען פון זייערע הייסע ליפּען,
„ — — דער וועט דאָס שוין קיינמאָל אין לעבען ניט פערגעסען.
„און שטענדיג און אייביג וועט ער דאָס געדענקען.

„און שטענדיג און אייביג וועט זיך איהם נאָך דעם אויסדאַכטען — ער ווערט פון דער שעהנער טענצערין ארומגענומען.
„און ער ווערט פון איהר געהאלזט,
„און ער ווערט פון איהר געקושט.
„און זיין קאָפּ וויעגט זיך צווישען איהרע שעהנע ברוסטען,
„און דער אָטהעם פון איהר שעהנעם מויל און פון איהר נאָז וועט אויף איהם שטענדיג פאַלען ווי אַ זיסער טהוי, וואָס קושט און ווארימט און שמעקט מיט די ריחות פון לבנון, פון שניר און פון חרמון.
„און אַפילו אַ מינוט פאַר'ן טויט וועט ער דאָס ניט פערגעסען.
„און אַפילו ווען זיין לייב זאָל אין שטיקער צושניטען ווערען, וועט נאָך לאַנג יעדער שטיק פלייש בעזונדער געדענקען, וועט נאָך לאַנג יעדע שטיק בעזונדער געקושט ווערען פון דעם געפיהל, וואָס האָט דורכגענומען זיין לייב, ווען ער איז געווען מיט דער טענצערין, מיט דער טענצערין פון די טענצערינס פון דער געטליכער עשתורת.

„און די געטליכע עשתורת קומט אָן אין איינעם פון די שעהנסטע וויינגערטנער.
„און זי מיט איהרע טענצערינס נעמען בעטען אַ בעט פאַר דעם גאָט בעל.
„און דאָס בעט ווערט געבעט פון הויפענס און הויפענס בלומען.
„און די טענצערינס נעמען זיך טאַנצען ארום בעט די שעהנע הייליגע טענץ.
„און די עשתורת לעגט זיך ארויף אויף דעם רייכען בעט פון בלומען.
„און די טענצערינס צוטאַנצען זיך פאַר איהר. און יעדער גליעד פון זייערע זוניגע לייבער וויעגט זיך, און ציהט זיך, און בויגט זיך.
„און די עשתורת נעמט זיך ווארים און ליעב ציהען אויף די שעהנע בלומען פון איהר שעהנעם בעט.
„און אינגאַנצען איהר לייב איז געוועבט פון רויזען און גאָלד.
„און זי איז פערבענקט.

„און זי שמייכעלט.
„און זי ציהט זיך שטיל און לאַנג.
„און זי איז פול מיט לעבענס זאַפט.
„און זי קוקט און זי ווארט אויפ'ן בעל.
„און זי וויל איהם בעצויבערען.
„און זי וויל ארומגענומען ווערען פון איהם.
„און זי וויל זיך פרעסען צו איהם.
„און זי וויל זיין געפאַנגען פון זיינע אָרימס — איהרע ברוסטען זאָלען זיך ווארימען און נעסטען אויף זיין ברוסט.
„און דער גרויסער בעל איז איצט מיט זיינע דיענער און מיט זיינע הינד אויף יאגד.
„און ער דערפיהלט מיט א מאָל דעם ריח פון איהר לייב.
„און ער לאָזט זיך צו איהר.
„און אויפ'ן וועג בעגעגענען שוין איהם די טענצערינס.
„און זיי טאַנצען פאַר איהם.
„און דער בעל מיידט זיי אויס.
„און זיי לויפען איהם נאָך און קושען מיט הייסער ליעבע די טריט פון זיינע פיס.
„און דער בעל קומט צו דער בעלת, דער עשתרות.
„און די בעלת, די עשתרות, דערהערט איהם.
„און פון שרעק און פון פרייד נעמט זידען און ציטערען די הייסע בלוט אין איהרע אדערען.
„און די דינע און דורכזיכטיגע הויט אויף איהר שעהנעם און שלאַנקען לייב ווערט נאָך דינער און דורכזיכטיגער.
„און ווען זי דערזעהט איהם, גיט זי זיך צושראָקען אויף האַלב א הויב אויף איהר בלומען בעט.
„און די טענצערינס מאַכען טאַנצענדיג פאַר איהם א וועג.
„און א סך פערוואָרפען טאַנצענדיג זייערע גרויסע שווארצע האָר, — ער זאָל איבער זיי טרעטען מיט זיינע באָרוויסע פיס.
„און א סך פערוואָרפען זיך טאַנצענדיג איבער'ן וועג און זיי ציהען

זיך און בויגען זיך, אַז זיין פוס זאָל טרעטען איבער זייערע ברוסטען.
„און דער בעל דערזעהט פאַר זיך די עשתורת.
„און ער שליידערט אַוועק פון זיך זיין פייל און בויגען.
„און ער רייסט פון זיך אַראָפּ זיין פורפורן קלייד.
„און ער בעטרעט איהר בעט.
„און דאַן וואַרפט זיך יעדע טענצערין אין די אָרימס פון איינעם פון זיינע דיענער.
„און דאַן בעדעקען זיך מיט בליהונג די שטרויכען און די בוימער.
„און די פעלדער און די וועלדער, וואָס זיינען נאָהענט, און די פעלדער און די וועלדער וואָס זיינען ווייט, פערשפּרייטען זיך מיט בליהונג און בליהונג.
„און עס בליהט און עס צובליהט זיך די גאַנצע וועלט.“

*

און דער גבור מיט זיין פערד שטעהט אויפ'ן באַרג, וואָס איז ווייט פון זיין היים, וואָס איז ווייט פון יענעם וויינגאָרטען, נאָר ער פערגעסט זיך אָן דעם, און ער געדענקט דאָס ניט.
און ער מיינט — ער איז איצט דאָרטען.
און ער הערט ערשט איצט דעם ברודער'ס רייד, וואָס קאָכען דאָס בלוט און רייצען צו זינד.
און ער זיצט דאָרט ביי דער סעודה פון וויין.
און זיין כעס וואַקסט און וואַקסט.
און ער האַלט נאָך אַלץ איין זיין צאָרן און שווייגט און שווייגט.
און אָט שפּרינגען אויפ'ן ברודער'ס בעפעהל אריין רעדער און רעדער פון נאַקעטע טענצערינס.
און צווישען זיי איינע וואָס טראָגט די קרוין פון עשתורת.
און זיי נעמען נאָכמאַכען אַלץ, פון וואָס אביבעל האָט גערעדט.
און דאָס פערזאַמעלטע פאָלק ווערט ווילד.
און אַ סך פון זיי פאַלען צו דער ערד פון אויפרעגונג, און נעמען אָהן אָן אָבהאַלט זיך וואַרפען און לאַכען.

או זיי לאַכען ביז עס שלאָגט זיך זיי אַרויס אַ שוים אויף די מיילער.
און אביבעל אַליין קרוינט זיך פאַר בעל.
און אָט דערגרייכט ער די עשתורת.
און די טענצערינס מיט די איבעריגע פערזאַמעלטע פרויען מישען זיך דאַן אויס מיט די איבעריגע בעטרונקענע און צורייצטע מענער.
און מען וואַרפט זיך אויף דער ערד.
און ווי אַ בייזער דונער פונ'ם אמת'ען גאָט רייסט זיך דאַן מיט אַ מאָל אַרויס אַ געשריי פונ'ם גבור'ס האַרץ:
„נאַראָנים!! זינדער!!"
און קיינער גלויבט ניט, אז עמיצער אויף דער ערד קאָן אַזוי הויך און בייז שרייען.
און מיט שרעק הויבען זיי אויף זייערע בעזויפענע קעפּ.
און זיי דערזעהען איהם איבער זיך.
און ער האַלט איינע פון זיינע גרעסטע שווערדען איבער זייערע קעפּ.
און אָט גיט ער אַ פּאַטש מיט'ן ברייט פון זיין גרויסען שווערד אויפ'ן טיש, וואָס נעבען איהם.
און דער שווערד צוברעכט זיך און צופליהט אין שטיקער.
און ער שרייט מיט זיין הויכען קול:
„אזוי וועט איהר צובראָכען ווערען!
„וועה צו אייך, איהר נאַרישע זינדער!
„ווי די ווערים און בייזע פליגען עסען דורך די בלעטער, פערדאַרבען די צווייגען, אזוי וועט איהר דורכגעגעסען און פערדאָרבען ווערען פון אייער תאוה.
„ווי דער היישעריק שניידט אונטער די תבואה, וואָס האַלט ערשט אין אָנהויב וואַקסען, אזוי וועט איהר פערשניטען ווערען דורך די פרעמדע געטער.
„איהר קריכט אין אַ זומפּ, וואָס וועט אייך איינשלינגען, ווי זי וועט איינשלינגען די עמונים, די פלישתים און די אַלע אַנדערע פעל־

קער, וואָס זיי זיינען אינאיינעם מיט זייערע געטער ניט מעהר ווי די וואָג וואָס זיי וועגען.

„איהר, וואָס זייט געבוירען געוואָרען אויף דער וועלט אַלס קינ־דער פון אברם, אלס קינדער פון דעם גאָט פון אברם, איהר ליעגט איצט אויף דער ערד ווי חזרים.

„פפוי! פפוי אויף אייך, חזרים!"

און אזוי שפייענדיג אויף רעכטס און אויף לינקס, לאָזט זיך דער גבור נעהן פון וויינגאָרטען און נאָך איהם זיינע געטרייע יונגען.

און אַ סך פונ'ם עולם כאַפּען זיך פאַר די שווערדען.

און אַ סך בעגלייטען איהם מיט געלעכטערס.

און אַ סך וואַרפען נאָך שטיינער.

און די לופט נעמט הילכען מיט געשרייען: „בן זונה! בן זונה!"

און אזוי שרייען זיי נאָך נאָך דעם, וואָס קעמפפט זייערע שלאַכטען.

און אזוי בעגלייטען זיי אַרוים זייער גבור, וואָס האָט זיי ערשט נעכטען געבראַכט אַ נייעם זיעג.

*

און דער גבור ציטערט אויף.

און דער גבור קוקט זיך אום — — —

און ער דערזעהט זיך אויף זיין פערד — — —

און וויים, ווייט פון איהם זעהען זיך די שפּיצען פון זיין היים, וואו עס וואוינען די זינדער, וואָס זינקען אַלץ מעהרער און מעהרער אין זינד.

און עס קריצען זיך צונויף זיינע ציינער.

און ער שפּאַרט ווידער אונטער זיין פערד.

און ער וואָלט וועלען מיט איין מאָל אריבערשפּרינגען צו יענע בערג.

און זיי דאַרטען אויסרייסען מיט די וואָרצלען.

און זיי צושיטען אויף די קעפּ פון די זינדיגע איינוואוינער און זיי אינגאַנצען פאַרלענדען!

נאָר די נאַכט נעמט זיך בלויען.

און עס צינדען זיך אָן די שטערען, די גרויסע, ווייסע ליכטער.

און דער גבור דרעהט זיך אוים און דערזעהט ווי הויך, אין דעם טיעפען בלויען הימעל, פינקעלט זיין שפּיציגער טורעם.

זיין טורעם פינקעלט הויך און וויים איבער די בערג.

און איבער'ן טורעם די ווייסע טויב, וואָס זאָגט צו רוה און פריעדען.

„די ווייסע טויב — — —

„די ווייסע טויב" — — — —

ג.

און צוריק פאָהרט שוין דער גבור שטילער.

און ער גריסט זיך מיט די קריעגער, מיט די פאַסטוכער.

און די פערד, וואָס פיטערן זיך אויף די פרייע פעלדער, הויבען אויף זייערע קעפּ און גלאָצען אוים אין דער נאַכט זייערע גרויסע אויגען און זיי דערקאָנען — דאָס איז דער גבור און זיין פערד.

און די פערד שפּיצען אויף זייערע אויערען און צושפּרייטען די נאָזלעכער און ציהען אוים זייערע העלזער און צוהירזשען זיך הויך און שטאַרק.

און דעם גבור'ס פערד ענטפערט זיי אָפּ צופריעדען און שטאָלץ.

*

און ווען דער גבור פאָהרט אָן צו זיין געצעלט קומט איהם אנט־קעגען זיין טאָכטער.

און זי נעמט מיט איהר שעהנער האַנד אָן דעם פערד'ס צוים. און ביז דער גבור קריכט אראָפּ, גלעט זי דעם פערד'ס קאָפּ און האַלז.

און עס קומט דער יונג און נעמט אוועק דאָס פערד.

און די טאָכטער שטויבט אָרום דעם גבור און העלפט זיך איהם ארומוואַשען.

און נאָכדעם זעצט זי זיך ביי זיינע פיס. און זי דערצעהלט דעם גבור פון די מעשיות, וואָס זי הערט זיך אָן פון איהרע חבר'טעס, וואָס זיי הערען פון די קריעגער און פון די פאַסטוכער, מעשיות וועגען דעם, ווי די וועלט האָט אויסגעזעהן איידער יהוה האָט זי בעשאַפען און נאָכ־דעם ווי ער האָט זי בעשאַפען, און וועגען די פרעמדע געטער, צו וועלכע

די מענשען פון גלעד האָבען גענומען דיענען, און וועגען דער שטראָף, וואָס וואַרט אויף זיי דערפאַר.

און אָפט דערצעהלט זי איהם וועגען די קריעגער, וועגען דעם ווי זיי האָבען איהם ליעב.

און זי דערצעהלט איהם, אז ברכיה, רמליהו'ס זוהן, קומט אַ מאָל צו זייער געצעלט און שפּיעלט פאַר איהר אויפ'ן פייפעל.

און אז ער שפּיעלט זעהר שעהן.

און אז ער האָט געבראַכט ים שיסעלאַך.

און ער האָט איהר אויך צוגעזאָגט צו ברענגען לבנה שטיינער.

און אַז זי דערצעהלט וועגען ברכיה'ן, צופלאַמען זיך איהרע באַקען.

און איהרע אויגען זיינען ווי דעם גבור'ס — גרויסע, שווארצע — ציטערן זיי אויף און קוקען צושראָקען.

און אָפט דאַנקט זי דעם גבור פאַרוואָס ער האָט געלאָזט ברכיה'ן צו שענקען איהר דעם הירש, וואָס ער האָט פאַר איהר געכאַפּט.

און זי דערצעהלט, אז אַלע וואָס זעהען דעם הירש, ריהמען און לויבען ברכיהו'ן ווי ער האָט דאָס געקאָנט אויפזוכען און כאַפּען לע־בעדיג אַזאַ שעהנעם און וואוקסיגען הירש.

און צו דער טאַטע האָט ווען געזעהן, ווי שעהן דער הירש איז, ווען ער בלייבט מיט אַ מאָל שטעהן און קוקט? — — —

און ער קוקט ווי ער וואָלט אויף עפּעס געוואַרט.

און ער שטעהט אַזוי אַן אויסגעצויגענער.

און דער קאָפּ איז ביי איהם אַ קלוגער, אַ קליינער.

און זיינע הערנער זיינען צווייגהאַפט און ווי בוימער יונגע, צו־וואַקסענע.

און זיין גועלע וואָל איז גלאַט און גלאַנצט ווי זייד.

און די פיס נעבען די געלע צושפּאָלטענע קלאָהען זיינען ווייס ווי מילך.

און ווען דער הירש קוקט אויף איהר, דאכט זיך איהר אוים — ער קען ריידען, און וויל איהר עפּעס זאָגען...

און אז דער הירש האָט זיך שוין אין גאַנצען צו איהר צוגעוואוינט.

און אז זי טהוט איהם שוין אַליין אָן די צוים און זי זעצט זיך אויף איהם.

און דאָס, וואָס ברכיהו האָט איין האָרן בעדעקט מיט זילבער, איז אזוי שעהן!

און ביידע הערנער זיינען ביי איהם אַלץ איינם ברייט און צו־פּלאָנטערט.

און עס זעהט אוים — איינער איז ביי איהם אויסגעוואקסען א צוצווייגטער, א זילבערנער, און דער צווייטער — א צוצווייגטער, אזוי...

און זי וועט נאָך זיין רוקען פערשפּרייטען מיט א בלויען טעפּיך.

און די ברעגען פון דעם טעפּיך וועלען זיין בעדעקט מיט ים שיסע־לאַך און מיט טהייערע שטיינער.

און עס וועט זיין ערב א מלחמה, וועט זי... — עס וועט זיין אזוי שעהן! — זי וועט לויפען אויף דעם הירש צו די קריעגער און וועט שרייען: — „קריעגער! פאַר'ן גאָט און פאַר זיין פאָלק! פאַר'ן...

און זי דערשרעקט זיך דערפאַר וואָס זי האָט ווידער געזאָלט דער־מאָנען דעם נאָמען — גאָט.

און זי בלייבט שטעהן.

און גאָר אַנדערש צועפענען זיך מיט א מאָל איהרע אויגען.

און א הייליגער ציטער לויפט דורך איהר יונגען לייב.

און עס שווימט פאַר איהר ארוים א וועלט — א הייליגע, א גרויסע.

און אין דער וועלט, דער הייליגער, דער גרויסער, איז זי שוין ניט מעהר קיין קינד, וואָס רעדט פון נאַרישקייטען.

און אין דער וועלט, דער הייליגער, דער גרויסער, איז זי גאָר קיינ־מאָל אזא קינד ניט געווען.

און זי שווייגט א ווילע.

און זי דערמאָנט זיך אין'ם הייליגען ליעד, וואָס איהרע חבר'טעס זינגען מיט איהר אָפט ביים קוואַל:

„געדענק, ישראל!
„גאָט, דער גאָט פון אברם,
„דער גאָט פון הימעל
„איז דיין גאָט."

און זי רייסט איבער איהר שווייגען.
און זי נעמט דערצעהלען וועגען איהרע זעהונגען.
און זי דערצעהלט:

„היינט פאַרנאַכט, ווען דער גבור איז אוועקגעפאָהרען, איז זי מיט איהרע חבר'טעס אַנגעקומען פונ'ם קוואַל מיט קריג וואַסער אויף די אַקסלען.

„און זיי זיינען שטעהן געבליבען צווישען די פּאַלמען.

„און זיי האָבען איהם נאָכגעקוקט.

„און עס איז געווען, ווען זיי האָבען איהם לאַנג נאָכגעקוקט, האָט זיך פאַר איהר בעוויעזען אַ ווייסער וואָלקען.

„און דער ווייסער וואָלקען איז פאַר איהר שטעהן געבליבען צווישען די בוימער.

„און אין דעם וואָלקען האָט זיך פאַר איהר בעוויעזען דער הויכער גרייז מיט דער גרויסער זילבערנער באָרד, מיט'ן הויכען שטעקען אין האַנד.

„און דער הויכער גרייז איז צוגעקומען ביז צו איהר און איז ניט געוואָרען". — — —

*

און דער גבור שווייגט אַלץ שטיל און הערט.
און די טאָכטער רעדט און דערצעהלט.

און די טאָכטער רעדט נאָך אַלץ — און רעדט. און זי ווייסט, דער פאָטער וועט גאָרניט זאָגען, ווייל שווער איז איהם אויפ'ן האַרצען און ביטער, קוקט זי אין זיינע אויגען און זי לאַכט פאַר איהם און זי זינגט פאַר איהם, און זי ריהרט מיט איהרע הענד אַלעמאָל אָן זיין באָרד

און איהר דוכט זיך, אז די האָר פון באָרד ווערען אַלץ שטייפער און שטייפער.

און זי ווייסט, אז דאָס הייסט, אז דעם גבור ווערט יעדען טאָג אַלץ שווערער און שווערער.

און צום סוף נורעט זי איין איהר קאָפּ אין זיינע קניע.

און דער גבור לעגט אַרויף זיין האַנד אויף איהרע געדיכטע, שוואַרצע האָר און זי שלאָפט איין.

און נאָכדעם הויבט דער גבור אויף זיין יונגע טאָכטער אויף זיינע הענד און ער טוליעט זי ליכט צו צו זיין פערביטערט האַרץ און ער טראָגט זי אוועק אויף איהר געלעגער.

און אזוי טאָג איין, טאָג אויס.

ד.

און איינמאָל, ווען דער פערביטערטער גבור איז געקומען צוריק פון זיין פערנאכטיגען וועג, ווי זיין שטייגער, א צורייצטער, א פערביטערטער, איז איהם, שפרינגענדיג און טאַנצענדיג, אנטקעגען געלאָפען זיין טאָכטער און איהם אָנגעזאָגט:

„פּאָטער! פאָטער! די זקנים פון גלעד זיינען צו דיר געקומען!“

דעם גבור'ס שטארקע הארץ האָט א צושראָקענעם און ווארימען ציטער געטהאָן.

און באלד האָט ער פאר זיך דערזעהן רמליהו'ן און זיין זוהן ברכיה פיהרענדיג זייערע פערד פאר די צוימען. — —

זיי האָבען דאָס געוואָלט איהם לויפען אַנזאָגען...

*

און דער גבור האָט זיך געטראָפען מיט די זקנים פון גלעד ביי דער טיר פון זיין געצעלט.

און די זקנים האָבען צו איהם אזוי געזאָגט:

„גבור, עס לאָזען דיך געריסען די בערג פון גלעד, דיין וויעג, דיין היים!...

די בערג און דאָס לאנד, וואָס טראָגט דעם נאָמען פון דיין פאָטער, וואו עס האָט דיך געבוירען דיין מוטער.

„און איצט זאָלסטו וויסען, אז דאָס לאנד, דאָס הויז פון דיין פאָטער, וואָס האָט דיך אזוי היים געליעבט; דאָס לאנד, וואו דו האָסט זיך אלס קינד געשפּיעלט, דאָס לאנד, אויף וועמעס בערג דו האָסט זיך געלערענט רייטען און שיסען פון בויגען — איז ארומגערינגעלט געוואָרען פון די בני עמון.

„און די בני עמון זיינען שטאַרק.
„און זייערע מחנות זיינען גרויס.
„און זיי ווילען אונז פערטרייבען פונ׳ם לאַנד.
„און דו ביזט דער שטאַרקסטער צווישען אונז,
„און דו דאַרפסט אונז העלפען פון זייערע הענד“.

*

און דער גבור האָט געענטפערט די זקנים פון גלעד, און ליעבע און כעס האָבען זיך געראַנגעלט אין זיין שטאַרקען קול. און ער האָט געזאָגט:

„איהר האָט דאָך מיך פיינט.

„און איהר האָט דאָך מיך פערוואָרפען מיט שטיינער און מיט שלעכטע ווערטער.

„און איהר האָט דאָך מיך פערטריבען פון דעם הויז פון מיין פאָטער.

„און פאַר וואָס זייט איהר געקומען צו מיר ווען אייך איז ענג?“

*

און די זקנים פון גלעד האָבען איהם געענטפערט:

„גבור! וויסען זאָלסטו וויסען — מיר האָבען אויך געזינדיגט געגען גאָט, מיר האָבען שווער געזינדיגט!

„און איצטער האָבען מיר זיך געלייטערט און מיר האָבען זיך גע־רייניגט,

„און מיר האָבען פון זיך אָבגעטהאָן די פרעמדע געטער.

„און מיר האָבען זיך צוריק אומגעקעהרט צו גאָט, צום גאָט פון אונזערע עלטערן; צום גאָט אין וועמעס נאָמען דו פלעגסט אונז שטראָפען.

„און דיינע גערעכטע ווערטער האָבען צו אונז גענומען קלינגען פון די שפּיצען פון די בערג.

„און זיי זיינען אריין אין אונזערע אויערען.

„און זיי זיינען אריין אין אונזערע הערצער.

„און מיר האָבען זיך דערמאָנט אָן דעם אמת'ן גבור פון גאָט, אונזער גאָט.

„און מיר זיינען געקומען צו דיר.

„שטעה אויף און העלף דיין פאָלק!

„און עס וועט זיין אין דעם טאָג, וואָס גאָט וועט דיר געבען די בני עמון אין דיינע הענד, וועלען מיר ווידער וויסען, אז מיר זיינען זיין פאָלק און אז ער איז אונזער גאָט.

„און מיר וועלען דיך מאכען פאר א האר און א הערשער איבער אונז.

„און דו וועסט זיין אונזער שופט."

*

און עס איז געווען, ווען זיי האָבען אזוי גערעדט, האָט זיך דער כעס פון דעם גבור גענומען אויסוועבען, שווינדען און אָבשווימען אלץ ווייטער און ווייטער.

און זייערע שטימען האָבען דעם גבור געקלונגען מיט היים.

און זייערע אויגען, און זייערע גרויע בערד, און די גרויע האָר פון זייערע קעפּ. און די קנייטשען פון זייערע פנים'ער און די פערשטויבטע פאַלדען פון זייערע קליידער — האָבען אויף איהם געקוקט מיט היים.

און ניט ווייט פון די זקנים זיינען געשטאַנען די קעמלען, וואָס האָבען זיי צו איהם געבראַכט.

און די קעמלען קומען פון דער היים.

און די קעמלען קוקען מיט היים, מיט היים.

און דער גבור האָט ניט אויסגעהאַלטען.

און ער האָט דערפיהלט ווי יעדער ביין אין איהם רעדט: היים, היים!

און דער גבור האָט נאָך מעהר ניט אויסגעהאַלטען.

און ער האָט פון זיי אָבגעקעהרט זיין פנים.

ה.

און נאָך אין דער זעלבער נאכט האָט דער גבור געלאָזען בלאָזען אין שופר פון אַלע בערג.

און דער קול פון די שופרות האָט אראָבגענידערט אויף די קעפּ פון די קריעגער, און זיי האָבען זיך אַלע אויפגעכאפּט צושראָקען און האָבען זיך אַ נעם געטהאָן פאר׳ן געוועהר און זיך געלאָזט צו די פערד.

און די בלויע נאכט איז באַלד געוואָרען פול מיט טומעל.

און די בלויע נאכט האָט זיך באַלד גענומען שפּאַלטען און רייסען אין שטיקער פון דעם צוטומעלטען הירזשען פון הונדערטער און טויזענדער פערד.

און באַלד האָט זיך בעוויעזען שושנה אין ווייסען אויף איהר פּער־פּוצטען הירש מיט׳ן זילבערנעם האָרן.

און איהרע גרויסע אויגען האָבען געשטראהלט פון פרייד.

און ווען זי איז געקומען צו די קריעגער איז זי אויפגעשפּרונגען אויפ׳ן הירש און, שטעהענדיג, איהם גענומען איילען.

און זי האָט ווי אַ קינד און ווי אַ דערוואקסענע געשריען צו די קריעגער.

און זי האָט געשריען און האָט גערופען:

„קריעגער! פאר׳ן גאָט און פאר זיין פאָלק! פאר׳ן גאָט און פאר זיין לאַנד!

און עס האָט אויסגעזעהן — זי איז ניט אויפ׳ן הירש, נאָר אויף פליגלען פון גליק — — — — — —

און איהרע ענטבלויזטע הענד, און איהרע פיס, און איהר האלז און איהר פּנים, זיינען ווי געשניצט פון עלעפאנט ביין. —

און זי איז צאַפּלענדיג, ווי דער הירש.

און בויגיג ווי אַ יונגע פּאַלמע.

און איהרע געקרויזטע האָר הענגען ווי אַ שוואַרצער וואַלד אויף אונטען, איבער'ן ווייסען טוך, און וועלכען זי איז איינגעוויקעלט.

און זי וואַרפט מיט די שעהנע הענד און שרייט ווי אַ בעפרייטער אָדלער:

„קריעגער, פאַר גאָט און פאַר זיין פאָלק!“

*

און נאָכדעם זיינען אָנגעלאָפען אויף זייערע פערד רמליהו, ברכיה און די אַנדערע עלטסטע, און זיי האָבען פערנאַנדערגעטראָגען דעם גבור'ס בעפעהלען.

און די קריעגער האָבען זיך פערנאַנדערגעשטעלט אין מחנות, און זיי האָבען פערנאַנדערגעוויקעלט זייערע פאָהנען, און זיי זיינען ארויס און האָבען זיך אויסגעשטעלט אין דער סטעפּ און זיינען שטעהן גע־בליבען.

און נאָך דעם איז אָנגעקומען דער גבור, און זיך גענומען צעהלען די מחנות.

ער איז געפאָהרען אויף זיין שעהנעם פערד צווישען די קריעגער, און ער האָט געקוקט אויף די טויזענדער שאַרפע אויגען, וואָס בליש־טשען פון זייערע בלאַנקע ווייסלען.

און ער איז געוועזען געקליידט אין ווייסען און איבערגעבונדען מיט אַ בלויען גאַרטעל.

אוןביידע שווערדען זיינען געוועזען אויף זיין דיך.

און אַ גרויסער מעסער האָט געבלאַנקט פון זיין גאַרטעל.

און אויף זיין לינקער האַנד, מיט וועלכער ער האָט געהאַלטען די צוים פון זיין פערד, איז — פון שעהנקייטס וועגען — געוועזען איבער־געוואָרפען אַ גרויסער טוך פון בלויען וואָל.

און די רעכטע האַנד האָט ער געהאַלטען ביי דעם הענטעל פון זיין רעכטען שווערד.

און די דיקע פאַסען פון זיין גרויסער שוואַרצער באָרד האָבען זיך שלאַנגיש געדרעהט און גליקליך געפינקעלט אויף זיין ווייס קלייד.

...און זיינע אויגען האבען געלויכטען ווי נאך קיינמאל נים.

און דער אונענדליך בלויער הימעל האט זיך צושפרייט מיט זיין טיעפער בלויקייט, און מיט זיינע שטווינענדיג גרויסע שטערען איבער דער ווייטער סטעפ.

און די סטעפ איז געווען אין גאנצען בעדעקט מיט טהוי.

און די סטעפ האט אויסגעזעהן ווי א פערלדינער ים.

און די מחנות קריעגער מיט זייערע שפיזען און מיט זייערע פלאַ־טערדיגע פאהנען האבען אויסגעזעהן ווי פער׳כשופ׳טע אינזלען.

און דער גבור איז א שטאלצער ארומגעשוואומען אויף זיין פערד צווישען די אינזלען. און האט זיי געגריסט און האט זיי געצעהלט און האט אויף זיי געקוקט, ווי א צופריעדענער גליקליכער פאטער: —

יעדער קריעגער איז אויף זיין פערד.

און יעדער קריעגער איז אין בלוי.

און א מעסער שטעקט אין זיין ווייסען גארטעל.

און א לאנגער שפיז — אין זיין האנד.

און א פיילבויגען און א שטיינוואַרפער — אויף הינטען פון זיינע אקסלען.

און זייערע געקרויזטע בערד זיינען שווארץ.

און זייערע שטארקע פנים׳ער זיינען ברוין.

און זייערע אויגען גלאנצען מוטהיג און שארף. — — —

און ווען זיי זיינען אלע געווען צונויפגעשטעלט אין צוויי לאנגע ברייטע מחנות, איז דער גרויסער גבור אויף זיין פערד דורכגעלאפען די גאנצע לענג צווישען דיביידע מחנות.

און די עלטסטע זיינען נאכגעלאפען נאך איהם און האבען זיך צושטעלט ביי די זייטען.

און דער גבור האט דערגרייכט די צוויי ווינקלען פון די ביידע מחנות, וואס האבען זיך געצויגען אויף רעכטס און אויף לינקס ביז ווייט אין דער בלויקייט.

און די פאהנען האבען געפלאטערט, און די שפיזען האבען געפינ־קעלט און געשטאכען אינ׳ם שיין פון דער בלויער נאכט.

און דער גבור האָט אומגעדרעהט זיין פערד און איז געבליבען שטעהן אין די צוויי ווינקלען פון די מחנות, מיט'ן פנים צו די קריעגער.
און ער איז פאר זיי שטעהן געבליבען א שטארקער, א ליכטיגער!
א געטליכער שיין האָט גערוהט אויף זיין פנים, אויף זיין באָרד און אויף די פאלדען פון זיין ווייסען קלייד. —

און זיינע אויגען האָבען זיך צושיינט נאָך שעהנער, נאָך ליכטיגער.
און ווען ער האָט זיך א הויב געטהאָן אויף די אייזענס פון זיין זאָטעל, האָבען אלע מיט אמאָל דערזעהן: —

ער וואקסט אלץ העכער און ווערט אלץ גרעסער. — — —
און דער גבור האָט געלאָזט אויסרופען:
„קריעגער! די פון אייך, וואָס ווילען אומקעהרען די זיצער פון גלעד צוריק צו דעם גערעכטען גאָט, די זאָלען געהן מלחמה האלטען פאר זיי מיט די בני עמון!"

און אלע, ווי איין מענש, זיינען אויפגעשפרונגען אויף זייערע פערד, און פון אלעמענס הערצער האָט זיך א ריס געטהאָן:
„מיר הערען אונזער גבור און פאָלגען!"
און די געשרייען האָבען זיך אויפגעהויבען איבער זייערע קעפּ און איבער זייערע שפּיזען.

און די געשרייען האָבען א פליה געטהאָן ווי פויגעל.
און זיי האָבען אריינגעהילכט ווייט און הויך אין דער נאכט.
און באלד האָבען זיי זיך אויפ'ן גבור'ס צייכען צוריק אריינגעזעצט אין די זאָטלען.
און ווען דער גבור האָט אומגעדרעהט זיין פערד מיט'ן פנים אין דער נאכט אריין, האָבען זיך אלע מיט איין מאָל אָבגעריסען און האָבען זיך געלאָזט נאָך איהם.

און דער גרויסער גבור האָט זיך אוועקגעטראָגען אין דער בלויער נאכט אויף זיין שווארצען פערד. און נאָך איהם זיינע מחנות — אין צוויי בלויע טייכען.
און די כוואַליעס פון די טייכען — די שפּיזען — האָבען געבלאנקט

און געפינקעלט, זיך געוויעגט און געטראָגען פון ערגעץ ווייט, פון דער בלויקייט פון די שטערן — — —

און הינטער די מחנות זיינען געגאַנגען די טשערעדעס, און די אָנגעלאָדענע קעמלען און די ווייבער און די קינדער.

און פּלוצלונג האָבען אַ סך פון די פרויען דערזעהן: שושנה'ס הירש מיט'ן זילבערנעם האָרן לויפט אַ פרייער!

און דער הירש טראָגט זיך אַזוי שנעל, אַז מען זעהט זיינע פיס ניט אָן, אַז מען זעהט בלויז די ברייט צוואוואַקסענע הערנער און דעם אויסגעצויגענעם פּאַס פון זיין לייב.

און ער לויפט אין איין אָטהעם צו די בערג.

און זיי זיינען געוואָהר געוואָרען — „דער הירש האָט זיך ארויס־געריסען פון שושנה'ס הענד".

און זיי האָבען מיט שרעק געטהון די הענד אויף זייערע הערצער — זיי האָבען פערשטאַנען, אַז דאָס איז אַ שלעכטער סימן.

ו.

און דער גבור איז אָנגעקומען מיט זיינע מחנות ביז גלעד און האָט געטראָפען, אז גלעד איז שוין פערנומען פון די בני עמון.

און צו זיינע אויערען זיינען נאָך געקומען די ווערטער:

„די בני עמון ווילען אויך איינגעמען יהודה, בנימין און אפרים.“

און דער גבור האָט אויפגעציטערט פון וועהטאָג און פון כעס.

און ווען ער איז אַרויף אויף די שפּיצען, וואָס רינגלען אַרום גלעד און דערזעהן ווי גרויס און שווער עס זיינען די מחנות פון די בני עמון, וואָס שפּרייטען זיך איבער גלעד ביז צום ברעג ירדן, איז זיין וועהטאָג נאָך גרעסער געוואָרען און ער האָט געשיקט שלוחים צו די איבעריגע שבטים, זיי זאָלען איהם קומען צו הילף, ווייל גרויס און שווער זיינען די מחנות פון די בני עמון.

און אויך צו דעם מלך פון די בני עמון האָט ער געשיקט שלוחים, זיי זאָלען צו איהם ריידען אין נאָמען פון גערעכטיגקייט און פון גאָט.

און עס איז געווען אויף דעם אַנדערען טאָג אין דער פריה, זיינען די שלוחים געקומען צוריק און האָבען איהם געבראַכט:

די אַנדערע שבטים זאָגען: „מיר ווילען ניט מלחמה האַלטען אונטער דער פיהרערשאַפט פון אַ בן זונה!“

דער ענטפער האָט איהם אַ בריה געטהאָן אין די אויערען.

און באַלד זיינען געקומען די אַנדערע שלוחים און געבראַכט:

דער מלך פון די בני עמון רעדט: „זאָל זיך אייער גבור אָבציהען פון דאַנען, אויב ער וויל ניט, אז מיר זאָלען מיסטיגען די פעלדער מיט אייער בלוט און מיט אייערע ביינער“.

*

דער גבור איז ווי פערשטיינערט געוואָרען פון כעס און פון צאָרן.

און זיינע אויגען האָבען זיך צועפּעט נאָך גרעסער פון גרויס און אזוי זיינען זיי אויף א ווײלע פערגליווערט געוואָרען.

באַלד אָבער האָט א הייסע כוואַליע בלוט א ווארים געטהאָן דעם גבור'ס הארץ און זיינע שרעקליכע גרויסע אויגען האָבען מיט א מאָל גענומען בליצען מיט כעס און שרעק.

און פאַר דעם גבור'ס אויגען האָט אין דער מינוט דורכגעשוועבט דער הויכער גרייז.

און אין דעם גבור'ס מח האָט מיט א מאָל אויפגעבליצט דער גע־דאַנק וועגען גאָט, דעם אמת'ען, דעם גערעכטען.

און דער גבור האָט דערפיהלט, ווי דאָס בלוט אין איהם צורייצט זיך אַלץ צאָרנדיגער, אַלץ בייזער.

„ער נעהמט מלחמה האַלטען זייער מלחמה און איז נאָך אַלץ א בן זונה! — א בן זונה!?"

און דער ענטפער, אז מען וויל איהם ניט קומען צו הילף, ווייל ער איז א בן זונה צוזאמען מיט דעם ענטפער פונ'ם מלך פון די בני עמון, האָט איהם גענומען רייצען און שטעכען ווי מיט נאָדלען.

און דער גבור האָט בעפעהלען מען זאָל איהם דערלאַנגען זיין פערד.

און די לופט האָט זיך פון דעם בעפעהל אויפגעטרייסעלט, ווי פון א פּלוצלונגער, שווערער וואונד.

און צו די שלוחים האָט ער אויסגעשריען:

„זאָל גאָט משפּט'ען צווישען מיר און צווישען זיי!" — —

און ער איז האַסטיג ארויף אויף זיין פערד.

און די קריעגער האָבען זיך גלייך אָנגעצונדען מיט כעס פון זייער צורייצטער גבור.

און די מחנות, וואָס זיינען פון איהם געווען פאַרגרייט אויף אָנצור־פאַנגען די מלחמה, האָבען זיך גלייך אָבגעריסען פון זייערע ערטער.

און די גאַנצע ערד איז געווען פערשיינט מיט זון, און די גאַנצע ערד האָט גלייך גענומען פראַכען און שווימען אונטער זייערע פיס, אונ־

טער די פיס פון זיינע בלויע מחנות, וואס האבען זיך מיט א געפעהר־ליכען אימפעט געטראגען נאך זייער ווייסען גבור.

און פון אנטקעגען האבען זיך באלד בעוויזען די רויטע מחנות פון דעם מלך פון די בני עמון, שווערע, גרויסע — — —

האט זיך דער גבור געגומען טראגען זיינע מחנות נאך שנעלער און האט זיי מיט איינגאנצען זיין צורייצטען כעס א ווארף געטהאן אויפ׳ן רויטען שונא.

„זאלען זייערע פערד זיך הויבען אויפ׳ן שונא׳ס קעפ, זאלען זייערע שווערדען זיך אנטרינקען אינ׳ם שונא׳ס בלוט. מיט זיינע קריי־גער איז דער שטארקער גאט. מיט זיינע קריעגער איז יהוה".

און זיינע מחנות זיינען ארויפגעפאלען אויפ׳ן שונא שרייענדיג: יהוה, יהוה!!!

און דאס גאנצע שלאכטפעלד האט באלד גענומען אויסזעהן ווי א ווילד־צוטראגענער, פארבינגער ים.

מחנות האבען זיך געווארפען אויף מחנות און האבען זיך צונויפ־געשלאגען מיט א בייז־ווילדען רעש. און ווי א פינקלענדיגער שוים אונטער דעם שיין פון דער זון, האבען איבער זייערע קעפ געשפריצט און געבליצט די טויזענדער שווערדען און שפיזען.

און די גאנצע ערד האט זיך גענומען הויבען און ווארפען מיט פערד און מיט מענשען און מיט קולות.

און אין אלע זייטען האבען זיך באלד גענומען וואלגערען טויטע, צוטראטענע און פערוואונדעטע.

און אין אלע זייטען האבען באלד גענומען ארומלויפען צושראָ־קענע פערד, וואס האבען אין שלאכט פערלארען זייערע קריעגער.

און די פערד האבען זיך ארומגעטראגען מיט פלאטערדיגע גריוועס, מיט אויסגעצויגענע עקען, און האבען פון מאל צום מאל געריסען די זוניגע לופט מיט זייערע קולות.

און דער גבור האט זיך ארומגעטראגען צווישען זיינע מחנות, וואס זיינען געשטאנען אין שלאכט און ער האט מיט זיין שטארקען קול גערייצט און געשריען:

„אויף די קעפּ פון די געצענדיענער! אויף זייערע קעפּ!"

און די קריעגער, דערהערענדיג דעם קול פון זייער גבור, פלעגען אין זיך דערפיהלען אַ נייעם שטראָם כעס און כח.

און ווען דער שונא האָט זיך גענומען שטאַרקען, האָט דער גבור מיט אַמאָל אונטערגעשפּאָרט זיין צוהיצטען פערד און איז אַריבער צו זיין חיל, וואָס האָט אויף איהם געוואַרט הינטער די בערג, און ער האָט פון דאָרטען גענומען טראָגען און יאָגען נייע מחנות.

און די מחנות זיינען געלאָפען אויף פערשיעדענע וועגען.

און די מחנות זיינען אַרויף אויף דעם שונא פון פערשיעדענע ערטער.

יעדע מחנה איז בעשטאַנען פון טויזענד, און יעדע מחנה האָט טויזענד מאָל טויזענד ליעב געהאַט איהר גבור.

און זיי האָבען געוואוסט, אַז זייער גבור איז שווער בעליידיגט געוואָרען.

טויזענדער פייל־בויגענס האָבען געשפּריצט און גערעגענט אָנ־טקעגען זיי מיט פיילען, אָבער זיי האָבען זיך ניט גענומען פאַר די פייל־בויגענס, נאָר מיט אויסגעשטרעקטע שפּיזען האָבען זיי זיך געטראָ־גען גלייך אויפ׳ן שונא, און האָבען זיך אין איהם אַריינגעשטאָכען בייז און ווילד. —

זיי ווילען נקמה, זיי ווילען נקמה פאַר זייער בעליידיגטען גבור!

און דער שונא איז צוטומעלט געוואָרען פון די פּלוצלונגע אָנפאַ־לען פון אַזוי פיעל פערשיעדענע זייטען.

און דער גבור האָט געוואוסט, אַז קליין זיינען זיינע מחנות אַנט־קעגען דעם שונא׳ס, נאָר אַז שטאַרק איז דער אידישער גאָט, דער גאָט יהוה, דער הערשער איבער אַלע חילות.

און ער האָט זיך בעוויעזען אויף איינעם פון די בערג.

און ער האָט זיך אַ שטעל געטהאָן אויף די אייזענס פון זיין זאָטעל.

און ער האָט אַרויסגעכאַפּט זיין גרויסען שאַרפען שווערד, און ער האָט איהם אויסגעשטרעקט צום הימעל.

און די זון, וואָס האָט פערשיינט דאָס גאַנצע טומעלדיגע שלאַכט־פעלד, און די גרינע בערג פון נאָהענט און ווייט, וואָס האָבען אויסגע־זעהן ווי אָנגעשוואָלענע, האָבען איהם ארויסגעפּרעסט און ארויסגע־הויבען און האָבען נאָך ווייסער געמאַכט זיין ווייסען מאַנטעל און נאָך בלויער — זיין ברייטען, ליכטיג־בלויען גאַרטעל, און נאָך שווארצער — זיין ווילדען, שווארצען פערד.

און די בני עמון האָבען דערזעהן אויפ'ן שפּיץ פונ'ם באַרג דעם גרויסען ווייסען מאַן, און זיי האָבען דערזעהן זיין גרויסע באָרד, וואָס האָט ביז געפלאַטערט אין דער בלויער לופט מיט איהרע געקרויז־טע שווארצע פּאַסען.

און זיי האָבען דערזעהן דאָס גרויסע צואווילדעטע פערד, וואָס אונ־טער איהם.

און זיי האָבען דערזעהן זיין שטאַרקע האַנד מיט'ן גרויסען אויס־געשטרעקטען שווערד אין איהר.

און זיי האָבען דערזעהן — זיין ברייטע שווערד גרייכט די זון. — זיין גרויסע שווערד שפּאַלט די זון אויף צווייען! — — —

און זיי האָט זיך געגומען דאַכטען אז דאָס איז דער אידישער גאָט, וואָס האַלט מלחמה מיט זייער גאָט מולך — מיט'ן גאָט פון דער זון, און אז אָט רייסט אָט דער געפעהרליכער גרויסער גאָט פון ישראל, אַראָפּ די זון און שליידערט זי אויף זייערע קעפּ! — — —

און דער גבור האָט אויפגעהויבען זיין גרויסען, ברוינעם שטערען מיט די פינקעלדיגע שווארצע ברעמען, און ער האָט אויפגעהויבען זיינע אויגען צו גאָט, און ער האָט אין זיין הארצען אַ נדר געטהאָן, און האָט אזוי געזאָגט:

„יהוה, דו ווייסט, אז די מלחמה וואָס איך פיהר איצט, איז פאַר דיר און דיין פאָלק.

„איך, דיין קנעכט, פארגיעב זיי דאָס שלעכטס, וואָס זיי האָבען מיר געטהאָן.

„פארגיעב זיי אויך דו!

„פארניעב דיין פאָלק ישראל.

„און עס וועט זיין, ווען דו וועסט געבען די בני עמון אין מיינע הענד, איז דאָס ערשטע, וואָס וועט ארויסגעהן פון די טירען פון מיין הויז ביי מיין קומען צוריק פון דער מלחמה, וועט געהערען צו דיר און איך וועל עס דיר ברענגען פאר א קרבן.

און ווי נאָר דער גבור האָט געענדיגט זיין נדר, האָט זיך דאָס הארץ אין איהם א שטארקען ריס געטהאָן פון א שרעק, וואָס ער האָט נים פערשטאַנען. — — —

אָבער באַלד האָט דער גבור דערזעהן, ווי דער צוטומעלטער שונא האָט זיך מיט זיין גאַנצער שווערקייט גענומען בוינען צו דער מצפה.

און דער גבור האָט אין דעם דערזעהן א פינגער פון גאָט.

און ער האָט זיך מיט א מאָל א לאָז געטהאָן מיט זיין פערד.

און ער האָט זיך האסטיג און מיט א ווילדען געשריי גענומען טראָגען איבער בארג און טהאָל.

און א געדיכטער, ווייסער שטויב, האָט זיך אויפגעשלאָגען און איז איהם וואָלקענווייז נאָכגעשפרונגען איבער בארג און טהאָל.

און זיינע מחנות, וואָס זיינען געלעגען בעהאַלטען אין פערשיעדענע פּלעצער זיינען אויף זיין געשריי מיט א מאָל אויפגעשפרונגען און זיינען איהם נאָכגעלאָפען.

און וועלדער שטויב האָבען זיך נאָך זיי אויפגעשלאָגען און גענומען אויסגלייכען בארג און טהאָל.

און דער גבור איז מיט זיי ארויף אויף דער מצפה. און פון דאָרטען איז ער מיט זיינע מחנות, מיט זיינע פערד, מיט זיינע רייטוועגען און מיט דעם שארף פון זיינע שווערדען אראָפּ, ווי אויף די פליגלען פון׳ם ווינד, אויף די קעפּ פון די בני עמון.

און דעם גבור׳ס פערד זיינען געשפרונגען איבער מענשען. און דעם גבור׳ס פערד זיינען געשפרונגען איבער פערד. און זיינע שווערדען האָבען געבליצט און געשטאָכען און געיאָגט און געטריבען.

און די בני עמון האָבען דערזעהן צווישען זיך דעם גרויסען גבור.

און זיי האָבען דערזעהן — ער איז מיט זיין פערד און מיט זיינע

אַקסלען העכער און גרעסער פון אַלעמען, און ער ווערט נאָך אַלץ גרעסער און גרעסער! — — — — — —

און זיי האָט גענומען שרעקען זיין אויסזעהן.

און זיי האָט גענומען שרעקען זיין פערד.

און זיי האָט גענומען שרעקען זיין באָרד און זיינע אויגען.

און זיי האָבען גענומען אין שרעק לויפען פון זיין שטאַרקען פּנים און פון דעם שאַרף פון זיין שווערד.

פון זיין געשריי זיינען אַ סך פערטויבט געוואָרען.

און אַ סך זיינען געפאַלען צו דער ערד.

פון זיין געשריי האָט גענומען גליווערען דאָס בלוט אין די אָדערן פון דעם שונא׳ס ווייטע מחנות.

און פערד האָבען זיך אויסגעדרעהט און זיינען אַנטלאָפען ווי משוגענע.

און די בני עמון האָבען אַלע אין איין קול גענומען שרייען:

„דאָס איז דער אידישער גאָט צבאות! דער גאָט פון ישראל!

און זיי האָבען אין ווילדער איילעניש גענומען לויפען פון זיין צאָרן.

און די מחנות פון דעם שונא זיינען צומישט געוואָרען.

און די מחנות פון דעם שונא זיינען אַנגעלאָפען איינע אויף די אַנדערע.

און דער גבור האָט אַלץ געפּרעסט און געיאָגט.

און ער האָט זיי פערטריעבען פון גלעד.

און ער האָט זיי פערטריבען צום ירדן.

און אַריבער דעם ירדן.

און ער האָט זיי געשלאָגען און נאָכגעיאָגט אין זייער לאַנד.

ביז ער האָט איינגענומען צוואַנציג פון זייערע שטעדט.

ביז זיי האָבען זיך אונטערגעגעבען צו די קינדער פון ישראל.

ז.

און עס איז געווען, ווען דער גבור מיט זיינע זיעגרייכע מחנות האָט זיך אומגעקעהרט בשלום פון דער מלחמה מיט די בני עמון, איז דאָס ערשטע, וואָס איז איהם ארויס אנטקעגען פון די טירען פון זיין הויז, געווען זיין איינציג קינד, זיין טאָכטער.

און זי איז ארויס אנטקעגען איהם מיט געזאַנג און מיט טענץ.

און עס איז געווען, ווען דער גבור האָט דאָס דערזעהן, איז ער פערשטיינערט געוואָרען פון שרעק.

און דער שרעק האָט איהם דערמאָהנט אָן דעם שרעק, וואָס ער האָט ניט פערשטאַנען אויפ'ן שפיץ פונ'ם בארג, און אין דעם ריס, וואָס זיין הארץ האָט זיך געטהאָן באלד נאָך דעם ווי ער האָט געגעבען זיין נדר. — — — —

און דער גבור האָט אויפגעציטערט און זיינע אויגען האָבען גענומען קוקען אין אַלע זייטען: — טאָמער א שאָף, א רינד, אפשר ערגעץ דער הירש מיט'ן זילבערנעם האָרן — — —

אָבער אומזיסט!
און דעם גבור'ס פנים איז מיט א מאָל געוואָרען שוואַרץ.
און ער איז אראָפּ פון זיין פערד.
און ער האָט אויף זיך צוריסען די קליידער.

*

און ווען דער גבור האָט דערצעהלט פון זיין נדר, האָט זיך א ביי־זער שרעק, ווי א ווינד, דורכגעטראָגען צווישען זיינע מחנות, איבער די לייבער פון אַלע זיינע קריעגער און זיי זיינען אראָפּ פון זייערע פערד.

און זיי האָבען אויף זיך צוריסען די קליידער.

און זיי האָבען אויסגעבראָכען אין א ביטער געוויין.

ווייל אַלע האָבען זעהר ליעב געהאַט שושנה'ן, און ווייל אַלע האָבען געוואוסט — זי איז דעם גבור'ס איינציג קינד.

און ווי זיי האָבען אַלע אזוי געוויינט, האָט זיך איבער זייערע קעפּ בעוויעזען א ווייסער מלאך.

און דער ווייסער מלאך האָט שטיל דורכגעשוועבט איבער די וויינענדיגע מחנות —

און ער איז געקומען ביז צו שושנה'ן.

און ער האָט מיט זיין פליגעל ווייך אָנגעריהרט איהרע ליפּען.

און שושנה האָט אויפגעהויבען איהר געקרויזטען קאָפּ.

און איהרע פייכטע אויגען האָבען געגלאַנצט.

און איהרע שעהנע ליפּען האָבען גליקליך געשמייכעלט.

און אינ'ם ווייסען טוך, וואָס האָט ארומגענומען איהר יונגען קערפּער, האָט זי זיך בעוויעזען אויפ'ן טאַטענס שווארצען פערד.

און זי האָט פאַנאַנדערגעשפּרייט איהרע הענד.

און אין איין האנד האָט זי נאָך געהאַלטען איהר גאָלדען בלעך, אויף וועלכען זי האָט זיך צוגעקלאַפּט צום טאַנץ.

און אין דעם בלעך האָט זיך אריינגעשפּיגעלט די גאָלדענע זון.

און עס האָט אויסגעזעהן — זי האַלט די זון אין איהרע הענט.

און מיט א שמייכעל אויף די ליפּען האָט זי אויסגעשריען:

„קריעגער, פאַר'ן גאָט און פאַר זיין פאָלק! פאַר'ן גאָט און פאַר זיין לאַנד!"

און טויזענדער און טויזענדער פערוויינטע אויגען האָבען זיך אויפגעהויבען צו איהר, צו שושנה'ן, צו דער טאָכטער, צו דעם הארץ פון זייער גבור, וואָס איז פאַר זיי געשטאַנען אַן אויסגעצויגענע מיט פערנאַנדערגעשפּרייטע הענד — — —

און זיי האָט זיך גענומען דאַכטען — אָט הויבט זי זיך אויף און פליהט — און פליהט אַוועק פון זיי.

און פּלוצלונג האָט זיך דערהערט אַ שטאַרקער רעווען: — דאָס איז ביי ברכיהו'ן פּלוצלונג אויפגעשפּרונגען זיין פערד אויף די הינטער־שטע פיס און עס האָט זיך אויסגעריסען פון זיינע הענד און עס איז אוועק אין פרייען פעלד אריין.

און אַלע האָבען פון דעם אויפגעציטערט.

און אויך זי — שושנה — האָט פון דעם אויפגעציטערט.

און זי האָט אויף אַ ווײַלע געווענדט איהרע אויגען צום פערד, וואָס האָט זיך דאָרט גענומען טראָגען אין פעלד, ווי אַ געשטאָכענער...

ח.

און שושנה האָט זיך געווענדעט צום גבור:

„פאָטער, טהו מיט מיר, ווי ריין מויל האָט גערעדט, נאָר גיב מיר צוויי חדשים אויף צו בעווייגען מיין מיידעלשאַפט“.

און דער גבור האָט געגעבען זיין טאָכטער צוויי חדשים צייט צו בעווייגען איהר מיידעלשאַפט.

און זי איז אַוועק אין די בערג. זי און מיט איהר איהרע חבר'טעס, וואָס זיינען איהר נאָכגעגאַנגען און האָבען בעוויינט איהר יוגענד.

איהרע חבר'טעס האָבען געוויינט און זי איז פאַר זיי געגאַנגען אַ פערטראַכטע, אַ שטאָלצע און האָט געשוויעגען.

און איהרע אויגען האָבען געקוקט פון די שפּיצען פון די בערג אויף די בערג און אויף דער ווייטקייט וואָס אַריבער די בערג...

און די חבר'טעס פלעגען וויינען הינטער איהר, און זי אַליין פלעגט זיי נאָך אָפט טרייסטען:

„זי איז גאָטס און זי געהט צו גאָט, און זי וועט זיי דאָרטען אַלע־מען געדענקען. — — —

*

.... און אין אבענד פלעגט זי זיך באָדען אין טהוי — — —

און די חבר'טעס, וואָס פלעגען אַרומווישען איהר לייב, פלעגען צו איהר וויינענדיג זאָגען:

„דו ביזט ווי אַ טאָכטער פון טהוי און דו ביזט נאָך ריינער פון טהוי.“

...און אין דער פריה פלעגט זי זיך באָדען אין די שטראַהלען פון דער זון. —

איהר בלוט פלעגט נעמען שפּילען און מאַכען ראָז איהר לייב. —

און עס פלעגען זיך אָנציהען איהרע יונגע ברוסטען. —

און זי פלעגט דאן נייגען איהר קאָפּ צום קוואַל. —

און זי פלעגט אָהין קוקען לאַנג אויף זיך און אויפ'ן הימעל, וואָס שפּיגעלט זיך ווייט הינטער איהר — — —

און דער שווארצער וואלד פון איהרע געקרויזטע האָר פלעגט זיך דאן צושיטען איבער איהר נאַקען. —

און זי פלעגט דערפיהלען, אז די האָר האָבען זיך אָנגעוואַרימט אָן דער זון, און זיי ריהרען ווארים אָן איהר לייב.

און זי פלעגט זיי שטיל אָננעמען מיט איהרע הענד און פלעגט נאָך א מאָל דערפיהלען זייער ווארימקייט. — —

און זי פלעגט זיי קינדעריש טוליען צו איהרע פערציטערטע ברוסטען.

און זי פלעגט זיי אָננעמען און זיך ארומוויקלען מיט זיי דעם האַלז.

און די חבר'טעס פלעגען קוקען אויף איהר צובליהטען לייב, אויף איהר ראָז צובליהטען פּנים מיט די ליכטיגע גרויסע אויגען, וואָס איז ארומגעהאַלזט מיט די געדיכטע שווארצע האָר — און פלעגען איהר זאָגען וויינענדיג:

דו ביזט ווי א טאָכטער פון דער זון און דו ביזט נאָך פיעל שעהנער פון דער זון.

און זי פלעגט זיך איינהילען אין איהר ווייסען טוך, און זי פלעגט זיך הייסען ברענגען ווייסע טויבען.

און זי פלעגט זיי קוקען אין די אויגעלעך.

און זי פלעגט גלעטען מיט די ווארימע פעדערלאַך פון זייערע רונדע קעפּעלאַך — איהרע פולע רויטע ליפּען און די דינע הויט פון איהרע באַקען — — —

און זי פלעגט זיי לעגען אין איהר שויס.

און די טויבען פלעגען נעמען וואָרקען צו איהר.

און זי פלעגט נעמען ליעב פּלוידערען צו זיי, ווי א קינד און ווי א מאַמע — — — —

און נאָכדעם פלעגט זי זיי אָבלאָזען.

און די טויבען פלעגען אויפפּאַטשען מיט די ווייסע פליגלען און פלעגען אַוועקפליהען.

און שושנה פלעגט זיך אויפהויבען און זיי נאָכקוקען מיט איהרע ברייט צועפענטע אויגען, ווי זיי פליהען אַוועק ווייט, ווייט...

און איינמאָל, ווען זי האָט אַזוי נאָכגעקוקט די טויבען, איז צו איהר צוגעקומען איהר שוין לאַנג געשטאָרבענע מאַמע. — — —

און שושנה האָט גאָר קיינמאָל ניט געדענקט איהר מאַמען.

און דער מאַמע'ס פּנים איז געווען פערדעקט מיט אַ געדיכטען שלייער. —

...נאָר שושנה האָט געוואוסט אַז דאָס איז די מאַמע.

...און די מאַמע האָט איהר געקושט די ליפּען.

... און די מאַמע האָט איהר געקושט דעם שטערען.

און די מאַמע האָט איהר אַריינגענומען אין איהר שלייער.

און די מאַמע האָט זיך איבערגעבויגען איבער איהר און האָט זיך צוואויינט. — — — —

*

און ניט איינמאָל, ווען ווייט אין דער בלויקייט פלעגען זיך נעמען טוקען און שווינדען די פינטלען פון די ווייסע טויבען, האָט שושנה פאַר זיך דערזעהן דעם הויכען גרייז מיט דער גרויסער זילבערנער באָרד, ווי ער געהט אום איבער דער בלויער לופט אַ באָרוועסער, מיט זיין גרויסען שטעקען אין האַנד. — — —

און ער קומט צו איהר.

און ער שטעלט זיך אַוועק פאַר איהר.

און ער שטעהט אַזוי לאַנג, לאַנג.

און ער קוקט אויף איהר, ביז ער ווערט ניט.

און איינמאָל, ווען שושנה האָט אַזוי נאָכגעקוקט די ווייסע טויבען, האָט זיך פאַר איהר צועפענט דער הימעל. — —

און דער צועפענטער הימעל איז צוגעקומען צו איהר גאָר נאָהענט.

און זי האָט דאָרט דערזעהן:

אַ ווייסער וועג וואָס איז אויסגעבעט פון ווייסע וואָלקען.

און פוןביידע זייטען שטעהען ווייסע מלאכים.
און אַרויף אויפ'ן וועג זיצט גאָט אויף זיין שטוהל. — —
און ער איז איינגעהילט אין אַ גרויסען וואָלקען
און פון ביידע זייטען פון איהם שטעהען צוויי ליכטיגע מלאכים.
און אויף הינטען פון זיין שטוהל איז פוסט און וויסט — — — —
און דער גרויסער גרייז מיט'ן הויכען שטעקען געהט איבער'ן וועג, אויפ'ן וועג צו איהם. — — —

*

און איהרע חבר'טעס שטעהען הינטער איהר, קוקען אויף איהר און וויינען. — — — —

ט.

ברכיה איז ערגעץ אוועק און איז ניט געבליבען.

און דעם גבור פלעגט מען אַלע פּאַרנאַכט זעהן ווילד לויפענדיג אויף זיין גרויסען שלאַכט־פערד איבער די דערפער און פעלדער פון גלעד. —

און די איינוואוינער פלעגען אויפציטערען און איהם נאַכקוקען און נאַכזיפצען.

אַט פלעגט מען איהם זעהן אויף איין בארג און אַט — אויף אַ צווייטען. —

און מען האָט געזעהן — ער קען זיך קיין אָרט ניט געפינען.

און ער שפּרינגט איבער די שפּיצען פון די בערג; קוקט און זוכט זיין טאָכטער.

און דערזעהט ער זי, קומט ער קיינמאָל ניט צו צום פּלאַץ, וואו זי געפינט זיך. — — —

און אַזוי טאָג איין, טאָג אויס.

און איינמאָל, ווען דער גבור איז געקומען צוריק פון זיין פּאַרנאַכטיגען וועג, האָט איהם ביי זיין טיר בעגעגענט זיין טאָכטער. —

דאָס האָבען זיך שוין געענדיגט איהרע צוויי חדשים, און זי איז געקומען צוריק. —

דעם גבור׳ס הארץ האָט זיך נאָך שווערער פערקלעמט.

און ווען שושנה האָט אָנגענומען דאָס פערד פאַר׳ן צוים, האָט דאָס פערד גענומען הירזשען צו איהר און ציהען צו איהר דעם קאָפּ און דעם האַלז מיט ליעבשאַפט און בענקען, ווי דאָס פערד וואָלט געפיהלט, אַז עס זעהט זי צום לעצטען מאָל.

און שושנה האָט געהאַלטען דאָס פערד פאַר׳ן צוים און געקוקט אויף

דעם און דאָס געגלעט לענגער ווי אַלע מאָל. און נאָכדעם האָט זי גע־נומען ארומשטויבען דעם גבור.

און דעם גבור'ס פּנים איז געווען פינסטער.

און ווען ער האָט זיך אוועקגעזעצט האָט זי ארײַנגעלעגט איהר קאָפּ אין זײַן שוים.

און דער גבור האָט ארויפגעלעגט זײַן האנד אויף איהר קאָפּ.

און זי איז אזוי לאַנג געלעגען און איז ניט אײַנגעשלאָפען.

און נאָכדעם האָט זי ווי פון שלאָף געפרעגט:

— א יאָ, טאַטע, ברכיה איז געווען א גוטער?

און דער הירש מיט'ן זילבערנעם האָרן האָט זיך אזוי פּלוצלונג ארויס־געריסען פון די הענד און איז אנטלאָפען — — —

און איצט בלאָנדזשעט ער דאָרט ארום אויף יענע בערג, איינער איינער אַליין — א הירש מיט א זילבערנעם האָרן.

און, א יאָ — פון דאַנען וואָלט ער אזוי ווי א מענש געבענקט אהין, אהיים? — — —

און פאר וואָס, טאַטע, האָבען זיך בעוויעזען ביי דיר גרויע האָר אין באָרד? א, טאַטע? אזוי פיעל גרויע האָר! — — — —

און צו געדענקט ער נאָך איהר מאַמע. זי איז געווען א הויכע, איאָ?

ט.

און אויף מאָרגען איז אויף איינעם פון די בערג געווען פאַרטיג דער מזבח פון האָלץ.

און עס איז געווען גרייט דאָס פייער.

און שושנה איז אַליין אַרויף און האָט זיך אַוועקגעלעגט אויפ'ן מזבח.

און ווען מען האָט אונטערגעלעגט דאָס פייער איז אַ ציטער אַריבער די לייבער פונ'ם גאַנצען פאָלק וואָס האָט זיך פערזאַמעלט אויפ'ן באַרג.

און ווען דאָס פייער האָט דערגרייכט דאָס האָלץ, האָט שושנה מיט אַ מאָל אויף זיך דערפיהלט גאָט'ס גייסט און זי איז אויפגעשפּרונגען.

און דאָס פייער האָט שוין דערגרייכט איהרע באָרוויסע פיס און דעם זוים פון איהר קלייד.

און זי האָט פערנאַנדערגעשפּרייט איהרע הענד, ווי אויף צו בענשען.

און זי האָט אויסגעשריען אויף אַ הויכען קול:

„געדענק ישראל! גאָט, דער גאָט פון אברם, דער גאָט פון הימעל, איז דיין גאָט!"

און די פלאַמען האָבען זיך מיט אַ מאָל אַ הויב געטהאָן אַרויף איבער איהר ווייסען קלייד.

און עס האָבען זיך אָנגעכאַפּט און אַ פלאַקער געטהאָן איהרע צו־לאָזטע האָר.

און איבער איהר קאָפּ האָבען זיך צועפענט די טירען פון הימעל.

און עס זיינען אַרויסגעפלויגען פייער מלאכים.

און ווי דאָס פאָלק האָט דאָס דערזעהן, איז דאָס געפאַלען אויפ'ן פנים, און עס האָט זיך געבוקט.

און דער גבור איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אַ פערשטיינערטער.

און ווען דאָס פאָלק איז געפאַלען מיט'ן פנים צו דער ערד און האָט

זיך געבוקט, איז דער גבור געבליבען איינער איבער אַלעמען.

און ער האָט אין זיך דערשטיקט אַלע זיינע וועהטאָגען.

און ער האָט אויפגעהויבען און פערשפּרייט זיינע הענד צום צועפּענ־טען הימעל און האָט אויסגעשריען:

„זיי געבענשט און געלויבט פון אייביג ביז אייביג!“

און באַלד נאָך דעם האָט דער גבור דערהערט הינטער זיך אַ צורייצ־טען געשריי:

„בן זונה!! ווען דו וואָלסט ניט געווען קיין בן זונה וואָלט נאָט ביי דיר ניט געוועו צוגענומען דיין איינציג קינד!“

דאָס גאַנצע פאָלק האָט אויפגעציטערט פון דעם פּלוצלונגען אויס־געשריי.

און דער הימעל האָט זיך באַלד פערשלאָסען.

און דעם גבור'ס פּנים איז מיט אַ מאָל געוואָרען שוואַרץ ווי קויל.

און ווען ער האָט זיך אומגעדרעהט האָט ער הינטער זיך דערזעהן ברכיה'ן.

און ווען ברכיה האָט זיך בעגעגענט מיט'ן גבור'ס פּנים, איז ער משוגע געוואָרען פון שרעק.

און רמליהו האָט גלייך אַרויסגעכאַפּט זיין שווערד פון זיין שייד און האָט זיך מיט איהר געלאָזט צו זיין זוהן, אָבער דער גבור האָט איהם אָבגעהאַלטען.

און ברכיה האָט זיך צולאַכט מיט אַ משוגענעם געלעכטער.

און ער האָט זיך אַרויפגעכאַפּט אויף זיין פערד און איז אוועק.

און באַלד האָט זיך נאָך אין פאָלק דערהערט אביבעל'ס שטימע:

„יהוה האָט ביי אברם'ען ניט צוגענומען זיין קינד, ביים בן זונה האָט ער עס צוגענומען, ווייל ער איז אַ בן זונה! און ווייל ער איז ניט ווערטה צו זיין דער האר און דער הערשער צווישען אונז!“

און דאָס גאַנצע פאָלק האָט מיט אַ מאָל גענומען מורמלען — — —

און פון דעם געמורמעל האָט ביים גבור גענומען גליווערען דאָס בלוט הינטער'ן הארצען.

און דאָן זיינען נאָך אַריבער די ברידער פון דעם שבט, וואָס אויף יענעם זייט ירדן און זיינען אָנגעפאַלען מיט געשרייען און מיט שטיינער:

„בן זונה! פאַר וואָס ביזטו געגאַנגען מלחמה האַלטען מיט די בני עמון אָהן אונז?“

און דער גבור האָט זיי געענטפערט:

„איך האָב דאָך אייך גערופען און איהר האָט דאָך מיך געלאָזען אליין אין מיין נויט.

און זיי האָבען ווייטער געשריען:

„בן זונה! בן זונה! מיר ווילען ניט, אַז אַ בן זונה זאָל געוועלטיגען איבער אונז.

„דיין הויז זאָל אויף דיר פערברענט ווערען אין פייער! אין פייער!...

*

און עס איז געווען ווען דעם גבור'ס קריעגער האָבען דערהערט, ווי מען רעדט שלעכטס אויף זייער גבור, זיינען זיי אָנגעפאַלען —

און אין יענעם טאָג איז פון דעם שבט אויסגע'הרג'עט געוואָרען צוויי און פערציג טויזענד מאַן.

און אין דער שלאַכט איז פון דער האַנד פון אביבעל געפאַלען דעם גבור'ס איינציגער פריינד — זיין גוטער רמליהו.

יא.

און דאן איז דער גבור געבליבען אליין.

און צו זיינע אויערען איז נאך געקומען דאס געשריי פון פאלק: דו ביזט א פערשאלטענער! דו ביזט א בן זונה! ווען דו וואלסט ניט גע־ ווען קיין בן זונה, וואלט גאט ביי דיר ניט געווען צוגענומען דיין טאכ־ טער, דיין איינציג קינד. בן זונה! בן זונה!

„דו גלויבסט אליין ניט אין יהוה'ן — דו האסט צו איהם מקריב געווען א מענשען.

„און אז דו וואלסט ניט געווען קיין בן זונה, וואלט דאס ניט גע־ קומען צו קיין ברידער מלחמה.

„דאס בלוט פון די ברידער וועט פאלען אויף דיין קאפ.

„און ווער וויים, וואס נאך פאר א אומגליקען עס ווארטען אויפ'ן פאלק איבער דיר, ווייל דו ביזט א בן זונה! א בן זונה!"

און שרעקליך איז דאן געווען צו זעהן דעם גבור אין די פארנאכטען.

זיין באָרד איז ווידער הארט געוואָרען און זיך צוטהיילט אין בעזונ־ דערע פאסען, וואס פלעגען ווי בייזע שלאנגען צואוואָרפען פלאטערן אויף זיין גרויסער ברוסט, אויף זיינע הויכע, ברייטע אקסלען.

און זיינע אויגען פלעגען בליצען פון כעס:

„און ער וועט זיך אוועקטראָגען צו די העכסטע בערג.

„און פון זיין כעס וועלען שטיינער דארט צוריבען ווערען אין שטויב.

„און די שטארקסטע פעלזען וועט ער רייסען און וועט זיי מיט זיינע הענד שליידערען ארויף צום הימעל, צו איהם! — — — — — —

„און זאלען זיי פאלען צוריק אויף די קעפ פון זיין פאלק!

„צוליעב וועמען האב איך געקעמפפט אויפ'ן שלאכט פעלד?!

„צוליעב ווענמען און פאַר ווענמען האָב איך מקריב געווען מיין איינ־ציג קינד ?!

„מיט וואָס קען ביי דיר און ביי דיין פאָלק אַ זינדיגער מענש זיך אויסקויפען פון זינד ?!

„זינד, אין וועלכע ער איז גאָר ניט שולדיג!

„און צו האָב איך דיך ניט געדיענט מיט מיין גאַנצען הארצען ?"

און די טענות פלעגען איהם קאָכען און זידען אין הארצען.

און פאַר זיינע אויגען פלעגט נאָך אויפשטעהן דאָס בילד פון די צוויי און פערציג טויזענד גע'הרג'עטע און געקוילעטע ברידער.

און דער גבור פלעגט זיך טרייסלען פון שרעק — און ער פלעגט זיך אַרויפכאַפּען אויף זיין פערד.

און דאָס פערד פלעגט שוין דערקאָנען, אַז דער גבור איז צורייצט, און עס פלעגט זיך נעמען טראָגען איבער גלעד.

און די לופט פלעגט זיך רייסען און שרייען דעם גבור אין די אויערען.

און איהם פלעגט זיך דאַכטען, אַז די צוויי און פערציג טויזענד ברידער, מיט איבערגעשניטענע העלזער, מיט צוקרימטע מיילער, מיט צוהאַקטע קעפּ און פערבלוטיגטע פּנים'ער יאָגען איהם איהם נאָך אין דער לופט מיט זייער בלוט.

און דער גבור פלעגט נעמען טרייבען דאָס פערד אַלץ צורייצטער, אַלץ ווילדער. —

„ער וועט אַרויף אויף איינעם פון די העכסטע בערג —

„און אַזוי ווי זיין פּנים רייסט איצט די לופט, אַזוי וועט ער מיט זיינע הענד צורייסען די הימלען און וועט אַהין אַריינשרייען:

„ווער איז שולדיג פאַר דאָס ברידער בלוט ? !

„אויף וועמעס קאָפּ זאָל פאַלען זייער בלוט ?"

און ער וועט צונויפנעמען דאָס בלוט פון די צוויי און פערציג טויזענד און וועט דאָס אַ וואַרף טהאָן צו איהם. —

און זאָל דער ווייסער וואָלקען אין וועלכען ער איז איינגעוויקעלט, רויט ווערען.

זאָל ער רויט ווערען אין די אויגען פון אַלע מלאכים!

*

זאָל ער רויט ווערען אין די אויגען פון דער גאַנצער וועלט !

נאָר ווען דער גבור פלעגט אַרויף אויף איינעם פון די גאָר ווייטע בערג פלעגט זיך פאַר איהם אויפשפּיגלען זיין גוט לאַנד, דאָס לאַנד פון בלאַנקען טורעם מיט דער ווייסער טויב —

און דער גבור פלעגט בלייבען שטעהן און לאַנג קוקען אַהין אין יענעם לאַנד.

און אַ שווער בענקען פלעגט נעמען קוועלען דעם גבור'ס האַרץ.

און זיינע צורייצטע בליקען פלעגען זיך אָבשטעלען אויף דער ווייסער טויב.

ווי קלאָהר זי איז, ווי ווייס זי איז —

און אָט דאַכט זיך, רייסט זי זיך אָב און לאָזט זיך פליהען צו איהם...

די ווייסע טויב — די ווייסע טויב —

און דעם טורעם האָט ער אויפגעשטעלט נאָך דעם געשטאַלט פון פייער, וואָס גאָט האָט איהם בעוויזען אין חלום.

ווי שעהן, און וויפיעל ליעבע און שטאַרקייט עס איז געווען אין דער געטליכער האַנד, וואָס האָט פאַר איהם געהאַלטען דעם טורעם פון פייער הויך אין הימעל — — —

און וויפיעל חסד יהוה האָט מיט איהם געטהאָן ווען ער האָט אין איהם געגלויבט מיט אמת און ריינקייט.

און איצטער האָט יהה פון איהם אָבגעטהאָן זיין חסד.

ווייל ער, דער גבור פון יהוה, האָט זיך ניט אין גאַנצען פערטרויט אויף יהוה'ס שטאַרקער האַנד.

ווייל ער, דער גרויסער גבור פון יהוה, איז מיט אַמאָל צושראָקען געוואָרען און אין דער מינוט פון שרעק האָט ער מיט זיין זינדיג מויל אַרויסגעבראַכט אַ זינדיגען נדר.... און דערמיט ווידער געגעבען אַבי־בעל'ן אַ וועג צום פאַלק, צום פאָלק וואָס וויל זיינע זינדיגע סעודות, די זינדיגע ימים טובים פון די פרעמדע געטער —

און דער גבור פלעגט נאָך אַזוי לאַנג שטעהן און קוקען אַהין און טראַכטען און איבערלעבען —

און עס פלעגט זיך איהם נעמען דאכטען, אז ער זעהט נאָך איצטער ווי זיין טאָכטער שפּרינגט איהם אנטקעגען און שרייט צו איהם א פער־ציטערטע פון ליעבע און פרייד:

„פּאָטער, פּאָטער! די זקנים פון גלעד זיינען צו דיר געקומען.“

און דעם גבור'ס הארץ פלעגט זיך דערביי אָפּט אויפהויבען מיט כעס און ביטערקייט.

ער וואָלט זיי וועלען בייז און וויסט שעלטען! —

אָבער פאַר זיינע אויגען גליהט דער טורעם און עס פלאַטערט די ווייסע טויב.

... און עס עפענען זיך זיינע ליפּען און זאָגען:

„נאָט, זיי זיינען א דור א פערקרימטער און א פערדרייטער!

„זיי זיינען ניט מעהר ווי די וואָג וואָס זייערע פיס טראָגען. און זיי קענען זיך ניט אויפהויבען צו דיר.

„און איך בין דאָך נאָך דיינע געזעצען — דער זוהן פון א זונה.

„און איך בין געשטרויכעלט געוואָרען.

און די זינד פון מיין מוטער פאַלען אויף מיין קאָפּ און אויף מיין האַלז ווי שווערע מיהלשטיינער און לאָזען מיך ניט אויפהויבען זיך אין די אויגען פונ'ם פאָלק. און לאָזען מיך ניט אויפהויבען דאָס פאָלק צו דיר.

און דו אין דיין גרויסען דערבאַרימען, געדענק זיי ניט דאָס שלעכטס.

„איך — דיין קנעכט — בין זיי מוחל.

„און וואָלט איך געהאט נאָך א קינד, וואָלט איך דאָס ניט פערמידען פון צו מקריב זיין צו דיר פאַר זייערע זינד. — אויב דאָס וואָלט נאָר דיין ווילען געווען.

„ווייל איך ווייס, אז דו ביזט גרויס.

„ווייל איך ווייס, אז זייערע קינדער און קינדס קינדער וועלען דער־צעהלען פון דיין גרויסקייט צווישען די פעלקער.“

יב.

לאַנג אָבער האָט דעם גבור'ס האַרץ ניט געקענט אויסהאַלטען.
און איינמאָל, עס איז געווען אין דער צייט פון רעגנען —
און עס איז געווען נאַכט —
און דער חושך איז געווען אָנגעפילט מיט רעגנען און מיט דונערען און מיט בליצען —
און פון יעדען בליץ איז מיט אַמאָל ליכטיג געוואָרען אויף די בערג און אין די טהאָלען —
האָט מען ביי דעם שיין פון די בליצען דערזעהן דעם גרויסען גבור אויף איינעם פון די בערג.
און ער איז געשטאַנען אַן אויסגעצויגענער, אַ גרויער.
און די הענד האָט ער געהאַלטען אַרויף צום הימעל און האָט הויך און בייז געשריען.
ביז עס האָט זיך דערהערט אַ דונער, פון וועלכען דאָס גאַנצע לאַנד האָט אויפגעציטערט.
און דאַן האָט זיך מיט אַמאָל ווייט צושפּאָלטען דער פערוואָלקענטער הימעל —
און דער צושפּאָלטענער פּאַס האָט זיך פערצויגען ביז איבער אַ האַלבען הימעל. —
און דער ברייט צושפּאָלטענער פּאַס איז צונעקומען ביז צום פּלאַץ וואו דער גבור איז געשטאַנען. —
און פאַר דעם גבור'ס אויגען האָט אַ בליץ געטהאָן אַ ליכטיגע ווייסקייט.
אַזאַ ווייסקייט האָט נאָך ביז דאַן קיין בן אדם אפילו אין חלום ניט געזעהן.
... און די ווייסקייט האָט ביי דעם גבור אַרויסגעקושט די נשמה...

*

און אזוי איז געווען, וועלט איין, וועלט אוים:
אַמאָל איז געווען אַ גבור.
און דער גבור איז פערשוואונדען.
און די נאַכט, ווען ער איז פערשוואונדען איז געווען פול מיט רעגנען און מיט בליצען.
און אויפ׳ן אַנדערן טאָג אין דער פריה האָט זיך גענומען לייטערען.
און עס איז געווען, ווען עס האָט זיך גענומען לייטערען האָט מען צווישען די וואָלקען, אויף איינעם פון די בערג, דערזעהן זיין שווארצען פערד.
און ניט ווייט פונ׳ם פערד האָט זיך געזעהן דער הויכער גרייז, האַל־טענדיג זיינע הענד אַן דעם הויכען שטעקען.
און אין אבענד — די זון האָט זיך אַ גרויסע, אַ רויטע געזעצט צווי־שען די וואָלקען פון די אַנטקעגענדיגע בערג — האָט מען דערזעהן שושנה׳ן, דעם גבור׳ס טאָכטער, דעם גבור׳ס הארץ אויפ׳ן מזבח, צווישען די רויטע וואָלקען.
און מען האָט דערזעהן — זי איז מיט אַמאָל ארויפגעשפרונגען אויפ׳ן ברענענדיגען מזבח.
און זי האָט זיך אויסגעצויגען.
און זי האָט פאַרנאַנדערגעשפרייט איהרע הענד.
און מען האָט דערהערט: זי שרייט פון דאָרט אוים מיט איהרע לעצטע כחות:
„געדענק ישראל! גאָט, דער גאָט פון אברם, דער גאָט פון הימעל איז דיין גאָט.“

פיערטע טהייל :

די פערגאַנגענע זון

דער אלטער וואלד

ווילדע וואלד־קלאנגען. —

אין אוועגד, ווען די זעגער און העקער פערלאזען דעם וואלד, ווערען די ווילדע וואלד־קלאנגען בייזער, גרויזאמער און טיעפער.

און ווען די רויטע אווענד־זון פערקלייבט זיך אין דעם גרויסען אלטען וואלד אריין, פערוואנדלען זיך די קלאנגען אין בלוטיגע געשרייען.

— ווער שרייט דאס אזוי שווער און בייז?

— דאס שרייט דער אלטער וואלד!

אויף אן אויסגעהאקטען שטיק, אין מיטען פון דעם גרויסען וואלד, שטעהט א הילצערנע קאנטאר. אויף א קלאץ, ניט ווייט פון קאנטאר, זיצט דער אלטער וואלד־סוחר, רב מרדכי און טראכט פאר זיך. — ער הערט די ווילדע וואלד־קולות. — עס קנאקט, עס הילכט און קנאלט, אבער ער מאכט זיך ניט וויסענדיג, — זאל זיין אז מען האקט נאך אין דער נאהענטער דעליאנקע און דאס הילכט אזוי אפ אין דעם פארנאכטיגען וואלד, צו פוהרען פאהרען איצט ערגעץ מיט דער „אביעזדקע“, וואס אין מיטען וואלד, קנאקען דאס אזוי די פערדארטע צווייגען אונטער זייערע רעדער...

וואלקענס, בלוטיג רויטע, צינדען זיך אן איבער'ן אויסגעהאקטען שטיק; פער'כישופ'ט־רויט ברענען די פענסטער פון קאנטאר. עס זעצט פון זיי די רויטקייט אזוי שטארק, אז עס איז גאר אונמעגליך אין זיי אריינצוקוקען. און דארטען, צווישען די בוימער, וואס צום דארף אין טהאל, שלאגען אויף ליכטיג־רויטע פלאמען. מען וואלט געקאנט מיינען, אז דאס גאנצע דארף אין טהאל האט זיך אנגעצונדען. מען הערט אפילו

דאס אויסברעכען פון צושראקענע געשרייען — נאר רב מרדכי'ן ריהרט דאס ניט. ער זיצט זיך אלץ פערטראכט. טיעף. אליין. איהם לאזט אלץ ניט צורוה די מעשה מיט'ן נייעם בית־המדרש: אבגעברענט געווארען דער אלטער... אזוי לאנג געשטאנען לעדיג דער פלאץ, — פערוואקסען געווארען מיט דערנער. ביז גאט האט געהאלפען, מען האט זיך געשטעלט בויען... אליין געשענקט פאר דריי הונדערטער געהילץ!... פון די בעסטע! מען זאל חלילה ניט נארען. און היינט נאך א חוץ: צוויי קנאקעדיגע פינף־און־צוואנציגער. און נאך מיט וואס פאר א ווארעמקייט! מיט וואס פאר א פרייד! און צום סוף לאזט זיך אויס: עס וואקסט אויף עפעס גאר ניט דאס... א פרעמדע זאך — רחמנא לצלן! — — — —

גאט זאל נאר ניט שטראפען פאר'ן רעיון, — אבער דער אלטער איז דאך געווען אזא שווערער, אן ערענסטער... און דאס?!... אויסגעוואקסען עפעס אזא יונגער „צוציק", א ווייסער, מיט א בלעכענעם היטעל, אהן א ברעקעל דרך ארץ...

„טע! — ס'הייסט, נייע יאהרען, נייע בתי־מדרשים!" טראכט אלץ רב מרדכי פאר זיך און פיהלט דערביי ווי עס בריהט איהם אין הארצען. עס ברענט דארט א פייער, וואס, דאכט זיך, ימים וואלטען ניט געקאנט אויסלעשען.

א ווינטעל ציהט. דאס ווינטעל ריהרט שטיל אן רב מרדכי'ס גרויע האר. פאר רב מרדכי'ן ליגט א נאר וואס אויסגעהאקטער בוים. דער בוים ליגט אויסגעצויגען ווי א לעבעדיגער... ער שפארט זיך אן אויף זיינע דיקע, נאך ניט אונטערגעהאקטע צווייגען, ווי אויף לעבעדיגע הענט... א פאר פערשפעטיגטע פויגעלעך שפרינגען אום און פיסטשען איבער די אויבערשטע צווייגען. די בלעטער פליסטערען און וויעגען זיך שטיל... רב מרדכי פערקוקט זיך אויפ'ן בוים, מעסט איהם אום מיט'ן אויג: פון אונטען וועט מען דארפען אפשניידען אן אנדערהאלבען ארשינאווע קלאץ; נאכדעם א דריי ארשין, פון וועלכע מען וועט קאנען א ר ו י ס־כ א פ ע ן צוויי פלאסטען און א דריי ר י י נ ע ווערשקאווע ברעטער. העכער, וועט מען אפשר קאנען א ר ו י ס צ י ה ע ן א „ברוסאק" פון א צוויי־און־א־האלב ארשין און דאס איבריגע — צוהאקען אין קלאפ־

טער... און אַרום שטעהט נאָך אַ וואַלד אויף יאָהרען און יאָהרען... און...
די מעשה מיט׳ן בית־המדרש געהט פאָרט ניט אַרויס פון קאָפּ. — — — —

די פּעניעס פון די אָבגעזעגטע בוימער זיצען אין דער ערד אַזוי מאָדנע און קוקען מיט זייערע ווייסע קעפּ אַזוי, ווי לעבעדיגע, וואָס אָט וועלען זיי זיך אַלע אויף איין מאָל אַ הויב טהאָן און אויפשפּרינגען, און אַלע אין ווייסע טליתים!...

דאָ און דאָרטען זיינען אַנגעוואָרפען קלעצער, שפּענער און זעגעכטס. און דאָרט אַרויף זיצט אויף אַ קלאָץ אַברהם דער משרת, רב מרדכי׳ס רעכטע האַנד און קאַכט וועטשערע. — האַלט אַ מעסער אין האַנד, שיילט קאַרטאָפעלס און וואַרפט זיי אין וואַסער, און איבער׳ן פייער, אויף דריי צוזאַמענגעשטעלטע צווייגען הענגט דאָס אייזערנע קאָך־טעפּעל; ס׳ווינטעל ציהט אָב אָן אַ זייט דעם בלוי־גרויען רויך; אַביסעל ווייטער, נעהמט זיך דער רויך שפּרייטען ברייטער, צושפּרייטער און דינער, ציהט זיך אַרויף אויפ׳ן געהילץ, אויף די נאָהנטע בוימער און בלייבט אויף זיי הענגען ווי אַ דינער זייד. — נעבען אַברהם שטעהט אַ פולער עמער מיט פרישען וואַסער, ליעגט אַ קופּע אָנגעקליבענע שפּענער.

אין אַברהם׳ס שוואַרצער באָרד, ווייזען זיך שוין ווייסע האָר — קלערט רב מרדכי... — נעכטען האָט אַברהם אונטערגעשאָרען זיינע וואָנסען, זעהען זיך ביי איהם אַצינד אַרויס אַ פּאָר נאַקעטע בלאַסע ליפּען — — —

עס דערהערט זיך דאָס אָנקומען פון אַ פוהר... די פוהר בעוועגט זיך גלייך אויפ׳ן וועג צום קאַנטאָר. רב מרדכי הויבט זיך אויף אַנטקעגען דער פוהר און פרעגט, נאָך אַלץ אין רעיונות פערזונקען.

„צוליעב וואָס אַזוי שפּעט, איוואַן?“

איוואַן שטעלט אָב די פערדלעך, קריכט אַרויס פון וואָגען מיט דער לאַנגער בייטש אין האַנד און ווענדט זיך צו רב מרדכי׳ן, ווי צום איינציגען מענשען אויף דער וועלט, וועמען מען מעג גלויבען:

— אָט זאָל ער, מאַרדקאַ, זעהן.

ער, איוואַן, האָט זיך נעכטען, אויף דעם יאַריד געביטען מיט׳ן פערד און קאָן זיך נאָך ביז איצט קיין טאָלק ניט דערשלאָגען: — האָט

ער זיך אָבגענאַרט, צי ניט ? און ער וויל וויסען דעם אמת, דעם אמת'ן אמת.

רב מרדכי גנהט צו, בעטראַכט דאָס פערדעל, וואָס שטעהט זיך וואויל־יונגעריש, מיט דער פערשייטקייט פון א נייעם. — דאָס פערדעל האָט נאָך גאַנץ שטאַרקע פיס, ניט קיין אַלטע ציינער אין מויל, איז ריה־רעוודיג. — רב מרדכי טרעפט, אז איוואַן האָט געדאַרפט צוצאַהלען צעהן רובעל. איוואַן ענטפערט, אז נאָר אַכט.

„הייסט דאָס — בעשליסט רב מרדכי, צו איוואַנ'ס פרייד — אז דו האָסט זיך ניט אָבגענאַרט."

אברהם קומט אויך צו. אויך זיין מיינונג איז, אז איוואַן האָט זיך ניט אָבגענאַרט, און דערצו טאַקע אויסגעביטען אַן אַלטען אויף א יונגען...

„אַן אַלטען אויף א יונגען!" — הערט רב מרדכי... — און ער הערט ווי דער געשפּרעך טראָגט זיך שאַרף און טיעף אין דעם וואַלדיגען אוּוענד אריין, און לאָזט זיך הערען צוריק פון צווישען די בוימער, אזוי ווי עטליכע לצים וואָלטען זיך דאָרט בעהאַלטען און ביי זיך אָבגעמאַכט אויף צו־להכעיס איבערצוקרימען יעדען וואָרט... און רב מרדכי נעהמט מיט אַמאָל קוקען אויפ'ן פערדיל ווי אויף עפּעס אַן אונטערגעשיקטע זאַך...

און ווי נאָר איוואַן פאָהרט אַוועק, בלייבט רב מרדכי שטעהן אין מיטען אויסגעהאַקטען שטיק וואַלד. — עפּעס שלאָגט זיך מיט אַמאָל אָפּ אין הארצען, עפּעס צינדט זיך פּלוצלונג אָן פאַר זיינע אויגען, און ער נעהמט מיט איין האַנד אָן זיין ווייסע באָרד, פערלעגט די אַנדערע אין גאַרטעל און דערמאָנט זיך:

„עס האָט געברענט דער אַלטער בית המדרש!

„מען זעהט, עס ברענט א ב י ת ה מ ד ר ש!!...

„נו?!

„און ווען דער היינטיגער —

„חלילה...

„די שעה זאָל גאָר ניט זיין! — — —

„וואָלט עס אויך אויסגעקוקט, ווי עס ברענט אַ בית המדרש?!“ —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ווילדע וואַלד־קלאַנגען. —

אין אָוועגד, ווען די זעגער און די העקער פערלאָזען דעם וואַלד, ווערען די ווילדע וואַלד־קלאַנגען בייזער, גרויזאַמער און טיעפער.

און ווען די רויטע אָווענד־זון פערקלייבט זיך אין דעם גרויסען וואַלד אריין, פערוואַנדלען זיך די קלאַנגען אין בלוטיגע געשרייען.

— ווער איז דאָס, וואָס שרייט אַזוי שווער און בייז?

— דאָס איז דער גרויסער אַלטער וואַלד!

##ביים פייער

1.

הלד.

קאלט אין דרויסען. אין שטוב איז האלב־טונקעל. עס ברענט א לעמפעל. עס טאנצען רויטליך־גרויע שאטענס אויף די ווענט. עס ברענט אין רובע. דאס פייער איז נאך יונג און נעהמט מיט פרישען ברען ארום איטליך שייטעל האלץ, דאס האלץ צופלאקערט זיך און קנאקט פערשיים. אויפ'ן קלעצעלע געגען רובע זיצט די באבע מלכה. דער רויטער אפשיין פון דעם פלאטערדיגען פייער פאלט אויף דער אנטקעגענדיגער וואנט און אויף דער באבעס טיעף־געקנייטשטען פנים. ארום דער באבע זיצען קינדער; ניט ווייט ארויף ליגט די אלטע גרויע קאץ. — ווי ליעב און היימיש דא איז אלץ! — געבענשט זיי היים! געבענשט זיי פייער! עס איז דער דרויסען אזוי קאלט, ועט דער דמיון ביי דעם פייער שפי־נען, וועבען מעשות זיך.

— —

שעהן איז מיין יענקעל געווען! שעהן אז ממש גאט און לייט האבען מיר מקנא געווען!

די שוויגער זאל אייך זיין צו לענגערע יאהר — געווען א חכמה א אידינע — פלעגט דערצעהלען, אז ווען זי איז געגאנגען אין מקוה מיט איהם, האט זיך גראד געטראפען, אז די לאנדעס, וואס האבען דעמאלט געהאט וואלד ניט ווייט פון אונז, האבען אראפגעבראכט זייער יונגע שנור צום ערשטען מאל אין מקוה.

דאס איז געווען א ווייבעל — בלוט און מילך! אינגאנצען זיבעצען־אכצעהן יאהר אלט. און ווי נאר די טיקערען האט איהר, ווי דער שטיי־נער איז, דורכגעקוקט די נעגעל, און זי האט זיך אויפגעשטעלט, זענען די שוויגער, און די אלע אנדערע ווייבלאך, וואס זענען דערביי געשטא־נען, פשוט פערגאפט געווארען פון איהר שענקייט. עפעס א מין כשוף האט זיך פון איהר שעמעוודיגען לייב געגאסען! און ווען זי האט אויפ־געהויבען איהרע שעהנע הענט צו פאריכטען די האר, וואס האבען זיך ארויסגעשפארט פון אונטער איהר טשיפעק, זענען זיי אלע גאר נשתומם געווארען!...

די שוויגער פלעגט מיר דערביי ליעב־האבען זאגען:

— איך זאג דיר מיין קינד, — דאס איז עפעס געווען ווי א כשוף! עפעס האט זיך דערביי אין אונז אויפגעכאפט, און מיר האבען אלע מיט אמאל אזא שיין געטהאן, — אט ווי א פרישער זומער פריהמארגען אויף א יונג בוימעל למשל. און שטילערהייד פלעגט זי מיר צולייגען: — און ווי איך האב דאס יענעם אווענד דעם שווער, זאל לעבען, ליעב בעקומען — א גוואלד!...

כאטש אין דער אמת'ן האט זי אלע מאל דעם שווער, עליו השלום, זעהר ליעב געהאט. נאר ווען זי פלעגט רעדען פון יענעם אווענד, האט מען ממש געזעהן אז אויף דער אידינע רוהט די שכינה. — און איך קאן שווערען, פלעגט זי אלע מאל אויספיהרען, אז דיין יענקעל איז אינגאנצען י ע נ ע מיט די ביינער...

דאס ערשטע מאל האבען מיר זיך דערזעהן איז שמחת תורה.

איך האב ניט געוואוסט פון גאר ניט... ס'הייסט, כ'האב שוין יא געוואוסט אז מען רעדט מיר חיים משה'ס זוהן, נאר ווען רחל, מיינע א חבר'טע, וואס האט ניט לאנג חתונה געהאט און טאקע זיינע א שטיקעל קרובה געווען, — האט מיר געזאגט: „מיר'ן היינט געהן אין גרויסען בית המדרש צו הקפות" — האב איך פון גאר ניט געוואוסט...

און אפשר? !...

כ'וויים !...

נאָר גאָר ניט! — זי זאָגט: אין גרויסען בית המדרש, טו זאָל זיין אין גרויסען!

איך האָב זיך אָנגעטהאָן, פערפּוצט ווי עס דאַרף צו זיין, פעדקאַמט אויף מיין שטייגער די האָר. און א קאָפּ האָר האָב איך געהאט — א וואלד! געדיכט, און שוואַרץ ווי פּעך. און זיי פלעגען זיך אזוי גוט און קיהל פיהלען צווישען מיינע פינגער, אז נאָך איצט מיין איך, אז ווען ניט צוליעב יענקלען, וואָלט איך בעסער מרוצה געווען גאָר אין גאַנצען ניט חתונה האָבען, איידער זיך לאָזען אָפּשניידען אזוינע האָר. איך פלעג נאָך מאכען אזוי, אז א גאַנצע פּאַסמע זאָל מיר אַראָפּפאַלען איבער'ן שטערען. און טאַמער פלעגט דער טאַטע צי די מאַמע זאָגען: ס'איז צו פערשייט, ס'פּאַסט ניט אזוי פאַר א בעל־הביתיש מיידעל, — פלעג איך טענה'ן:

— רבונו של עולם! וואָס ווילט איהר פון מיר האָבען? ! וואָס בין איך שולדיג אז ס'איז ביי מיר אזוינע האָר?...

מאָל דיר, דאָס פּנים איז דאָך ביי מיר אזוי אויך געווען פריש און לויטער, פול מיט בלוט; מיט שוואַרצע ברענענדיגע אויגען און היינט די שוואַרצע סאַמעטקע אויפ'ן ווייסען האַלז!... נאָר פון דעסטוועגען, פלעג איך וועלען אז ס'זאָל נאָך אריבער פאַלען א פּאַסמע האָר. גלאַט אזוי זיך. — ס'זאָל קיצלען, ס'זאָל ציטערען... און דוקא אויף דער רעכטער באַק.

נאָר מילא, וואָס זאָל איך אייך דאָ לאַנג ברייען. — איך האָב זיך מיר פערפּוצט אויף מיין שטייגער און מיר זענען אוועק.

שמחת תורה איז דאָך אין די בתי מדרשים געוועהנטלאָך „פּראָש־טשענא"... די ווייבער געהען אַראָפּ צו די מענער און שטעלען זיך אוים ביי דער ווייבערשטער וואַנט ביז אַרויף. און אויף די הענגלייכטער ברע־נען דאָך אלע בליצלאָמפּען אזוי לעבעדיג, אז ס'איז א מחיה! — ס'בליצט אויף די פּנים'ער, אויף זייערע בערד, אויף די שוואַרצע אטלע־סענע קאַפּאָטעס און דער גאַנצער עולם פיהלט זיך דאָך עפּעס אזוי פריי, ווי נאָר ניט אין בית המדרש... און אויף די יונגע לייט, איז דאָך

דעמאָלט א חיות צו קוקען: זיי זענען דאָך דעמאָלט אלע אזוי גוט אויפגע־לייגט און שיינען, אז כאַטש נעם שפּיגעל זיך אין זיי. און דער בעלעמער איז דאָך פול מיט קליינע אינגעלעך, ווי מיט ביהנען: און זיי זענען דאָך אלע אזוי ווי נאַר וואָס געוואשענע, און אין זייערע יום־טוב׳דיגע גאַר־ניטערלאָך, מיט פאָהנען, מיט די אָנגעצונדענע ליכט און די רויטע עפּעל... און היינט איז דאָך דער בית המדרש אליין טאַקע א ציערונג גע־ווען! עפּעס גאַר א קלייניגקייט אויסצורעדען — דער אלטער בית המדרש!...

משה דער שמש פלעגט דאָס אויפרופען פון דעם עולם צו הקפות!...

נו־נו!...

אַט נאָך איצט שטעהט ער מיר ווי לעבעדיג פאַר די אויגען, ווי ער גיט ארויס די לעצטע תורה. צולאָזט די הענט און שרייט אויס:

— הלך!..

און אלע אינגעלאָך כאַפּען אונטער:

— ה־ה־ל־ך! !... — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

און ווען עס שטילט זיך איין זייער געשריי דערהערט זיך דעם רב׳ס קול — איהם פלעגט מען דאָס מכבד זיין מיט פיהרען די ערשטע הקפה— און ער איז דאָך געווען אזא גרויסער, א הויכער — געהט ער זיך אויף פריהער, איינגעוויקעלט אין׳ם גרויסען טלית מיט דער ברייטער זילבער־נער עטרה, טראָגט אויף זיין האנד די שעהנסטע תורה, מיט׳ן כתר, מיט׳ן יד, און אין דער צווייטער האלט ער דעם צופּענטען מחזיר, ווי ער וואָלט חלילה אויף אויסווייניג ניט געקאָנט... און די אויגען זיינע שיי־נען, אז כאַטש וועלטען אויסצופּאַהרען, און זינגען זינגט ער מיט אזא מתיקות, אז עס צוגעהט זיך אין א יעדען אבר — און נאָך איהם געהען איינס נאָכ׳ן אנדערען די איבעריגע אידען מיט די תורות. — דער עולם— די קינדער, די מיידלאָך, די ווייבלאָך וואַרפען זיך צו זיי. מ׳קושט ביי זיי די תורות, מ׳ווינשט זיי, זיי זאָלען דערלעבען איבער א יאָהר און זיי, ווי דער שטייגער, ענטפערען:

— „גם אתם“!

און ווען ס'ענדיגט זיך די הקפה נעמט מען זיך טאנצען „פרעה־לאכס". פון אנפאנג געלאסען, נאכדעם שטארקער, גרעסער, היציגער.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ווען ס'דערהערט זיך ווידער דעם שמש'ס קול, איז מען דאך אלע ווי בע־רוישט און ס'קול טראגט זיך דאך ווי פון דעם צועפענטען ארון קודש, איז ווער עס דערהערט זיין נאמען גיט מן הסתם א ציטער, ווארום איך געדיינק, אז ווען ער האט אויסגערופען:

— „החתן יעקב בר. חיים משה תן כבוד לתורה"!

האב איך אזש א ציטער געטהאן...

און ווען די איינגעלאך האבען צו יענער הקפה א געשריי געטהאן:

— הלך!

געדיינק איך נאך ווי איצט, אז ס'האט מיר א שטארקען ריס גע־טהאן אין הארצען, און די אויערען זענען מיר איינגאנצען פערטויבט גע־ווארען... פאר די אויגען האט זיך מיר מיט אמאל אלץ א מיש געטהאן און צונויפגעגאסען אין איין שטיק... אומגעקוקט האב איך זיך ערשט ווען רחל האט שוין ביי איהם געקושט די תורה און איהם געוואונשען:

— זאלסט דערלעבען איבער־א־יאהר מיט דיין טאטע־מאמע, מיט דיינע שוועסטער און ברידער און מיט א שעהנער כלה...

דא האט מיר ערשט א רעכטען טיאכקע געטהאן אין הארצען... איך האב דערפיהלט אז איך ווער רויט, ניט נאר אויפ'ן פנים, נור איבער'ן גאנצען לייב. און רחל גיט מיר נאך דערביי א שטורך:

— מלכה! כאפ א קוש! גיכער! —

איך זאל כלומרשט ניט פערשפעטיגען...

איך האב זיך געשטארקט, האב מיט די פינגער פון מיין רעכטער האנט א גלעט געטהאן די תורה, א קוש געטהאן די פינגער און דערווייל נעכאפט א קוק איהם גלייך אין פנים אריין. — ס'האט געשיינט ווי די זון! — האב איך א זאג געטהאן:

— דערלעבט איבער־א־יאהר! — און דוקא נאך אזוי... מיט א שמייכעל...

האָט ער אויף מיר אויפגעהויבען זיינע גרויסע אויגען און א זאָג געטהאָן:

— דערלעבט אויך איבער־א־יאָהר!

און ווי נאָר ער האָט דאָס ארויסגערעדט, האָט די פּאַסמע האָר וואָס אויף מיין פּנים, א שטארקען ציטער געטהאָן און איך האָב דערפיהלט א גרויל איבער'ן לייב... אבער גאָר אַז אַנדער מ׳ין גרויל!...

דער גרויל האָט שוין מיך נאָכדעם א לאנגע צייט ניט אַפּגעלאָזען. כמעט ביז איך האָב פאר איהר ניט חתונה געהאַט.

און ווייטער?...

מיר דאכט זיך, אז נאָך א לאנגע צייט נאָך דער חתונה.

אַז אַזוי פלעגט דאָס מיר פּלוצלינג א הילך טהאָן אין די אויערען יענער „הלך!" און א קיצעל טהאָן אויפ'ן באַק און דער גרויל פלעגט זיך א יאָג טהאָן אונטער דער הויט פון מיין גאַנצען לייב.

און אויף רחל'ן בין איך נאָכדעם אין כעס געוואָרען, טאקע נאָר ווי זי וואָלט מיר די קאפּאַטע אפּגעקווילעט: — שטייטש, למאי האָט זי מיך א שטורך געטהאָן? וואָס איז דאָס פאר א וועג זיך שטירכען? וואָס בין איך דאָס א ליימענער גולם, צי וואָס? ! האָסטו געזעהן אביסעל אַן איינפאַל פון א מענשען! און ווי טהוט מען אזא זאַך, גלייך, יענעם אין די אויגען?... ווי איז דאָס געהערט געוואָרען? ! און אזוי האָט זי זיך דעם גאַנצען וועג פון בית המדרש אהיים פון מיר גאָר ניט געקאָנט אויס־באָדען.

און טאָמער מיינט איהר, — איך האָב גלאַט אזוי גערעדט? ניין, טאקע מיט הארץ, און מיט בלוט, און מיט טרערען אין די אויגען...

און אז איך בין געקומען אהיים, בין איך גערען געווען אז מ'האָט מיך געלאָזט צורוה. און ווי נאָר מ'האָט אַפּגעגעסען, בין איך גלייך אוועק צו זיך, האָב זיך גלייך אריינגעוואָרפען אין בעט אריין און בין טאקע גלייך אנטשלאָפען געוואָרען.

און פאַרטאָג, ווען איך האָב זיך אויפגעכאַפּט און דערזעהן, אַז ס'איז נאָך בלוי אין די פענסטער און בין ווידער אנדרעמעלט געוואָרען, האָט זיך מיר גע'חלום'ט, אז איך געה ארוים פון אונזער געסעל

אויפ'ן מארק פלאץ, און ס'איז נאך אזוי פריה, אז מען זעהט נאך אפילו קיינעם ניט טרייבען די בהמות אין טשערעדע. דער פרישער זומער־מאר־גען האט זיך, ווייזט אויס, נאר וואס געגומען אויפהויבען פון שלאף. די איינציגע שטרויען וואס זיינען געלעגען צושפרייט איבער'ן מארק פלאץ, האבען געשיינט ווי גאלדענע. און איך האב מיר געקוקט דעם מארגען גלייך אין פנים אריין און בין מיר אזוי צוגעקומען ביז אונזער קלייט.

און ווי נאר איך לייג אריין דעם שליסעל אין שלאס, בלייב איך שטעהן א פערוואונדערטע: אונטער'ן דאך איבער דער טהיר פון אונ־זער קלייט איז שטענדיג געווען א נעסט פון שוועלבעלאך און אין דער צייט דארפען זיי שוין זיין אויף. — און דא ניטא קיין נעסט, ניטא קיין שוואלבען!... פונדעסטוועגען נעהם איך אראפ דעם שלאס, און ווי נאר איך עפען די טהיר — ערשט איך ווער בעגעגענט מיט א פישטשען פון אלע זייטען. און איך דערזעה אז אלע פאליצעס זענען פול מיט זייערע נעסטען און ווי נאר די פויגעלאך האבען מיך דערזעהן, אזוי זיינען זיי אלע ארוים פון זייערע נעסטען און האבען זיך אויסגעשטעלט אויפ'ן דיל און אויף די טישען... — געפעהלט דאס מיר און איך גיב זיך א שמייכעל און שטעל אריבער א פוס איבער'ן שוועל. נו, נו! — מעהר האב איך ניט געדארפט...

ווי נאר איך האב אריבער געשפאנט די שוועל, אז די פייגעלאך גי־בען זיך ניט אלע מיט אמאל א הויב פון אונטער מיינע פיס ביז איבער מיין קאפ, מיט א קוויטשעריי און פאטשעריי:

— הלך!!!... — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— —

איך בין שיער ניט פערטויבט געווארען! איך בין געבליבען ניט טויט, ניט לעבעדיג! און האב גלייך דערפיהלט די פאסמע האר אויף מיין פנים, און אט דעם מאדנעם גרויל איבער מיין לייב... און האב זיך אויפגעכאפט ווי פון א געשמאקען קוש אויף מיינע ליפען..

מיט מיינע צועפענטע אויגען האב איך גלייך דערזעהן, אז איך ליג אין בעט און אבגעדעקטע און נעבען מיר שטעהט די מאמע מיט א גוט איינגעבריהטע גלאז מילך אין האנט און קוקט אויף מיר אזוי נדלות־

דיג: — איך בין דאָך די בת יחידה און דערצו נאָך די מיזינקע געווען!...

— גוט מארגען דיר טאַכטער מיינע! — זאָגט זי מיר מיט איהר גדלות'דיגען שמייכעל. — נעם טאָכטער, טרינק אויס דאָס גלעזעל מילך! א גלאָז מילך, אז דער קיסר וואָלט זיך מיט איהר מחיה געווען!...

איך אָבער ריהר זיך ניט פון אָרט, האַלט מיינעביידע הענט צוזאַמענגעלייגט אונטער מיין צוואָווארעמטער באק און ליג אזוי א צוואָווארעמטע און קוק אויף דער מאמע מיט גרויס צועפענטע אויגען, ווי איך וואָלט עפּעס ניט פערשטעהען...

וואָס א שטייגער האָב איך ניט פערשטאַנען, וויים איך נאָך עד היום ניט, נאָר איך געדיינק, אז איך האָב אין מיטען דערינגען דערפיהלט, אז איך בין עפּעס גאָר ניט איך, נאָר אז אנדערע און איך האָב דערפיהלט, אז איך וועל מיט אמאָל אזוי גרינג, ווי א פעדער, נאָר א קליין שטיינדעלע זיצט מיר אויפ'ן הארצען. דאָס שטיינדעל צוואָווארעמט זיך, הויבט זיך אן שמעלצען, שמעלצט זיך און צוגעהט, ווי צוואָווארעמטער וואקס, און דאָס הארץ ווערט מיר פון דעם אזוי מאָדנע ווארעם און ווייך, און גיט זיך מיט אמאָל א צאפּעל, און איך דערפיהל ווידער יענעם גרויל... און טרערען שטעלען זיך מיר אין די אויגען. און נאָך עפּעס אזוינע ווארימע ליעבע טרערען, אז דאָס הארץ פאַלט מיר שיער ניט ארויס!...

און אז די מאמע דערזעהט טרערען אין די אויגען, דערשרעקט זי זיך:

אי, וואָס איז דיר קינד מיינס!?

איך אבער, ענטפער ניט.

מיר רעדט זיך ניט.

און דערפאר טאקע גיבען זיך ביי מיר די טרערען מיט אמאָל, אויף צו להכעיס א גאָס, ווי פון עמער ארויס...

נו, מילא, וואָס זאָל איך איך דאָ פיעל דערצעהלען, — באלד איז אריינגעקומען דער טאטע, ס'איז ארייגנעלאָפען די שכנה, מ'האָט זיך גענומען מיר אָפּשפּרעכען א גוט-אויג; און ערשט שפּעטער האָבען זיך די ווייבער ארומגעזעהן, אז מע דאַרף מיך לאָזען אין בעט אויף א פּאָר טעג.

און נאָכדעם, קינדער, ביז איך טאַקע געוואָרען גאָר אַן אַנדער מענש. עפּעס זיינען מיר די אויגען מיט אַמאָל ליכטיגער געוואָרען!

און איך האָב אָנגעהויבען קוקען אויף אַלץ אַזוי ליכטיג, אַז איך האָב זיך אַליין ניט דערקאַנט.

און היינט, צום ביישפּיעל, אַזאַ נאַרישקייט: איך האָב ליעב געקראָ־גען די פּאָוטינע וואָס איז דעמאָלט גראָד אַזוי ווי אײַנמיסטען אַרומגע־פלויגען אין דרויסען!

און וואָס אַ שטייגער איז דאָ ליעב צו האָבען? נאָר גאָר פּרעג קשיות!

איך פּלעג זיך ניט פויל, אין מיטען העלען טאָג אַרויסצוגעהן אין דרויסען, געהן כלומר'שט צו דער מאַמע אין קלייט אַריין, און אויפ'ן וועג קוקען ווי עס שליינגעלען זיך די ווייסע פעדעם אונטער דער זון...

און טאָמער פּלעג איך דערזעהן איינע פון זיי נידעריג, פּלעג איך שוין געהן אַזוי, אַז זי זאָל זיך אין מיר אַנטשעפּען.

כ'זאָל זיין געוועזן קענען קושען, וואָלט איך זיי געקושט!...

אַ ניט פּלעג איך גאָר צועפּענען דאָס פענסטער וואָס איז אַרויס־געגאַנגען צום וואַלד צו, זיך אָוועקשטעלען קוקען אויף די ווייסע פעדעם און דערווייל זיך שוין פאַרקוקען צום וואַלד. און איך פּלעג אַזוי קאָנען אָפּשטעהן ביז אין דער נאַכט אַריין.

— און אַ שטייגער, וואָס האָב איך אין וואַלד? גאָר ניט!

און פונדעסטוועגען פּלעג איך אַזוי קענען אָוועקשטעהן ביז איך דערהער שוין דאַווענען מנחה, צי, טאָמער שבת — ביז איך דערהער שוין דער מאַמע זאָגען — גאָט פון אַברהם, ביז עס בעוויזען זיך שוין שטערען אין הימעל, ביז ס'צינדט זיך שוין אַן פייער אין די פינסטערע פענסטער...

היינט פּלעג איך עפּעס גלאַט ווי משוגע ווערען!

וואָס איך פּלעג דאָס ניט דעראַרבייטען?! קלעטערען אויף טיש און בייַנק, שפּרינגען, טאַנצען, איבערקעהרען וועלטען!

אינמיטען דערינען פּלעג איך קאָנען אַרומכאַפּען רחל'ען זי קושען, האַלזען, אָבער אַזוי ווי איך וואָלט זי וועלען איינשלינגען!

און ווי איך פּלעג זיך דאָס פרעסען צו איהר! און אַז זי פּלעגט זיך

אַנדריהרען אַז מיר. פלעג איך זיך עפּעס אזא צאַפּעל טהאָן ווי די הויט אויפ'ן לייב וואָלט מיר מיט אמאָל צוקליין געוואָרען..

אַניט פלעג איך גאָר קענען נעהמען און זיך אוועקזעצען ביים שפּיע־געל, קוקען אהין און טראַכטען... און איך פלעג זיך אזוי פאַרקלעהרען ביז איך פלעג מיט אמאָל רויט ווערען ווי א צוויק, ווי איך וואָלט חלילה ווער ווייסט וואס אפּגעטהאָן...

און נאָך איידער איך האָב זיך מן הסתם צייט אומקוקען, אַז דער רעגען גיט זיך דאָס מיט אמאָל א רייס אָפּ אויף אונזער דאַך. ווי פון א קייט.

— הלך! הלך!!

און איך גיב זיך פון דעם מיט אמאָל אזא צאַפּעל, אַז דער שפּיגעל פאַלט מיר שיער ניט פון האנט אַרויס.

יאַ. יאַ. קינדער!

דאָס זיינען געוועזן יאָהרען!

יונגע יאָהרען! פייערדיגע יאָהרען!

2.

נ אַ ק ע ט.

קאַלט אין דרויסען. אין שטוב איז דונקעל. דאָס לעמפּעל ברענט. אין רובע פלאַקערט. עס ליגען שאָטענס אויף די ווענט. וועמען זוכט מען אום אויף ווענען? ווער וועט טרעפען וואָס ער זוכט?... דאָס פייער שלינגט דאָס האָלץ פון רובע און רעדט, ווי ס'וואָלט וואָס פרעהליכדיגס דערצעהלט. — וויפיעל צונגען עס האָט דיין פייער — מיט אַזוי פיעל פערלאַנגען ברענט דיין הארץ. ווייסער שניי און שוואַרצע בוימער. ערגעץ געהט אַ מענש פון וואַלד אַרוים. — ווייטער פריינד! דאָ איז אַ היים. דאָ ברענט אַ פייער. און דער דמיון ביים פייער טהוט שפּינען, וועבען מעשיות זיך.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

נאָר וואָס נאָך מיין חתונה. ס'איז געווען פרייטאָג, ערב ראש חודש.

איידער די מאַמע איז אוועק געגאַנגען אין מאַרק אריין האָט זי מיר איבערגעלאָזען עטליכע קאָפּיקעס פאַר נדבות.

דאַרף זיך אָבער טרעפען, אַז מיין יענקעל גיט זיך אַ פּאַרע ביי דער גלעזער־שאַפע און עס פאַלט פון דאָרט אַרויס די גרויסע שיסעל און צר־ברעכט זיך אויף שטיק־שטיקלאַך!

וויל איך דאָך מן הסתם זעהר ניט, אַז מען זאָל זיך דערפון דער־וויסען.

כאַפּ איך זיך אויף גיך אַרוים צו זעלדע דער טעפעריו, זוך ביי איהר

אויף אקוראט אאז שיסעל. ברייננ זי צוטראגען. שטעל זי אריין אין שאפע און מאך א שווייג.

טאמער איז געקומען אן ארימאן נאך א נדבה?

— ניטא איך וואס צו געבען!

ניטא, און פארטיג!

יענקעל איז זיך אומגעגאנגען הין און צוריק א צוטראגענער. —

פארט, מען איז אן איידעם אויף קעסט, פרעמדע מענשען, וואס ט'מען זאגען?...

און איך שווייג, זאג איהם ניט א ווארט.

עס געהט זיך אזוי אוועק דער טאג. ס'ווערט פארנאכט. איז שטוב איז שוין אויפגעראמט. אלץ שוין פארטיג צו שבת. איך אליין בין שוין אויך שבת'דיג אנגעטהאן אין מיין זיידענעם קלייד מיט די ווייסע שפי־צען און שיין טאקע נאר ווי א יונגע בת מלכה!

אויפ'ן טיש איז שוין פערשפרייט דער שניי ווייסער סערוועט, שטעהען שוין אנגעגרייט די שעהנע זילבערנע לייכטער, דער דיל איז בע־שאטען מיט געלען זאמד; באלד וועט פערזיעדען דער סאמאוואר, באלד וועלען שוין קומען פון מארק אלע שטוב מענשען; איך צושטעל אויפ'ן טיש די טיי־גלעזער דורך די פענסטער קוקט שוין אריין דער שבת, און יענקעל זינגט ביי זיך אין חדר זיין שיר השירים, זינגט אזוי, אז עס רייסט דאס הארץ, אז עס צוגעהט זיך אין א יעדען אבר און איך האב זיך נאך צייט צו פערקוקען אויף פוסטע זאכען, למשל:

אויף די גלעזער וואס שטעהען אויפ'ן טיש. ווי ס'שפיגלען זיך אריין אין יעדען גלאז א פענסטער מיט דער ראם, מיט אלע טאפליעס. דערנאך פערקוק איך זיך ערשט אויף די לייכטער: יעדער לייכטער איז ממש אפגעשאטען מיט קליינינקע ווייסע פענסטערלאך.

און נאר דאס? —

איך האב זיך אפילו גענומען צייט צו פערקוקען אויפ'ן סאמא־וואר, וואס האט געפארעט אין ווינקעל און האט אויף זיך געהאט צוויי גרויסע אויסגעשפיגעלטע פענסטער...

און אפילו אויף דעם, ווי דער איינציגער פענסטער פון דער זיי־

טיגער וואנט האט זיך אויף קאס אויסגעצויגענע איבער'ן דיל, איבער דעם פרישען געלען זאמד.

און ערשט נאכדעם געה איך מיר נאך צו צום שפיגעל און דערזעה דארט צוויי־דריי פענסטער אויף איין מאל און מיין שעהן געשטאלט צווישען די פענסטער, פונקט ווי זיי וואלטען מיך אריינגענומען, ווי זיי וואלטען מיך גענומען אונטער די הענט. — ווער איך פון דעם אזוי צו־פריעדען, אז איך גיב זיך אזש אליין א גלעט איבער'ן פנים, גיב זיך א כאפ ביי די ארעמס... ווער א פערציטערטע און טראג פלוצלינג נאר צו מיינע איינענע הענט צום מויל און נעהם זיך אליין קושען די שפיץ פינ־גער, די נענעל...

איהר פערטשעהט?

יונגע יאהרען.

נארעשע יאהרען!

און איך בין דאך נאך דעמאלט נאר א יונג ציגעל געווען. — האב פון נאר ניט געוואלט וויסען, האב בלויז ליעב געהאט ז י ך א ו ן ז י ך...

ביי מיר איז נאך ערשט רעכט געווען צוגעהן און זיך אוועקשטעלען ביים פענסטער א פערפוצטע.

— און פרעגט, וואס?

— גאר ניט.

— גלאט אזוי זיך. —

— זאל דער דרויסען אויף מיר א קוק טהאן.

נאר אט האט ער שוין אפגעזונגען זיין שיר השירים און איז שטיל געבליבען. — און האט באלד זיך ווידער גענומען שפאנען היין און צוריק.

נו, קאן איך זיך שוין מעהר ניט איינהאלטען, נעם איך און פער־ווארף דאס אויסגעהעפטע סערוועט אויף מיין האנט, עפען אויף די טהיר פון זיין חדר — כלומרשט, איך געה דאס פערשפרייטען זיין טישעל לכבוד שבת, און ווי נאר איך טרעט אריבער די שוועל, בלייב איך אזוי שטעהן מיט'ן סערוועט אויפ'ן האנט און זאג:

— ע־ע יענקעל! ווייסט? איך האָב געקויפט א נייע שיסעל... פונקט אזוינע... די מאמע וועט ניט דערקענען, וועט פון גאָר ניט ווי־סען...

גיט ער אזוי א קוק אויף מיר און ווערט רויט...

ווער איך אויך רויט...

און טאָמער מיינט איהר, איך האָב איהם דערצעהלט, אז איך האָב די שיסעל געקויפט פון דעם נדבה געלד?

חלילה!

גאָר גאָר ניט.

גלאַט אזוי איז ער זיך רויט געוואָרען, און איך בין מיר רויט גע־וואָרען.

און דאכט זיך גאָר ניט.

וואויל, פיין. —

העלפט אבער גאָט, אז דער טאַטע ברענגט מיט זיך פון דאַווענען אן אורח אויף שבת, און דאָס מאָל גראד אן אייניקעל.

נו, איז וואָס?...

אבער ווי נאָר איך האָב איהם דערזעהן האָב איך דערפיהלט, אז דאָ איז עפּעס ניט מיט אלעמען... ס'איז עפּעס ניט גלאַט אזוי דיר אן אורח אויף שבת: דוקא אזא קליינינקער, אזא דאַרינקער, אבער עפּעס זיינע גענג, זיין גוט־אידישער שטריימעל, זיינע שרעקליך צולאָזטע באָרד און פּאות!...

היינט זיין שלום עליכם!

דער טאַטע, עליו השלום, מיט מיינע צוויי ברידער און מיין יענקעל, זאָל איך אלעמען זיין צו לייגערע יאָהר, פלעגען דאָך א שטייגער אָפּ־זאָגען א שלום עליכם, אז ס'פלעגט קלינגען אין א יעדען ווינקעלע. ביי איהם אבער איז דאָס אויסגעקומען גאָר אן אנדער שלום עליכם! ביי יע־דען בויג זיינעם, מעג איך שווערען, אז מ'האָט ממש געזעהן ווי ער בוקט זיך פאַר מחנות ווייסע מלאכים.

און היינט זיין קידוש!

זיין כל מקדש! —

א הייליגקייט, טאקע נאר ניט פון אונזער וועלט.

הייגט זיין קול, ווען ער האט זיך ביים טיש צו דרש'ענט! —

עפעס אזוי ווייך... שטיל... און מיט אזא מורא'דיגער אימה, אז א קעלט איז אלעמאל דורכגעלאפען איבער'ן לייב...

און די בענש־ליכט האבען דערביי עפעס אזוי מאדנע געברענט פון די לייכטער ארוים, און האבען דאכט זיך גאר ניט ווי אלע שבת נאכט, געפינטעלט אויף די אנגעהויבענע חלות, אויף די שריים און אויף די פנים'ער...

ארום טיש זיינען אלע געזעסען שא שטיל:

דער טאטע אויבען־אן האט זיך איינגעהערט און ווי זיין טבע, מיט דער האנט זיין שענע בארד געקאמט און מיין יענקעל האט זיך אויף זיין שטייגער אראפגעלאזט דעם קאפ אויף זיינע הענט. די ברידער זיינען גלאט געזעסען מיט אפענע מיילער און געשלונגען יעדעו ווארט. און די מאמע האט פערשארט דאס זיידענע טיכעל אויף די אויערן...

און טאמער מיינט איהר?

איך האב אפילו א ווארט ניט פערשטאנען!

נאר ער האט אין זיך געהאט אזא מין כח, אז ס'איז גאר ניט איי־בערצודערצעהלען. —

אט ווי נאר ער האט א זאג געטהאן, „הימעל", האט איהר פאר זיך טאקע גלייך דעם הימעל דערזעהן. „אין הימעל", און איהר זענט מיט איהם גלייך אין הימעל געווען.

איך זאג דאך אייך מיר זיינען אלע געזעסען טאקע נאר ווי צוגע־קאוועטע.

און ער האט אלץ גערעדט וועגען צדקה ומעשים טובים, און גע־בראכט רעיות פון זיינע הייליגע אבות, אז דאס זענען ק ל י י ד ע ר וואס א מענש דארף זיך אנגרייטען פאר יענער וועלט...

און נאך עפעס אזוינס...

כ'ווייס?..

למשל, אז אויב מען גיט ניט דעם ארימאן, איז נאר גלייך ווי מע

נעמט ביי איהם צו... ווייל דאָס וואָס מ'דאַרף געבען דעם אָרימאַן, איז טאַקע דעם אָרימאַנ'ס...

און אַז דער פּסוק זאָגט:

ווער צו די וואָס פּוצען זיך בלויז פאַר דער וועלט!

יאָ, — הייסט אַז אַ מענש מוז אפילו אויף דער וועלט האָבען אַז וואָס זיך אָנצושפּאַרען...

דאָס האָט ער אויך פון ערגיץ אויסגעטייטשט, און זיך דערביי אַזש אונטערגעהויבען פון אָרט.

און אַזוי איז מען זיך אָוועקגעזעסען ביז די ליכט האָבען גענומען אויסגעהן.

מילא וואָס זאָל איך אייך דאָ מאַריך זיין — מען האָט זיך געלייגט שלאָפען און ווי נאָר איך האָב צוגעמאַכט די אויגען, ערשט איך זעה:
— מען רופט מיין יענקלען אויף צו מפטיר! — מען האָט איהם טאַקע גע־זאָלט דעם שבת אויפרופען. — נו, וויים איך שוין, אַז דאָ וועלען זיך דאָס באַלד די ווייבער נעהמען בענשען מיט איהם, און זיך חנפ'נען צו דער מאַמען... אבער ווי אין חלום, דאַכט זיך מיר גאָר אינמיטענדרינען אויס, אַז איך בין נאָך אַ מיידעל און האָב מיר הייסט דאָס צוריק מיין שעהנעם קאָפּ האָר, און אָט איז גאָר די גאַנצע מעשה אין הימעל און ס'איז אַזוי בלוי, — אַ גוואַלד!... בלוי אונטער מיר, און אַרום מיר און איבער מיר... און אַלע מאָל קומען פון ערגעץ אַן טשערעדעס גאָלדענע שטערען, קומען פון דער בלויקייט, בליצען אויף ווי זיי וואָלטען זיך אומ־געקוקט ווי זיי זיינען ערגעץ אין דער בלויקייט, און געהן זיך צוריק אַוועק אין דער בלויקייט... אונטער זיי געהט נאָך אַ שטראַהל ווי אַ זילבערנער קאַנטשיק, און די שטערען פּאַלגען — געהען וואוהין ער טרייבט...

ווען די שטערען זיינען שוין אַלע דורכגעגאַנגען און ס'איז ווידער געבליבען נאָר די בלויקייט אַליין, נעם איך זיך אַרומזעהען. — ערשט! — פון אויבען איבער מיר ווערט לויטערער און די בלויקייט זעצט זיך פּאַמעליך אַראָפּ: אָדער ס'איז עפּעס גאָר אויסגעקומען, ווי איך קריך ביסלעכווייז אַרויס פון אַ געדיכטער בלויקייט אויף אַ לויטערער ברייי־

טער וועלט... און ס'עפּעס אַזוי ווייט און לויטער. און די בלויקייט זעצט זיך אַראָפּ אַלץ נידעריגער. אַט איז זי שוין אונטער מיינע פיס. איך שטעה אויף איהר. און איך בין אין איין העמד, און גראד נאָך אין דער פּער־שייטער העמד וואָס איך האָב מיר מיט רחל'ס הילף אויפגענעהט צו מיין חתונה אזוי, אז די מאמע זאָל ניט וויסען... און מיינע האָר זיינען לויז, און קרויזען זיך איבער מיר געדיכט און חנ'עוודיג. און אליין פיהל איך עפּעס אזא גרויסע גוטסקייט, נאָר די וועלט ארומצונעהמען! און איך קוק ערגיץ, אהין ווייט אין דער וועלט אריין און מיינע אויגען צועפּענען זיך מיר אַלץ גרעסער און מיר ווערט אַלץ ליכטיגער. און די בלויקייט איז ווי אַ פּוכיגער סאמעט און שפּרייט זיך פון אונטער מיינע פיס ביז אין עק וועלט אריין.

און אַט דערזעה איך, אַז דאָרט ארויף ביים עק וועלט, וואָס נעבען הימעל, נעמען זיך ווייזען ווייסע וואָלקענס...

איינס נאָכ'ן אנדערען שווימען זיי אַן ווי ווייסע הויפענס שניי.

און ווען זיי קלייבען זיך צונויף אַ היבשע צאָהל, קריכט אויף די זון ארויס.

אזא שעהנע זון.

קוקט אזוי צופרידען אויף די וואָלקענס, אויף דער בלויקייט, אויף דער וועלט און אויף מיר, אַז ממש איך פערגעה זיך אזש! און ווען איך קוק זיך אין איהר אזוי איין, דערזעה איך, אַז ס'איז גאָר אַ שיינענדיג פּנים, באברימט מיט אַ שווארץ בערדעל, שווארצע ברעמען און... און אַז דאָס איז גאָר מיין יענקעל! און אַז פאַר איהם ליגט די ספר תורה — איינגאנצען פון גינגאָלד! און די אַלע וואָלקענס וואָס ארום איהם, דאָס זענען גאָר אַ גאנצע עדה אידען, איינגעוויקעלט אין אזוינע ווייסע טלתים, נאָר די פּנים'ער זיינען ווי פון שעהנעם גאָלד, און די ברעמען און די בערד זיינען עטוואָס טונקעלער...

צווישען די אידען האָב איך אויך דערזעהן דעם רב...

זיין קאָפּ און זיינע אַקסלען זיינען געווען גרעסער און העכער פון אַלעמענס...

אַליין איז ער געווען ווי פון פייער.

די עטרה פון זיין טלית — פלאַם פייער. און ער האַלט זיך אַזוי מיטביידע הענט אַן דער עטרה און הערט זיך איין. און אַלע איבעריגע אידען הערען זיך אויך איין...

אינמיטענדערינען דערפיהל איך אַבער, אַז איך שטעה גאַר ניט! — ס'הייסט, אַז מיינע פיס שפּאַרען זיך אַן גאַר ניט אַן.. און איך זעה זיך אַרום אַז... אַז איך בין שוין לחלוטין נאַקעט... וועה איז מיר! אַ צרה איז מיר! אַ דונער האָט מיך געטראָפען! וואָס הייסט נאַקעט? ! און מיט צולאָזטע האָר. און פאַר אַזאַ עדה אידען!!

איך דערפיהל, אַז איך האָב זיך אינגאַנצען אַנגעצונדען. ס'ברענט אויף מיר די הויט! נאַר געה טהו עפּעס, — איך וואָלט וועלען פאַלען... אפילו אין דער ערד אריין, אבי זיי זאָלען מיך ניט דערזעהן: נאַר קאָן מען, קינדער, פאַלען, אַז מען שטעהט ניט?.. אַז מען שפּאַרט זיך אַן גאַר ניט אַן?!

און אָט בין איך שוין גאַר נאָהענט פון זיי...

דער ערשטער, גיט דער רב צושראָקען אַ הויב זיינע גרויסע ברעמען, גיט אויף מיר אַ ווילדען קוק... און נאָך איהם די אַלע איבעריגע— ווערען נשתומם... און באַלד בעוויזט זיך צווישען זיי דאָס איינִיקעל, און די שיסעל וואָס איך האָב געקויפט פאַר דעם נדבה געלט איז אין זיינע הענט, און ער לאָזט זיך גלייך צום רב!... אַלעמען איז פון דעם פינס־טער געוואָרען אין די אויגען, און זיי האָבען זיך גענומען קוקען אָט אויף מיר, אָט אויף יענקלען... און יענקעל הויבט אפילו די אויגען ניט אויף, נאָר ס'פּנים ברענט איהם ווי אַ העליש פייער, ווי פייערדיגע ווערים וואָלטען זיך אונטער זיין הויט געוואָרפען...

און איך, אַ נאַקעטע, האָב געהאַלטען איין פוס אויסגעצויגען, ווי כ'וואָלט זיך מיט די שפּיץ פינגער וועלען אַן עפּעס אַנשפּאַרען, די צווייטע האַלט איך גאַר אונטערגעבויגען. מיט איין האַנט ווייס איך ניט וואָס פריהער צו טהאָן. און מיט דער אַנדערער ציה איך זיך צו איהם, גראַבעל מיט איהר פאַר זיינע אויגען און שריי אין ווילדען שרעק:

— יענקעל! יענקעל!!!

אַבער, ווי? וואָס?

ניט מיין האנט האָט איהם געקענט דערלאַנגען, ניט ער האָט גע־קאָנט אויפהויבען די אויגען פאַר חרפה.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

דאָס פייער האָט ארומגענומען דאָס האַלץ מיט זיין גאַנצען כח, און הילכט און רעדט, ווי ס'וואָלט וואָס פרעהליכעס דערצעהלט, נאָר ניט פרעהליך איז איצט די באָבע. זי בלייבט שטעהן, וואַרט א ווייל און ווענדט זיך נאָכדעם צו אונז מיט א געבראָכען קול, ווי אין יעדען וואָרט וואָלט זיך א טרעהר געצאַפּעלט, ווי זי וואָלט זיך ביי אונז אי בעטען, אי אונז וואָרנען:

— אוי, קינדער, קינדער! ווי שלעכט עס איז צו זיין נאַקעט, ניט האָבען זיך אַז וואָס אָנצושפּאָרען!

ניטאָ דעמאָלט פון קיינעם קיין הילף!

ווילסט אפילו פאַלען און קאָנסט ניט.

3.

די שרפה.

קאלט און דרויסען. אין שטוב איז טונקעל. עס ברענט א לעמפעל. עס ברענט אין רובע. דאס פייער שלינגט די לעצטע שטיקער און עס איז נאך אלץ ניט זאט. די שאטענס שוועבען אויף די ווענט, ווי זיי וואל־טען וועלען וואס פערהוילען.. דער פראסט לייגט ווייסע קוויטען אויף די פענסטער, ווי ער וואלט וועלען וואס ענטפלעקען... און ארום זיצען שוועסטער, ברידער... און דארט ארויף ליגט די אלטע גרויע קאץ — היים מיין היים! דו האסט אזוי פיעל בעקאנטע און אונבעקאנטע וועגען! און האסט א באבע מיט א פערטראכטען און טיעף געקנייטשטען פנים. און האסט א רובע, און האסט א פייער און מיין דמיון ביי דיין פייער מהומ שפינען וועבען מעשיות זיך.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

זומער לעב אין שטעדטעל.

אין מיטען טאג ווערט דא ביי אונז דער הימעל אזוי נידעריג צו דער ערד, אז עס דאכט זיך: גיב זיך נאר אביעסל א הויב און דו דערלאנגסט איהם מיט די אייגענע הענט...

אדער:

שטעל זיך אוועק אין מיטען מארק, מאך צו די אויגען וועסטו שוין אנשלאפען ווערען מיט'ן קאפ אין הימעל.

אין יענע יאהרען איז דאך נאך אבער אויפ'ן שוהל־בארג געשטאנען

די אלטע שוהל מיט'ן הויכען דאַך, און אויפ'ן שפּיץ דאַך איז דאָך געווען דער נעסט פון די בושליעס. איז ווי נאָר די בושליעס פלעגען זיך א הויב טהאָן פון זייער נעסט, און זיך א לאָז טהאָן אין דער הויך, ווי צוויי ווייסע מלאכים, פלעגט מען דעמאָלט דערזעהן, אז דער הימעל איז גיט נידעריג, נאָר הויך, אזוי הויך, אז ס'א שרעק גאָר צו טראַכטען!...

איך בין שוין דעמאָלט געווען אין ניינטען חודש.

און ווען איך פלעג דערזעהן ווי די בושליעס הויבען זיך מיט זייערע צושפּרייטע פליגלען אויף אזוי שרעקליך הויך, פלעגט אין מיר אזש די בלוט פערשטאַרבען ווערען. איך פלעג אויפהערען פיהלען דאָס קינד אונטער'ן הארצען. און ווען יענקעל פלעגט נאָכדעם אריינקומען, פלעגט ער טרעפען ווי איך שטעה ביים פענסטער און וויין.

— וואָס פלעג איך וויינען?

— אלץ די מעשה מיט דער שיסעל!

דאָס הארץ פלעגט מיר זאָגען, אז קיין גוטס וועט שוין פון דעם ניט ארויסקומען: אז גאָט וועט אזא'ן עבירה ניט פערשוויינען. אוי קינ־דער, קינדער, ווי דאָס הארץ האָט מיר דאָס אלץ פריהער געזאָגט!...

יאנקעל אבער האָט שוין דעמאָלט א ז ו י נ ע ב י כ ל ע ך גע־לייענט. — פלעגט ער לאַכען פון מיר און פלעגט מיך פערשווערען, דאָס קיינעם ניט דערצעהלען.

און פון אריינגעהן צום רב, אדער גאָר פאָהרען צום רבי'ן נאָך א תשובה, האָט דאָך שוין גאָר קיין רייד ניט געקאָנט זיין.

און — פאַר'ן מויל זאָל דאָס גאָר ניט געבראַכט ווערען! — ער פלעגט מיר נאָך נעהמען דערווייזען מיט ראיות, אז זיי ווייסען פון גאָר ניט...

גאָט זאָל דאָס איהם גאָר ניט רעכענען!

איך פלעג זיך שרעקען צוהערען פון איהם אזוינע רייד. און ווען איך פלעג זיך אָפּקעהרען פון איהם און דערזעהן ווי די בושליעס פליהען שוין צוריק, פלעגט מיר גלייך איינפאַלען, אז זיי זיינען דאָס איצט געווען אין הימעל און האָבען דאָרט פון אלץ אָפּדערצעהלט. — פלעג איך זיך ווידער צואוויינען:

יענקעל, דו זינדיגסט! יענקעל, יענקעל!

ער אבער פלעגט ווישען די טרערען פון מיינע אויגען און פלעגט אלץ לאכען פון מיר. פלעגט קוקען אין מיינע אויגען. פלעגט זיך נעהמען שפיעגלען אין זיי אזוי לאנג ביז איך פלעג פארגעסען אז איך וויין און פלעג אויך נעמען לאכען.

עה, קינדער, קינדער!

נו, נאכדעם האט פונדעסטוועגען גאט געהאלפען און איך בין בשלום איבערגעקומען.

אמת, מיט גרויס מאטערניש. מיט אזוינע וועהען, אז מען האט מיך געקאטנ הערען אויף דער צעהנטער גאס. מיינע קולות, זאגט מען, זיינען געגאנגען עד לב שמים.

— אין מיטען דער נאכט אבער האט זיך גאט פארט דערבארעמט.

לכתחילה, האב איך געמיינט אז איך בין געשטארבען. נאר ווען איך האב צועפענט די אויגען, האב איך גלייך דערזעהן די באבע, דאס קינד, די מאמע, יענקלען, א פאר שכנות און די סטעליע איבער מיין קאפ און דעם שיר המעלות איבער׳ן טהיר.. האב איך באלד צוריק צוגעמאכט די אויגען און בין אנשלאפען געווארען.

נו, און נאכדעם האט מיר גאט געהאלפען, ווי ער העלפט אלע איד־דישע טעכטער: דאס קינד האט מען א נאמען געגעבען פייגעל, נאך זיינער א באבע, וואס איז גראד יענעם יאהר געשטארבען.

און פייגעלע איז געוועזן שטיל און גוט, ווי א מלאכ׳על.

און ווי נאר זי איז געבוירען געווארען האט זי שוין געהאט א פול קעפעלע מיט שווארצע הערעלעך.

און אויגען האט זי געהאט אזוינע גרויסע און ליכטיגע, אז מען פלעגט זיך גאר ניט קענען אפוואונדערען פון זיי.

און ווי קליין זי איז געווען, פלעג איך זי שוין מעסטען מיט די אוי־גען און זי זעהן פאר זיך אן אויסגעוואקסענע, — הויך און גדלות׳דיג ווי א בת מלכה..

און יענקעל פלעגט זיך שמעלצען פון פרייד און זאגען:

„אודאי — וועט זי זיין א בת מלכה! — איהר מאמע איז דאך מלכה!...

און איך נארישע מאמע, פלעג דערביי ווערען גרעבער ווי לענגער. און פלעג זי אלץ זעהן פאר זיך אן אויפגעוואקסענע ווי זי געהט, ווי זי שטעהט, ווי מענשען קוקען איהר נאָך... און טאקע נאָר דער קיסר איז צו מיר גלייך געווען!

די שיסעל איז אבער געשטאַנען צווישען די איבעריגע כלים אין דער גלעזער שאפע און פלעגט מיר דערמאַנען, אז איך בין א זינדיגע מאמע. פלעג איך ציטערען איבער מיין פויגעלע און קיין נעכט ניט שלאָפען... און האב זי ניט איינמאָל אויסגעמאָסטען, ניט איינמאָל אבצעהן מטבעות פאר ארעמע לייט צוטהיילט.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

דאָס אומגליק אבער איז געשטאַנען אונטער'ן טהיר און ווען עס האט געדארפט אריין האט קיין זאך ניט געהאָלפען. —

א פאָר וואכען נאָך מיין אויפשטעהן פון קינדבעט האט אין שטעד־טיל, ניט היינטגעדאכט, אויסגעבראכען די גרויסע שרפה.

אנגעהויבען האט זיך די שרפה טאקע פון דעם נעסט אויפ'ן שוהל־דאך.

איהר פערשטעהט.

טאָמער איז נאָך געווען קארג זינד אין שטעדטעל, האט זיך מישב געווען דעם שמש'ס זוהנדעל און איז ארויפגעקראָכען אויפ'ן שוהל דאך, האט ארויסגענומען פון דעם נעסט א בושעל איי און אהין אריינגעלעגט א גענזען איי.

נו, איז ווי נאָר עס איז געקומען די צייט און די עופעלעך האבען זיך אויסגעפיקעט און דער ע ר האט דערזעהן אז איינס פון זיי איז א גענזעלע, האט ער דאָס גלייך ארויסגעשליידערט פון זיין נעסט. נאָכ־דעם, זאָגט מען, האט ער דאָס צוריק אונטערגעכאפט און האט זיך מיט דעם אוועקגעטראָגען צו די נעסטען פון די אנדערע בושליעס, און אזוי איז ער מיט דעם א גאנצען טאָג ארומגעפלויגען פון איין נעסט צום צווייטען. און אויף מאָרגען האבען צו אונזער שטעדטעל גענומען פליהען

בושליעס פון אַלע עקען וועלט! עס איז פון זיי אזש פינסטער געוואָרען אין די גאַסען. זיי האָבען כמעט פערשטעלט דעם גאַנצען הימעל. און דער הימעל האָט זיך דעם טאָג אויפגעהויבען ליכטיגער און העכער און אין וועלכער זייט פון שטערטעל מען האָט ניט אויפגעהויבען דעם קאָפּ האָט מען אַלץ געזעהען טשערעדעס מיט בושליעס, וואָס האָבען זיך ארומגע־טראָגען אין שרעקליכע רעדער. און מען האָט גאָר ניט געוואוסט וואָס דער סוף וועט זיין.

נאָכדעם האָבען זיי זיך אַלע אראָפּגעלאָזט אויפ'ן „שלעסעל“, אויף דער וואַסערדיגער „כוואַסע“ וואָס צום וואַלד צו. א פּאָר פון זיי זיינען גלייך אוועקגעפלויגען צום שוהל־דאַך, און האָבען מיט זיך מיטגענומען די זינדיגע מאַמע.. און ווי נאָר זי איז געבראַכט געוואָרען צו דער כוואַסע, האָבען זיך די אַלע אַנדערע ארומגעשטעלט ארום איהר, ווי זיי וואָלטען זי וועלען פריהער גוט בעטראַכטען. נאָכדעם זיינען זיי אויף איהר אָנגע־פאַלען פון אַלע זייטען און אין איין כהרף עין איז זי צופליקט געוואָרען אין שטיקער.

שפּעטער זיינען זיי זיך אַלע פאַנאַנדערגעפלויגען צו זייערע נעס־טען און צום שוהל דאַך האָט זיך שוין נאָר אומגעקעהרט איינער פון די צוויי בושליעס.

נו, האָט זיך נאָכדעם אָנגעהויבען א סדרה!

ערשטענס איז טאַקע געווען א גאַנץ רחמנות צו קוקען, ווי אַזוי דער בושעל ניאַנטשעט זיך אַליין מיט די קליינע.

היינט האָט מען טאַקע גלייך נאָך דער מעשה גענומען פיהלען, אז די זאַך וועט אַזוי גלאַט ניט אָפּגעהן.

מען האָט גענומען מורא האָבען, אז דער בושעל זאָל חלילה ניט אונטערצינדען די שוהל.

מען האָט זיך טאַקע גלייך דערמאָנט, אז פאַר־א־יאָהרען האָבען בושליעס אונטערגעצונדען א הויז אין קאַראַבאַטשיז, און א האַלב דאָרף איז נאָכדעם אוועק מיט'ן פייער. און צוריק מיט א פּאָר יאָהר האָט אַזאַ זאַך געטראָפען אין אַן אַנדער דאָרף...

גן, וואָס איז דאַ אַ סך צו קלערן. — דאָס גאַנצע שטעדטעל האָט גענומען אומגעהן ווי אויף רעדלאַך. —

מענשען פלעגען ארומגעהן, אָדער שטעהן אין זייערע קראָמען. פלעגען דאַכט זיך, ווי דער סדר איז, האַנדלען, רעדען, נאָר אין מיטען דרינען זיך דערמאָנען און מיט שרעק אַ הויב טהאָן דעם קאָפּ צום שוהל־דאַך.

און וויפיעל מיינט איהר פלעגען זיך צוליעב דעם אויפכאַפּען פון שלאָף און כמעט נאַקעט ארויסלויפען פון די בעטען אין מיטען דער נאַכט ! ?...

און די שוהל איז דאָך ברוך השם, געשטאַנען אַזוי, אַז מען האָט זי געקאָנט זעהן איבער'ן גאַנצען שטאָדט, סיי ביי טאָג, סיי ביינאַכט.

אָבער וואָס האָט דאָס געקאָנט העלפען ? !

אַז עס איז געווען באַשערט, האָט איין איין שעהנעם אויפדערנאַכט מיט אַמאָל דאָס פייער אַ שלאָג געטהאָן פון דעם געסט ארויס, דער בושעל מיט די קינדער האָבען זיך אַ הויב געטהאָן איבער'ן פייער און האָבען זיך בעלויכטענע וועקגעלאָזט פליהען איבער'ן שטעדטעל... און דאָס פייער נאָך זיי... און איידער מען האָט זיך נאָר צייט געהאַט אומ־צוקוקען האָט דאָס שטעדטעל שוין געברענט פון אַלע זייטען !...

און אַ פייער איז דאָס געווען ! גאָט אין הימעל ! מען זאָל נאָר צו אַזוינס ניט געפּרואווט ווערען ! — עס איז איוסגעקומען, אַז וואוהין דו זאָלסט ניט לויפען, לויפסטו אַלץ אין פייער אריין !...

און אַנגעצונדענע סנאָפּעס שטרוי און האָלאָוועשקעס און גאַנצע באַלקענס, האָבען זיך פון אַלע זייטען געהויבען צום הימעל, ווי ניט־גוטע וואַלטען זיי געטראָגען...

און מיין יענקעל ? !...

ער איז דאָך נאָר ניט אויסגערעדט זאָל זיין. געווען אַ גאַנצער אפּיקורס, פון דעסטוועגען, ווי נאָר אָבער ער האָט דערהערט אַז די שוהל, ניט היינט געדאַכט, ברענט, איז ער געווען פון די ערשטע וואָס זיינען געקומען צולויפען ראַטעווען די ספר תורות...

נאָר מיר זיינען דאָך פאָרט געווען זינדיגע מענשען...

איך ווייס ?...

ווער ווייסט ! ?...

אפשר האט דאס געדארפט זיין אן אפקומעניש פאר די זינד.

מן הסתם האט דאך גאט אזוי געוואלט.

...מע דערצעהלט, אז ער איז ארויסגעלאפען פון דער שוהל מיט א ספר תורה אין האנט, איז ער געווען אזוי צוטראגען, אז ער האט אפילו ניט געפיהלט ווי די קליידער ברענען אויף איהם... אידען האבען ביי איהם צוגענומען די תורה און עמיצער האט איהם אפגעגאסען מיט אן עמער וואסער. האט ער געקראגען א פערקיהלונג.

און נאכדעם איז ער אריינגעפאלען אין א היציגער קריינק און האט זיך שוין פון בעט ניט אויפגעהויבען. — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

און נאכדעם ?...

יא, יא קינדער...

עס זיינען נאך קיין שלשים ניט אריבער. איך בין נאך אלץ געווען ווי אין עולם התוהו. — האב נאך אלץ פאר זיך געזעהען יענקלען אויס־געצויגען, ווי א יונגער בוים.

און זיינע רייד, ווען ער האט מיך פאר'ן טויט דערזעהן נעבען זיך א וויינענדיגע, האבען נאך אלץ געקלונגען אין מיינע אויערען:

— מלכה — האט ער זיך ביי מיר אלץ געבעטען — הער מיך אויס, מלכה! הערסט מלכה! ? — איך וויל ניט, אז דו זאלסט חלילה מיינען, אז דו ביזט אין דעם שולדיג. — און נאך, און נאך...

פאר איהם איז די שיסעל געווען א טויטע זאך, צו מיר אבער האט זי ארויסגעקוקט פון דער גלעזערנער שאפע ווי א לעבעדיגע... זי האט געהאט אין זיך אזא כח, אז אפילו ווען איך בין געווען אין דריטען חדר, פלעגט זי צו מיר דורך אלע ווענט דורכקוקען.. ער אבער האט מיר אלץ געוואלט איינרעדען אז ס'איז ניט איבערדעם, און ער בעשווערט מיך מיט פייגעלען...

ווער ווייסט! — אפשר האט ער דאס אין אזא שעה ארויסגערעדט.

איך זאָג דאָך אייך — עס זיינען נאָך ניט אריבער קיין שלשים. און די גאַנצע צייט האָב איך גאָר מיט קיין אויג ניט צוגעמאַכט.

פּלוצלינג אבער איז אויף מיר אָנגעפאַלען אַ שלאָף.

האָב איך גענומען און צוגעלייגט פייגעלען צום ברוסט און בין גלייך אַנטשלאָפן געוואָרען ווי אַ גע׳הרג׳עטע...

אין מיטען שלאָף האָט זיך מיר גענומען דאַכטען, אַז דאָס קינד וויינט. איך אבער בין אַזוי מיעד אַז איך קאָן מיט קיין אבר ניט ריהרען..

דאָס קינד אבער הערט ניט אויף. עס וויינט שרייט און מאָנט גאָר אַהן אַן אָפּהאַלט! וויל איך זיך שוין אויפהויבען, בין איך אבער, עפּעס ווי אַ געבונדענע. „און ס׳איז גאָר ניטאָ ווער ס׳זאָל אויף אונז רחמנות האָבען" — טראַכט איך מיר..

אין מיטען דעריינען אָבער עפענט זיך די טהיר און יענקעל קומט אריין אין די תכריכים אַזוי ווי נאָר וואָס פון קבר ארויס!...

און ווי נאָר ער איז אריין אַזוי איז ער גלייך צו צום בעט, אויפגע־הויבען דאָס קינד צו זיך און גענומען מיט דעם ארומגעהן איבער׳ן חדר הין און צוריק, האָט דאָס געוויגט אין זיינע הענט און דעם שטיל צוגע־זונגען:

הא־הא, פויגעלע! הא־הא, פייגעלע!...

לכתחילה האָב איך זיך עפּעס גאָר ניט געשראָקען פאַר דעם.

אדרבה, ביי מיר איז נאָך אויסגעקומען, אַז ס׳איז גאָר גוט אַזוי.—

ער איז דאָך מיר שטענדיג געווען אַזאַ געטרייער! און איצט, אַז דאָס קינד שרייט און איך קען מיר ניט העלפען, איז ער טאַקע צוליעב דעם געקומען פון קבר... און אפשר גאָר ניט פון קבר. — ווייל מ׳זאָגט דאָך, אַז ביז איבער שלשים, האַלט זיך נאָך דעם מת נשמה אויף אין הויז...

און ער איז זיך אַלץ אומגעגאַנגען מיט׳ן קינד און צוגעזונגען:

הא־הא, פויגעל!

מיט אַמאָל איז אבער דאָס קינד שטיל געוואָרען און ער איז מיט דעם געבליבען שטעהן אין מיטען ווי אַן אָפּגעגאָסענער... נאָכדעם זעה איך, ער בויגט אַן זיין קאָפּ צום קינד און צואווייינט זיך...

פרעג איך: — יענקעל! וואָס וויינסטו? יענקעל!... און איך קאָן קוים איינהאַלטען מיינע אייגענע טרערען.

ער אבער ענטפערט מיר ניט, און לאָזט זיך א וויינענדיגער צום טהיר מיט׳ן קינד אין די הענט...

דאָ ערשט האָב איך מיט אמאָל דערפיהלט מיין גאַנצען אומגליק, און האָב מיט אלע מיינע כוחות גענומען שרייען:

— יענקעל!... וואו נעהמסטו דאָס קינד!!?... גיעב מיר צוריק דאָס קינד! יענקעל! געוואַלד! געוואַלד!!

און איך האָב זיך מיט שרעק א הויב געטהאָן פון בעט, און האָב זיך אויפגעכאַפּט, ניט טויט, ניט לעבעדיג...

דאָס קינד אבער, קינדער?... וועה מיינע יאָהרען!...

דאָס קינד איז געלעגען אונטער מיין ברוסט א פערשטיקטס. עס איז שוין געווען פערגליווערט ווי א שטיק אייז.

4.

די תשובה.

קאַלט אין דרויסען. אין שטוב איז פינסטער. דאָס לעמפּעל ברענט ווי אַן אויג וואָס איז צועפענט רויט... עס ברענט און פינטעלט און וויעגט אום די שאָטענס אויף די ווענט... עס איז געווען איין רובע פייער, איצט ליגט שוין דאַרטען נאָר א הויפען צונויפגעשאַרטע קויהלען. די הייסע קויהלען דעקען זיך ביסלאַכווייז איין מיט א פוכיג ווייסען אש און נעמען אויסזעהן ווי א געקרויזטע ווייסע שאָף, וואָס האָט זיך צו־נויפגעדרעהט אין רובע און דרעמעלט דאַרטען איין. דאָ און דאָרט שלאָ־גען זיך נאָך אויף רויטע פונקען. — מיעדע שאָף! דו ליעגסט אויף פייער!... און מיין דמיון ביי דעם פייער טהוט שפינען, וועבען מעשיות זיך —

כו, נאַכדעם, קינדער, איז געבליבען, אז איך מוז פאָהרען צום רבי'ן נאָך א תשובה.

דאָס הארץ איז געווען גענוג אָנגעוועהטאָגט. און אז טאַטע־מאַמע זאָגען פאָהרען — פאָהרען מיר.

און יעדען מאָל, וואָס איך דערמאָן זיך אז מ'וועט מיך ברייננען פאר'ן רבי'ן, נעהמען מיר אזש פריהרען די האָר אויפ'ן קאָפּ.

און אז מיר זיינען שוין אהין אנגעקומען האָב איך ממש גענומען פיהלען ווי דאָס געזונט פאַלט מיר אוועק, ווי איך בלייב אָהן א נשמה.

העלפט אבער גאָט, אז דעם ערשטען טאָג לאָזט מען אונז צו איהם ניט צו.

בלייבען מיר דאָרט אויף נאכט און מיר חלומ'ט זיך דאָרט אזא מעשה:

מיין זיידע אברהם וואָלף, עליו השלום, קומט אריין צו מיר אין חדר, זעצט זיך אוועק ביי מיין בעט, שפּאַרט זיך אזוי אַן מיט ביידע הענט אַן זיין שטעקען, קוקט אויף מיר אזוי מיט זיינע אַלטע אויגען, ווי ער וואָלט אויף מיר רחמנות געהאַט און זאָגט מיר:

„טאַכטער מיינע, ביזט א זינדיגע אשה!

„האָסט מיט דיין אייגענער ברוסט דיין אייגען קינד דערשטיקט.

„דאָס איז דאָך כמעט, ווי דו וואָלסט מיט דיינע אייגענע הענט זיך אליין דעם האלז איבערשניידען...

„נעהם מיין טאַכטער די שיסעל, וואָס דו האָסט געקויפט פאַר'ן נדבה געלד, געה מיט איהר אוועק צו די זאמד־גריבער וואָס אונטער'ן שטאָדט און גראָב איין איהר אַן א שיסעל פרישע זאמד לכבוד שבת.

„און זאָל זיך מיין קינד, גאָט אויף דיר מרחם זיין, און זאָל ער דיר דערלייכטערען דיין הארץ.“

און טאַמער מיינט איהר! — איך האָב דאָך איהם גאָר קיינמאָל אין לעבען ניט געזעהן, נאָר פונדערסטוועגען בין איך געווען זיכער אז דאָס איז ער...

און ווי נאָר ער האָט צו מיר אזוי גערעדט, אזוי בין איך שוין אין מיטען נאכט געשטאַנען ביי די זאמד־גריבער און געגראָבען זאמד אין דער שיסעל.

און א פינסטערניש איז געווען — זיך נאָר די אויגען ארויסצור־נעהמען!

און איך האָב מיר אזוי אין דער פינסטערניש אָנגעפילט די שיסעל און האָב זיך געלאָזט א היים...

געה איך אזוי און געה און געה... ערשט איך זעה זיך ארום: איך בין גאָר ניט ווייט פון הייליגען אָרט!...

שטעל איך זיך אָפּ און וויל טראַכטען:

— וואָס הייסט דאָס ?!

אָבער ווי נאָר איך האָב זיך אָפּגעשטעלט, האָט זיך דאָס פעלד גלייך גענומען טראָגן צו מיר...

און איידער־וואָס ? ווען ? — בין איך שוין געווען אויף יענער זייט פּאַרקאַן.

און כאָטש עס איז געווען שטאַק פינסטער, פונדעסטוועגן האָבן זיך די קברים קלאָר אָנגעזעהן, ווי זיי וואָלטען פון זיך אַזא מין ליכ־טיקייט געשפּרייט.

נאָכדעם האָט זיך די ערד עפּעס אַזוי ווי א וויעג געטהאָן און די קברים האָבן זיך גענומען עפענען.

און די מתים האָבן זיך אַזוי אין מיטען דער נאַכט גענומען אַרויס־הויבען פון זייערע גריבער...

איז מיר פינסטער געוואָרען אין די אויגען, נאָר איך בין אָבער פאַרט געשטאַנען מיט דער שיסעל זאַמד אין די הענט און האָב געקוקט צו זיי...

און אָט האָבען די מתים מיך דערזעהן, ווי איך שטעה אַזוי ביים פּאַרקאַן מיט דער אָנגעפילטער שיסעל און זיי האָבען זיך גענומען לאָזען צו מיר איינס נאָכ׳ן אַנדערען אין לאַנגע שורות...

יעדער איינער איז צוגעקומען צו מיר, האָט אַריינגעשטעקט דעם גראָבען פינגער פון זיין לינקער האַנט אין דער שיסעל זאַמד און איז אַוועק.

צוערשט זיינען געגאַנגען די מענער, נאָכדעם די פרויען: פריהער די אַלטע, נאָכדעם די יונגע און אינגערע.

צום סוף האָבען גענומען געהן אַזוינע פּיצלאַך. אַז איך האָב מיך אָזש געמוזט צוזעצען...

נאָכדעם איז געוואָרען גאָר שטיל.

מ׳האָט מעהר קיינעם ניט געהערט און ניט געזעהן...

נאָר דאָרט ווייט אַרויף צווישען די קברים האָט זיך בעוויזען א יונגע פרוי...

זי איז געגאַנגען אַזוי שעהן און גדלות׳דיג, ווי זי וואָלט געטראָגען

א קרוין אויף איהר קאָפּ.

איהרע האָר און איהרע אויגען זיינען געווען שעהן און שווארץ ווי קויהל.

און צוויי גרויסע ליכט האָבען געברענט אויף איהר קאָפּ...

און אזוי ווי זי איז געגאנגען, אזוי איז אויך געגאנגען איהר קול און דער שיין פון איהרע ליכט...

זי האָט געוויינט, צי געזונגען — ווייס איך נאָך ביז אויף היינטיגען טאָג נים.

נאָר די צוויי ברענענדיגע ליכט, וואָס אויף איהר קאָפּ, האָבען גענומען ברענען אַלץ העלער און ליכטיגער.

זייער שיין האָט זיך גענומען שפּרייטען איבער די קברים און איבער דער פינסטערניש.

און מיט אמאָל איז פון זיי געוואָרען אזוי ליכטיג, אז מען האָט געקאָנט זעהן פון איין עק וועלט ביז דער צווייטער.

און זי איז אַלץ אזוי שעהן און גדלות'דיג געגאנגען מיט די ליכט און מיט איהר קול און איז צוגעקומען צו מיר, און האָט אויף מיר א קוק געטהאָן מיט איהרע גרויסע און ליכטיגע אויגען...

און ווען זי האָט אריינגעשטעקט איהר פינגער פון דער לינקער האנט אין דער שיסעל זאמד האָב איך א שרעקליכען ציטער געטהאָן און האָב זיך אויפגעכאַפּט —

דער רבי האָט אָנכדעם געזאָגט, אז דאָס האָב איך, מן הסתם, אזוי מיין פייגעלען אין חלום געזעהען.

און אז, ווער ווייסט! —

אפשר וואָלטען פון איהר ארויסגעוואקסען אזוינע צוויי זיהן, וואָס וואָלטען מיט זייער חכמה פערשיינט די וועלט...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

און נאָכדעם האָט דער רבי געזאָגט, אז כבוד שבת איז אודאי א זעהר גרויסע זאַך, און אז איך זאָל טאקע אַלע פרייטאָג געהן מיט דער שיסעל אָנגראָבען זאמד לכבוד שבת.

האָב איך דאָס אודאי אזוי געטהאָן.

עס האָט געמעגט זיין א שניי אדער א רעגען, האָט דאָס גאַנצע שטעדטעל מיך געזעהן איטליכען פרייטאג געהן מיט דער שיסעל אויפ'ן פעלד, צו די זאמד גריבער...

יונגע ווייבלאך פלעגען מיר, מיט שרעק, נאָכקוקען פון די פענסטער.. און ווער האָט דען אויף מיר ניט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ ? !...

— —

קאַלט אין דרויסען. אין שטוב איז טונקעל. דאָס לעמפּעל ברענט און היט און וויעגט די שאָטענס אויף די ווענט. עס ציטערען די שאָטענס, ווי א בלאָט פון ווינד און ווי א האַרץ פון וועהטאָג און פון פרייד. — ווער ווערט איך הערצער בערוהיגען ? ווער ווערט היילען אייערע וואונדען ? ווער ווערט לעשען אייערע פייערען ? אָט זעהט, — דער באָבעס לע־בען האָט זיך אויסגעלאָזט מיט דעם, וואָס איינמאָל איז זי געגאַנגען גראָבען זאמד לכבוד שבת, האָט זיך די ערד אָפּגעריסען און האָט זי פערשאָטען. מען האָט נאָכדעם די באָבע געפונען טויט, און נעבען איהר די שיסעל. מיט שרעק האָט זיך דאָס שטעדטיל דערוואוסט פון דער באָבעס טויט... און פאר איך, — אָט אין דער באָבעס שיסעל, פארגעהלט איז זי פון אלטקייט. די פארצעליי־הויט איז אָנגעפּלאָצט מיט טויזענדער־ליי צייכענס, וואָס לויפען אום און ווי דינע און רירעוודיגע אָדערען. — דאָס האָבען אזוי צייט און יאָהרען אויסגעשפּיענען אויף דער שיסעל דער באָבע מלכה'ס לעבען. קוקען אייערע אויגען לאַנג אויף דעם כשופ'דיגען שריפט, פילט זיך פאר אייך די שיסעל אָן מיט א וואונדערבאַרען פייער. הערען קאָן דאָס פייער. עס קאָן אויך רעדען פיעל. עס קאָן אויך זאָגען : — קינד, דעם מענשענס לעבען ברענט און לעשט זיך ווי א פייער און פון דמיון ביי דעם פייער שפּינען, וועמען מעשיות זיך.

פון גאַטס וואונדער

(שטריכען)

זומער.
נאָך האַלבען טאָג.
גיין, ארום פארנאכט.
און עס רעגענט אין דרויסען.
עפּעס וויינט פון הימעל מיט שווערע ביטערע טרעהרען.
עס שטעהען די הייזלעך צוטומעלט. — קוקען מיט די שטאַר־פער־גלייזטע פענסטער, קוקען פאַר זיך... און עס נעצט זיי אויף דורך־און־דורך...

ווייט אנטקעגען זיי, אויפ׳ן גרויסען, מיט קאַליעזשעס פערשפּריי־טען פּלאַץ, ליגט אויסגעצויגען דער שוין לאַנג פער׳יתום׳טער בראנפען־פּאַדוואַל. א גרויסער ערדענער דאַך, ס׳וואַקסען דערנער, דערנער... ס׳קו־קען צוויי שוואַרצע הילצערנע טהירען. קוקען ווי ס׳בלייזלען זיך די קאַ־ליעזשעס: בלייזלאַך נאָך בלייזלאַך קומען און פערשווינדען: — אַלץ זכרונות פון אמאָל.

גאַנץ בעזונדער שטעהט זיך די עלעגאַנטע אַפּטייק מיט איהרע יונגענדליך־ווייסע ווענד. אונטער איהר גרינעם בלעכערנעם דאַך, מיט דעם גרויסען צוויי־קעפּיגען גרויען אדלער, מיט די ברייט צושפּרייטע פליע־געל. — רייסט זיך ארויף!

ווייענענדיגער צורעגענט זיך דער רעגען.
ס׳ווערט געדיכטער די דונקעלקייט.
די יונגע אַקאַציע בוימער, וואָס ארום דעם אַפּטייק, ווערען שטאַרק אנגע׳ברוגז׳ט.

ליידיג שטעהט דער פארעגנעטער מארק. נור אַט לויפט אַן א „יאזדע“, אין איהר א בעיאהרטער מוזשיק מיט א גראבען זאק אויפ׳ן קאָפּ, איינגעהאַרבעט. ווארפט געאיילט מיט די לייצעס. דאָס דארע דורכגעווייקטע פערדעל שפּרינגט אונטער אויף אלע פיער. באלד איז ער נעבען קלויסטער.

ערגעץ ברעכט א בליץ, ס׳קנאַלט א דונער. — לאָזט א דורכלויפענ־דיג מיידעל ארויס א פערצאַפּעלטען, ווילדען קוויטש. — רייסט זיך אויס איין עק פון איהר שאַל און פליהט נאָך איהרען אַן אַקסעל. — גיט זי נאָך און נאָך א קוויטש און פאַלט אריין אין שטוב ניט טויט, ניט לעבעדיג.

„פעטער און פּאוועל,“ וואָס זיינען בארוועס און אין זייער גאַנצער גרויס אַבגעמאָלט אויף די גרויסע קלויסטער־טהירען, גיבען זיך א טרייסעל. — האַ?!

דער מוזשיק צלם׳ט זיך אויף גיך און פערשווינדט.

בלייבט ווידער דער מארק ליידיג — קיין לעבעדיג בעשעפענים, אויסער „פעטער און פּאוועל“ און די שטאַרק־אויפגערעגטע קלויסטער־בוימער...

עס לייטערט זיך.

אַט שוין נאָכ׳ן רעגען.

לויטער, פריש, אויסגעבאָדען. — — —

ראַש צולויפען זיך די וואַסערען, מאַכען דעם זומערדיגען גערויש נאָך זומערדיגער. פון די הייזלעך איז די מרה־שחורה שוין לאַנג פער־שוואונדען. ס׳עפענען זיך פענסטער, טהירען, ס׳לויפען ארויס באַרוויסע קינדער און נעמען ארומטאַנצען אין די קאַליעזשעס. און מיט נחת קוקען ארויס מאַמעס פון די פענסטער...

איבער׳ן שטעדטעל בעווייזט זיך דער פארביגער רעגענבויגען... מענשען, קינדער, יונג און אַלט, טראָגען זיך ארום מיט רעגענבויגענדיגע הערצער, מיט רעגענבויגענדיגע בליקען. אַלץ קוקט אויף אַלץ פיעל־פארביג, נייגעבאָרען.

איין עק פון רעגנבויגנס פערלירט זיך אויפ׳ן שטעדטעל׳ס הימעל אין מיטען... דער צווייטער — פאַלט אריין אין דעם פריץ׳ס ווייסען שלאָס, וואס שפּיגעלט זיך אָב אינ׳ם ריין געוואַשענעם וואסער פון שטעדטעל׳ס טייך...

נחת־פול פערגעהט זיך דער טייך. פערקאַטשעט זיך ביז פון יענער זייט וואלד, וואָס קוקט צופרידען אויף די ווייכע, ווייטע לאַנקעס...

ערגעץ אין מיטען פעלד זעהט דער טייך אויס, ווי דער מוטער ערד׳ס אַן ענטבלויזטער ברוסט... האָט זיך די זון פערגעסען וואו זי איז אין דער וועלט, גלייך — ביז נאכט וואלט נאָך געוועזן וועד־ווייסט וויפיעל. דאַרט זי זיך, שפּיעלט און שפּיעגעלט זיך אין דעם ברוסטיג־צאַרטען וואסער, זויגט דורשטיג מיט איהרע לאַנגע שטראַהלען.

און ס׳דאכט זיך: איבער דער גאַנצער גרינער ערד איז איצט אויסגעשפּרייט אַ פאַרביגער ווייכער שמייכעל פון אַ גוטער מאַמע, וואָס גיט איהר קינד זויגען נאָך דעם, ווי דאָס האָט זיך שטאַרק אַנגעוויינט: די מאַמע פּיהלט זיך אביסעל שולדיג און טענה׳ט מיט איהר גוטען שמייכעל: „אבער דאַרף מען אַזוי וויינען? אַזוי שרייען? אַזוי געוואַלדעוועןָ? אַ? דו נאַשער, דו!“ און דאָס קינד, אפילו נאָך אַ פערטרעהרטס, שיינט מיט אַ גאָלדענעם אַבגלאַנץ. ס׳הייסט: — אבער אויסגעפיהרט!...

עטליכע ווילדע גענז הויבען זיך אויף פון דער בלאָטע, וואָס ביים טייך, נעבען וואלד. פּאַטשען דורך די פייכטע לופט, שלעפּען מיט זייער גענזענעם געשריי נאָך זיך, און פערשווינדען.

„קו־קו, קו־קו!“, לאָזט הערען איהר געהיימניספולען רוף די קוקושקע. עס ענטפערט איהר אָב דער ווידערקול פון טיעפען וואלד: „קו־קו, קו־קו!“ — —

אַ מעשה וועגען דער מאַמען מיט דער שעהנער טאָכטער:

דער אלטער מכשף, מיט דער ווייסער באָרד און רויטען קלייד, האָט זיי פערנאַרט צו זיך אין וואלד אריין.

האַלט זיי דאָרט געפאַנגען ווייט איינע פון דער אנדערער. הויבט זיך אַן זעצען די זון: פאַרבענקט זיך די מאַמע נאָך איהר

שעהנער טאָכטער: ווערט זי פאַרוואַנדעלט אין א ווילדען פויגעל און נעהמט שרייען: „קו־קו! קו־קו!“

די שעהנע טאָכטער באָדט זיך אין בשמים׳דיגען טייכעל, וואָס אין גאָר טיעפען וואַלד. דערקענט זי דער מאַמעס קול. שפּרינגט זי שנעל ארויף אויפ׳ן שטיין, וואָס אין מיטען טייכעל. ציהט אוים איהר וואונ־דערשעהנעם האלז און וויל אָנהויבען שרייען: מאַמע! מאַמע! אבער פון איהר מויל געהט ארויס בלויז א פאַרבענקטער: קו־קו־! קו־קו! איהר לייב איז אויסגעצויגען און איז ווי פון שטראַהלען געוועבט; עס הענגען אויף איהר, ווי פּערעל, די פרישע טראָפּען וואַסער. איז, ווי זי שפּיגעלט זיך אזוי לעבעדיג פריש אין דעם וואַסער אריין און שרייט פערביינקט: קו־קו! ווערט דער גאַנצער ארומיגער וואַלד פערטראָגען צום עק הימעל אויף מערב... ווערט דאָס טייכעל פערוואַנדעלט אין א גאָלדענעם וואַ־סער־פאַל... ס׳צינדט זיך אָן דער וואַלד ארום... ס׳ברענט! א העלישער פייער. דער שטיין ווערט רויט. — א מאַסע צוגליהטע אייזען. שפּרינגט זי פון איהם צושראָקען אין וואַסער אריין. נעמט שווימען, אבער אין אלע זייטען — פייער!... פייער!... ס׳פלאַקערט דער וואַלד מיט א געוואַלדיגער מאַכט. קנאַלענדיג, ברעכען זיך די רויטע ריעזיגע פלאַמען אין דעם הימעל אריין, צינדען אונטער די וואָלקענס פון נאָהענט און ווייט... די טאָכטער וואַרפט זיך אין אלע זייטען... פערפלאָנטערט זיך פון מאָל צו מאָל אין איהרע גע־דיכטע, לאַנגע האָהר... א פערמאַטערטע טונקט זי זיך אלע מאָל אונטער אינ׳ם גאָלדענעם וואַסער און קומט באַלד ווידער ארויס, ענטפערט אויף דער מאַמע׳ס קו־קו!... ביז צו לעצט, בעווייזט זיך פאַר איהר דער אלטער מכשף אין רויטען, מיט א רויטער דעק. לאָזט זי זיך אין איהר איינ־וויקלען... און... — א גוטע נאַכט!

„קו־קו!“ — דערהערט זיך פון וואַלד צום לעצטען מאָל. דער ענטפער ווערט פערגליווערט אין מיטען...

די נאַכט מאַכט זיך אריין אין שטערדטיל, די זשאַבעס קוואַקען איהר אנטקעגען. דאָס קוואַקען פילט אָן, „מאַכט טראָגענדיג“ די פייכטע לופט...

פון די אָפענע בית־המדרש־פענסטער שפּאַרט זיך אַרויס אַ וואַרעם מערב־דאַווענען און וועבט זיך האַרציג אין דעם שטעטל'ס נאַכט אַריין...

*

נאָך האַלבע נאַכט.

אונטער דעם אָפענעם פערפינטעלטען הימעל וויעגט זיך דאָס שטעטעל אין שלומער...

וואו־ניט־וואו בעוויזט זיך אַ פערשפעטיגטער פוס־געהער. די טריט שלאָגען זיך אָפּ רעגעלמעסיג, גלייך, און עס דאַכט זיך — מען הערט, ווי עס קלאַפּט דער נאַכט'ס דופק: אַה־אַה־אַה־אַה — — — — !

אויפ'ן בערגעל האָבען די בהמות שוין לאַנג פערנומען זייער נאַכט־לאַגער: ליגען אויסגעלייגט אויף „אַלע פיער," האַלטען וואַכעדיג אויפ־געהויבען די קעפּ — זיינען מעלה־גרה. עס הערט זיך אַ קייען... זייערע אַלעמענס קעפּ, אַלעמענס אויגען זיינען טיעף פערזונקען... זייערע אַלע־מענס אויגען, זיינען גלייך צופּעגט... און אַט צעוויקעלט זיך אַ שווע־רער זיפץ. — איינע פון זיי, אַ ראַבע מיט אַ ווייסען פּנים, שוואַרץ אַרום די אויגען, גרויהע צודרעהטע הערנער, נעהמט זיך אויפשטעלען. עס הערט זיך דאָס קנאַקען פון איהרע קנעכלען... אַט שטעהט זי שוין פעסט אויף איהרע פיס, ציהט זיך אויס אין איהר גאַנצער לענג. ס'פּאַר־לען צונויף די ראַבע זייטען, ס'דרעהט זיך אויס דער עק. אַט צופּעגט זי דאָס ווייסע מויל, צושפּרייט די נאָזלעכער און שרייט: אויס: המאַאַ־אַ־אַ! הממאַ־אַ־אַ־אַה! המ־אַ־האַ! — — — —

דאָס שטעטעל גיט זיך אַ דרייפאַכען וויעג.

די פערפינטעלטע נאַכט הילכט אָב דאָס געשריי פון דריי פער־שידענע פלעצער: פון ערגעץ טיעף, ווייט און נאָהענט...

חלומות וועראָן דורך דעם אַבגעריסען, חלומות וועראָן דורך דעם געבאָרען... קינדער ציטערען אויף אין די וויעגען, קינדער הערען פּלוצלינג אויף צו זויגען, לאָזען פּלוצלינג אַרויס דער מאַמע'ס ברוסט פון מויל.

און אויף דער אַלטער, פערוואָרפענער גרעבליע, אויף די טרעפּ פון דער וואַסער־מיהל, זיצט די שוואַרץ־חנ'עוודיגע רייזעל, אויף איהרע רונדע

זקסלען ווארעמט זיך א גרויסער שאל. און אַנגעטוליעט אַן איהר שאַל
זיצט דער שעהנער יאָסעל. — — —

און דאָס פערשטערענטע טייכעל, זיך אַבשלאַגענדיג אַן די שוואַר־
צע ברעגען פון דער גרעבליע, פליסטערט שטיל: גאָט'ס וואונדער...
גאָט'ס וואונדער...

אינהאלט:

ערשטער טייל

פובי — — — — — — — 8
גאָט באהיט און באשיץ — — — 79
דאָס גאָלדענע איבגעלע — — 100

צווייטער טייל

ווי אַ וואָלף — — — — — — 3
ווי אַ בהמה — — — — — — 4
ווייסע פערד — — — — — 5
גאָט וועט געבען — — — — — 6
נאַכט, מיין נאַכט — — — — 7
די לבנה נאַכט סאָנאַטאַ — — — 8
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען 11
וואָרזוואָ־הו — — — — — — 15

דריטער טייל

דער גבור — — — — — — 5—58

פערטער טייל

דער אַלטער וואַלד — — — — 3
ביים פויער:
1. הלך — — — — — — 8
2. נאַקעט — — — — — 18
3. די שרפה — — — — — 27
4. די תשובה — — — — 36
פון גאָט'ס וואונדער — — — — 41